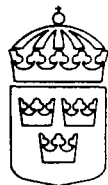

Riksdagens protokoll

1988/89:35

Protokoll
1988/89:35

30 november 1988

Debatter m. m.

Onsdagen den 30 november

God man och förvaltare	5
Vilande grundlagsändringar m.m.	12
Rösträtt och valbarhet, m.m.	16
Förlängning och utvidgning av frikommunförsöket	17
Normgivning m.m.	18
Meddelande om morgondagens sammanträde	30
Olovligt bortförande av barn i internationella förhållanden	31
Krigsmaterielexport	34
Upprättande av en nordisk utvecklingsfond för kreditgivning till u-länder	49
Vissa skolfrågor	62
Öresundsförbindelserna	92
Fiske	131
Trädgårdsnäringen	144
Vattenlagen	158
Meddelande om interpellationer	
1988/89:86 av Hans Leghammar (mp) om fisket i Kattegatt ...	167
1988/89:87 av Gudrun Schyman (vpk) om försvarets roll i den offentliga försvarsdebatten	167
Meddelande om fråga	
1988/89:318 av Kjell-Arne Welin (fp) om väntetiderna för uppehållstillstånd	168

Avgjorda ärenden

Onsdagen den 30 november

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1988/89:SfU1 Socialavgifter m.m.	3
1988/89:SfU4 Uppehålls- och arbetstillstånd m.m.	3

Prot.	<i>Socialutskottets betänkanden</i>	
1988/89:35	1988/89:SoU2 Vissa hälso- och sjukvårdsfrågor	3
	1988/89:SoU4 Hjärnrelaterade dödsriterier m.m.	3
	1988/89:SoU10 Socialstyrelsens nya organisation	3
	<i>Trafikutskottets betänkande</i>	
	1988/89:TU2 Ändrade bestämmelser om felparkeringsavgifter, m.m.	3
	<i>Lagutskottets betänkande</i>	
	1988/89:LU9 God man och förvaltare	5
	<i>Konstitutionsutskottets betänkanden</i>	
	1988/89:KU2 Vilande grundlagsändringar m.m.	5
	1988/89:KU8 Rösträtt och valbarhet, m.m.	5
	1988/89:KU6 Förlängning och utvidgning av frikommunförsöket	5
	1988/89:KU7 Normgivning m.m.	5
	<i>Finansutskottets betänkande</i>	
	1988/89:FiU6 Riksdagens revisorers verksamhet	30
	<i>Skatteutskottets betänkande</i>	
	1988/89:SkU9 Skattefrihet för vissa utbetalningar från Österrike	30
	<i>Kulturutskottets betänkande</i>	
	1988/89:KrU8 Tilläggsbudget I	30
	<i>Lagutskottets betänkanden</i>	
	1988/89:LU6 Utländska förvärv av fast egendom m.m.	31
	1988/89:LU8 Höjning av ansvarsbeloppet vid trafikskador	31
	1988/89:LU10 Olovligt bortförande av barn i internationella förhållanden	31
	<i>Utrikesutskottets betänkanden</i>	
	1988/89:UU5 Krigsmaterielexport	31
	1988/89:UU12 Upprättande av en nordisk utvecklingsfond för kreditgivning till u-länder	31
	<i>Utbildningsutskottets betänkanden</i>	
	1988/89:UbU1 Svenskundervisning för invandrare m.m.	61
	1988/89:UbU2 Vissa läroplansfrågor	61
	1988/89:UbU3 Teckenspråksundervisning m.m.	61
	1988/89:UbU4 Vissa skolfrågor	61

Onsdagen den 30 november

Kl. 09.00

1 § Justerades protokollet för den 22 november.

2 § Föredrogs och hänvisades

Skrivelse

1988/89:75 till konstitutionsutskottet

3 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1988/89:T8 och T9 till trafikutskottet

1988/89:Fi36 till finansutskottet

4 § Föredrogs men bordlades åter

Skatteutskottets betänkande 1988/89:SkU8

Justitieutskottets betänkanden 1988/89:JuU1, JuU4, JuU5 och JuU12

Utrikesutskottets betänkande 1988/89:UU8

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1988/89:SfU6

Bostadsutskottets betänkanden 1988/89:BoU1 och BoU2

5 § Företogs till avgörande socialförsäkringsutskottets betänkanden 1988/89:SfU1 och SfU4, socialutskottets betänkanden 1988/89:SoU2, SoU4 och SoU10 samt trafikutskottets betänkande 1988/89:TU2 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 30).

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1

Mom. 1 (bättre överensstämmelse mellan förmåner och avgifter)

Först biträdades reservation 1 av Gullan Lindblad m.fl. med 97 röster mot 56 för reservation 2 av Karin Israelsson och Rune Backlund. 160 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 161 röster mot 117 för reservation 1 av Gullan Lindblad m.fl. 35 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3 (kvittningsrätt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Gullan Lindblad m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (differentierad sjukförsäkringsavgift)

Först biträdades reservation 4 av Gullan Lindblad m.fl. med 98 röster mot 42 för reservation 5 av Karin Israelsson och Rune Backlund. 171 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Gullan Lindblad m.fl. – genom uppresning.

Mom. 5 (lägsta underlag för arbetsgivaravgifter)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 33 för reservation 6 av Margó Ingvardsson och Ragnhild Pohanka. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (arbets- och uppdragstagarbegreppen)

Utskottets hemställan bifölls med 179 röster mot 134 för reservation 7 av Gullan Lindblad m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 7 (arbetsgivaravgifter från idrottsföreningar)

Först biträdades reservation 8 av Karin Israelsson m.fl. – som ställdes mot reservation 9 av Gullan Lindblad m.fl. – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 169 röster mot 92 för reservation 8 av Karin Israelsson m.fl. 53 ledamöter avstod från att rösta.

Karin Falkmer (m) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 8 (idrottsutövares sjukpenningförmåner)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Karin Israelsson och Rune Backlund – bifölls med acklamation.

Socialförsäkringsutskottets betänkande 4

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande 2

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande 4

Mom. 1–3

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4 (deklaration mot livsförlängande åtgärder)

Utskottets hemställan bifölls med 251 röster mot 50 för reservation 2 av Daniel Tarschys. 12 ledamöter avstod från att rösta.

Socialutskottets betänkande 10

Utskottets hemställan bifölls.

Trafikskottets betänkande 2

Mom. 1 (preklusion)

Utskottets hemställan bifölls med 198 röster mot 116 för reservation 1 av Rolf Clarkson m.fl.

Mom. 2 (prövningstillstånd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Rolf Clarkson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 och 4

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Föredrogs

lagutskottets betänkande

1988/89:LU9 om god man och förvaltare (prop. 1987/88:124 delvis och 1988/89:14).

konstitutionsutskottets betänkanden

1988/89:KU2 om vilande grundlagsändringar m.m..

1988/89:KU8 om rösträtt och valbarhet, m.m. (prop. 1987/88:124 delvis),

1988/89:KU6 om förlängning och utvidgning av frikommunförsöket (prop. 1988/89:1) samt

1988/89:KU7 om normgivning m.m. (prop. 1987/88:100 delvis).

Talmannen meddelade att betänkandena skulle debatteras i angiven ordning och avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptogs till behandling lagutskottets betänkande 9 om god man och förvaltare.

God man och förvaltare

Anf. 1 Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Herr talman! En människa som har blivit omyndigförklarad har blivit fråntagen i stort sett allt inflytande över sitt liv. Hon förlorar så gott som helt rätten att bestämma över sin ekonomi. Men inte nog med det: omyndigförklaringen rör också hennes personliga rättigheter. Den allmänna rösträtten tas ifrån henne, och hon får inte heller gifta sig utan förmyndarens samtycke. En omyndigförklaring uppfattas vidare ofta som nedvärderande, både av den omyndigförklarade själv och av omgivningen.

Det är hög tid att ändra på detta. I stället för att ta ifrån en utsatt grupp dess rättigheter skall vi tillföra den något positivt. I ett demokratiskt och människovärdigt samhälle är det en självklarhet att stötta de svaga i stället för att stämpla dem.

Institutet omyndigförklaring har sina rötter i en förgången tid. Då rådde en helt annan syn på den enskilda människan och hennes förmåga att klara sig själv. Vad som bör vara utgångspunkten för dagens lagstiftning är respekten för varje enskild människa och tilltron till hennes möjligheter att på egen

Prot. 1988/89:35 hand klara sina angelägenheter. I dagens samhälle har vi andra möjligheter
30 november 1988 än tidigare att ge hjälp och stöd utan att behöva ta till en så ingripande åtgärd
som en omyndigförklaring.

*God man och
förvaltare*

Ett första steg mot att få bort omyndigförklaringarna togs för 15 år sedan. Genom en reform 1974 inskränktes möjligheterna till omyndigförklaring. Samtidigt utvidgades möjligheterna att förordna god man för den som på grund av sjukdom eller motsvarande behövde hjälp med t.ex. sin ekonomi. Det slogs fast att omyndigförklaring inte får ske om det är tillräckligt att i stället förordna en god man.

1974 års reform har lett till att antalet omyndigförklarade har minskat. Överförmyndarna har också varje år gått igenom alla gamla omyndigförklaringar, för att se om det finns skäl att ansöka om omprövning av dem. I mitten av 70-talet var ungefär 30 000 människor omyndigförklarade. I dag är vi nere i 15 000 – ungefär hälften. Det är i och för sig en tillfredsställande utveckling, som visar att reformen har fått avsedd verkan. Men nu är tiden mogen att ta steget fullt ut och avskaffa omyndigförklaringarna.

Det förslag som riksdagen nu har att besluta om har finslipats i olika etapper. I botten ligger ett betänkande från förmyndarskapsutredningen. Under bearbetningen i regeringskansliet har synpunkter tillförts från olika remissinstanser och från lagrådet. Slutligen har utskottsbehandlingen lett till en del justeringar.

Det resultat som vi nu har framför oss är, kort sagt, en bra slutprodukt. Där finns en rimlig balans mellan olika intressen.

Den föreslagna reformen innebär bl.a. att vi behåller möjligheterna att förordna god man för den som på grund av sjukdom eller motsvarande behöver hjälp med t.ex. sin ekonomi. På denna punkt innehåller reformen ett viktigt klagörande: en god man måste som en huvudregel ha samtycke från den som han förordnats som god man för, innan den gode mannen företar några rättshandlingar för huvudmannens räkning. Den gode mannen skall med andra ord framför allt ses som ett biträde till huvudmannen.

Men möjligheterna att förordna god man löser inte alla problem. Det finns medmänniskor som på grund av sjukdom, utvecklingsstörning eller liknande är ur stånd att vårda sig själva eller sin egendom. Det är fråga om människor som lätt kan bli offer för påtryckningar av olika slag och som måste skyddas från att utnyttjas ekonomiskt. Det behövs i sådana fall en möjlighet att inskränka den enskildes bestämmanderätt i fråga om ekonomin.

En grundförutsättning måste vara att den det gäller har ett hjälpbehov som beror på sjukdom, hämrad förståndsutveckling, försvagat hälsotillstånd eller liknande. Hjälpbehovet måste vara så uttalat att han eller hon är ur stånd – dvs. inte förmår – att vårda sig eller sin egendom. Kan hjälpbehovet tillgodoses på något mindre ingripande sätt, t.ex. genom att utse god man, skall förvaltare inte förordnas.

Förvaltarskapets omfattning skall anpassas till behovet i det enskilda fallet. Det kan begränsas till att avse förvaltningen av en fastighet eller en viss del av en ålderspension. Den som har förvaltare förlorar rådgivningen över det som faller under förordnandet men har kvar bestämmanderätten i andra frågor. Det är en viktig skillnad, om man jämför med en omyndigförklaring, som alltid leder till en så gott som total förlust av rättshandlingsförmågan.

Denna möjlighet att anpassa förvaltarskapetets omfattning till behovet i det enskilda fallet är en nyhet som har väckt stor internationell uppmärksamhet. I flera andra länder studeras utformningen av det svenska lagförslaget på just denna punkt. Det är inte omöjligt att den svenska lösningen kan få efterföljare i andra länder. I våra nordiska grannländer har intresset varit särskilt markant. Där övervägs möjligheten att göra en reform liknande den svenska.

Att man får förvaltare skall enligt förslaget inte leda till att man förlorar rösträtten. Enligt min mening bör ingen människa betas rätten att rösta i allmänna val bara därför att hon behöver hjälp med sina ekonomiska angelägenheter.

En kontroversiell fråga har varit i vilken utsträckning den som har förvaltare skall få inneha uppdrag och befattningar som t.ex. domare och revisor. Här kan man i och för sig tänka sig olika lösningar. Jag tycker att den lösning som man har kommit fram till under utskottsbehandlingen är väl avvägd.

Avslutningsvis vill jag säga att detta är en betydelsefull reform som sätter begrepp som demokrati och människovärde i centrum. Genom åtskilliga brev och andra kontakter med regeringskansliet har människor genom åren redovisat de känslor av förnedring och mindervärdighet som en omyndigförklaring väckt hos dem. Det är hög tid att nu visa dessa människor och deras omgivning att samhället har respekt för deras människovärde och deras förmåga att själva styra sina liv.

Anf. 2 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Efter justitieministerns närvaro och anförande i kammaren i dag måste jag ändå göra kommentaren att vi åtminstone från folkpartihåll kraftigt har efterlyst statsrådets närvaro här i kammaren vid tidigare tillfällen. I dag behandlar vi trots allt ett enigt betänkande. När vi behandlade det allmänna skadeståndet hade närvaron kanske varit mer berättigad.

Nu till frågan om god man och förvaltare.

Att reformera samhället i syfte att stärka den enskildes ställning även för dem som satts på undantag – de omyndigförklarade – är en grannliga uppgift. Det handlar om att värna om den personliga integriteten men minst lika mycket om att stärka skyddet för den människa-individ som av olika skäl inte är kapabel att vårda sig eller sin egendom. Samhället och de beslutande instanserna har ett stort ansvar, och, herr talman, det handlar onekligen om en balansgång mellan ansvar och frihet.

Att själva begreppet omyndigförklaring har en negativ klang kan inte motsägas. Tidigare var detta kanske ett alltför lättvindigt sätt för myndigheterna att komma ifrån problemen.

Antalet omyndigförklaringar har visserligen minskat sedan 1974 års reform av förmyndarskapslagstiftningen, som justitieministern sade. Men i dag är ändå 15 000 människor i vårt land omyndigförklarade.

Det betänkande som vi nu behandlar, 1988/89:LU9, innebär att institutet omyndigförklaring försvinner. I stället införs en utbyggd form av godman-
skap, benämnd förvaltar-
skap. Den som behöver hjälp för sina angelägenheter skall i första hand få en god man. Endast i de fall där den hjälpbehövande

är ur stånd att vårda sig själv eller sin egendom skall förvaltare utses. Orsaken kan vara sjukdom, hämmad förståndsutveckling eller andra skäl. Varje förvaltaruppdrag skall anpassas till den enskildes behov. Det låter sig lätt sägas, men utförandet är fullt av komplikationer. Förslaget innebär också, som justitieministern sagt, att den för vilken förvaltare är förordnad får rösta i allmänna val.

Jag avser inte att gå in på de föreslagna lagändringarna i detalj utan vill enbart nämna några förbättringar som, tack vare ett antal motionsyrkanden från bl.a. Karin Ahrlund från folkpartiet och andra borgerliga ledamöter, kraftigt har förbättrat regeringens ursprungliga förslag.

Propositionen lämnade ett par för det allmänna rättsväsendet fatala luckor. Genom lagrådets förslag och nämnda motioners överarbetning i utskottet har det nu föreslagna betänkandet nått en någorlunda höjd, för att tala med patentspråk. Det är därför som vi i dag i kammaren med intresse har tagit del av justitieministerns synpunkter på betänkandet från lagutskottet. Betänkandet har finslipats, som justitieministern också mycket riktigt sade.

I propositionen finns ett förslag om behörighet för vissa tjänster. Vi har kritiserat detta, och det har skett förändringar på den punkten. I motionen uttrycks att det är närmast "mothjudande att den som i större eller mindre grad är berövad sin egen rättsliga handlingsförmåga formellt skall vara behörig att företa rättshandlingar för annans räkning t.ex. som advokat eller domare eller rättegångsombud".

Det handlar sålunda enligt propositionen om sådan behörighet där regeringen inte lade några hinder i vägen enligt tidigare proposition. Detsamma gällde vissa andra typer av uppdrag, som exempelvis styrelseledamot och revisor i ekonomiska föreningar eller aktiebolag. Tack vare utskottsbehandlingen kommer detta ej att bli förhållandet, utan regeringens förslag ändras så att det generellt krävs att förvaltare inte är förordnad i fråga om ett stort antal uppdrag inom såväl rättsväsendet som det ekonomiska området. Man måste ställa sig frågan hur denna lapsus kunde ske från regeringens sida.

En viktig integritetsfråga har tagits upp i en enskild folkpartimotion av Margitta Edgren. Det gäller frågan om registrering av förvaltarskap. Kravet i folkpartimotionen var att anteckningar om omyndigförklaring skulle avlägsnas ur befintliga register. I propositionen föreslås att endast obegränsade förvaltarskap skall registreras i folkbokföringen. Det finns nu enligt utskottets bedömning inte behov av att förvaltarskap antecknas i folkbokföringen, eftersom tingsrätten utfärdar bevis om förvaltarskap är förordnat.

Även när det gäller frågan om anteckning i folkbokföringen har det skett en förändring till det bättre genom utskottsbehandlingen. Folkpartiets önskemål om uppgifter som för närvarande finns i andra register blir också tillgodosett. När det gäller övriga register anser lagutskottet att ansvaret bör läggas på regeringen om och när registren skall rensas ut. Regeringen skall därmed utfärda föreskrifter i den andan. Vad beträffar registrering i dataregister ankommer det på datainspektionen att svara för den frågan.

För folkpartiets del vill jag slutligen framhålla vikten av integritet för den enskilde som sätts under förvaltarskap. Det finns dock samtidigt, herr talman, ett behov av ett skydd och ansvar från samhällets sida gentemot

tredje man. Det är en skyldighet för samhället att se till att den som är satt under förvaltarskap skyddas. På samma sätt skall även allmänheten kunna få vetskap om korrekta förhållanden.

Sammanfattningsvis vill jag personligen göra den reflexionen att det även i framtiden kommer att kännas integritetsstörande att bli satt under förvaltare, på samma sätt som det i dag är att bli satt under förmyndare. Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 3 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Alla människor skall ha lika värde och rättigheter. Detta måste vara en viktig grundsats i vårt demokratiska samhälle. Så långt det är möjligt skall alla tillförsäkras samma medborgerliga rättigheter. Samhället skall emellertid samtidigt garantera att den enskilde ges det stöd och det skydd han eller hon är i behov av.

Genom att riksdagen i dag skall fatta ett beslut om avskaffande av systemet med omyndigförklaring och införa en ny form av hjälp och stöd till dem som inte kan vårda sig själva eller sin egendom tas ett viktigt steg i riktning mot att uppnå denna grundsats. Motivet för avskaffande av systemet med omyndigförklaring är bl.a. att det anses att både den omyndigförklarade och dennes omgivning kan uppleva omyndigförklaringen som en nedvärdering. Det anses även kunna inträffa att den enskildes psykiska tillstånd påverkas negativt av en omyndigförklaring, liksom att vederbörandes sociala anpassning försvåras. Mot bakgrund av strävandena att så långt som möjligt respektera allas självbestämmanderätt och integritet är det naturligt att vi nu avskaffar systemet med omyndigförklaring. *Från centerns sida har vi med hänsyn till våra grundläggande värderingar stött denna utveckling och föreliggande förslag.*

Sällan har enighet om en reform varit så stor som när det gäller den fråga som vi nu snart skall fatta beslut om. Förmyndarskapsutredningens förslag, som propositionen bygger på, tillstyrktes av så gott som samtliga remissinstanser. Även här i riksdagen har enigheten varit mycket stor. Det enhälliga betänkandet från lagutskottet är ett klart bevis för detta.

Ett avskaffande av omyndigförklaringen kräver att samhället på andra sätt tillgodoser behovet av hjälp, stöd och skydd för människor som bl.a. på grund av sjukdom saknar förmåga att ta hand om sina ekonomiska eller personliga angelägenheter. När godmansförordnande inte är tillräckligt skall, som redan har framhållits, förvaltare förordnas för den som är i behov därav. Förvaltarskapet kan vara helt eller begränsat och skall anpassas till vederbörandes behov av stöd och skydd.

Förvaltarskapet – som alltså kommer i stället för tidigare omyndigförklaring – medför inte förlust av rösträtt. När det gäller behörighet att inneha vissa uppdrag och befattningar föreslogs i propositionen att inskränkningar härvidlag endast skulle gälla när en person får helt förvaltarskap. Ett begränsat förvaltarskap skulle däremot enligt regeringsförslaget inte medföra begränsningar i behörighetsavseende.

Med anledning av denna del av propositionen väcktes bl.a. en motion av de tre icke-socialistiska partiernas företrädare i justitieutskottet. I denna motion framhölls att bl.a. många befattningshavare som omfattas av

nuvarande krav på att vara myndig har att besluta i rättsliga angelägenheter av betydelse för enskilda människor eller har att företa rättshandlingar på andras vägnar. Enligt motionärerna borde även de som omfattas av begränsat förvaltarekap vara förhindrade att inneha sådana uppdrag och befattningar. Både näringsutskottet och justitieutskottet har tillstyrkt detta motionskrav.

Lagutskottet föreslår nu enhälligt att riksdagen i denna del skall frångå förslaget i propositionen och i stället följa motionskravet. Det innebär alltså att det för vissa uppdrag och tjänster kommer att krävas att innehavaren inte har förvaltare förordnad. Någon skillnad mellan den som omfattas av helt eller begränsat förvaltarekap kommer således inte att göras när det gäller behörighet. Denna ändring tillstyrktes nyss av justitieministern.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i lagutskottets enhälliga betänkande. Enligt betänkandet kvarstår systemet med förordnande av god man, omyndigförklaring avskaffas och ersätts av förvaltarekap. Detta görs i syfte att ge den enskilde så stor självbestämmanderätt som möjligt, men skall ändå garantera erforderligt stöd för dem som är i behov därav.

Anf. 4 ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Justitieministern – som jag hälsar välkommen hit till kammaren – och mina kolleger Ulla Orring och Martin Olsson har i sina anföranden redogjort för huvuddragen i den reform som riksdagen i dag skall fatta beslut om. Jag kan därför fatta mig mycket kort, särskilt som betänkandet är enhälligt.

Systemet med omyndigförklaringar upphör nu. Vid sidan av godmansinstitutet införs begreppet förvaltarekap. Förvaltarekapet kan vara begränsat eller gälla för praktiskt taget alla rättshandlingar. Vi är alla överens om att en omyndigförklaring kan ha negativ inverkan på såväl den omyndigförklarade som dennes släkt och vänner. Åtgärden har också ofta uppfattats som total och oåterkallelig. Mot den bakgrunden får vi hoppas att det nya begreppet "förvaltare" får en bättre klang och lättare kan accepteras av dem som blir berörda av det nya systemet.

Lagutskottet har under sin behandling av propositionen överarbetat förslaget på flera viktiga punkter. Efter att ha inhämtat yttrande från justitieutskottet och näringsutskottet har lagutskottet tillstyrkt motionskrav från moderata samlingspartiet, folkpartiet och centerpartiet, innebärande att nuvarande behörighetskrav även i fortsättningen skall gälla för befattningshavare som har att besluta i rättsliga angelägenheter av betydelse för enskilda människor eller att företa rättshandlingar på andras vägnar. I klartext betyder detta att den som är satt under förvaltarekap i någon form inte kan utöva tjänst som t.ex. domare, advokat, revisör, styrelseledamot, verkställande direktör eller motsvarande tjänst. Detta är viktigt att understryka, samtidigt som det är närmast obegripligt att regeringen någonsin lade fram ett förslag som skulle ha möjliggjort för personer satta under förvaltare att få utöva sådana viktiga funktioner i samhället.

Enligt propositionen skulle ju t.o.m. en person som satts under förvaltare själv kunna utses till förvaltare eller god man för någon annan. Det bästa man kan säga om propositionen i den delen är väl att det var konsekvens i

galenskaperna. Regeringen och justitiedepartementet har verkligen anledning att sända en tacksamhetens tanke till lagutskottet, som rättat till de allvarliga brister som finns i proposition 1987/88:124.

Herr talman! Jag ber med det anförda att få yrka bifall till lagutskottets hemställan i betänkandet LU9.

Anf. 5 HANS ROSENGREN (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt yttra mig som utskottets talesman i det här ärendet, eftersom det ju inte finns något förslag som går emot utskottets hemställan. Den framtoning som ärendet har fått här i kammaren, bl.a. genom Ulla Orrings anförande, gör emellertid att jag känner ett behov av att gå upp i talarstolen och markera ett par saker.

Jag tycker inte att det viktigaste i den här reformen, som är mycket betydelsefull för tusentals människor, är hur detaljer i ärendet har handlagts vid utskottsbehandlingen och hur den slutliga utformningen har gått till. Det måste väl ändå vara positivt att vi har kunnat diskutera oss samman och göra det bästa möjliga i ett betänkande som går fram till kammaren för lagstiftning. Men det behöver man inte göra något stort nummer av. Det absolut viktigaste är enligt min mening hur och på vilka vägar denna lagstiftning har kommit fram.

Många människor ute i kommunerna, överförmyndare och andra, har gjort ett oerhört fint jobb för att frigöra människor som varit omyndigförklarade. Jag vill nämna en person: Överförmyndaren i Torsby kommun. Han har frigjort 93 människor i norra Värmland som har varit omyndigförklarade. Det finns inte någon kvar i kommunen som i dag är omyndigförklarad. Han kan visa hur människor som har varit omyndigförklarade i 45 år, varav 22 år på institution, nu klarar sig mycket bra med ett godmansförordnande. Dessa människor lever nu ute i samhället och klarar sig som sagt bra. Det är sådana exempel som ger resultat och befrämjar en sådan här lagstiftning. Jag anser att det är viktigare än de detaljer som man här har pekat på.

Anf. 6 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Det är självklart att det viktigaste är att nå resultat i lagutskottet, i kammaren och i övriga beslutande församlingar. Men frågan är ju vilka resultat vi vill uppnå.

Här gäller det inte några detaljer. Hans Rosengren, utan det gäller viktiga ställningstaganden som lagutskottet har gjort i fråga om ändring av reglerna för behörighet. Om inte vi från borgerligt håll med Karin Ahrlund i spetsen tillsammans med ledamöter från centern och moderaterna tagit upp frågan om behörighet, hade denna lapsus kunnat slinka igenom att den som är satt under förvalterskap själv skulle kunna vara domare, nämndeman, revisor m.m. Den meningen har vi väl ändå inte med en lag av denna dignitet.

Att det är bra att det sker förändringar när det gäller god man och förvaltare är vi alla överens om, men man får inte låta sådana här misstag slinka igenom. Det som har förvånat är att det är just vad som skett i regeringens proposition.

Prot. 1988/89:35
30 november 1988

Vilande grundlagsändringar

Anf. 7 HANS ROSENGREN (s):

Herr talman! Eftersom vi är eniga om det föreliggande betänkandet håller jag med om att det är ett bra betänkande som vi gemensamt har kommit fram till. Men Ulla Orring skall inte ta åt sig äran av att detta över huvud taget är klart, eftersom det är den dåvarande regeringen med Sten Wickhom som justitieminister, justitiedepartementet och den nuvarande regeringen som från början har tagit fram underlaget. Och det är de människor som ute i landet har kämpat för dessa frågor som har lagt grunden för att det i dag är möjligt att fatta detta viktiga beslut.

Anf. 8 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Nej, Hans Rosengren, Ulla Orring tänker inte ta åt sig äran. Ulla Orring är mycket glad över att tillsammans med de borgerliga ledamöterna ha medverket i lagutskottet till att vi har undanröjt de värsta fallgroparna i det förslag som regeringen dock hade arbetat med i många år. Det är det jag tycker skall komma fram i dagsljuset.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om konstitutionsutskottets betänkande 7.)

Kammaren övergick till att debattera konstitutionsutskottets betänkande 2 om vilande grundlagsändringar m.m.

Vilande grundlagsändringar m.m.

Anf. 9 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Sverige har liksom de flesta andra demokratiska stater en skriven författning. Den reglerar den ordning i vilken riksdagen och regeringen tillsätts, och den anger hur dessa statsorgan skall arbeta. Fri åsiktsbildning och andra fri- och rättigheter åtnjuter ett särskilt skydd i författningen.

Den särskilda procedur som anvisas för grundlagsändringar innebär att grundlag stiftas genom två likalydande beslut av riksdagen. Mellan dessa beslut skall val till riksdagen hållas. Sedan 1980 kan också på begäran av en minoritet i riksdagen folkomröstning anordnas om ett vilande grundlagsförslag.

Riksdagen skall nu slutligt anta de grundlagsändringar som varit vilande över 1988 års val. Dessa ändringar innebär, som framgår av det nu behandlade betänkandet, bl.a. att omyndigförklaring som hinder för rösträtt och valbarhet avskaffas. Vidare övergår huvudmannskapet för riksgäldskontoret från riksdagen till regeringen. Reglerna för rikets styrelse under krig och krigsfara ändras i fråga om förhållandet under ockupation. Integritetsskyddet på dataområdet blir grundlagsfäst, för att nu nämna några viktiga förändringar.

Från riksdagspartiernas sida eftersträvas största möjliga enighet vid grundlagsförändringar. Detta präglar också konstitutionsutskottets arbete med sådana frågor. Vissa meningsskiljaktigheter förelåg dock vid riksdagens första behandling av förslagen. Det framgår av de sju särskilda yttranden som

fogats till betänkandet. Som framgår av redovisningen är dock oenigheten begränsad till ett parti i sex av fallen och till två partier i det sjunde fallet.

De särskilda yttrandena har tillkommit för att markera att reservanterna står fast vid de ståndpunkter som de har intagit vid första läsningen. På grund av hittills gällande praxis beträffande beslutsordningen i ärenden av detta slag har de avstått från att nu framställa yrkande om att den aktuella bestämmelsen skall utgå ur det vilande grundlagsförslaget. Miljöpartiet, som deltar i behandlingen av frågorna för första gången, har inte velat ta ställning i utskottet.

Herr talman! Jag avslutar denna redogörelse med att yrka bifall till utskottets hemställan i samtliga delar.

Anf. 10 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! Vid behandlingen under föregående riksmöte av regeringens proposition 151 om ändringar i tryckfrihetsförordningen reserverade vi moderater oss mot majoritetsbeslutet, dels vad gäller förhållandet mellan meddelarfriheten och tystnadsplikten, dels också i frågan om att kriminalisera pornografiska stillbilder. Vid den andra behandlingen av dessa ärenden, som ägt rum efter årets riksdagsval, har vi i särskilda yttranden markerat att vi vidhåller våra ståndpunkter. På grund av hittills gällande praxis vid beslutsfattandet i ärenden av detta slag har vi avstått från att genom reservationer åter framställa yrkanden.

Yttrandefrihetsutredningen föreslog i sitt betänkande "Värna yttrandefriheten", att de fall där tystnadsplikten skulle tillåtas bryta meddelarfriheten skulle anges i grundlag. Regeringen ställde sig emellertid inte bakom detta förslag utan föreslog enbart att beslut i syfte att inskränka meddelarfriheten skall kunna fördröjas av riksdagen i tolv månader, därest inte en fem-sjättedels majoritet står bakom att förslaget antas omedelbart. Riksdagen beslutade i enlighet härmed. Denna konstruktion hade emellertid inte varit föremål för någon som helst beredning, vilket vi moderater ansåg vara olyckligt. Vi föreslog därför att frågan vidare skulle utredas. Givetvis anser vi alltfört detta förfaringsätt vara det korrekta.

Vid behandlingen föregående riksmöte av frågan om att kriminalisera våldspornografiska stillbilder hänvisade vi moderater dels till de spärrar mot pornografi som redan finns i tryckfrihetsförordningen och brottsbalken, dels till att yttrandefrihetsutredningen inte hade funnit skäl att förorda några lagstiftningsåtgärder mot pornografiska alster, dels till att frågan endast i ringa omfattning hade berörts i remissyttrandena över utredningens betänkande. Vi hävdade att det inte förelåg tillräckliga skäl för ett beslut om kriminalisering och ansåg att frågan ytterligare borde beredas. Vi har inte haft någon anledning att frånga denna uppfattning vid frågans förnyade behandling, vilket vi alltså framhåller i ett särskilt yttrande.

I detta betänkande behandlas också frågan om avskaffande av omyndighetsförklaring som rösträtts- och valbarhetshinder. Vid föregående behandling av ärendet anförde vi moderater att vi inte hade några invändningar mot att slopa den direkta kopplingen mellan omyndighetsförklaring och rösträtt. Vi ansåg emellertid att det även i framtiden kunde finnas behov av möjligheten att från rösträtt utestänga personer som uppenbarligen saknar

förmåga att genomföra röstningen på ett meningsfullt sätt. Vi ansåg att domstol i samband med att den förordnade förvaltare för en person också skulle pröva om denne skulle få behålla sin rösträtt. Vi anser givetvis alltfört denna ordning vara den riktiga.

Anf. 11 BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! När vi i våras för första gången antog grundlagsändringarna i tryckfrihetsförordningen motsatte sig folkpartiet att andra regler för tryckfriheten skulle gälla i krig än i fred. I tryckfrihetsförordningen kommer det att finnas en lång lista på vad som är brottsligt att röja i fråga om rikets säkerhet. Sådana inskränkningar i informationsfriheten är nödvändiga.

Enligt föreliggande förslag skall andra regler gälla vid omedelbar krigsfara eller vid krig. Då skall ytterligare inskränkningar kunna göras i en helt vanlig lag. Hux flux över en enda natt skall alltså yttrandefriheten kunna inskränkas – ospecificerat hur. Vi anser att de omfattande inskränkningar som gäller redan i fredstid också räcker vid krigsfara och i krig. Enligt vår uppfattning är det kanske just i sådana lägen som det är bra att ha en grundlag att luta sig mot. Det bör krävas helt andra åtgärder för att kunna göra ändringar i den.

Självfallet står vi i folkpartiet fast vid vår inställning. Med gällande behandlingsordning här i riksdagen är vi emellertid förhindrade att rösta på vårt förslag, om vi inte samtidigt skall motsätta oss alla andra ändringar i tryckfrihetsförordningen. Därför har jag begränsat mig till att här redovisa denna folkpartiets inställning.

Anf. 12 BENGT KINDBOM (c):

Herr talman! Det kan utåt tyckas att det råder stor enighet i dessa frågor. Sådan enighet råder också i den delen där det gäller att anta vilande grundlagsförslag för andra gången. De särskilda yrkanden och avvikande meningar som föreligger kan kanske tyckas vara detaljer i sammanhanget.

Det är emellertid värt att understryka att den handling som i dag ligger på riksdagens bord innehåller grundlagsändringar som så långt har varit möjligt gjorts i enighet. Det finns, herr talman, anledning att konstatera att debatten om våra grundlagar kommer att fortsätta. Mycket snart återkommer vi här i riksdagen till diskussioner i frågor där enighet inte har kunnat uppnås. Det är frågor som har diskuterats i riksdagen och i den konstitutionella debatten ända sedan enkammarriksdagens införande. Jag tänker på frågor som mandatperiodens längd, den gemensamma valdagen och ett antal andra frågor. Det är en fördel att vi kan föra dessa debatter och stegvis vidta förändringar i grundlagen.

På några punkter skall jag i likhet med andra talare kommentera det vilande förslaget. Bertil Fiskesjö och jag har i ett särskilt yttrande upprepat vårt ställningstagande från i våras om huvudmannaskap för riksgäldskontoret. Vi ansåg inte då att regeringen hade redovisat några övertygande skäl för att förändra huvudmannaskapet. Vi pekade exempelvis på att statsupplåningen var av så stor betydelse att huvudmannaskapet snarast borde ligga kvar under riksdagen. Vi ansåg att man därmed kunde upprätthålla en bättre insyn och kontroll över rikets affärer, framför allt upplåningen och statsskuldens förvaltning, än den insyn och kontroll som kommer att finnas genom

finansutskottets handläggning av ärendena samt konstitutionsutskottets granskning i efterhand.

Vi kan alltså inte rösta för vårt förslag, men vi har i det särskilda yttrandet påpekat att vi vidhåller denna vår ståndpunkt.

Låt mig, herr talman, peka på ytterligare en sak som över huvud taget inte har diskuterats i det senare ledet. Det gäller frågan om att grundlagsfästa integritetsskyddet. Socialdemokraterna gick så småningom med på att utreda denna fråga. Det hade väckts en rad motioner till 1985/86 års riksmöte om att grundlagsfästa dataskyddet. Det kom ett förslag från data- och offentlighetskommittén, och om det förslaget var vi ense. Den enskildes personliga integritet skall skyddas i den utsträckning som anges i lag.

Anledningen till att jag tar upp denna sak är att jag vill säga att detta inte är det slutliga skyddet. Men det som skrivs in i grundlagen är definitivt en förstärkning av skyddet. Det är viktigt att vi fortsättningsvis följer upp det med lagstiftning, när så behövs. Likaså är det angeläget att en översyn av datalagen genomförs. Det är också betydelsefullt att frågor om sårbarhet och säkerhet i våra datasystem följs upp på ett grundläggande sätt. Det skydd som nu finns inskrivet i grundlagen måste följas upp i det praktiska arbetet och verkligen utgöra ett skydd för den enskilde.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till de vilande grundlagsförslagen.

Anf. 13 MARGARETA PERSSON (s):

Herr talman! Vi skall strax besluta att våldspornografi skall vara förbjuden. Bilder föreställande sexuellt tvång eller våld skall kunna åtalas. Jag ser det som en stor framgång för kvinnokampen.

Vintern 1985 öppnade Leif Hagen en porrbutik i Stockholm. På TV deklarerade han att det säkert skulle gå mycket bättre för honom i Sverige än i Norge, för här var kvinnorna klokare. Det blev startskottet för kvinnoorganisationernas arbete i Stockholm. Vi lade upp ett schema för att under månader stå utanför butiken varje dag och demonstrera mot våldspornografi. Vi gjorde också namninsamlingar. Vi upplevde, tillsammans med många män, att de här alstren var djupt förnedrande för både män och kvinnor.

I september uppvaktade samtliga politiska kvinnoorganisationer i Stockholm dåvarande justitieministern och framhöll att våldspornografin måste bort. I en interpellationsdebatt samma år sade justitieministern att nu var gränsen nådd och att en lagändring behövdes. Så kom då grundlagsförslaget.

Herr talman! Jag är glad att kunna säga att det lönar sig att protestera; att alla de kvinnor som stod i snömodden och protesterade har vunnit en första seger. Men nu gäller det också att anmäla de tidningar som visar bilder med sexuellt våld och tvång.

Men framför allt ser jag denna lagändring som en framgång i kampen mot det våldsförhållande som vi drabbats av i olika sammanhang under senare år. Det är viktigt att samhället markerar avståndstagande från alla typer av sådana produkter.

Herr talman! Jag vill med glädje yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 14 OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Med anledning av de yttranden som har förelegat från borgerliga partiers sida med stöd för intagna ståndpunkter under den första behandlingen av grundlagsförslagen, vill jag säga att det förhållandet att jag inte gått i sakdebatt i dessa frågor inte innebär att jag anser att de ståndpunkter som intagits av en bred majoritet i utskottet skulle vara dåligt underbyggda. Jag vill hänvisa till det material som föreligger och till den debatt som fördes när förslagen behandlades första gången.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om konstitutionsutskottets betänkande 7.)

Kammaren övergick till att debattera konstitutionsutskottets betänkande 8 om rösträtt och valbarhet, m.m.

Rösträtt och valbarhet, m.m.

Anf. 15 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! Redan i den föregående debatten framhöll jag att vi moderater inte hade några invändningar mot att slopa den direkta kopplingen mellan omyndighetsförklaring och rösträtt.

Det finns emellertid skäl att påpeka att det här ofta är fråga om människor som är drabbade av svåra psykiska störningar och därmed är särskilt utsatta för obehörig påverkan. På grund av psykisk ohälsa kan en person sakna förmåga till eget rationellt tänkande. Det kan ifrågasättas om personer som drabbas av denna ohälsa skall ha rätt att delta i fria val av det slag som utgör grunden för vår demokrati. Det bör påpekas att ordningen med obegränsad rösträtt avviker från vad som gäller i andra länder.

Vi moderater hävdar alltså att domstol i samband med förordnande av förvaltare skall få pröva om den som får förvaltare skall få behålla sin rösträtt eller ej.

Med det anförda yrkar jag bifall till reservationen.

Anf. 16 STURE THUN (s):

Herr talman! Med den debatt som har förts om vilande förslag till ändringar i grundlagen följer följdändringar i vissa lagar – t.ex. vallagen och kommunallagen. I det ärende vi nu behandlar gäller det ändring av vallagen – det gäller ju rösträtt.

Detta har behandlats av lagutskottet, som till konstitutionsutskottet har framhållit att det har känts särskilt negativt för de människor som har haft förmyndare att ha varit fråntagen rösträtten. Nu beslutas att ta bort den biten, att man inte får rösta. Konstitutionsutskottets majoritet är emot att det skulle vara domstol som avgör detta. Vi säger att rösträtten skall gälla fullt ut för de här människorna.

Med detta vill jag yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan i betänkande 8.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter debatten om konstitutionsutskottets betänkande 7.)

Kammaren övergick till att debattera konstitutionsutskottets betänkande 6 om förlängning och utvidgning av frikommunförsöket.

Förlängning och utvidgning av frikommunförsöket

Anf. 17 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Jag har i dag inga andra yrkanden när det gäller detta betänkande än utskottet, men det finns ändå ett par saker som jag vill framhålla i det här sammanhanget.

Trots att de dispenser som har beviljats och de försök som pågår inte har varit så långtgående som folkpartiet skulle ha önskat, har ändå frikommunförsöken i flera kommuner inneburit en mycket nyttig genomgång av funktioner och beslutsvägar, vilket fått till resultat att det på många håll gjorts väsentliga förbättringar och rationaliseringar.

Den föreslagna utvidgningen, som gör det möjligt att ha gemensamma beslutsorgan för kommun och landsting, bl.a. när det gäller primärvård och socialtjänst, är också mycket välkommen. Samarbetet mellan kommuner och landsting har länge gnisslat, och av olika orsaker speciellt när det gäller vård och omsorg för de äldre.

Det är därför viktigt att framhålla att dagens beslut inte för all framtid utestänger andra landsting och andra kommuner från försöksverksamhet. Det är fullt möjligt för regeringen att bevilja ytterligare dispenser när olika frågor av samverkansstyp har lösts mellan de ytterligare kommuner och landsting som skulle vilja samarbeta på ett nytt sätt. Det är viktigt att framhålla att alla goda idéer som kan förenkla och förbättra samarbetet också bör tas till vara och utvecklas.

Bifall till konstitutionsutskottets hemställan!

Anf. 18 ROSA-LILL WÅHLSTEDT (s):

Herr talman! I detta konstitutionsutskottets betänkande behandlas regeringens förslag om förlängning och utvidgning av frikommunförsöket samt den av Sven-Gösta Signell m.fl. väckta motionen.

Propositionen har samband med det beslut som fattades av riksdagen våren 1988 om att förlänga försöksverksamheten med ökad kommunal självstyrelse med tre år – till utgången av 1991 – i den del som gäller nämndverksamheten och att ge ytterligare kommuner och landsting möjligheter att delta i dessa försök. 1984 utsågs nio kommuner och tre landsting, men efter beslutet i våras har regeringen gett ytterligare nio kommuner möjlighet att delta i försöket.

I propositionen föreslås nu en motsvarande förlängning och utvidgning av frikommunförsöket i dess helhet. Vidare föreslås en ny lag som möjliggör försök med ett gemensamt beslutsorgan för en kommun och ett landsting när det gäller bl.a. primärvård och socialtjänst.

I den motion som Sven-Gösta Signell m.fl. har väckt yrkar motionärerna på en viss utvidgning av den föreslagna nya försöksverksamheten. Man yrkar

dels att lagen om försöksverksamhet inom socialtjänstens, hälso- och sjukvårdens samt omsorgsverksamhetens område också skall omfatta tandvård och driften av sjukhem, dels att riksdagen beslutar att ge regeringen befogenhet att utse de landsting och de kommuner som skall få bedriva försöksverksamhet i enlighet med vad som anförts.

Socialutskottet har yttrat sig över propositionsförslaget när det gäller socialutskottets beredningsområde samt över motionen. Av yttrandet framgår att socialutskottet anser att vad som står i propositionen är viktigt, nämligen att försöksverksamheten nu begränsas till ett landsting och en kommun. I likhet med motionärerna anser däremot socialutskottet att försöksverksamheten även bör omfatta tandvård.

När det gäller motionärernas önskemål om att verksamheten vid lokala sjukhem skall ingå i försöksverksamheten konstaterar socialutskottet att avsikten med propositionen är att den verksamheten skall ingå. I konstitutionsutskottet är man därför allmänt positiv till den föreslagna verksamheten. Konstitutionsutskottet delar emellertid socialutskottets bedömning att försöksverksamheten till en början bör begränsas till ett landsting och en kommun. Därför avstyrker konstitutionsutskottet det andra yrkandet i motionen.

Beträffande önskemålet att lokala sjukhem skulle omfattas av försöksverksamheten delar konstitutionsutskottet socialutskottets uppfattning, dvs. att avsikten med propositionen är att verksamheten vid lokala sjukhem skall ingå i försöket. På den punkten föranleder således inte motionen någon åtgärd.

Konstitutionsutskottet anser det i och för sig vara värdefullt om försöksverksamheten omfattar även tandvård. Detta bör ges regeringen till känna. Däremot bör inte det föreliggande lagförslaget kompletteras med en bestämmelse om tandvård, eftersom det i ärendet har upplysts om att det landsting och den kommun som omfattas av förslaget för närvarande inte har för avsikt att ta med tandvården i försöket.

Herr talman! Härmed yrkar jag bifall till konstitutionsutskottets hemställan i dess helhet.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om konstitutionsutskottets betänkande 7.)

Kammaren övergick till att debattera konstitutionsutskottets betänkande 7; om: normgivning m.m.

Normgivning m.m.

Anf. 19 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! I konstitutionsutskottets betänkande 1988/89:7 återfinns sju reservationer. Redan nu yrkar jag bifall till reservationerna 1, 3, 4, 5, 6 och 7.

Reservation 4 har vi i moderata samlingspartiet framställt tillsammans med centerpartiet. Bertil Fiskesjö kommer senare i den här debatten att ta upp den reservationen.

Reservation 7 har vi framställt tillsammans med folkpartiet, och Ylva

Annerstedt kommer senare i debatten att ta upp den reservationen.

Jag begränsar mig således här till reservationerna 1, 3, 5 och 6.

Reservation 1 gäller omfattningen och utformningen av lagar och andra regler. Vi moderater anser att statens reglering av samhällslivet genom lagarna skall vara begränsad och fast grundad i medborgarnas rättsmedvetande. Vi är medvetna om att medborgarna i vårt land är mycket oroad över det stora antal lagar – ofta rör det sig om svåröverskådliga lagar – som gäller.

Det är nödvändigt att det område som vi politiker styr inte blir för stort. Vi moderater är därför fast övertygade om att den enskilde individen måste få avgöra så mycket som möjligt. En viss avreglering har skett genom regeringens medverkan, och det är bra. Men denna utveckling måste fortsätta.

Vi är motståndare till ramlagstiftning och generalklausuler, och vi anser att dessa skall begränsas ännu mer än som sker.

Så till reservation 3, som handlar om beredningen av lagstiftningsärenden m.m. Vi moderater anser att regeringen här i många fall försummar det remissförfarande som bör föregå varje framläggande av lagförslag. Vi anser det därför vara nödvändigt att riksdagen överväger en skärpning av regeringsformen för att det uppsatta målet skall kunna nås.

Vi föreslår således skärpta krav vad gäller beredningen av regeringsärenden. Dessutom vill vi att detta redovisas för riksdagen. En fristående myndighet skall ha möjlighet att se till att detta efterlevs, och den skall också ha möjlighet att ingripa om t.ex. kravet på kostnadsanalys för de enskilda människorna och förutsebarheten av lagarnas verkan inte uppfylls.

Reservation 4 handlar om regeringens utrymme för styrning av förvaltningsmyndigheterna under regeringen. Även på denna punkt anser vi moderater att den offentliga makten skall vara begränsad. Men den skall också vara stark på de områden som tillfaller den offentliga makten. Resten skall överlåtas på den enskilde medborgaren.

Den enskilde medborgaren skall också ha möjligheter till insyn och kontroll beträffande den politiska makten. Det skall vara klara och entydiga uppgifter om vad som gäller för ansvarsförhållandena när det gäller myndigheter och politiska instanser.

Det är av stor vikt att myndigheterna fattar beslut inom ramen för de lagar som riksdagen har stiftat. Det måste finnas en klar boskillnad mellan de politiskt grundade besluten och de enskilda konkreta fallen.

I reservation 6 återkommer vi moderater till frågan om tillsättningen av statliga tjänster. Frågan har diskuterats många gånger här i kammaren. Vi moderater är dock helt övertygade om att det finns anledning att ta upp frågan återigen.

Vi anser att regelsystemet måste ses över. Politiska meriter skall inte få uppfattas som just meriter vid tillsättning av statliga tjänster. Utskottet har granskat saken, och frågan diskuterades flera gånger i maj månad. Men vi framhårdar ändå i vår uppfattning. Om man studerar de utnämningar som har skett under senare år, kan man inte undgå att förvånas över att förtjänst och skicklighet i stor utsträckning återfinns bland socialdemokratiska sympatisörer.

Om detta får fortsätta, är vi oroliga för att också kommande icke-

socialdemokratiska regeringar skall kräva samma möjligheter. Det betyder att vi skulle få ett system där vi byter ut tjänstemän vid regeringsskiften – ett system som vi inte vill ha. Därför har vi moderater reserverat oss på den punkten.

Anf. 20 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Folkpartiet har i flera motioner tagit upp frågan om ökad rättssäkerhet, och jag skall först uppehålla mig vid skyddet mot retroaktiv lagstiftning. Detta skydd, som från början endast gällde strafflag, utvidgades 1979 med ett förbud mot retroaktiv lag om skatt eller statlig avgift, och detta intogs i regeringsformen, 2 kap. 10 § andra stycket. Som huvudregel slås fast att skatt eller statlig avgift inte får tas ut i vidare mån än som följer av föreskrift som gällde när den omständigheten inträffade som utlöste skatt- och avgiftsskyldigheten. Riksdagen får göra undantag härifrån om särskilda skäl så påkallar det.

Den socialdemokratiska regeringen har emellertid varit alltför villig att åberopa dessa särskilda skäl. Den extra vinstdelningsskatten, den tillfälliga förmögenhetsskatten och den s.k. engångsskatten på pensionssparande har införts under former som har karaktär av retroaktiv lagstiftning.

Enligt folkpartiets uppfattning måste vad som anses vara tillåtna undantag från förbudet mot retroaktiv lagstiftning klarläggas och lagtexten preciseras. Vi har tidigare motionerat i denna fråga utan att få fullt gehör för vår begäran. Inte heller detta år har vår begäran villfarits om en översyn och precisering av de bestämmelser som drar upp gränserna för vad som är retroaktiv lagstiftning och inte, och vi har därför tvingats reservera oss också i år.

Jag yrkar därför bifall till reservation nr 2.

Folkpartiet har också tagit upp frågan om ökad rättssäkerhet för småföretag och företagare över huvud taget. Framför allt är det småföretagen som drabbas när det saknas stabilitet och långsiktighet i lagar och regler. Vi anser att regelsystemet måste präglas av långsiktighet, och när omprövningar blir nödvändiga måste dels övergångsbestämmelserna vara generösa, dels retroaktiva regeländringar undvikas.

Vi har i våra motioner K513 och K217 av Christer Eirefelt m.fl. tagit upp sådana här saker och krävt att långsiktigheten och retroaktiviteten tydligare definieras.

I rättssäkerheten måste det vara klarlagt att företag och deras ägare skall hålla skadeslösa när myndigheter gör fel. Äganderättens ställning i grundlagen måste förstärkas, så att dess tillämpning sker på ett sådant sätt att godtycke och maktmissbruk förhindras.

Vi har tyvärr inte heller i år fått gehör för detta. Dessa frågor tas också upp i reservation nr 2.

När det gäller frågan om motivering av beslut har vi sagt att det i en rättsstat är rimligt att myndigheter refererar till de regler och författningar som styr de beslut som de fattar. Det är tyvärr inte alltid fallet. Utskottet skriver i betänkandet att man delar den uppfattning som framförs, dvs. att myndigheter skall ange den eller de författningsbestämmelser som har bestämt utgången av beslutet. Utskottet säger att detta regelmässigt torde

vara fallet. Trots det kommer det så många signaler om att detta inte är regel att det finns fog för att nu säga klarare ifrån än vad utskottet har gjort. Utskottet skriver att man förutsätter att frågan kontinuerligt bevakas. Ja, det sade utskottet förra året också, och vi anser att det inte har skett någon större förändring.

Jag yrkar därför bifall till reservation nr 7, som folkpartiet har avgivit gemensamt med moderaterna.

Anf. 21 Tredje vice talman BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Nu pågår ett slags uppsamlings-heat vad gäller konstitutionella frågor, och en lång rad av de frågor som behandlas i detta betänkande har berörts i tidigare debatter under våren. Det finns kanske anledning att se till att mera sammanhållna författningspolitiska diskussioner kan anordnas i riksdagen. Det är särskilt otillfredsställande att frågor av detta slag skjuts över ett val från våren till hösten. Det gör också att debatterna på detta område blir sönderstyckade.

En lång rad av de förslag som centerpartiet har lagt fram i dessa frågor har redan tidigare behandlats, och det är en av anledningarna till att vi inte är så flitiga reservanter denna gång. Vi har markerat vår ståndpunkt i några grundläggande frågor i ett särskilt yttrande. Vi har annonserat att vi tänker komma tillbaka till de frågorna, och det gör vi under den allmänna motionstiden.

Jag vill uttrycka den förhoppningen att det under kommande år kan anordnas sammanhållna debatter i kammaren på grundval av sammanhållna betänkanden i de frågor som det nu gäller.

I detta betänkande behandlas dels grundlagsfrågor, dels frågor som närmast hänförs till förvaltningsrätten. När det gäller synen på grundlagarna har vi från centerpartiets sida många gånger deklarerat vår uppfattning från denna talarstol. Vi menar att en grundläggande målsättning bör vara att grundlagarna skall hållas fräscha och inte tillåtas förfalla och bli föremål för tvistande jurister eller eventuella författningsdomstolar eller för ett alltför flitigt bruk av lagprövningsrätten. Det skulle vara att överlämna de politiska grunderna till domstolars och icke-politiskt ansvariga organs avgörande. Detta är naturligtvis en fråga som centerpartiet återkommer till.

På de punkter där tvister kvarstår om grundlagens innebörd – ett par av de punkterna har varit uppe till debatt här i dag – bör partierna enas om att sätta sig ner, resonera sig samman och göra en översyn, så att sådana här tvistepunkter i fortsättningen inte kan ge upphov till nya motsättningar. Det gäller t.ex. en sådan fråga som påstådd retroaktivitet i lagstiftningen, som har berörts i debatten här.

Som jag sade nyss, är det inte bara direkta grundlagsfrågor som berörs i detta betänkande utan också frågor med mera förvaltningsrättslig inriktning. En del frågor är av stor principiell betydelse, bl.a. de som rör relationerna mellan regering och förvaltning och som i någon mån erinrar oss om de mera principiella diskussioner som fördes när riksdagen fattade beslut med anledning av verksledningspropositionen våren 1987. Tendensen i de förslag som då lades fram var att gå mot en förändring av det traditionella svenska systemet med självständiga ämbetsverk och att öka regeringens direkta

möjligheter till styrning av förvaltningen, dvs. utöver den styrning som förekommer genom den lagstiftning som riksdagen antar, de förordningar som regeringen utfärdar och de kollektiva beslut som regeringen fattar.

Vi i centerpartiet – och på den punkten hade vi gemensam uppfattning med moderata samlingspartiet – varnade för denna utveckling. Vi menade att det var mycket viktigt att det system som gällt så länge i Sverige, som från olika synpunkter visat sig vara framgångsrikt, i princip skulle behållas. Det betyder att förvaltningen inte i fråga efter fråga skall lystra till dagsaktuella signaler från regeringens sida utan skall fullgöra sina uppgifter i enlighet med de bestämmelser som finns.

Vi menade då, och det menar jag fortfarande, att det är en tillgång att ha det på det sättet. Det är en tillgång för regeringen, föreställer jag mig, att kunna överlämna verkställigheten över vida fält till förvaltningarna, så att regeringen kan ägna sig åt övergripande och principiella frågor samt åt att ta initiativ i sådana ärenden där man av politiska skäl eller på grund av andra omständigheter anser det viktigt att ta initiativ.

Vidare menar jag att den traditionella ordningen hos oss är viktig ur samhällsdebattens synpunkt. Det är bra med förhållandevis självständiga verksstyrelser och självständiga verkschefer. Det innebär att debatten i samhället breddas. Det innebär att det blir fler sakkunniga röster i diskussionen. Om man från verkens sida ständigt ängsligt skall snegla på vad regeringen kan tänka eller tycka, är det risk för att vi får ett slags tystnadens konformism. Det tycker vi är olyckligt. Vi kan notera att i samband med att de segdragna diskussionerna om verksledningspropositionen pågick, lämnade också ett antal av våra mer stridbara verkschefer sina befattningar, och vi har därefter inte alls haft den typen av konstruktiv konfrontation mellan verk och regering som vi hade tidigare. Jag ser med en viss ängslan på utvecklingen av denna konformism.

En återspeglings av vad vi tyckte den gången finns i reservation nr 5, som tar upp de informella kontakterna mellan regeringen och myndigheterna. Där menar vi att de signaler som ges enligt beslutet 1987 bör ersättas med andra signaler. Det blev inte så mycket i konkreta bestämmelser av de tänkta ökade styrningsbefogenheterna i det beslut som fattades i riksdagen, på grund av den opposition som hade riktats mot förslaget. Men de signaler som gavs om vilken inriktning som skulle gälla var ändå tydliga, och vi vill ändra på detta.

Helt allmänt är det naturligtvis mycket viktigt att man kan fastslå var beslut fattas, vem som är ansvarig för beslutet och att det finns skriftlig dokumentation för beslutet. Risker är annars, och vi har upplevt några sådana fall under senare tid, att alla kan skylla på alla. Det finns inte någon klar dokumentation över var beslutet egentligen fattats, vem som har det reella ansvaret.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till reservation nr 5.

Anf. 22 KURT OVE JOHANSSON (s):

Herr talman! Normgivningsfrågorna är av naturliga skäl ofta föremål för konstitutionsutskottets intresse. I föreliggande betänkande berörs några problemområden inom normgivningen. De motioner som behandlas i betänkandet är, sänar som på ett undantag, gamla bekanta. Till grund för

betänkandet ligger också två informationsavsnitt ur 1987/88 års budgetproposition.

Behovet av förenklingar och avregleringar inom ramen för lagstiftningen berörs i både motioner och reservationer. Det är därför på sin plats att påpeka att det inom regeringskansliet, sedan ett antal år tillbaka, bedrivs ett icke föraktligt regelförenklingsarbete, som på grund av sin omfattning borde ha uppmärksammats mer från massmediernas sida. Kunskapen om det arbete som pågår är inte heller särskilt stor i kretsar som borde veta bättre. Jag tycker att reservationerna i viss mån bär vittnesmål om detta.

I konstitutionsutskottets betänkande 1988/89:7, som vi nu behandlar, redovisas på s. 5, 6 och 7 i stora drag det regelförenklingsarbete som pågår. Det finns ingen anledning att trötta kammaren med att upprepa allt vad som där står. Alla kan, genom att läsa betänkandet, konstatera att den nuvarande regeringen gör stora ansträngningar för att rensa i författningar och myndighetsregler.

Det förenklingsarbete som nu sker omfattar alla typer av regler, lagar, förordningar, myndighetsföreskrifter och allmänna råd. Arbetet omfattar även de statliga kollektivavtalen. Sådana regler som riktar sig till företagen berörs också, likaså den statliga regelgivningen gentemot kommunerna. Ytterligare områden skulle kunna räknas upp, men jag avstår från detta och hänvisar till betänkandet.

Den s.k. solnedgångstekniken har visat sig vara en effektiv metod att rensa ut onödiga regler. Metoden innebär att regeringen ger en myndighet en viss begränsad tid till att ompröva en verkställighetsregel. Efter periodens slut upphör regeln att gälla, om inte myndigheten dessförinnan har meddelat den på nytt.

Ett resultat av dessa s.k. solnedgångsförordningar är att större delen av myndighetsreglerna på det statliga arbetsgivarområdet upphörde att gälla den 1 oktober 1985. Inom polisområdet har också på detta sätt ett gott resultat uppnåtts. Solnedgångstekniken har även använts för länsstyrelseområdet, där närmare 1 500 föreskrifter upphävdes i mars 1988, med verkan först efter ett eller två år. Under tiden har länsstyrelserna möjlighet att pröva om föreskrifterna verkligen behövs.

Mot den här bakgrunden framstår, enligt min mening, reservation nr 1, som moderaterna ensamma står för, som tunn och intetsägande. Reservanterna kräver att arbetet med förenklingar och avregleringar skall bedrivas med högre ambition och en bredare målsättning än som nu är fallet. Kravet visar att reservanterna är mycket okunniga om det arbete som pågår i syfte att åstadkomma förenklingar och avregleringar i befintliga system. Reservanterna borde faktiskt läsa utskottets betänkande ytterligare en gång.

När det gäller frågan om ramlagstiftningen, som också tas upp i reservation nr 1, har jag svårt att se någon egentlig skillnad mellan den uppfattning som majoriteten har och den som har kommit till uttryck i reservationen. På denna punkt är moderaternas reservation närmast en gåta. De hade här på goda grunder kunnat ansluta sig till majoritetsskrivningen.

Beträffande frågan om retroaktiv lagstiftning, som Ylva Annerstedt tog upp, vill jag erinra om att de här frågorna för inte så länge sedan varit föremål för riksdagens prövning. Motioner av samma innehåll som de vi behandlar i

dag avslogs då av riksdagen. Utskottet ansluter sig här till vad riksdagen uttalat och vidhåller sin tidigare uppfattning.

Jag skulle samtidigt vilja understryka att folkpartiet på den här punkten egentligen kommit alldeles fel; som vanligt, skulle jag vilja säga. Vad sade egentligen lagrådet om det som folkpartiet kallar för pensionsskatten? Jo, lagrådet sade att skatten inte var retroaktiv. Lagrådet sade att skatten inte innebar någon konfiskation och inte heller står i strid med RF:s bestämmelser i övrigt. Lagrådet sade att skatten inte strider mot Europakonventionen. Lagrådet sade vidare att betryggande garantier finns för att skatten till slut avkrävs försäkringstagarna på objektiva och rättvisa grunder. Jag tror att jag har ganska starkt fog för påståendet att Ylva Annerstedt och folkpartiet är alldeles gålet ute när man pratar om retroaktiv lagstiftning, åtminstone i den exemplifiering man har gjort i sammanhanget och när det gäller det som tydligen är grunden för reservation 2.

När det gäller beredningen av lagstiftningsärenden m.m. har utskottet kommit fram till att något initiativ av den beskaffenhet som föreslås i reservation 3 av moderaterna inte behövs. Att lagstiftningsärenden skall vara omsorgsfullt förberedda är en självklarhet. Det är också den röda tråden i de riktlinjer för propositionsplaneringen som utformats inom regeringskansliet. Vid olika tillfällen har konstitutionsutskottet särskilt granskat beredningen av regeringsärendena och uttalat viss kritik. Kritiken från konstitutionsutskottet har lett till klara förbättringar. Utskottet kommer emellertid även fortsättningsvis, förutsätter jag, att nogsamt följa hur regeringen bereder ärenden och, om det föreligger brister i beredningen av lagförslag, framföra kritik.

Vad beträffar konsekvensanalyser i lagförslag och myndighetsföreskrifter har mycket förändrats till det bättre under senare år. Inom regeringskansliet pågår här ett mycket aktivt och föredömligt arbete.

Styrningen av den statliga förvaltningen är också ett gammalt kärt ämne i konstitutionsutskottet. Begränsningsregeln i 11 kap. 7 § regeringsformen penetreras ofta. Det är, enligt min mening, vår skyldighet att som riksdagens organ för granskning av regeringen göra detta. Jag vill i detta sammanhang slå fast att det numera råder en betydande enighet om tolkningen av begränsningsregeln.

Det finns otvivelaktigt ett stort behov av informella kontakter mellan regeringskansliet och myndigheterna. Detta framgår inte minst av de remissyttranden som lämnades över förvaltningsutredningens och verksledningskommitténs betänkanden. Vad vi här talar om är egentligen ingenting annat än kontakter mera inriktade på information än styrning. Visst kan det finnas problem förknippade med dessa kontakter. Det förnekar ingen. Men samtidigt är det svårt att föreställa sig en smidig och väl fungerande förvaltningsapparat utan informella kontakter av olika slag.

Regeringens utnämningsspolitik har, tydligen i brist på annat, blivit något av en moderat profileringsfråga. Frågan har vid ett par tillfällen behandlats i konstitutionsutskottet och här i kammaren. Utskottet har vid samtliga tillfällen inte kommit fram till något annat än att regeringen vid sina utnämningar beaktat lämplighet och kompetens.

Herr talman! Jag yrkar bifall till konstitutionsutskottets hemställan i betänkande 1988/89:7.

Anf. 23 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Jag är inte förvånad över Kurt Ove Johanssons reaktion. När far super är det rätt. När bror super är det tydligen rätt. Kurt Ove Johansson.

Kurt Ove Johansson gör sig här till tolk för en storebrorsattityd. När vi moderater reserverar oss säger Kurt Ove Johansson att vi skall läsa innantill i betänkandet. Det har vi gjort. När vi går upp i talarstolen och pläderar för våra reservationer, som jag gjorde för en stund sedan, tröttar vi kammaren. Vi kan ju studera hur många minuter var Kurt Ove Johansson och jag har talat. Jag är övertygad om att kammaren blev lika trött under Kurt Ove Johanssons anförande.

I den socialdemokratiska världen har vi tydligen den bästa av regeringar. Om något annat parti har en annan uppfattning har det partiet fel och socialdemokraterna rätt.

Vi moderater tar oss friheten att fortsätta att kritisera på de områden där vi tycker att kritiken är berättigad. När det gäller den sista frågan om tjänstetillsättningar, som Kurt Ove Johansson säger har blivit en moderat profileringsfråga, kan jag faktiskt instämma i det påståendet. Den kanske är en av de frågor vi profilerar oss på. Men min uppfattning är att vi har den inställningen gemensam med de flesta svenskar i det här landet som följer dessa frågor. Det är inte svårt att konstatera att det vid utnämningar minst sagt lutar över åt det socialdemokratiska hållet. Att påstå något annat är att sticka huvudet i busken, Kurt Ove Johansson. Jag är t.o.m. övertygad om att mellan skål och vägg skulle våra socialdemokratiska kolleger både i och utanför konstitutionsutskottet hålla med oss om detta. Men man för detta resonemang i kammaren fastän man vet att människor icke har samma uppfattning som den som Kurt Ove Johansson har gjort sig till tolk för.

Anf. 24 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Kurt Ove Johansson säger att man i utskottsbetänkandet räknar upp en lång rad exempel på förändringar som regeringen har gjort och *håller på att genomföra* – och det är väl bra. Han säger också att det gäller näringslivet. Men när man läser det avsnittet i betänkandet visar det sig att det är ytterligt summariskt och att det framför allt handlar om statistik. Vi i folkpartiet har tagit upp myndigheternas ansvar när de handlar fel och deras skyldighet att se till att de drabbade blir skadeslösa.

Det har visat sig i ett flertal uppmärksammade fall den senaste tiden att det mellan skattemyndigheter och småföretag har uppstått konflikter som rimmar mycket illa med rättssäkerhetskravet. Det är alldeles uppenbart att flera småföretagare har fått ett helt livsverk spolerat genom att myndigheterna har betett sig klumpigt. Företagarna har blivit skandaliserade på sina hemorter. Efter flera års utredande har det sedan visat sig att myndigheterna har haft fel, och då har småföretagarna haft mycket små möjligheter att få rättelse eller kompensation. Vi i folkpartiet anser att detta är ett oerhört viktigt område att ta upp och göra något åt.

När det gäller den retroaktiva lagstiftningen beklagar jag att det inte blev

alldeles klart angående alla de fall som vi räknade upp. Kurt Ove Johansson tog upp ett fall, och jag har tagit upp flera. Riksdagen har sagt ifrån att man inte vill klarlägga och precisera lagtexten nu. Men riksdagsmajoriteten har tidigare sagt att det enligt 2 kap. 10 § regeringsformen är viktigt att lagstiftningen på skatteområdet så långt möjligt utformas på sådant sätt att det inte behöver råda något tvivel om lagstadgandet. Riksdagsmajoriteten har också krävt att ytterligare erfarenheter av nuvarande grundlagsregler skall göras innan en översyn vidtas. Vi i folkpartiet tycker att de dåliga erfarenheter som redan finns av t.ex. den extra vinstdelningsskatten och den tillfälliga förmögenhetsskatten, är tydliga bevis på både att en översyn är nödvändig och att erfarenheterna av dessa skatter är mer än tillräckliga för att motivera en översyn.

Anf. 25 KURT OVE JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag vill först ta upp den tråd som Ylva Annerstedt var inne på i slutet på sitt inlägg, nämligen den retroaktiva skattelagstiftningen.

I mitt inledningsanförande har jag, utifrån den argumentering som folkpartiet har använt sig av i reservationen, påvisat att påståendena om retroaktiv lagstiftning inte håller. Dessa argument har ni som utgångspunkt för att man skulle se över 2 kap. 10 § i regeringsformen. Jag vill snarare, Ylva Annerstedt, uttrycka saken så att om grundlagen varit formulerad på ett sådant sätt att riksdagen inte skulle haft laglig rätt att besluta om tillfällig förmögenhetsskatt, extra vinstdelningsskatt eller den s.k. engångsskatten, då hade det verkligen funnits anledning att se över 2 kap. 10 § i regeringsformen, men definitivt inte utifrån de argument som folkpartiet har presenterat i detta avseende.

Även om Elisabeth Fleetwood anklagar mig för att vara en försvarare av överheten eller en storebror, står det ändå tydligt i moderaternas reservation nr 1 att ni anser att regeringen på ett bredare sätt borde se över detta med regelförenklingarna. Jag redovisade ju för den bredd som finns i det arbete som för närvarande pågår inom regeringskansliet. Var och en som läser i betänkandet får nog klart för sig att det är fråga om en mycket bred översyn. Moderaterna säger i sin reservation att man skall gå ännu snabbare och bredare fram, men de har inte den minsta lilla idé om hur detta arbete skall utvidgas. Därför vidhåller jag mitt påstående, att det är uppenbart att om det funnits ett mästerskap i flummighet, skulle reservation nr 1 säkert ha vunnit guldmedaljen i den tävlingen.

Elisabeth Fleetwood, naturligtvis kan man fråga sig: Vad hände under de borgerliga regeringarnas tid när det gällde avregleringar? Det vore intressant om Elisabeth Fleetwood berättade det. Jag har svaret, och jag skall gärna bidra med detta i en kommande replik.

Anf. 26 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Som jag uppfattar det har Kurt Ove Johansson uppfattat sin roll rätt, nämligen som en försvarare av överheten. Det är just det som vi moderater vill gå emot. Vi tar oss friheten att framföra våra idéer utifrån den ideologi som vi har, och det kommer vi att fortsätta med.

Jag sade att Kurt Ove Johansson framställde det hela som att vi levde i den

bästa av världar med den bästa av regeringar, och den föreställningen fortsätter Kurt Ove Johansson att hålla fast vid. Man har tydligen från regeringens sida, enligt Kurt Ove Johansson, hittat den absolut rätta avvägningen när det gäller hur man skall gå fram i avregleringsarbetet. När vi moderater säger att man behöver skynda på, går vi för långt. Hur kan det komma sig att den socialdemokratiska regeringen har hittat den enda rätta vägen i det här fallet? Som jag ser saken är det bara så att socialdemokraterna i riksdagen hela tiden anser att vår regering hittar den rätta vägen. Man är inte benägen att kritisera eller att gå längre.

Kurt Ove Johansson sade att vi inte har den minsta lilla idé om hur man skall gå till väga. Jag hoppas att det inte skall dröja alltför länge förrän vi befinner oss i den situationen, som ett av regeringspartierna, att vi tillsammans med de övriga borgerliga partierna kan lägga fram våra förslag.

Anf. 27 YLVA. ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Det är en bra regel när det över huvud taget gäller lagstiftning att man skall stifta lagar som uppfattas som korrekta och riktiga av den allmänna opinionen. Tänk på hur pensionsspararna reagerade inför den retroaktiva pensionsskatten!

Vi i folkpartiet har krävt att man genom att tillsätta en utredning klart skall definiera vad regeringsformens "särskilda skäl" innebär. Det är uppenbart att det på flera områden råder oklarheter om detta. Vi har snart att i riksdagen behandla förslaget om reavinstbeskattning av andelar i handelsbolag.

Det är inte särskilt länge sedan som finansdepartementet presenterade en promemoria, där retroaktiviteten var så uppenbar att remissinstanserna betraktade förslaget som bisarrt. Nu är det mesta bortrationaliserat i propositionen, men fortfarande finns det inslag som gör att frågan om huruvida lagstiftningen är retroaktiv eller inte är oklar. Det är vad vi i folkpartiet velat ha klarlagt genom den utredning som vi har krävt.

Jag noterar att Kurt Ove Johansson inte säger ett ljud om våra krav på att hänsyn skall tas till småföretagen och att de skall hållas skadeslösa när myndigheterna gör fel. Vi anser att de senaste årens exempel visar alldeles klart och tydligt att någonting måste ske för att skydda småföretagarna ifrån överhetens övertramp.

Anf. 28 KURT OVE JOHANSSON (s):

Herr talman! Också jag kan ställa mig bakom Ylva Annerstedts allmänna formuleringar. Jag konstaterade emellertid i mina tidigare debattinlägg att de argument som folkpartiet har anfört i sin reservation för att få till stånd en förändring av 2 kap. 10 § i regeringsformen inte håller. Det är vad debatten i dag handlar om. Folkpartiets resonemang för en förändring när det gäller retroaktiv lagstiftning håller således inte för en närmare granskning, och jag anser det vara min skyldighet att upplysa kammaren om detta.

Jag reagerar inte emot att moderaterna i sin reservation säger att man skall skynda på, utan på att Elisabeth Flectwood vidhåller att man skall gå snabbare fram, utan att man har någon idé om hur arbetet skall påskyndas. Jag har ju redovisat att den nuvarande regeringen har lagt ned stor möda och

omfattande arbete på att åstadkomma avregleringar. Det är vad jag kritiserar och vänder mig emot.

Jag ställde en fråga till Elisabeth Fleetwood. Jag är i och för sig inte van att få svar på mina frågor, när jag debatterar med mina motståndare i de borgerliga partierna. Men jag lovade att själv komma med svaret. Frågan löd: Vad hände under den tid då de borgerliga regeringarna hade att besluta över detta fögderi? Det skedde egentligen inte någonting i fråga om avregleringar, utan man pratade bara. Det enda som inträffade var att den ena regeringen efter den andra avgick och 48 regeringsledamöter passerade revy i riksdagen. Men när det gällde avregleringar, som Elisabeth Fleetwood talar så varmt för, hände absolut ingenting under de borgerliga regeringsåren.

Nu när saker och ting verkligen börjar hända och det pågår ett omfattande arbete på detta område, står Elisabeth Fleetwood upp och säger att man bör gå snabbare fram, men några idéer om hur det skall gå till har hon inte.

Anf. 29 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Kurt Ove Johansson uppmanade mig från början att läsa betänkandet noggrannare. Jag hade läst det, men Kurt Ove Johansson har tydligen inte läst våra reservationer noggrant, för då skulle han också ha upptäckt att vi i reservationen skriver: "Det avregleringsarbete som pågår i regeringskansliet är i och för sig värdefullt. -- --."

Där ger vi alltså regeringen en eloge men vad vi har tagit oss friheten att göra, Kurt Ove Johansson, är att faktiskt påstå att man skulle kunna snabba upp processen. Och om vi jämför det antal år som våra resp. partier har haft ansvar för en möjlig avreglering, är det förvånande att man under så många socialdemokratiska regeringsår inte har hunnit ännu längre.

Jag lovar att om vi kommer tillbaka, kommer arbetet att fortsätta såsom socialdemokraterna har börjat det och vi kommer också att intensifiera det.

Anf. 30 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Ibland är det allra intressantaste i en debatt det som inte sägs. Jag noterar än en gång att Kurt Ove Johansson inte med ett ord berör småföretagarna och deras villkor och de krav vi har ställt för att förbättra deras rättssäkerhet.

Småföretagarna är faktiskt motorn i vårt näringsliv här i landet. De har rätt att kräva att myndigheterna tar hänsyn till deras planeringsbehov, till att de skall ha skydd när myndigheterna gör övertramp och faktiskt i många fall raserar människors hela livsverk.

Men det är typiskt för socialdemokraterna. Ni struntar i de enskilda människorna. Det är människor av kött och blod som får gå ifrån sitt arbete, ifrån sitt uppbyggda företag, därför att en myndighet bär sig illa åt. Sedan visar det sig efter två tre eller kanske sju år att myndigheten har fel, och då struntar man i dem.

Småföretagarnas villkor gäller också deras behov av långsiktighet. Det är klart att man måste förändra reglerna ibland – vi säger ingenting om det – men det måste finnas framförhållning, man måste ha tid att anpassa sig. Man har inte en ekonomi som byggs från månad till månad. Man bygger kanske på

ett eller två år, och det måste vi ta hänsyn till. Inte ett ord säger Kurt Ove Johansson om småföretagarnas behov av långsiktighet och stabilitet i reglerna.

När det sedan gäller retroaktiviteten säger Kurt Ove Johansson att han kan ställa sig bakom de allmänna formuleringar som folkpartiet har gjort i fråga om krav på utredning. Jag är mycket tacksam för det. Vad vi har krävt är alltså en utredning om hur man skall definiera uttrycket *särskilda skäl* i regeringsformen. Kurt Ove Johansson och socialdemokraterna är välkomna att ansluta sig till vår reservation nr 2.

Anf. 31 KURT OVE JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag hade bestämt mig för att inte förlänga den här debatten och skall inte göra det heller. Ylva Annerstedt försökte emellertid ge en annan innebörd åt vad jag sade när jag instämde i de allmänna synpunkterna. Det gällde inte ett instämmande i det utredningskrav som ni har kommit med. Jag tror att Ylva Annerstedt var helt medveten om det, och hennes ord skulle väl vara någon sorts debatteknisk fint inför avslutningen av debatten.

Det jag anammade var det allmänna resonemang som går ut på att man i lagstiftningsarbetet skall ta hänsyn till rättssäkerhetsaspekter, integritet och sådana saker, och det är någonting helt annat än den innebörd som Ylva Annerstedt här har försökt tolka fram.

Överläggningen var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Lagutskottets betänkande 9

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande 2

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande 8

Utskottets hemställan bifölls med 254 röster mot 61 för reservationen av Anders Björck m.fl.

Konstitutionsutskottets betänkande 6

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande 7

Mom. 1 (omfattningen och utformningen av lagar och andra regler)

Först biträdades reservation 1 av Anders Björck m.fl. med 63 röster mot 36 för reservation 2 av Birgit Friggebo och Ingela Mårtenssón. 219 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 221 röster mot 62 för reservation 1 av Anders Björck m.fl. 34 ledamöter avstod från att rösta.

Prot. 1988/89:35
30 november 1988

*Meddelande om
morgondagens
sammanträde*

Mom. 3 (beredningen av lagstiftningsärenden m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Anders Björck m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (regeringens utrymme för styrningen av förvaltningsmyndigheterna under regeringen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Anders Björck m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (informella kontakter mellan regeringen eller dess kansli och myndigheterna)

Utskottets hemställan bifölls med 216 röster mot 101 för reservation 5 av Anders Björck m.fl.

Mom. 6 (tillsättning av statliga tjänster)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Anders Björck m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (motivering av beslut)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Anders Björck m.fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

7 § Meddelande om morgondagens sammanträde

Anf. 32 TALMANNEN:

Morgondagens frågestund inleds med särskild information av statsrådet Lena Hjelm-Wallén om bistånd till skuldtyngda länder.

8 § Föredrogs

finansutskottets betänkande

1988/89:FiU6 om riksdagens revisorers verksamhet under budgetåret 1987/88 (redog. 1988/89:2);

skatteutskottets betänkande

1988/89:SkU9 om skattefrihet för vissa utbetalningar från Österrike (prop. 1988/89:29),

kulturutskottets betänkande

1988/89:KrU8 om tilläggsbudget I för budgetåret 1988/89 (prop. 1988/89:25 delvis).

lagutskottets betänkanden
1988/89:LU6 om utländska förvärv av fast egendom m. m. och
1988/89:LU8 om höjning av ansvarsbeloppet vid trafikskador (prop.
1988/89:45).

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

Andre vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

9 § Föredrogs

lagutskottets betänkande
1988/89:LU10 om olovligt bortförande av barn i internationella förhållanden
(prop. 1988/89:8).

utrikesutskottets betänkanden
1988/89:UU5 om krigsmaterielexport (skr. 1987/88:177) och
1988/89:UU12 om upprättande av en nordisk utvecklingsfond för kreditgivning
till u-länder (prop. 1988/89:35).

Andre vice talmannen meddelade att betänkandena skulle debatteras i
angiven ordning och avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptogs till behandling lagutskottets betänkande 10 om olovligt
bortförande av barn i internationella förhållanden.

Olovligt bortförande av barn i internationella förhållanden

Anf. 33 BERITH ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Vägen till en modernare syn på barn har varit lång och
krokig. Barnets undanskymda ställning har återspeglats i lagstiftningen. Det
är först i våra dagar som man har börjat genomföra en lagstiftning som mer
generellt tillgodoser barnets intressen.

Jag skall först göra en redovisning över hur lagarna ser ut i dag. När det
gäller ekonomiska förhållanden har barnet genomgående talerätt. I vissa
mål, exempelvis när det gäller vård enligt lagen om vård av unga och när det
gäller omhändertagande enligt socialtjänstlagen, betraktas barnen som part,
och barn som fyllt 15 år får föra sin talan och kan även få en ställföreträdare i
rätten. Men i den till antalet största gruppen av mål, nämligen de där
föräldrarna efter en skilsmässa eller i andra sammanhang skall ha delad
vårdnad, och i fall där föräldrar är oense om vårdnad eller umgänge, har
barnet inte talerätt. Det har sedan länge hetat att det är barnets bästa som
skall vara avgörande för utgången i vårdnadstvister, men i de flesta fall
handlar det fortfarande om vem av föräldrarna som skall tilldömas rätten till
barnet.

Ca 25 000 barn får varje år uppleva att deras föräldrar separerar. De flesta
föräldrar väljer gemensam vårdnad, och då anges det bara i skilsmässodomen
att den gemensamma vårdnaden om barnet består. Om endast en av
föräldrarna skall vara vårdnadshavare avgörs detta i domstol. Oftast är

Pröt. 1988/89:35
30 november 1988

*Olovligt bortförande
av barn i internationella
förhållanden*

föräldrarna även i dessa fall eniga om hur vårdnadsfrågan skall lösas. Men ca 2 000 vårdnadsfrågor per år leder till tvisteförhandlingar. Det innebär att föräldrarna inte kan enas om vårdnads- eller umgängesfrågorna.

Även om föräldrarna är eniga om vem som skall vara vårdnadshavare är det för den skull inte säkert att det alla gånger överensstämmer med vad som är bäst för barnet. När föräldrarna är oeniga är barnets rättsosäkerhet ännu större. Det gäller naturligtvis även i umgängestvister. I alla mål som gäller omhändertagande av barn – vårdnad av barn och umgänge med barn – måste barnets intressen och behov tillgodoses bättre än vad som sker i dag.

I utskottets svar på min motion hänvisas till en utredning från 1987, Barnets rätt 3. Utskottet säger att man inte vill föregripa regeringens ställningstagande till den utredningen. Utredningen tillsattes för elva år sedan, och för åtta år sedan kom betänkandet Barnets rätt 2. Detta betänkande innehöll nästan samma förslag beträffande barnets rättsställning som betänkandet från 1987. Förslaget från 1979 års utredning ledde inte till någon lagändring, utan man ansåg att förslaget krävde vidare bearbetning.

Det betänkande som vi nu behandlar, med bl.a. förslag till lag om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadstvister och om överflyttning av barn, har samma brister som lagarna i föräldrabalken när det gäller barnets rättsäkerhet och barnets rättsställning.

Den nya lagen är behäftad med samma brister som de andra lagarna. Men måste det vara på det sättet? Jag tycker inte att det finns anledning att vänta på ett lagförslag, som vi i dag inte vet när det kommer.

Det här är som sagt en ny lag, och de barn som berörs av den lagen är verkligt utsatta barn, som behöver få sina behov och intressen tillgodosedda. När det gäller dessa barn har någon av föräldrarna tagit lagen i egna händer och fört barnet till ett annat land.

Att barnets rätt i vårdnads-, umgänges- och omhändertagandstvister blir bättre tillgodosedd är högst angeläget. Jag tycker att det är mycket otillfredsställande att det skall behöva ta så många år och kräva så omfattande utredningar och så många betänkanden för att man skall kunna framlägga ett lagförslag. När detta lagförslag en dag kommer – vi får hoppas att det inte tar elva år – kommer det att innebära en ändring eller ett tillägg i föräldrabalken, dvs. i de gamla lagar vi har. Men, som sagt, det här är en ny lag, och jag anser inte att det är att föregripa regeringens ställningstagande till förändringar i föräldrabalken, om vi i dag beslutar att den här lagen inte skall ha samma brister som lagarna i föräldrabalken, dvs. om vi i dag beslutar att rättsställningen för de barn som berörs av den här lagen på ett bättre sätt skall tillgodoses.

Det är en ny lag, och det är särskilt utsatta barn det handlar om. Det tycker jag borde räcka som motivering.

Jag yrkar bifall till vpk:s reservation.

Anf. 34 ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Det viktiga i det här ärendet är att Sverige nu ansluter sig till Europarådskonventionen om erkännande och verkställighet av avgöranden rörande vårdnaden av barn samt om återställande av vård av barn. Likaså

ansluter vi oss till Haagkonventionen om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn.

I dag kan vi klara sådana här vårdnadsfrågor i förhållande till de nordiska länderna och till Schweiz. När det gäller övriga länder har vi mycket små eller praktiskt taget inga möjligheter att rätta till missförhållanden vid olovliga bortföranden eller kvarhållanden av barn. Med dagens beslut kommer vi att få en viss förbättring av möjligheterna, även om vi skall vara medvetna om att det kommer att ta många år innan vi får en effektiv konvention, som fungerar i praktiken.

I denna del är det ett enigt utskott som föreslår riksdagen att bifalla propositionen.

Med anledning av denna proposition har vpk väckt en motion där man begär att särskild ställföreträdare regelmässigt skall utses för barn som i verkställighetsärenden inte själva kan föra sin talan. Som framgår av betänkandet är detta en gammal fråga, som många gånger varit föremål för behandling i riksdagen med anledning av motioner. Utskottet redogör också för det utredningsbetänkande – Barnens rätt 3 – som framlades förra året och som behandlar just de frågor som vpk tar upp i sin motion. Utredningen har varit ute på remiss och en rad instanser och myndigheter har fått yttra sig. Under våren har man i departementet haft överläggningar med olika myndigheter och berörda organisationer. Man har därvid diskuterat alla aspekter på denna fråga och inte bara de internationella frågorna, som vi i dag talar om.

Eftersom arbetet med denna fråga i departementet är så långt framskridet har utskottet gjort den bedömningen att det vore oriktigt av riksdagen att i dag göra ett särskilt uttalande. Nu säger Berith Eriksson att det inte finns någon anledning att vänta på ett förslag som vi inte vet när det kommer och vad det innehåller. Men vpk begär faktiskt i sin motion ingenting annat än att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna att regeringen bör lägga fram ett förslag. Ni begär ju inte att riksdagen i dag skall fatta beslut om en lag, utan ni vill så att säga bara puffa på regeringen. Men eftersom vi vet att regeringen arbetar aktivt och bereder ärendet samt under hand offentliggör sina ställningstaganden, har utskottet inte ansett det vara riktigt att riksdagen i dag fattar beslut om ett tillkännagivande till regeringen i en fråga som regeringen redan behandlar. Det är anledningen till att utskottet föreslår riksdagen att avslå vpk:s motion.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till lagutskottets hemställan och avslag på reservationen av Elisabeth Persson.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om utrikesutskottets betänkande 12.)

Kammaren övergick till att debattera utrikesutskottets betänkande 5 om krigsmaterielexport.

Prot. 1988/89:35
30 november 1988

*Olovligt bortförande
av barn i internationella
förhållanden*

Krigsmaterielexport

Anf. 35 BERITH ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Som alla vid det här laget vet är enligt svensk lag all vapenexport förbjuden. Endast efter regeringens tillstånd får export ske, och då endast till länder som inte är i krig eller riskerar att bli indragna i väpnade konflikter. Men trots dessa restriktioner torde det vara svårt att hitta något krig eller någon väpnad konflikt under de senaste decennierna, där inte svenska vapen har använts.

Jag tycker att detta på ett övertygande sätt visar att det är andra krafter än politiska utfästelser som styr den internationella vapenhandeln.

Sverige har under årtionden framstått som ett land som energiskt driver freds- och nedrustningsfrågor på ett mycket aktivt sätt. I internationella sammanhang har man lyssnat på Sverige.

Det här internationella förtroendekapitalet håller nu mer eller mindre på att raseras, bl.a. genom Bofors hänsynslösa agerande men också genom det glapp som uppenbarligen har funnits mellan vad lagen säger och vad som verkligen hänt när det gäller vår handel med vapen.

Det finns, herr talman, bara ett verkligt effektivt sätt att avskaffa denna klivenhet mellan ord och handling. Det är att totalförbjuda all svensk vapenexport. Man kan fråga sig: Hur mycket fred vill vi ha? Hur mycket neutralitet vill vi ha?

Från olika håll hävdas att vår vapenexport behövs för att hålla nere kostnaderna för det svenska försvaret. Till en del är det naturligtvis korrekt. Men vi vet samtidigt att en allt större del av vår vapenexport går till länder i tredje världen. Dessa fattiga länder får också vara med och betala våra försvarskostnader. Indien är där ett bra exempel. År 1987 gav vi Indien ett u-landsbistånd på 380 milj. kr.

Man kan också med fog hävda att diverse krig och väpnade konflikter i olika delar av världen bidrar till att sänka våra försvarskostnader.

Herr talman! Vi bör själva bära kostnaderna för vårt försvar. Vår politiska moral måste få kosta en slant. Vi måste komma bort från hyckleriet.

Både vårt deltagande i den internationella vapenhandeln och vår expanderande vapenexport bidrar i högsta grad till att knyta Sverige fastare till västmakterna och NATO.

Det internationella tekniska samarbetet ökar. Vi är redan beroende av import för vårt försvar. Vi har inte så stort oberoende att förlora i dag.

Man måste också fråga sig var förnuftet ligger i den militära konsumtionen, när två tredjedelar av mänskligheten ropar efter mat och någonstans att bo.

Ett exportstopp skulle stärka trovärdigheten i den svenska nedrustningspolitiken och göra det lättare för Sverige att med kraft agera för fred och nedrustning i FN och andra internationella församlingar. Som det nu är talar vi fred och säljer vapen. Vi talar om nedrustning och säljer upprustning. Vi talar om solidaritet med små och förtryckta länder samtidigt som vi sätter vapen i förtryckarnas händer.

Inga Thorsson säger i sin rapport Nedrustning, utveckling, säkerhet att om vi kombinerar avvecklingen med en satsning på omställning till civil produktion, skulle vi stärka det arbete som pågår internationellt inom FN

och inom flera fackliga organisationer. Det finns också utredningar här i landet som visar att om samma summa pengar används till civil produktion skulle det skapa fler arbetstillfällen.

Herr talman! För att åstadkomma ett stopp för vapenexport anser vpk

- att inga nya order skall få tecknas,
- att redan ingångna avtal får fullföljas endast om de inte strider mot nu gällande regler,
- att en plan bör upprättas för vapenindustrins övergång till civil produktion som dels garanterar alla anställda fortsatt arbete, dels tillvaratar den kompetens och det kunnande som finns i varje företag,
- att i den mån omställningen inte klaras inom nu befintliga arbetsmarknads- och näringspolitiska resurser kan finansieringen ske genom särskilda utvecklings- och omställningsfonder.

Herr talman! Jag yrkar därmed bifall till vpk:s och miljöpartiets reservation.

Anf. 36 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Jag vill först notera att trots den nye talmannens uppmaning till statsråden att vara närvarande i kammaren när viktiga ärenden behandlas, lyser det ansvariga statsrådet med sin frånvaro. Jag vill inte påstå att det är förvånande. Det är tvärtom betecknande för den kränkande nonchalans som hela regeringen visar såväl den sakfråga vi behandlar som riksdagen när det gäller dess möjligheter att på ett effektivt sätt medverka till att sanera det tråkiga vapenexportprogrammet som skapats och medverkat till i fråga om vapenexporten.

Att det är regeringen som bär det moraliska ansvaret för vapensmugglingarna tänker jag visa. Det enda sättet att rädda Sveriges fredspolitiska trovärdighet är en avveckling av vapenexporten. Detta är miljöpartiets och den gröna uppfattningen och har varit sedan partiet bildades. Denna uppfattning har dess värre visat sig vara mer välmotiverad och välunderbyggd än vi i våra vildaste fantasier kunde föreställa oss, när vi skrev vårt första fredspolitiska program 1982.

Minst en vapenexportskandal i månaden tycks fortfarande avslöjas denna höst och vinter. Men uppmärksamheten blir inte längre vad den borde; efter drygt fyra års oavbrutna avslöjanden av hur storföretag, myndigheter och politiker direkt eller indirekt struntat i givna regler för vapenexport, har både folk och medier drabbats av en viss övermättnad och blivit litet blasé inför något som trots allt är, med författaren P. C. Jersilds uttryck i Veckans Affärer för någon tid sedan, en köpenickiad av sällan skådat omfång.

Den 28 oktober meddelar Dagens Nyheter att ännu en FFV-affär skall utredas: illegal vapenexport till Saudi-Arabien. Tidigare i höst har avslöjats att FFV varit inblandat i vapensmuggling via Singapore, förutom alla de andra utsmugglingar som den statliga vapenfabriken stått bakom genom åren.

Den 26 november berättas i Svenska Dagbladet om att Sverige i största hemlighet har sålt det avancerade sjömålsrobotsystemet Robot 15 till Jugoslavien. Detta land var som bekant transitland för en del av den krutsmuggling som det nu pågår rättegång om i Karlskoga. Jugoslaviska

myndighetspersoner tillhandahöll falska slutanvändarintyg. Enligt de nya vapenexportreglerna från i våras skall länder som medverkat till smuggling av svenska vapen till förbjuden mottagare inte kunna komma i fråga för köp av vapen från Sverige. Men Jugoslavien får tydligen köpa vapen för hundratals miljoner kronor från Saab Missiles, i största hemlighet givetvis.

Samtidigt ackompanjeras dessa nya affärer av ett ständigt muller från de gamla: rättegången i Karlskoga om den första Boforsaffären, krutsmugglingen, om vilken en av de åtalade säger att han inte kan utesluta att en del av krutet hamnade i Iran, och rabaldret i det indiska parlamentet kring allt bättre underbyggda mutanklagelser mot premiärminister Gandhi. De fortsätter att skapa för Sverige föga smickrande rubriker i världspressen, t.ex. Bofors Row Haunts Gandhi i Financial Times den 14 november. Men, suckar Financial Times, sanningen kommer kanske aldrig fram på grund av allt hemlighetsmakeri. Därmed åsyftar man inte bara den schweiziska banksekretessen, utan också det svenska riksrevisionsverkets utredning om Boforspengarna i Indienaffären, som delvis hemligstämplats av den svenska regeringen.

Om hemligstämpeln på RRVS rapport kan man fråga: Om det inte fanns något att dölja, varför hemligstämplades då delar av den? Och varför hemligstämplades de inte bara för allmänheten, utan också för den indiska regeringen, vilken ursprungligen bett om den? Just de båda frågorna formulerades i en kritisk granskning av fredsforskaren Wilhelm Agrell i en artikel för SIPRI-boken *Shades of Grey – the Clandestine Arms Trade*, med påföljd att hans artikel hemligstämplades!

När detta regeringsanknutna organ, Sipri alltså, såg vad Agrell hade att komma med stoppades hela boken. Sensmoral: Avslöja inte maktelitens hemligstämplare, ty då riskerar du att själv bli hemligstämplad.

Visst förstår man att svenska regeringar vill hemligstämpla vapenexportskandalerna. Det kan nämligen tänkas att under hemligstämplarna börjar sanningen skymta. Efter en omständlig juridisk process hävdades för ett par veckor sedan några andra hemligstämplar, det är många hemligstämplar här, nämligen hemligstämplarna rörande en del av medborgarkommissionens arbetsmaterial. Journalister lyckades via kammarrätten få några av hemligstämplarna upphävda. Då avslöjades att fyra ansvariga handelsministrar – Kjell-Olof Feldt, socialdemokrat, Staffan Burenstam Linder, moderat, Hadar Cars, folkpartist, och Carl Lidbom, socialdemokrat – under åtta år struntade i reglerna om slutanvändarintyg. Det avslöjades att såväl krigsmaterielinspektionen som regeringen lät andra icke redovisade särskilda skäl väga tyngre än riksdagens fastställda lagtexter, och det avslöjades att det ena statsrådet efter det andra bakom medborgarkommissionens lyckta dörrar erkände att vapenexporten har präglats av hyckleri. Där sade de som det var.

Vi har alltså haft regler som i princip förbjuder vapenexport och ger regeringen rätt att bevilja dispens bara i sällsynta undantagsfall. Det är som P.C. Jersild skriver: "De flesta svenskar har levat i föreställningen att vi har haft en hård lagstiftning som förbjuder vapenexport annat än i undantagsfall." Så har det uppfattats. Och detta har varit meningen – folket skulle tro att Fredssverige bara exporterade en och annan ganska harmlös liten pistol till de mest harmlösa mysstaterna. Det var alltså så det skulle uppfattas.

Samtidigt har verkligheten varit en helt annan. Bakom skål och vägg har regeringen låtit vapenindustrin förstå att regeringen i själva verket gillar vapenexporten, att dispensreglerna bara är eftergifter för en besvärlig fredsoption och att hela vapenexportpolitiken inget annat är än kvalificerat hyckleri. Så har de åtalade Boforsdirektörerna beskrivit situationen. Den inblick i vapenministrarnas själsliv som har blivit möjlig genom kammarrättens frisläppning av visst material, som jag tidigare refererade, ger otvivelaktigt Martin Ardbo & Co vatten på sin kvarn i detta avseende.

Dessutom har vi fallet Algernon. I den ytterst väldokumenterade boken Vapensmugglarna skriver de båda DN-journalisterna Bo G. Andersson och Bjarne Stenquist: "Carl Algernon drog förmodligen den helt riktiga slutsatsen att han ensam från myndighetssidan skulle utses till syndabock i vapenaffärerna. Trots att Oman-kanonen var en struntsak skulle den ständigt förfölja honom."

Vad som i denna mening utsägs är egentligen oerhört. Faktum är att Algernon släppte igenom en – jag säger en – kanon i strid med gällande regler. Ställd inför risken av ett avslöjande valde han att hoppa framför ett tunnelbanetåg. För en enda kanons skull? Nej, menar Andersson och Stenquist, men för att han visste hur det fungerar i regeringskretsen. Han visste att han skulle bli syndabock, att han riskerade att beskyllas för slarv och slapphet, kanske för tjänstefel, när han i själva verket inte gjort annat än just det som hans överordnade låtit honom förstå att de önskade.

Verkar det bekant? Ja, man kunde göra många historiska liknelser med statsledningar som under hand låter förstå att de gärna ser ett visst beteende, som de officiellt inte kan stå för, de ger aldrig några skrivna order, utan låter bara förstå vad de önskar. Om det hela går fel tar man sin hand ifrån det.

Det kunde anföras många historiska exempel. Men man behöver inte gå så långt, man kan gå till Åhmansson. Där har vi samma sak igen. En hög men underordnad tjänsteman styrs av en stämning som råder, av outtalade förväntningar, av ord mellan skål och vägg, och har inte styrka nog att låta bli att vara till lags. Det är som med agentromanernas, eller kanske verklighetens, brända spioner. Dem låtsas ingen om, de släpps och lämnas åt sitt öde, åt sin undergång.

Är det lösa spekulationer jag kommer med? Nej, det är bara vanlig enkel logisk slutledning. Vi vet att FFV:s utsmuggling av vapen till Australien via England hade politiskt stöd på högsta nivå, vi vet att fyra handelsministrar struntat i sina egna regler om slutanvändarintyg, vi vet att den nedrustningsinriktade Palmekommissionen fick tjäna som ram för köpslagan om kanoner, vi vet att statsråd efter statsråd inför medborgarkommissionen bakom lyckta dörrar har klagat över "hyckleriet" när det gäller vapenexporten och sagt att de hade velat exportera mycket mer. Allt detta vet vi. Det är ganska enkelt att dra slutsatser.

I den stämningen har hela vapenexportbrödrskapet arbetat – från Boforsdirektörer, via FFV-ledning till krigsmaterielinspektörer. T.o.m. det fram till det senaste valet helt regeringskontrollerade och underdåniga konstitutionsutskottet tvingades i maj i år konstatera att krigsmaterielinspektionen har arbetat efter principen att "det gäller att bistå industrin, man såg

det från exportsynpunkt". Där slutar citatet ur konstitutionsutskottets beskrivning rörande KMI:s sätt att arbeta.

Är det märkligt om en man som Algernon i den situationen försöker känna vart vinden blåser och vara till lags? Är det märkligt om han, när vinden vänder och han får åskstormen i ansiktet och han förstår att han är helt ensam och övergiven, tar ett drastiskt steg ut i det okända eviga? Nej, Algernon blev säkert inte bokstavligen och fysiskt mördad. Ändå kan man säga att de vittnen som svor på att de hade sett armar knuffa honom snarare drabbades av synskhet än av synvilla. Algernon blev ett offer för det svenska vapenhyckleriet.

Grundfrågan blir då givetvis: Har regeringen inget ansvar för detta?

Agrell frågar i sin censurerade artikel: Hur skall avsaknaden av reaktion från det politiska etablissemanget bedömas?

Jersild frågar: Vad visste egentligen regeringen?

Andersson och Stenquist tolkar medborgarkommissionens slutsatser som en hård kritik mot regeringen, de menar att medborgarkommissionen faktiskt "slog fast att en lång rad ledande politiker inte haft civilkurage nog att öppet försvara en exportpolitik de fört i det tysta". Jag är alltså inte så ensam när det gäller frågeställningarna och bedömningarna.

Kanske är det detta som är den förr så berömda, numera snarare beryktade, "svenska modellen": dubbelmoralen.

Kärnkraften skall avvecklas – i ord; i verkligheten har den byggts ut.

EG-anslutning är inte aktuell. Det är mycket viktigt med detta att den inte är aktuell. Man frågar sig: Skall vi bli medlemmar i EG? Det är inte aktuellt nu, heter det. Detta är också viktigt. I verkligheten smygansluts vi för varje dag som går.

Giftanvändningen i jordbruket skall halveras, men då och då läser vi notiser om hur den i själva verket ökar.

I år skall det vara fred, jämlikhet och miljövänlighet, och jag vet inte vad. I handling blir det ingenting. Jag skulle ibland vilja säga "no comments". Det är så att man skäms att vara svensk när man reser runt i andra länder och ständigt möts av dessa kommentarer. Ingvar Carlsson utsattes ju häromdagen från Die Welt för den vanliga frågan om det som är affärsmässigt numera är högsta moral för den svenska regeringen, som ju tidigare lyckades skaffa sig ett annat rykte.

När Hans Magnus Enzensberger skrev den essä om Sverige som nu ingår i hans bok "Ack Europa" tyckte han sig se ett godtroget och hunsat folk, som tog sina översåtars välvilja för given och vägrade tro på verklig förslagenhet och dubbelmoral på de högsta politiska nivåerna. Det var 1982. Det är möjligt att det låg en del i hans synsätt. Vi är nog ett godtroget folk, kanske därför att vi har sluppit krig och på senare tid fattigdom och mycket annat, kanske därför att det fanns en tid då arbetarrörelsen och socialdemokratin gjorde mycket bra för det svenska folket, mer bra än dåligt. Man har haft en benägenhet att lita på deras välvilliga ord, deras fredsdord, deras jämlikhetsord och deras rättviseord. Så det är möjligt att Hans Magnus Enzensberger hade rätt 1982. Sverige var ett land där folk inte reagerade så kraftigt som i många andra länder, för man trodde inte att översåtarna direkt ljög och talade med kluven tunga. Det var inte fascismens stövlar folk fick i nacken,

utan det var överhetens mjuka tumvantar som tog tag i folkets hals. Det var skillnad, och det var detta som Hans Magnus Enzensberger såg.

Det har gått några år sedan dess. Sprickorna i muren har vidgats och fjällen fallit från hundratusentals svenska ögon. Vart än svenskar reser utanför Sverige möts de av överseende leenden, löje och direkt hån över att komma från ett land som gör anspråk på att stå för fred, rättvisa och välfärd, ett land som försöker stå för freden men som säljer vapen till alla världens krig. Fredens och jämlikhetens Sverige har förvandlats till vapenmångleriets, hyckleriets och de snabba klippens Sverige. Skulle landets regering inte ha något ansvar för situationen? Kan landets regering bara smita och gömma sig bakom en del korrupta Boforsdirektörer? Vad är det för regering som inte har något som helst handlag med landets styrning i så fall och låter det internationella förtroendet så totalt kapsejsa?

Faktum är att vi trots alla ord om restriktivitet med krigsmaterielexport står inför en galopperande ökning. Siffrorna har vi redovisat i de grönas motion. Den senaste ökningen på ett år var 74 % jämfört med motsvarande period förra året.

Hur skall någon kunna lita på den äkta fredsviljan hos dem som är ansvariga för en sådan politik? Hur skall någon kunna lita på tomma löften om restriktivitet med dispenser från en regering som vägrar att ta sitt ansvar för årtionden av hyckleri och dubbelmoral?

Nej, här finns bara *en* hederlig utväg ur det moraliska moras som regeringen dragit oss in i: en målmedveten avveckling av all vapenexport. Den sittande utredningen måste få i uppdrag att lägga fram en plan för avveckling av vapenexporten. För att det skall bli möjligt måste givetvis samtliga riksdagspartier få medverka.

Jag yrkar bifall till reservationen i alla dess delar.

Anf. 37 STURE ERICSON (s):

Herr talman! Det här betänkandet från utrikesutskottet föranleds av regeringens skrivelse nr 177 med en redogörelse för den svenska krigsmaterielexporten under fjolåret.

Vi får här en redovisning över omfattningen av exporten av krigsmateriel som är så utförlig som det rimligen går att göra den. Det går av förklarliga skäl inte att redovisa innehållet i de enskilda kontrakten och överenskommelserna. Köparländerna ställer krav på militär sekretess, och de svenska företagen har behov av viss kommersiell sekretess för att kunna fungera på marknaden. Inte heller redovisas de många affärer som inte blivit av, och i det sammanhanget är det främst regeringen som har behov av en utrikespolitiskt betingad sekretess.

Utöver den redovisning som här lämnats av regeringen brukar intresserade kunna finna information om innehållet i svensk vapenexport genom att studera handböcker där de militära förhållandena i köparländerna redovisas. Dessutom brukar ju undersökande journalister här och i andra länder ofta kunna avslöja vad myndigheter och företag försöker hålla hemligt. Det här sammantaget innebär att informationen om svensk krigsmaterielexport numera är mycket utförlig och tämligen lättillgänglig.

Den regerings skrivelse och redogörelse som vi behandlar i dag är det

grundläggande dokumentet för den som intresserar sig för ämnet. Redovisningen för 1987 blev klar i slutet av maj. I framtiden kommer de här årsammansamfattningarna att bli klara mycket tidigare efter årsskiftet tack vare att krigsmaterielinspektören har datoriserat hanteringen av ärendena.

Jag tror inte att det är någon överdrift att påstå att Sverige nu är det vapenexporterande land av någon betydelse som har den öppnaste redovisningen av verksamheten. Vi vet ju alla orsaken till att vi har lyckats komma fram till denna öppenhet.

Statistiken uppvisar en ökning på hela 31 % av värdet på de faktiska exportleveranserna under 1987. Hela den ökningen faller på Indien. I följd tog Indien hela 40 % av vår totala vapenexport. Bofors stora haubitskontrakt levererades för fullt, men volymerna börjar nu avta, och företaget har redan varslat om en minskning av arbetsstyrkan i Karlskoga med ca 600 personer under det närmaste året.

Ser man på vilka länder som köpt svensk krigsmateriel, finner vi att mönstret är mycket stabilt bortsett från de exceptionellt stora volymerna till Indien. Det är en naturlig effekt av att den ökade restriktivitet som är anbefalld främst tar sig uttryck i en mycket hård bedömning när nya köparländer kommer upp till prövning. Exporten sker alltså i huvudsak till gamla etablerade kunder i ca 35 länder. Normalt går hälften av exporten till Västeuropa.

Per Gahrton och några andra miljöpartister har motionerat med anledning av den här regeringsskrivelsen. Deras yrkanden täcks in av den sittande utredningen om krigsmaterielexport på det sätt som vi redovisat i utskottets skrivning. Det blir därför avslag på samtliga motionsyrkanden. Vpk har av förklarliga skäl anslutit sig till Gahrtons reservation.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 38 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Sture Ericson undviker den debatt jag försöker få i gång om regeringens ansvar för det moraliska internationella trask som regeringen har dragit in oss i. Förstår inte Sture Ericson att Sveriges internationella rykte är skamfilat? Följer inte han, som är ledamot i utrikesutskottet och något av en världspendlare, med vad som händer ute i världen när det gäller bilden av Sverige? Förstår han inte att också Sveriges neutralitets- och säkerhetspolitik därmed är skakad? Om han nu inte tycker att moralen spelar någon roll i politiken – det är kanske en vanlig uppfattning bland dem som varit med länge i det här huset – kunde han ändå tänka på de mer krassa säkerhetspolitiska intressena. Förstår han inte att de är inblandade här?

Sture Ericson säger att de yrkanden som vi har ställt behandlas i en sittande utredning. Hur kan man veta det? Och vi får inte vara med i den utredningen. Ni har motsatt er det – ni ville inte ha in någon kritiker av vapenexporten i utredningsarbetet.

Det hela hade varit litet mer trovärdigt om ni hade vågat ha med oss i utredningsarbetet, men det vågar ni inte. Det beror väl på det Sture Ericson säger, att regeringen har behov av viss politiskt betingad sekretess. Jag är mycket tacksam för det citatet – det kan vara användbart. Det är alltid trevligt med politiker som kanske oavsiktligt säger sanningar.

Regeringen har alltså behov av en viss politiskt betingad sekretess. Tack för den bekräftelsen på det jag säger. Regeringen har ett jättestort behov av politiskt betingad sekretess kring det mesta den företar sig i fråga om vapenexporten. Det är precis vad vi har förstått, och jag tror också att svenska folket förstår varför man behöver en politiskt betingad sekretess kring vapenexportaffärerna.

Sture Ericson sade också: Vi vet ju alla orsaken till att vi har lyckats komma fram till öppenhet när det gäller redovisningen. Jag skall inte gå in på detaljerna om hur öppen den redovisningen är, men det var ett intressant konstaterande. Jag är inte säker på att alla vet orsaken, och jag är inte bombsäker på att jag vet detsamma som Sture Ericson vet.

Det hade varit mycket intressant att höra Sture Ericson formulera den här tydliga allmänna kunskapen mer i klartext. Vad anser Sture Ericson att vi alla vet vara orsaken till att vi har lyckats komma fram till den här öppenheten? Sture Ericson menar väl inte möjligen att det handlar om någon sorts positiva och altruistiska ansträngningar från den svenska regeringen? I så fall vill jag, för detta hypotetiska fall, avfärda den tanken. Men jag tror ändå inte att Sture Ericson är så fräck att det är detta han menar.

Vi vet alla att de är de skandaler som har varit möjliga genom den vapenexportpolitik som har förts som steg för steg sakta tvingar fram en viss öppenhet. Trots utrikesministerns storslagna löfte om att tvätta byken har jag kunnat dokumentera hur journalister måste gå till rättsliga processer för att få fram hemligstämplat bakgrundsmaterial och hur SIPRI lägger locket på när fredsforskare inte bara för svensk publik – som nu börjar bli någorlunda informerad – utan också för internationell publik vill skriva en uppsats om det politiska ansvaret beträffande vapensmugglingen. Det är fortfarande en kamp på punkt efter punkt för att lätta litet på sekretessen.

Vad menar Sture Ericson? Vad är hans analys av orsaken till att vi har lyckats komma fram till en viss öppenhet?

Herr talman! Det viktigaste är ändå att regeringen och regeringspartiet någon gång måste ta i den heta potatisen och inse att de inte kan fortsätta att föra den här debatten i byråkratiska, sifferexercerande termer. Ni måste förstå att det finns en moralisk-politisk dynamit och att ni någon gång måste välja väg, vilket tycks vara det största dilemma som socialdemokratin har – att bestämma sig för raka och rena linjer. Det är minsann inte några "raka rör" i det mesta av socialdemokratins politik.

Man kan inte vara både vapenmånglare och fredsmäklare, utan man får välja. Gör som fransmännen, om ni hellre vill det – bli vapenmånglare och hyckla inte om fred. Då kommer vi att ta en fight om det, men det är i alla fall raka rör. Eller gör som vi – bli fredsmäklare och avstå från vapenmångleriet.

Både för er framtids skull och i längden även för era möjligheter att hävda er bland väljarna tror jag att ni gjorde bättre om ni valde att fullfölja den fredsmäklarväg som en gång präglade svensk socialdemokrati och inse att den inte är förenlig med vapenmångleriet.

Har Sture Ericson över huvud taget förstått vad vi ifrån miljöpartiet de gröna försöker säga i denna debatt?

Anf. 39 STURE ERICSON (s) replik:

Herr talman! Per Gahrton började med att vara mycket förbittrad över att han inte fick föra den här debatten med ett statsråd. Eftersom han stod på talarlistan hade han förväntat sig att ett statsråd skulle vara närvarande och svara. Jag tolkade därför hans första anförande såsom riktat till det frånvarande statsrådet.

Låt mig bara säga att jag inte känner igen mycket av den verklighetsbeskrivning som han gjorde. Det är överdrivna slutsatser som han drar. Per Gahrton vet sådant som, såvitt jag vet, ingen annan vet i det här sammanhanget.

Han säger att Sveriges internationella rykte skulle ha blivit mycket skamfilat. Jag kan ge honom rätt så till vida att det inte har förbättrats nämnvärt av Boforsaffärer och annat, men jag tror nog inte att det skulle vara så katastrofalt som Per Gahrton gör gällande.

Det som skiljer Sverige från andra länder är väl just detta att vi har ambitionen att ha en hög moral i de här sammanhängen. Låt oss hoppas att vi – när de illegala affärer som har skett har passerat domstolarna i alla instanser och vi har detta bakom oss – inför oss själva och omvärlden kan framträda som raka och rejäla också i det här sammanhanget.

Per Gahrton var förtjust över att han hade fått ett citat om sekretess som han kunde använda framöver. För att han skall kunna citera rätt skall jag läsa upp vad jag sade: "Inte heller redovisas de många affärer som inte blivit av, och i det sammanhanget är det främst regeringen som har behov av en utrikespolitiskt betingad sekretess."

Det gäller alltså alla de länder som vi säger nej till. Vi ringer då inte till TT och talar om att vi har vägrat det ena eller andra u-landet att köpa vapen. Skulle vi göra det skulle det inte främja våra intressen i olika sammanhang.

Hela frågan ligger nu hos en utredning, och jag har som utrikesutskottet inte velat föregripa resultatet av den utredningen. Den har i uppdrag att göra en rejäl översyn. Den skall också ta ställning till om vi över huvud taget skall ha någon export i framtiden – det ingår i direktiven.

Vi får väl nöja oss med detta. Utredningen har order om att komma med sitt slutbetänkande inom ett år. Då får vi se hur det blir. Det kommer säkert fler tillfällen att debattera den här frågan.

Anf. 40 PER GAHRTON (mp) replik:

Herr talman! Jag förstår naturligtvis att Sture Ericson vill skicka vidare den heta potatisen till statsrådet Anita Gradin – eller varför inte till statsministern – beträffande den här typen av frågor av övergripande, internationell räckvidd. Då hade det varit utmärkt om man i Sture Ericsons parti kunde ordna det så att någon kunde ta i denna heta potatis riktigt på allvar.

Jag hade nog inbillat mig att om partiet har valt att inte ha något statsråd i debatten, då är det partiföreträdaren som får ta tag i hela frågan.

Sture Ericson är litet lågmäld – det skall väl erkännas. Man bör ju försöka leta efter positiva korn och vara saklig, säger vi i miljöpartiet, och vi är sakliga. Därför noterar jag denna lågmäldhet som i och för sig inte innehåller några svar men som ändå är en lågmäldhet.

Samtidigt är det så att den verklighetsbeskrivning jag gav är sann. Sture

Ericson säger svepande att den på några punkter inte var riktig. I det fallet är jag ganska mycket av en petimåter – säger man att något är felaktigt skall man ge exakt besked om vad som är fel, på vilket sätt och på vilken grundval man kan säga att det är fel.

Jag har angett mina referenser. Jag har ett antal referenser bestående såväl av f.d. hemligstämplat material som av journalistiska analyser. Det finns inget fel i de fakta jag gav i mitt inledningsanförande. Det jag sade som var bedömningar, redovisades också som bedömningar.

För att emellertid slutligen föra ner denna debatt till den nivå som kanske är vanligare hos en del mera riksdagserfarna partier vill jag ta upp frågan om vem som skall sitta i diverse utredningar. Varför får vi inte vara med? Denna utredning skall ta upp en fråga som är en av hjärtefrågorna för den svenska fredsrörelsen och den gröna rörelsen. Vad ni än tycker om våra åsikter måste ni i alla fall erkänna att vi, från det partiet bildades, konsekvent har drivit denna fråga på grundval av de värderingar som också finns inom fredsrörelsen. Varför får vi inte vara med i en utredning som ni säger skall ta upp alla dessa frågor? Varför vågar ni inte möta oss när det gäller problemets själva kärna? Giv oss en motivering! I utskottet säger ni bara att det är regeringen som skall avgöra det. Vad har ni för motiv till att ni inte vågar ta in oss i utredningen om vapenexporten?

Anf. 41 STURE ERICSON (s) replik:

Herr talman! I en debatt behöver man inte precis anstränga sig för att verka lågmäld i jämförelse med Per Gahrton. Han intar sannerligen inte någon blygsam attityd till sin egen förmåga att tolka fakta. Han säger bara på den grunden att han refererar till olika personer att han är saklig. Då förutsätter han tydligen att de är sakliga, eftersom han upphöjer deras konstateranden i olika sammanhang till högsta sanning. Det gäller bl.a. en del saker som såvitt jag vet är dåligt utredda.

Varför fick då inte miljöpartiet vara med i den här utredningen? Ja, en orsak är naturligtvis att utredningen tillsattes innan miljöpartiet hade kommit in i riksdagen. Den tillsattes i somras. En annan orsak är att det rör sig om en ganska liten utredning. I små utredningar får små partier i regel inte plats.

En orsak till att utrikesutskottet inte har velat tillstyrka yrkandet är att frågor som rör utredningar faktiskt är regeringens bord. Riksdagen kommer inte med pekpinnar när regeringen tillsätter utredningar och bestämmer vilka som skall vara med i dem. Regeringen får själv bestämma hur den skall bereda sina ärenden.

Anf. 42 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Jag hade egentligen strukit mig från talarlistan, men när jag hörde Sture Ericsons inlägg och beskrivning av den rikligt flödande informationen i vapenexportstatistiken kunde jag trots allt inte avhålla mig från att begära ordet.

Det är en åsikt som vi i folkpartiet inte riktigt kan ställa upp på, även om vi i övrigt tillhör utskottsmajoriteten. Det behövs en mycket större öppenhet när det gäller vapenexportstatistiken. Det finns ingen som helst anledning till att

man inte skulle kunna redovisa det antal vapen som säljs till varje mottagarland. Det förekommer ibland att regeringsföreträdare berättar och ger siffror på detta. För ett tag sedan kunde vi t.ex. höra utrikesministern i en utrikesdebatt berätta hur många robotar som de icke-socialistiska regeringarna hade sålt. När det gäller de robotar som socialdemokraterna själva har sålt är siffrorna emellertid hemliga.

Vi i folkpartiet har i olika sammanhang krävt en större öppenhet när det gäller vapenexportstatistiken. Jag tror att det skulle vara utomordentligt välgörande för debatten kring dessa frågor om vi kunde få en mer rikligt flödande information än den som förekommer i dag.

Anf. 43 STURE ERICSON (s) replik:

Herr talman! Om det är folkpartiets uppfattning som Maria Leissner redovisar, får den väl framföras i utredningen. Utredningen skall också titta på frågorna om på vilket sätt redovisningen skall ske och hur detaljerad den skall vara.

Maria Leissner gav exempel på att man t.ex. skall ange antalet vapen som säljs till olika länder. Jag tror att just antalet vapen är en uppgift som köparna är mycket angelägna om att behålla för sig själva. Det är ofta en militär hemlighet hur många robotar man har eller hur många vapen man har av en viss kategori. Det kan ju vara värdefull information för potentiella fiender.

Anf. 44 MARIA LEISSNER (fp) replik:

Herr talman! Jag hoppas naturligtvis att utredningen även kommer att ta upp denna fråga, och jag utgår i från att så är fallet. Jag kan emellertid ändå inte låta bli att ställa mig frågan varför Sverige skall behöva ha en mindre öppenhet än vad t.ex. USA har. I USA har man uppenbarligen inte alls samma rädsla för att t.ex. avslöja hur många vapen man säljer till ett visst land.

Anf. 45 STURE ERICSON (s) replik:

Herr talman! Jag tror att det är ganska svårt att jämföra lilla Sverige – som har en mycket liten andel av den totala världshandeln på detta område – med USA som är en av de två dominerande säljarna.

Det är riktigt att en del av den amerikanska exporten redovisas mycket öppet i kongressen. Som bekant finns det däremot andra delar som är hemliga och sköts av olika regeringsorgan, som agerar utan minsta insyn från den amerikanska offentligheten. Det blir en något haltande jämförelse. Jag vill definitivt inte framhålla USA som något föredöme i detta avseendet. Jag skulle tvärtom protestera om Maria Leissner och hennes parti börjar föreslå att vi skall tillämpa samma regler som USA för att sköta detta.

Anf. 46 BERITH ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Jag kommer kanske in litet fel i debatten, beroende på att jag inte är debattvan.

Sture Ericson nämnde Indienordern. Det är mycket viktigt att en omställning till civil produktion kommer till stånd. De orter där vapentillverkning sker är mycket sårbara. Inom de industrier där vi vill att en sådan

omställning skall komma till stånd är det viktigt att det görs en planering tillsammans med fackföreningarna, så att industrin inte blir utan arbete.

Sedan nämnde Sture Ericson också siffror på Sveriges vapenhandel. Det finns i det sammanhanget även andra siffror som jag tror att svenskar i allmänhet inte känner till, men som är mycket viktiga. Det gäller siffror beträffande bristen på samband mellan vapenexport och försvarets inköp. Många vapen utvecklas nämligen direkt för ett visst mottagarland. Det är inte alla gånger så att man utvecklar ett vapen som vi har behov av i Sverige, och sedan säljer det till utlandet för att på så sätt minska kostnaderna för det svenska försvaret. Det kan man bl.a. förstå när man ser dessa siffror, eftersom exporten ökar medan det svenska försvarets inköp minskar.

Anf. 47 PÅR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag vill egentligen bara göra tre korta reflexioner med anledning av den debatt som har förts.

Den första är att vi från centerns sida anser att det är angeläget att informationen om vapenexporten blir bättre och att vi får en större öppenhet. Där har vi samma synsätt som Maria Leissner för folkpartiets räkning har gett uttryck för.

Den andra är att det har funnits alldeles för många hemligstämplar. Det har bl.a. gällt smuggelaffärer och misstänkta mutaffärer. Vår utrikesminister har lovat att vapenexportbyken skall tvättas ordentligt och offentligt. Vi väntar fortfarande på den stortvätten. Det blev inte så mycket av den. Vi tycker att det löftet bör infrias.

Den tredje reflexionen som jag vill ge uttryck åt är att vi för vår del gärna skulle se att miljöpartiet de gröna och för den delen även vänsterpartiet kommunisterna var med i detta utredningsarbete. Vi tror att saken skulle vinna på att så många synpunkter som möjligt i den här debatten kommer med redan på utredningsstadiet. Men det är, precis som Sture Ericson konstaterat, inte riksdagens sak att tala om hur en utredning skall sammanställas. Utredningar är regeringens beredningsorgan, och det är regeringen som måste ta ansvar för hur beredningen går till. Sedan har vi att pröva resultaten här i riksdagen.

Jag vill yrka bifall till utskottets hemställan som den föreligger.

Anf. 48 STURE ERICSON (s):

Herr talman! Till Berith Eriksson bör jag väl tillägga att industrins omställning till civil produktion naturligtvis är en av nyckelfrågorna. Frågan berör bl.a. mig, eftersom jag råkar representera den valkrets där AB Bofors har sin verksamhet. Det sker emellertid en del – Nobel Industrier, som är moderbolag till AB Bofors, har under de senaste åren satsat ungefär en halv miljard kronor på att ta fram nya civila arbetsplatser i Karlskogaområdet. Det gäller tillverkning vid Nobel Kemi av sådana saker som tändare som man skruvar fast i käkbenet och nya läkemedel. Man skall starta tillverkning av katalysatorer, av en ny modell för personbilar m.m. sådant, så visst sker det en del. Detta har gett några hundra jobb, och man räknar med att det skall ge ytterligare några hundra. Det är angeläget, eftersom man när Indienordern är avslutad sannolikt blir tvungen att göra en kraftig neddragning av arbetsstyr-

kan under de närmaste åren. Man har, som jag nämnde tidigare, aviserat 600 anställda om detta. Det är inte helt osannolikt att ännu fler kommer att bli berörda.

I övrigt har jag inte mycket att tillägga, men när vpk för in NATO-beroendet i sammanhanget blir standardmotargumentet det vanliga, att utan export skulle vi med stor sannolikhet ha en mycket liten egen vapentillverkning i vårt land och bli nästan helt beroende av import från NATO-länder för det svenska försvarets eget behov.

När Berith Eriksson säger att vi har en vapenutveckling enbart för export vill jag svara att jag tror att det är svårt att hitta exempel på det. Regeln är att utvecklingsprojekt genomförs för det svenska försvaret och att dessa vapen sedan, till följd av utvecklingsuppdraget för det svenska försvarets räkning och efter leveranserna dit, också säljs på export. Vad som händer i praktiken är väl en viss anpassning av systemen efter köparens önskemål, men det sker inte någon omfattande utveckling av nya system – det vill jag påstå.

Anf. 49 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Bara två korta kommentarer till Pär Granstedt och Maria Leissner. Era partivänner, och för den delen även moderaternas representant i konstitutionsutskottet, agerar ju stundom mycket aktivt och riktar berömvärd – det skall jag gärna säga – kritik mot en del av vapenskandalerna. Det är utmärkt. Men vad som förundrar mig är att ni samtidigt inte tycks ställa er grundfrågan: På vilket sätt kan man undvika att den formen av dispensstyrd vapenexportpolitik som Sverige har fört leder till skandaler? Hur kan man tänka sig att det skulle vara möjligt att undvika skandaler, när det har visat sig att det ekonomiska trycket, trycket från vapenindustrin och från dem som vill köpa vapen osv. samt möjligheterna att tjäna pengar ju är så enormt stora, att möjligheterna att kontrollera var vapnen hamnar så fort de lämnat Sverige blir ytterst begränsade? Det är detta som är grundproblematiken, och det är märkligt att allt det som ni har hjälpt till att dra fram vid KU-granskningarna inte har lett till någon prövning av själva grundförhållandena.

Då frågar man sig ju: Vad är det som spärrar vägen för er? Är det det medansvar som ni själva har genom att också ni har ett förflutet? Har ni inte ändrat grundsyn till vapenexporten under de senare åren? Det förefaller inte så. Det är den ena frågan.

Den andra är den mer riksdagsanpassade frågan om utredning.

Ni talar om öppenhet, och Pär Granstedt säger t.o.m. att han skulle välkomna oss i utredningsarbetet om vapenexporten. Samtidigt har han i utskottsarbetet inte stött det kravet, och om jag har fattat honom rätt tänker han inte heller stödja det här i kammaren. Vad är det för politik?

Riksdagen är landets högsta beslutande organ. I grundlagen anges visserligen en funktionsfördelning mellan regering och riksdag, så det är inte fråga om att riksdagen formellt skall utse utredningsledamöter. Det föreslår vi inte heller, utan vad vi föreslår är att riksdagen skall uttala en uppfattning i en speciell fråga. Jag har inte sett något ställe i grundlagen som skulle förhindra riksdagen att i enlighet med reservationen tala om sin uppfattning för regeringen.

Jag tycker att Maria Leissners ståndpunkt är märklig, eftersom informationsfriheten och annat borde säga henne att vi bör ingå i utredningen. Pär Granstedts uppfattning är om möjligt ännu märkligare, eftersom han vill att vi skall vara med i utredningen och han ändå inte tänker stödja vårt krav på att vara företrädare. Kräver inte respekten för politik, som man så ofta vill slå vakt om, att ni, om ni – framför allt centern – menar allvar med vad ni här säger, också stödjer vår reservation i varje fall i den del som handlar om sammansättningen av krigsmaterielutredningen?

Anf. 50 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Per Gahrton har fel på två punkter.

Den första punkten där Per Gahrton har fel är när han påstår att vi inte ställer grundfrågorna om vapenexporten. En särskild utredning har i uppdrag att ställa just grundfrågorna. De är alltså verkligen föremål för prövning.

Det andra påståendet att frågan om utredningens sammansättning skulle vara mer riksdagsanpassad är också fel. Det är just precis vad den frågan inte är. Riksdagen talar inte om vilken sammansättning utredningar skall ha, eftersom utredningar är regeringens beredningsorgan. Vi i centern skulle, som jag redan sagt, gärna se miljöpartiet som deltagare i utredningsarbetet, men vi är inte så ivriga att åstadkomma detta att vi bryter mot den princip vi har att låta regeringen själv välja utredningens sammansättning. Det är i varje fall min uppfattning att det skulle bli ganska olyckligt om vi här i riksdagen i detta sammanhang och i andra sammanhang skulle börja diskutera utredningarnas sammansättning. Så långt sträcker vi oss alltså inte. Vi anser att regeringen får ta ansvar för om den vill ha med miljöpartiet i detta beredningsarbete eller inte.

Anf. 51 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Jag tackar Per Gahrton för det beröm som han åtminstone till viss del utdelade till folkpartiet. Samtidigt vill jag i likhet med Pär Granstedt påpeka att vi verkligen också har ställt oss de grundläggande frågor som har lett fram till att utredningen nu arbetar. Det är fullständigt självklart att utredningen kommer att ta upp frågan om huruvida det förhållandet att vi har en egen vapenindustri nödvändigtvis måste leda till att vi också har en vapenexport. Det är precis det som utredningen kommer att se över. Därför tycker inte heller jag att det finns någon anledning för folkpartiet att föra någon större debatt just nu om den frågan. Det är trots allt inte så väldigt lång tid kvar till dess att utredningen skall vara klar med sitt betänkande.

Jag vet inte heller om det krav som miljöpartiet har på ett totalstopp av vapenexporten fram till dess att utredningen är klar är så realistiskt. Men det ligger väl i linje med miljöpartiets vanliga sätt att fria till diverse opinioner genom att kräva totalstopp och sedan inte fundera särskilt mycket över hur pass genomförbart det är.

Beträffande miljöpartiets representation i krigsmaterielutredningen kan jag inte påminna mig att jag i den här debatten eller i utskottet har fört fram några synpunkter eller har ombetts uttrycka någon synpunkt på detta.

Självfallet kan man diskutera saken, men det är helt klart att det är regeringen som utser de företrädare som den vill ha med i en utredning.

Anf. 52 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten i grundfrågorna, men vill ändå säga att de inte är nya. Mängder av utredningar har penetrerat dessa grundfrågor. Så sent som för ett halvår sedan kom det nya bestämmelser. Skandalerna fortsätter att dugga.

Grundproblematiken är egentligen inte så besvärlig. Den handlar helt enkelt om vad man är mest angelägen om, nämligen att föra en trovärdig fredspolitik eller att tjäna pengar på vapen. Men man kan oftast inte få allt vad man vill här i livet. Det finns motstridigheter i intressena. Grundvalen för s.k. realistisk politik brukar vara att man inser det. Det går inte att på en och samma gång genomföra en mängd olika saker. Det har vi insett och dragit slutsatser av i fråga om vapenexportpolitiken. Vi skattar fredstrycket och trovärdigheten för den svenska neutralitets- och säkerhetspolitiken så högt att vi t.o.m. är beredda att betala de eventuella kostnader som det kan medföra att avveckla vapenexporten. Vi har framlagt ett utförligt avvecklingsprogram för vapenexporten med alla upptänkliga detaljer. Detta material skall vi givetvis tillstålla den statliga utredningen. Delvis har vi tagit fram materialet med hjälp av den svenska fredsörelsen. Vi har gått igenom industrigrenen för industrigrenen samt tillverkare för tillverkare och verkligen tagit del av konsekvenserna av en avveckling. Vi har alltså inte höftat till några siffror, utan vi har grundligt studerat effekterna.

Det är glädjande att centerpartiet tydligen har ett internt utredningsarbete på gång. Jag hoppas att det inte har samma funktion som alltför många statliga utredningar, nämligen att lägga locket på debatten under en tid. Min förhoppning är att det verkligen kommer ut något av denna utredning inom centern. Jag känner väl till att det finns grupper inom centern som har en med oss näraliggande uppfattning vad gäller synen på svensk vapenexport. Jag önskar centern all framgång i det interna utredningsarbetet. Även inom folkpartiet kan det tänkas finnas grupper som ansluter sig till vår uppfattning. Jag hoppas att också de får möjlighet att hävda sin uppfattning.

Vad gäller frågan om vår plats i utredningen tycker jag faktiskt att ni bidrar till en egenskap hos riksdagspolitik som verkligen gör att en hel del människor tycker att det är strunt det vi sysslar med här i huset, något slags positionskåbel. Mest bidrog Pär Granstedt till detta. Maria Leissner smet undan genom att inte besvara min fråga om hon ansåg att miljöpartiet borde finnas med i utredningen. Pär Granstedt svarade visserligen, och det var trevligt, men han läste samtidigt in sig i ett hörn, vilket var mindre trevligt både för honom själv och för politikens rykte.

Riksdagen har faktiskt rätt att uttala en uppfattning i denna fråga. Det finns inget grundlagshinder för detta. Hade något sådant funnits hade vi säkert fått påpekat för oss redan vid inlämnandet av den ursprungliga motionen att det inte gick för sig. Någon av er skulle säkert för länge sedan ha hänvisat till grundlagsparagrafen i fråga. Men det finns således inget hinder för riksdagen att uttala en uppfattning i frågan. Ett sådant förfarande har

inget att göra med att det är regeringen som utser och ger direktiv till utredningen i frågan.

Nu har en av er sagt A, dvs. att vi bör vara med i utredningen, varför då inte stärka förtroendet för både er själva och det politiska systemet i huset genom att också säga B. Det betyder alltså att ni stöder vårt enkla krav på att vi skall få medverka i utredningsarbetet om en framtida vapenexportpolitik.

Anf. 53 STURE ERICSON (s):

Herr talman! Självfallet är även miljöpartiets åsikter och synpunkter av intresse när det gäller att göra en politisk totalvärdering av den här frågan. Regeringen har tillsatt utredningen i fråga, och den arbetar sedan några månader tillbaka. Det är meningen att den skall vara klar inom kortare tid än ett år.

Utredningen har redan haft en sittning med representanter för Svenska freds- och skiljedomsföreningen, som har överlämnat material och diskuterat med utredningen. Jag kan på stående fot lova Per Gahrton att jag personligen i utredningen skall ta upp frågan om inte Per Gahrton och miljöpartiet skall få lämna skriftlig information och även i en sittning muntligen få framföra era synpunkter. Vi är verkligen inte ointresserade av synpunkter. Utredningen är ganska förutsättningslös. Därför tror jag att det kan vara av stort intresse att lyssna på er och ta del av ert material.

Anf. 54 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Jag tackar för det beskedet. De besked man får här i riksdagen är inte många och inte stora, men de som ges skall noteras. Det är intressant med en riksdagsdebatt som i varje fall leder till ett konkret besked.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om utrikesutskottets betänkande 12.)

Kammaren övergick till att debattera utrikesutskottets betänkande 12 om upprättande av en nordisk utvecklingsfond för kreditgivning till u-länder.

Upprättande av en nordisk utvecklingsfond för kreditgivning till u-länder

Anf. 55 INGER KOCH (m):

Herr talman! De nordiska länderna har sedan början av 1960-talet haft ett nära samarbete inom biståndsområdet. Redan 1961 antog Nordiska rådet en allmän rekommendation om ett gemensamt nordiskt biståndsarbete, och samma år inleddes också ett mera formellt samarbete genom att en nordisk ministerkommitté för biståndsfrågor bildades.

År 1976 avlöstes ministerkommittén av en nordisk ämbetsmannakommitté för biståndsfrågor, och behandlingen av multilaterala och bilaterala biståndsärenden sammanfördes till ett forum.

År 1981 undertecknades Köpenhamnsavtalet, som fortfarande utgör grunden för det formella samarbetet inom biståndsområdet. I detta avtal regleras hur ett utvidgat samarbete skall ske vid t.ex. rekrytering av biståndspersonal och vid samordning av landsprogrammering till gemensam-

Prot. 1988/89:35
30 november 1988

Upprättande av en nordisk utvecklingsfond för kreditgivning till u-länder

ma mottagarländer. I avtalet regleras vidare den Nordiska investeringsbankens roll.

Ett förslag till förvaltningsmodell för ett samnordiskt landprogram i Namibia godkändes också 1981 och var avsett att användas i samarbete även med andra utvecklingsländer.

Köpenhamnsavtalet omfattade även en ny arbetsordning för ämbetsmannakommittén för biståndsfrågor, där den löpande granskningen av de olika biståndsprojekten sker. Kommittén består av de ansvariga ämbetsmännen i de nordiska biståndsadministrationerna.

Genom Köpenhamnsavtalet upprättades också en rådgivande kommitté för lekmannarepresentation. Nordiska ministerrådet fastställer alla ekonomiska ramar och beslutar i ärenden av principiell karaktär som t.ex. utvidgning, förlängning och revision av de olika insatserna.

Det nordiska biståndsarbetet har efter hand utvecklats till ett nätverk av varierande former för biståndspolitik, land- och sektorprogram och för administration.

Själva biståndet har också omformats från en humanitär nödhjälp till ett utvecklingsinriktat samarbete med hänsyn tagen till ömsesidiga intressen.

Biståndsarbetet har omfattat både konkreta insatser i u-länder som Kenya, Moçambique och Tanzania, och främjande av utveckling genom olika multilaterala organisationer. De nordiska länderna har t.ex. en gemensam representation i Världsbanken, i de regionala utvecklingsbankerna och i den internationella jordbruksutvecklingsfonden.

De gemensamma biståndsprojekten administreras av något av de nationella biståndsorganen. Danmark administrerar sålunda kooperativa projekt i Tanzania och Kenya, medan Sverige administrerar den nordiska insatsen för stöd till jordbruket och den tekniska enheten vid SADEC:s transportkommission i Moçambique.

Erfarenheterna från det hittillsvarande nordiska samarbetet i biståndsfrågorna är blandade, både goda och mindre bra.

Ett intressant nytt inslag i det nordiska biståndssamarbetet är den utvärdering av personalbiståndet som skett på gemensam nordisk basis. Gemensamma nordiska insatser kan också bli aktuella i Namibia.

Fru talman! Regeringen har nu föreslagit att en nordisk utvecklingsfond för förmånlig kreditgivning till utvecklingsländerna skall inrättas utöver de befintliga samsamarbetsorganen. Utskottet har i sitt betänkande nr 12 behandlat förslaget.

Den nya utvecklingsfonden skall stödja projekt av nordiskt intresse och främst användas för samfinansiering av projekt med multilaterala institutioner som t.ex. Världsbanken. En styrelse och en administration skall byggas upp för verksamhetens ledning. Regeringen ser fonden som ett värdefullt komplement till det samarbete som de nordiska länderna hittills bedrivit i biståndsfrågor.

Mot bakgrund av att det redan finns ett omfattande och väl fungerande nordiskt samarbete på biståndsområdet, kan moderata samlingspartiet inte ställa sig bakom godkännandet av en överenskommelse om inrättande av en ny, särskild nordisk utvecklingsfond för förmånlig kreditgivning till utvecklingsländerna, som regeringen föreslår och utskottets majoritet stödjer.

Skuldkrisen är ett överskuggande problem för utvecklingsländerna. För att komma till rätta med problemen, upprättas nu särskilda program för anpassning, där man på bred bas försöker påverka landets förutsättningar för egen försörjning samtidigt som man gör upp planer för hur landets skulder skall kunna hanteras. Detta arbete ingår i de multilaterala biståndsprogram som bedrivs i t.ex. FN:s regi.

Vår uppfattning i moderata samlingspartiet är, att de behov därutöver som den av regeringen nu föreslagna nordiska fonden avser att tillgodose mycket väl kan fyllas inom ramarna för den kreditgivning som de nordiska länderna redan nu själva svarar för.

Enligt vår mening bör man inte i onödan bygga upp nya organisationer och nya administrationer för att hantera kreditgivningen till utvecklingsländerna. Den föreslagna organisationen kräver nya pengar och sysselsätter nya tjänstemän. Pengarna för detta skulle vara till bättre nytta om de i stället användes till biståndsinsatser via de ordinarie kanalerna för resp. land.

Moderata samlingspartiet anser att de medel som ställs till förfogande av riksdagen för det viktiga internationella biståndet i så stor utsträckning som möjligt också bör komma de behövande till godo. Man bör vara särskilt vaksam när det föreslås att nya administrativa organ skall byggas upp – organ som dels kostar pengar direkt, dels kräver resurser inom andra organ, därför att behovet av samordning ökar.

Ett gemensamt nordiskt agerande i frågor som rör kreditgivningen till u-länder behöver för den skull inte uteslutas. Ett sådant kan ske genom beslut inom ramen för det ordinarie samarbetet i Nordiska rådet, om stöd till gemensamma projekt eller om gemensam inriktning av kreditgivning till u-länder.

Fru talman! Med detta yrkar jag avslag på hemställan i utrikesutskottets betänkande om godkännande av en nordisk utvecklingsfond för förmånlig kreditgivning i u-länder och bifall till den moderata reservationen nr 1.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 56 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 2 vid detta betänkande.

Vad detta betänkande egentligen handlar om är att ytterligare använda de fattiga ländernas biståndsmedel för att öka på vissa svenska exportföretags miljardvinster.

Det är detta som principerna för svensk biståndspolitik alltid har sagt nej till. Bistånd skall vara bistånd till de fattiga ländernas folk, inte till de rika i de fattiga länderna och inte till de rika i de rika länderna.

Det är inte första gången som svenska biståndspengar används på det här sättet. U-krediterna, som skulle vara så bra för de fattigaste människorna och de fattigaste länderna, har inte alls använts så att de gynnat dessa befolkningsgrupper och länder. U-krediterna har stoppats in i s.k. kreditvärdiga länder. Det är inte länder i Afrika söder om Sahara. De är redan så

skuldtyngda att de inte är kreditvärdiga. Däremot har ASEA och Ericsson kapat åt sig stora bitar av dessa u-krediter.

Indonesien, denna brutala diktatur, har exempelvis beviljats 60 milj. kr., varav 20 milj. kr. i ren gåva och resterande på s.k. mjuka villkor – av svenska biståndspengar. Och varför? Jo, Japan skall bygga ett aluminiumsmältverk och ASEA svarar för energitillförseln. Är det någon som tror att några miljöhänsyn tas av diktaturregimen i Indonesien? Jag kan ställa frågan till Pär Granstedt, som ju skall vara utskottets talesman för detta betänkande. Var det inte centern som aktivt drev fram att Sverige skulle införa ett femte biståndsmål, nämligen ett miljömål?

Vad är det som säger att den nu aktuella nordiska fonden för kreditgivning till u-länderna skall fungera annorlunda än u-krediterna? Ingenting. Snarare är det så att denna fond, där Sveriges andel är 310 milj. kr. av biståndsmedel, är en ren subvention för svenska företags expansion i vissa u-länder.

Denna fond och dess finansiering är helt oförenlig med de fem biståndspolitiska målen. Departementsrådet vid UD Tom Scherning säger att det inte går att använda pengar ur biståndsbudgeten till denna fond, om de biståndspolitiska målen skall följas.

I vår motion yrkar vi avslag på förslaget om att inrätta denna nordiska fond. Om inte detta vinner riksdagens gehör, föreslår vi att de fem biståndspolitiska målen skall vara införda i fondens stadgar.

Till detta säger utskottet att man "utgår från att regeringen i prövningen och utformningen av det nya biståndsinstrument som den nordiska fonden innebär har förväntat sig om att fondens verksamhet har förutsättningar att motsvara de svenska biståndspolitiska målen" och fortsätter: "De nordiska länderna har ju också en likartad syn på biståndets mål." Men sedan säger utskottet att man inte anser att det skulle ha varit "möjligt eller rimligt att kräva att de svenska biståndsmålen direkt återspeglas i fondens stadgar". Varför? Om biståndsmålen är likartade i de nordiska länderna så förstår jag inte varför inte biståndsmålen kunnat skrivas in i fondens stadgar.

Det är naturligtvis så att utskottsmajoriteten inte kan eller vill tala om det verkliga problemet, som är att den nordiska fonden inte skall bedriva någon biståndspolitik. Om detta varit avsikten hade heller inga problem uppstått om att föra in de fem biståndsmålen i stadgarna.

Så här säger Lars Ekengren, ordförande i nordiska fondens interimsstyrelse, i tidningen NIB-information i oktober 1988 (NIB står för Nordiska investeringsbanken): "Nordiska fondens verksamhet innebär inte humanitärt bistånd, utan ligger närmare bistånd med exportintresse. Fondens krediter beviljas uttryckligen projekt av nordiskt intresse." Han fortsätter: "Fonden kan jobba i en bredare länderkrets – med en färgrikare palett – än det nationella nordiska biståndsarbetet ger möjligheter till."

Klarare kan det inte sägas.

Den nordiska utvecklingsfonden skall samarbeta med Världsbanken, regionala utvecklingsbanker och NIB, alltså Nordiska investeringsbanken. Men vilka länder är då mottagare av NIB:s krediter? Återigen hänvisar jag till NIB:s egen tidning, NIB-Information från oktober 1988. NIB:s kreditvärdiga länder är Indonesien, Pakistan, Turkiet, Sydkorea, Thailand, Malaysia, Colombia, Brasilien och Indien. De här länderna är också Världsbankens

kreditvärdiga u-länder. Här kommer alltså svenska biståndspengar att hamna, via den nordiska utvecklingsfonden. Bakvägen kommer dessa länder att göras till mottagare av svenskt bistånd.

Det är inte särskilt förvånande att både ASEA och Ericsson har uttalat sin förtjusning över fondens tillkomst. Vad handlar det om för ASEA:s del? Ja, vi skall ju avveckla – hoppas jag – kärnkraften i vårt land. Det gäller då att se till att kärnkraftverken kan inplanteras någon annanstans, men var? Jo, i de länder som jag har räknat upp. För det här ändamålet skall alltså ASEA få svenska biståndspengar! Man kan ställa frågan: Var kommer man att placera det kolkraftverk som skulle ha byggts i Värtan men som nu kommer att byggas någon annanstans, med hjälp av svenska biståndspengar?

Var och en vet att t.ex. Indonesien, Pakistan och Turkiet är länder som inte bedriver någon som helst ekonomisk eller social politik som står i överensstämmelse med de principer som Sverige har lagt fast när det gäller att ge bistånd. I många fall är det fråga om mycket brutala diktaturer. I här nämnda länder förekommer dessutom ett mycket utbrett barnarbete. Det handlar om miljontals barn som får slita tio tolv timmar om dagen.

Det är inte så, fru talman, att våra programländers behov är tillfredsställda när det gäller biståndet från Sverige. Det finns nämligen enorma behov att täcka. Länderna söder om Sahara i Afrika tyngs som bekant av svåra ekonomiska problem. *De är enormt skuldyngda. Vi skulle kunna använda våra biståndspengar till ytterligare insatser i de här länderna – det rör sig om ungefär 20 programländer – och på det sättet skulle vi bidra till en betydligt förbättrad situation i de aktuella länderna. Det är ju det som är meningen med svensk biståndspolitik. Svensk exportindustri skall inte få subventioner via biståndsbudgeten. Om svensk exportindustri behöver subventioneras, må det ske via andra huvudtitlar i statsbudgeten, inte via biståndsbudgeten.*

Anf. 57 PER GAHRTON (mp):

Fru talman! Vi i den gröna rörelsen är mycket positiva till internationellt samarbete, och då särskilt till regionalt samarbete, givetvis inkl. nordiskt samarbete. Naturligtvis har därför vår inställning till en nordisk utvecklingsfond redan från första början i princip varit positiv. Men efter att ha granskat vad det hela egentligen handlar om kan jag i stora delar instämma i Bertil Måbrinks beskrivning av riskerna med den typ av fond som det här visar sig vara fråga om. Av den anledningen har vi i en partimotion villkorat vårt stöd.

Vi hade gärna sett en fond som med säkerhet skulle gynna de fattiga. Dessutom skulle det vara fråga om amorteringsfria krediter under bortemot 25–30 år – detta för att inte ytterligare belasta redan skuldyngda länder. Det behövs en ordentlig bedömning av verkningarna på mottagarlandet för att förhindra att redan rika i de fattiga länderna blir ännu rikare. Så har det, dess värre, ofta blivit.

Om den sortens klara kriterier för formerna för fondens arbete hade mött bifall, skulle det inte ha varit svårt för oss att stödja en nordisk utvecklingsfond. Men nu är det inte så. Här har vi återigen ett exempel på, som vi tycker, en viss överdriven underdånighet från riksdagens sida i förhållande till regeringen. Utskottsmajoriteten utgår från att regeringen vid prövningen av frågan om utformningen av det nya biståndsinstrument som den nordiska

Prot. 1988/89:35
30 november 1988

Upprättande av en nordisk utvecklingsfond för kreditgivning till u-länder

Prot. 1988/89:35
30 november 1988

Upprättande av en nordisk utvecklingsfond för kreditgivning till u-länder

fonden utgör har förvissat sig om att fondens verksamhet har förutsättningar att motsvara de svenska biståndspolitiska målen.

Man utgår från att regeringen, utan att det framgår av det material som lagts fram för riksdagen, har handlat i överensstämmelse med vad utskottsmajoriteten säger sig vilja. Det är alltså de svenska biståndspolitiska målen som gäller.

Vi är dock inte lika respektfulla. Vi utgår inte från det ena eller det andra i sådana här sammanhang, utan vi räknar med risken att fonden utvecklas på det sätt som Bertil Måbrink har beskrivit. Jag behöver därför inte närmare redogöra för den saken.

I avsaknad av nämnda kriterier kan vi alltså inte stödja upprättandet av en sådan här fond. Jag vill gärna understryka att det absolut inte får tolkas som en brist på engagemang från vår sida för hjälp till fattiga folk. Det är ju inte första gången som det finns anledning att ifrågasätta ett instrument som sägs vara till förmån för de fattiga. För ca tio år sedan – alltså i ett tidigare skede i mitt politiska liv – hade vi hårda duster i denna kammare om IDB, Interamerikanska utvecklingsbanken. IDB skulle också, som det hette, hjälpa fattiga. Men vi var ganska många som både ansåg och insåg att så inte var fallet. Vi kämpade därför mot i det avseendet. Vi som kämpade emot var människor som var starkt engagerade i u-landsfrågor.

Nyligen hade vi en hård fight i Berlin om Världsbanken. Den u-landsvänliga opinionen kritiserade Världsbankens politik gentemot de fattiga länderna. Naturligtvis är det på samma sätt här, dvs. att, i varje fall delvis, den u-landsvänliga opinionen – jag vet dock inte riktigt hur de moderata reservationerna skall tolkas – ser med skepsis på den här sortens fond, för vilken det saknas tillräckligt strikta kriterier.

Mot denna bakgrund yrkar jag bifall till reservationen.

Anf. 58 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! I detta fall har det yrkats avslag på regeringsförslaget om en nordisk fond både från höger och från vänster – om jag för tillfället får inränga miljöpartiet där. Motiven är litet olika, och jag skall kommentera dem något.

Moderaterna motsätter sig en sådan här nordisk fond framför allt därför att det skulle skapas onödig byråkrati.

Om man är ense om att det ligger ett värde i en gemensam nordisk kreditgivning på förmånliga villkor till u-länderna, tror jag att det finns starka skäl att se till att det finns en gemensam administration för detta. Det rör sig om ganska betydande belopp som skall hanteras, och om detta skall läggas på befintliga organ kommer det att krävas ytterligare resurser där. Om det dessutom skall ske en omfattande samordning mellan de fem nordiska länderna ställer det också krav på betydande administrativa insatser.

Utskottsmajoritetens bedömning är alltså att det knappast är administrativt enklare att splittra upp en gemensam nordisk kreditgivning på fem olika instanser och sedan försöka samordna det. Därför har vi fastnat för att det är lämpligt att göra detta i form av en gemensam nordisk fond.

En djupare kritik kommer från vpk och miljöpartiet, som ifrågasätter om

det över huvud taget är en lämplig åtgärd att upprätta en gemensam nordisk kreditgivning till u-länder på mjuka villkor.

Låt mig då först konstatera att det finns ett mycket starkt önskemål från u-ländernas sida att Sverige skall ställa upp med mjuka krediter. I allmänhet är de i den situationen att det kan vara en förutsättning för dem att kunna göra affärer med Sverige. Det finns ett önskemål från många u-länder att just ha Sverige eller andra nordiska länder som part i sina affärer. Men eftersom deras ekonomiska situation är som den är styrs de mycket i sitt faktiska val av den typ av krediter som kan erbjudas. Kan vi från nordiskt håll då inte ställa upp med goda villkor på detta område tvingas de välja bort oss och kanske vända sig till stormakter eller andra för att få de leveranser som de behöver.

Det är alltså i högsta grad på grund av u-ländernas önskemål som Sverige tidigare har infört mjuka krediter, och det är helt klart att det är ett u-landsönskemål att det skall kunna göras på nordiskt plan. Fördelen med den gemensamma nordiska kreditgivningen är att det skapas en större valfrihet för kreditmottagaren, eftersom denne kan vända sig till det samfälliga nordiska näringslivet för sin upphandling. Därför måste det anses vara ett steg i rätt riktning att få till stånd denna gemensamma nordiska kreditgivning.

Vilken inriktning skall denna verksamhet då ha? Jo, det framgår ganska tydligt av majoritetens skrivningar i utskottsbetänkandet att det är viktigt att de biståndspolitiska målen uppfylls i detta arbete, precis som i alla andra former av bistånd. Det står också i fondens stadgar att det skall avse projekt som främjar ekonomisk och social utveckling i de kreditmottagande länderna.

Från centerpartiets sida skulle vi ha önskat en mera utförlig ändamålsparagraf, som på ett tydligare sätt markerar den ekologiska aspekten, dvs. vikten av att det är fråga om projekt som är positiva ur miljösynpunkt. Därför motionerade vi om just miljöaspekten. Vi gjorde det i medvetande om att det är svårt för Sveriges riksdag att ensidigt gå in och ändra i fondens stadgar. Om riksdagen inte är nöjd med stadgarna är alternativet naturligtvis att avslå förslaget och begära en omförhandling, och därmed skulle hela projektet skjutas upp på en oviss framtid.

Vår utgångspunkt när vi motionerade var att det skulle göras klara markeringar i utskottets skrivningar av vikten av att miljöfrågorna får en framträdande roll i fondens kreditgivning. Vi tycker att detta har tillgodoseetts. Utskottsmajoriteten hänvisar till de biståndspolitiska målen och till det nordiska biståndspolitiska programmet, där de miljömässiga prioriteringarna markeras. Utskottsmajoriteten har alltså klart och tydligt markerat att denna fond, precis som andra biståndspolitiska instrument, i sitt arbete bör följa de biståndspolitiska målen inkl. det miljömässiga målet.

Det bör naturligtvis alltid ske en aktiv granskning och föras en debatt om huruvida de olika biståndspolitiska organen uppfyller de av riksdagen uppställda målen. Det finns säkert grunder för att kritisera en del av de insatser som redan här gjorts. Arbetet måste också i framtiden anpassas till det som anses vara riktigt.

Vi återkommer från centerpartiets sida till dessa frågor under den allmänna motionstiden. Nu är det värdefullt att denna fond blir verklighet.

Därför vill jag, fru talman, yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 59 INGER KOCH (m) replik:

Fru talman! Jag är litet förvånad över Pär Granstedts sätt att argumentera. Han tycker att ökad administration och ökad byråkrati absolut måste leda till ett bättre resultat. I andra sammanhang har alla partier kritiserat en del av FN:s organ just därför att de har byggt upp en tung byråkrati och en stor administration som kräver väldigt mycket pengar och resurser. Dessa resurser kan komma till nytta på annat sätt.

Vi har redogjort för att det enligt vår mening redan sker en mycket omfattande samordning av det slag som enligt propositionen skall komma till stånd. Det finns alltså inte något ytterligare behov av samordning. Det är bättre att pengarna kommer till nytta direkt i de länder som verkligen behöver dem, utan att de går omvägen via en stor organisation.

Anf. 60 BERTIL MÅBRINK (vpk) replik:

Fru talman! Pär Granstedt säger att u-länderna vill ha denna kreditform, att de har begärt det av de nordiska länderna. Vilka u-länder är det, Pär Granstedt? Är det våra ungefär 20 programländer? Det är möjligt att de vill ha det, men de är inte kreditvärda enligt den nordiska fondens stadgar och kan alltså inte få några större krediter på mjuka villkor från denna fond.

Jag räknade upp de länder som det handlar om, men Pär Granstedt vill över huvud taget inte diskutera eller nämna dem. Anser Pär Granstedt att något av dessa länder – med undantag av Indien, som är ett programland – är sådant att det kan få svenskt bistånd? Det gäller alltså Indonesien, Pakistan, Thailand och Malaysia. Anser Pär Granstedt verkligen att de länderna uppfyller något som helst av de fem biståndspolitiska målen i svensk biståndspolitik?

Det är ju de här länderna som kommer att få dessa krediter, för att ASEA och Ericsson skall kunna öka sin export dit. Det är de som är de intressanta exportländerna i dag för flera av de stora svenska multinationella företagen.

Pär Granstedt tycker alltså att det är riktigt att använda 310 milj. kr. av de begränsade biståndspengarna till en sådan verksamhet. Det är det som är kärnfrågan, Pär Granstedt. På vilket sätt garanterar fonden några som helst miljöhänsyn? Det är utskottet som säger att den representant från Sverige som skall sitta i fondens styrelse måste försöka bevaka detta. Men vad är det för garanti? Ni har sprungit ifrån detta också. I nästa andetag, när vi i februari–mars skall diskutera biståndsbudgeten, kommer Pär Granstedt och centerpartisterna att gå på för fullt om miljöhänsyn osv. Nu, när ni verkligen skulle ha kunnat göra något, springer ni ifrån möjligheten.

Man kunde ha yrkat avslag, säger Pär Granstedt. Ja, hade inte det varit betydelsefullt, med tanke på hur viktiga miljöfrågorna är för u-länderna och det internationella samarbetet? Men det kommersiella är just nu intressantare än miljöfrågor för centern.

Anf. 61 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Fru talman! Om Inger Koch hörde mig säga att ökad byråkrati och mer administration alltid leder till ett bättre resultat, förstår jag att hon blev förvånad. Det måste i så fall ha varit en liten hörselhallucination. Jag sade nämligen inte på det sättet. Däremot hävdade jag att en uppsplittring av en gemensam nordisk kreditgivning – förutsatt att man vill ha en sådan – på fem olika instanser, som man sedan skall försöka samordna, förmodligen leder till mer administration än ett gemensamt organ ger upphov till. Vår uppfattning är alltså att detta är det rationellaste och effektivaste sättet att hantera en gemensam nordisk kreditgivning. Det är där våra uppfattningar skiljer sig åt. Ambitionen att detta skall skötas på ett effektivt sätt har vi gemensam, men i bedömningen av vad som är effektivast – att ha kreditgivningen på fem olika händer eller på ett ställe – skiljer vi oss uppenbarligen åt.

Det är klart, Bertil Måbrink, att vi har olika grundinställning till fonden. Ni vill inte ha den, och då ligger idén att yrka avslag nära till hands. Vi tycker att det är värdefullt att få till stånd en nordisk fond, och därför har inte vi velat skjuta detta på en oviss framtid, vilket en omförhandling av fondens stadga skulle ha lett till. Däremot tycker vi att de klara markeringar av den svenska inställningen som görs i utskottet är värdefulla. Sveriges inställning är naturligtvis inte betydelslös i fonden. Det är ett begränsat antal länder som deltar. Sverige är en viktig deltagare i fondens arbete, och givetvis kan vi påräkna stor hänsyn till de svenska synpunkterna. Det är naturligtvis inte heller synpunkter som är främmande för de andra nordiska länderna.

Jag tycker också att Bertil Måbrink övertolkar stadgan, när han drar slutsatser om vilka länder som kan bli föremål för kreditgivning och vilka som inte kan det. Det framhålls att fattiga länder skall prioriteras. Det skall inte vara den mest välbeställda gruppen u-länder som skall komma i fråga för bistånd. Jag tror också att det är viktigt att vi är konsekventa. Jag föreställer mig att Bertil Måbrinks parti, precis som vårt, anser att det är angeläget att vi utvecklar våra ekonomiska förbindelser med fattiga länder, även på det kommersiella planet. Det är viktigt att vi bryter en del av vårt ensidiga beroende av Västeuropa och Nordamerika och utvecklar våra marknader i andra delar av världen. Då måste vi vara på det klara med att denna typ av instrument har ett värde också vid en sådan strävan.

Anf. 62 BERTIL MÅBRINK (vpk) replik:

Fru talman! Det är meningslöst att diskutera med Pär Granstedt. Jag förstår inte att han har åtagit sig att vara socialdemokraternas försvarstalesman för en sådan otydlig produkt som detta ändå är, vilket Per Gahrton också visade.

Vi har inte heller någonting emot ett nordiskt samarbete för insatser i u-länder. Vi har aldrig varit emot det. Det har skett och sker ett utmärkt samarbete mellan de nordiska länderna vid utvecklandet av transportväsendet i Moçambique. Men det görs på biståndsbasis, på ett enligt vår uppfattning riktigt sätt.

Vi har heller ingenting emot att handeln med u-länderna byggs ut. Men med vilka u-länder och på vilket sätt, det är vad frågan handlar om, Pär

Prot. 1988/89:35
30 november 1988

Upprättande av en nordisk utvecklingsfond för kreditgivning till u-länder

Granstedt. Vi är exempelvis motståndare till att vi med biståndsmedel stimulerar handeln med Indonesien. Vi kan inte acceptera det. Det strider mot alla solidaritetsprinciper. Vi kan inte heller ställa upp på att handeln med Indonesien skall bygga på exempelvis ASEA:s export av kärnkraftverk. Den typen av handel är vi motståndare till och kommer alltid att så förbli.

Det är sådana saker som denna fond kommer att handla om och bidra med pengar till. Det är detta hela frågan handlar om. Fonden skall samfinansiera projekt med Världsbanken och IDB. Vad är Världsbanken, Pär Granstedt, inte minst ur miljösynpunkt i tredje världen? Det känner Pär Granstedt mycket väl till. Tror Pär Granstedt att Sverige med sin lilla insats kommer att kunna påverka Världsbankens eller IDB:s politik? Inte ett dugg. Trots den stora insats som Sverige i dag gör för Världsbanken, har vi inget som helst inflytande över Världsbankens policy. Det är dessa frågor kring fonden det handlar om.

Anf. 63 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Fru talman! Den dag som den nordiska investeringsfonden finansierar export av kärnkraftverk till Indonesien skall jag ställa mig bredvid Bertil Måbrink på barrikaderna. Jag tror nog att det är en orimlig tanke som Bertil Måbrink framför. Det är klart att inte fonden kommer att användas till den typen av projekt.

Det faktum att samfinansiering mellan fonden och Världsbanken kommer att ske, innebär inte att fonden avhänder sig möjligheten att välja vilka projekt som skall samfinansieras. Det finns faktiskt en lång rad Världsbanksprojekt som har en mycket klar miljöpolitisk profil och som skulle kunna vara intressanta för oss att medverka i. Det finns många andra projekt, som vi inte vill medverka i, och dem skall vi inte heller medverka i.

Anf. 64 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Det har varit intressant att lyssna på denna diskussion. Men jag har en känsla av att debattörerna ser mer till svårigheterna än till möjligheterna för den nordiska fondens arbete.

Beträffande målinriktningen för arbetet står det i stadgarna att fonden skall prioritera fattiga länder och endast undantagsvis lämna lån till andra än låg- och lägre mellaninkomstländer. Om man dessutom tittar på vad som skedde i Nordiska rådet – där såvitt jag förstår samtliga här närvarande partier var med och debatterade, utom miljöpartiet, som inte deltog i Nordiska rådet – stödde alla partier denna tanke. Jag tittade litet grand i Nordiska rådets protokoll för att se vad det ekonomiska utskottet framförde. Det berör en hel del av det som här diskuterats. Jag tar några citat ur protokollet: Fonden "skall alltså bidra till en ökad ekonomisk tillväxt och social utjämning men också bidra till ekonomisk självständighet och demokratisk utveckling. Hänsyn skall tas till grundläggande mänskliga fri- och rättigheter. Biståndet skall vara mottagarorienterat, dvs. de behov som finns i länderna, ländernas planer och prioriteringar skall väga tungt i vågskålen när man beslutar om biståndet".

Vidare säger man att "erfarenheterna från Nordiska investeringsbankens projektlåneordning karakteriseras av att de flesta låneavtal träffas med andra

länder än låginkomstländer. Det är därför viktigt att vi nu får en fond som riktar sig direkt till de länder som behöver bistånd.

Utskottet menar att fonden bör kunna bli ett viktigt instrument i det nordiska biståndsarbetet, där insatserna i hög grad riktas mot de fattigaste länderna — — —.”

Detta är alltså en viljeyttring från Nordiska rådet som naturligtvis kommer att präglå arbetet och som alla partier har ställt sig bakom.

När det gäller miljöfrågorna står det vidare i protokollet: ”Ekonomiska utskottet anser vidare att man skall ha miljömässiga aspekter med när man beviljar lån. Det bör vara ett led i den nordiska uppföljning av Brundtland-kommissionens rapport som ingår i fondens ordinarie verksamhet och även framgår av dess stadgar. Utskottet hemställer därför att stadgarna kompletteras i enlighet med detta.”

Jag skulle kunna återge flera citat, som ger svar på en hel del av de frågor som har ställts här. Det har fattats en del beslut tidigare i kammaren om bidrag till den här fonden. Såvitt jag kan förstå av agerandet under tidigare år har även moderaterna varit med om att ge ekonomiskt stöd till fonden.

Fru talman! Ibland hör man uttrycket att ensam är stark. Det är möjligt att man vid något enstaka tillfälle kan finna att det påståendet har en viss giltighet. Men jag menar att till övervägande del motsatsen gäller, nämligen att samarbete ger styrka. Samarbete ger totalt ett bättre resultat än enskilda insatser. Detta gäller inte minst inom det internationella arbetet, där samarbete ofta är en grundläggande förutsättning för att lyckas. I utrikesutskottets betänkande 12, som vi nu diskuterar, finner vi ett konkret förslag till just ett sådant samarbete mellan de nordiska länderna. Vi från folkpartiets sida välkomnar detta samarbete inom biståndsarbetet. Dessutom finns det möjlighet att återkomma till detta, om det visar sig att farhågorna om hur snett det skall gå slår in. I betänkandet finns det skrivet att en utvärdering skall ske senast 1991. Vi får väl då se vem som har fått rätt, vi som har trott på möjligheten att ha fonden eller ni som har trott att det kommer att bli ett felaktigt arbete.

Jag yrkar bifall till hemställan i utrikesutskottets betänkande 12 och avslag på reservationerna.

Anf. 65 INGER KOCH (m):

Fru talman! Ja, det är alldeles riktigt att det i tidigare biståndsbetänkanden har avsatts pengar till nordisk kreditgivning till u-länderna. Men i de betänkanden som det tidigare har talats om, och också i budgetpropositionen, har det aldrig nämnts ett ord om inrättande av en särskild nordisk fond för denna kreditgivning. Man har säkert tagit för givet, åtminstone har vi moderater gjort det, att det redan finns en gemensam nordisk kreditgivning och att de behov som nu finns skall tillgodoses genom denna fond. Det finns ingenting som hindrar att man i fonden även utvecklar en annan inriktning än vad man har gjort tidigare.

Prot. 1988/89:35
30 november 1988

Upprättande av en nordisk utvecklingsfond för kreditgivning till u-länder

Anf. 66 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Jag accepterar naturligtvis förklaringen från Inger Koch, men jag tycker ändå att det hade varit värdefullt om man hade kunnat se ytterligare en möjlighet att göra en bra insats. Det blir inte bättre bara för att det finns en enda fond. Det är mycket möjligt att det är tvärtom, att det är mångfalden som kan ge andra inriktningar, andra möjligheter och andra typer av insatser. Moderata samlingspartiet brukar väl i andra sammanhang vara ganska intresserat av mångfald och tycka att det inte skall vara någon koncentration. Därför tycker jag att moderata samlingspartiet i detta fall hade kunnat ställa upp på denna nordiska fond.

Anf. 67 INGER KOCH (m):

Fru talman! Det är helt riktigt att vi skall ha mångfald. Vi har det redan. I mitt inledningsanförande redogjorde jag för den mångfald och samordning vi hade inom många olika projekt – även inom det multilaterala biståndet via FN. Vi har alltså redan mångfald.

Anf. 68 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! I Nordiska rådet diskuterar man just detta. Man har då funnit att de fattiga länderna inte tillräckligt har fått del av bidragen från NIB och andra organisationer. Därför skall man försöka ge just denna fond den inriktningen. Jag tycker att det hade varit välkommet om de moderata ledamöterna som var med i Nordiska rådet och skrev under detta hade påverkat partiet litet mera så att ni hade varit med och stött fonden. En del av ledamöterna sitter t.o.m. här i kammaren i dag.

Anf. 69 INGER KOCH (m):

Fru talman! Det är helt riktigt att vi måste hjälpa u-länderna i den svåra situation de befinner sig i. Där har vi säkert inte olika synsätt. Det är bara bedömningen av vad vi nu har och hur vi skall gå till väga vid genomförandet som skiljer oss åt. Om det har vi olika åsikter.

Anf. 70 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Jag vill bara påminna Inger Koch om att i betänkandet nämns den utvärdering som skall genomföras 1991. Vi får väl komma igen, om vi finns med i kammaren, och se hur utvecklingen blev med den nordiska fonden.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Lagutskottets betänkande 10

Mom. 2 (verkställighetslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Elisabeth Persson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utrikesutskottets betänkande 5

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2–5 (tillståndsgivning vid krigsmaterielexport m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 276 röster mot 38 för reservationen av Bertil Måbrink och Per Gahrton.

Utrikesutskottets betänkande 12

Mom. 1 (överenskommelsen)

Först biträdades reservation 1 av Margaretha af Ugglas m.fl. i motsvarande del med 70 röster mot 38 för reservation 2 av Bertil Måbrink och Per Gahrton i motsvarande del. 206 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 219 röster mot 64 för reservation 1 av Margaretha af Ugglas m.fl. i motsvarande del. 30 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (de svenska biståndspolitiska målen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 1 av Margaretha af Ugglas m.fl. i motsvarande del, *dels* reservation 2 av Bertil Måbrink och Per Gahrton i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (kreditgivningens inriktning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Margaretha af Ugglas m.fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (finansiering m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 1 av Margaretha af Ugglas m.fl. i motsvarande del, *dels* reservation 2 av Bertil Måbrink och Per Gahrton i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Anf. 71 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

10 § Föredrogs

utbildningsutskottets betänkanden

1988/89:UbU1 om svenskundervisning för invandrare m.m.,

1988/89:UbU2 om vissa läroplansfrågor,

1988/89:UbU3 om teckenspråksundervisning m.m. och

1988/89:UbU4 om vissa skolfrågor (prop. 1988/89:4).

Förste vice talmannen meddelade att utbildningsutskottets betänkanden 1, 2, 3 och 4 skulle debatteras i ett sammanhang.

Vissa skolfrågor

Anf. 72 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Fru talman! I denna utbildningsdebatt kommer vi att ha gemensam överläggning om flera betänkanden. Jag kommer att beröra utbildningsstrottets betänkanden 2 och 4.

I betänkande UbU2 om vissa läroplansfrågor tar en rad motioner, bland dem många moderata, upp ämnet religionskunskap och det kristna inslaget i detta ämne. Motionärerna är oroade över att religionskunskapen och det kristna budskapet inte får det utrymme de skall ha.

Ett enigt utskott hänvisar till den pågående granskningen av undervisningen i orienteringsämnena och säger att det är utskottets bestämda uppfattning att om kristendomen, det kristna budskapet och studiet av Bibeln inte får det utrymme och den vikt som anges i kursplanen för ämnet, bör skolmyndigheterna vidta erforderliga åtgärder.

Från moderat sida kommer vi självfallet att följa granskningen och åtgärderna med största uppmärksamhet, eftersom det finns tecken som tyder på att religionskunskapen och det kristna inslaget ute på skolorna inte får den vikt och det utrymme som kursplanen anger. Om farhågorna besannas och problemen inte åtgärdas, kommer vi att återkomma.

I betänkandet behandlas också ett yrkande i den moderata partimotionen Ub806 om riktlinjer för undervisningen i svenska. Bl.a. måste kraven på korrekt behandling av språket betonas och litteraturstudierna lyftas fram.

Nu har en ny kursplan i svenska för grundskolan kommit, och man kan konstatera att denna i högre grad än den tidigare tycks fylla de krav som vi har ställt.

Huruvida den helt kommer att göra det hör samman med vad vi i andra sammanhang tagit upp, nämligen att kvaliteten på undervisningen beror på vad man anger som skolans huvuduppgift. Lyfts kunskaps- och färdighetsmålet fram, höjs kvaliteten på undervisningen. Undervisningen måste koncentreras på det väsentliga. Att undervisningen får fortgå utan att olika aktiviteter bryter den är av största vikt för kvaliteten. Skolan måste förmedla attytiden att undervisningen är viktig.

Vi kommer självfallet även här att följa utvecklingen och återkomma om vi finner det nödvändigt. Svenskundervisningen är ju så avgörande för elevernas kunskaper och färdigheter även i andra ämnen.

Så till frågan om hemuppgifter eller läxor. Innehållet i den gemensamma fp- och m-reservationen kommer, förmodar jag, att närmare utvecklas av Lars Leijonborg. Jag vill endast betona hur viktigt det är att skolan ger eleverna goda arbetsvanor och lär dem ett riktigt arbetssätt. Skolan måste förmedla till eleverna att inläring kräver arbete och repetition. Annars lurar vi dem.

Hemuppgifter, som givetvis skall vara väl avvägda och förberedda i skolan, är nödvändiga för att eleverna skall få goda arbetsvanor, kunskaper och färdigheter. Att hemma repetera vad man gått igenom i skolan torde vara det bästa sättet att få en god inläring. Läxor är en självklar del av skolarbetet.

I betänkande 4 behandlas arbetsmiljön i skolan och skolans brottsförebyggande roll.

Helt klart har skolan en stor fostrande och brottsförebyggande roll. Det står också alldeles klart att det är nödvändigt att stärka lärarnas roll som undervisare och fostrare, så att de i samarbete med hemmen kan fullgöra sin uppgift. Att det inte är så lätt framgår med all tydlighet av den undersökning om hur lärarna ser på sin yrkesroll som SÖ har redovisat.

Plusvärdena anser lärarna enligt undersökningen vara det pedagogiska arbetet bland barn och ungdom. Det negativa är arbetsmiljön, känslan av att inte räkna till för de många arbetsuppgifterna, förtroendeklyftan, bristen på uppskattning.

Det är centralt att stärka lärarrollen och göra det möjligt för lärarna att klart se skolans uppgift och klara av den, att organisera skolan så att lärarna förmår nå ett bättre resultat än i dag.

Därför är det så väsentligt att lyfta fram att skolans huvuduppgift är att ge kunskaper och färdigheter. Vi måste få en balans i olika åtaganden och ett urval. Skolan har ju under åren fått ta på sig alla möjliga uppgifter som tillsammans bidrar till att tiden för dess huvuduppgift har begränsats.

Jag tror att vi är överens om att skolan skall fostra och att skolans brottsförebyggande roll är mycket stor. Vi är också överens om nödvändigheten av ett gott arbetsklimat och av att på alla sätt motverka mobbning och våld.

Men vi måste säga tydligare att det skall finnas klara regler för ordning och reda i skolan. Lärarna måste få klara signaler om att dessa frågor är viktiga. De behöver riktlinjer för hur fostran i skolan skall bedrivas, inspirerande riktlinjer.

Vad som framför allt är viktigt är insikten att skolans arbetsmiljö och dess fostran och förebyggande arbete präglas av hur personal, elever och även föräldrar uppfattar dess huvuduppgift.

När vi moderater kräver en precisering av målet för skolan och en fokusering på goda kunskaper och färdigheter är det för att stärka lärarnas roll och möjligheter att nå bättre kvalitet i skolarbetet. Men det är också för att detta ställer krav på en arbetsdisciplin som i sig är fostrande och motverkar våldstendenser och mobbning. Det ställer krav på goda arbetsvanor och ordning.

Att ge goda förebilder, att fostra till goda arbetsvanor, till att hålla tider och ha ordning på sina böcker och pennor och i klassrum och uppehållsrum – detta är fostran som följer av att kunskapsmålet har prioriterats. Inläring och fostran går hand i hand och motverkar våldstendenser, brott och mobbning.

UbU4 behandlar också skolfrågan i Drevdagen. Frågan om skolorganisation beslutas i dag av kommun och länskolnämnd. Situationen i Drevdagen visar dock hur felaktigt nuvarande system är och hur omöjligt det är för föräldrar att få ett verkligt inflytande över sina barns skolgång. Föräldrar kan inte välja skola inom det allmänna skolsystemet och i praktiken inte heller en fristående skola.

Om vi haft ett system med ett elevrelaterat statsbidrag, dvs. ett system där statens bidrag och ett bidrag motsvarande minst den rörliga kommunala kostnaden följt eleven, skulle problem liknande det i Drevdagen inte behöva uppstå.

Det absurda är ju också att i Drevdagenfallet erhåller kommunen bidrag även för elever som inte deltar i undervisningen. Om föräldrarna fått disponera dessa pengar, hade de t. ex. kunnat vända sig till en annan utbildningsanordnare.

Fru talman! Vi moderater anser att skolan i mycket högre grad måste organiseras så, att man tar hänsyn till varje elevs egenart, förutsättningar och intresse. Varje elev måste kunna utvecklas maximalt med hänsyn till sin unika personlighet. Av detta följer att det behövs större valmöjligheter både inom skolan och mellan olika skolor.

Av detta följer också att vi anser att möjligheterna bör öka att ordna anpassad studiegång – noga planerad, väl genomförd och bestämd i samråd med föräldrarna. För mycket skoltrötta elever kan det vara mycket lämpligt, ja, mycket positivt att få sysselsättning utanför skolan en tid, och det kan bli lättare att komma tillbaka längre fram. Skolan måste kunna anpassas till en enskild elevs behov.

Till sist: Att konstskolan BASIS bör ställas under statlig tillsyn, så att eleverna kan få statligt studiestöd, har tillstyrkts av samtliga remissorgan. Det är naturligt att så sker och märkligt att utskottets majoritet går emot detta.

Fru talman! Jag yrkar bifall till de reservationer i betänkandena 1, 2, 3 och 4 som bär moderata namn.

Anf. 73 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Varje år väcks i riksdagen ett antal motioner om nya ämnen i skolan och nya inslag i de ämnen som redan finns. Det är utomordentligt viktigt för kvaliteten i skolan att riksdagen avslår de allra flesta av de förslagen. Ett grundläggande problem i dagens skola är det vi brukar kalla ämnesträngseln och stoffträngseln. De här yrkandena är ofta mycket väl motiverade vart och ett för sig, men det är bara att konstatera att summan av dem blir orimlig. Skolsystemet skulle helt enkelt inte kunna hantera ett bifall till alla. Jag tycker därför att det är bra att utbildningsutskottet har avstyrkt de krav som också i år har framförts på nya ämnen och nya moment i existerande ämnen.

Jag tänkte i fortsättningen i huvudsak beröra några av de reservationer som folkpartiet har fogat till dessa betänkanden.

När det gäller undervisning av asylsökande avvisar utskottets majoritet det krav som vi från folkpartiet har fört fram. Utskottet bygger detta avvisande på en from förhoppning, nämligen att den reformering av invandrarverkets hantering av asylsökningar som nu pågår skall resultera i att väntetiderna kortas så att detta problem löses på det sättet. Jag hoppas naturligtvis, av många skäl, att det förändringsarbete som nu pågår inom invandrarverket skall ge detta resultat, men jag fruktar att det kommer att dröja. Jag fruktar också att man inte kommer att nå de höga mål som man ställer upp. Om jag har rätt i denna min farhåga, kvarstår detta problem.

Det är orimligt att människor, av vilka de flesta kommer att få stanna i Sverige – det visar ju statistiken – inte kan utnyttja dessa viktiga första månader i Sverige till att skaffa sig grundläggande kunskaper i svenska. Det är slöseri med tiden. Därför beklagar jag att utbildningsutskottet inte har

kunnat biträda vårt förslag om att svenskundervisning för invandrare skall kunna ges även under den tid som man väntar på beslut i ett asylärende.

När det gäller frågan om religionskunskap, vilken berördes i det tidigare inlägget, tycker jag att det är bra att utbildningsutskottet har kommit fram till ett enhälligt betänkande, där substansen är just det som Ann-Cathrine Haglund underströk, nämligen att åtgärder måste vidtas, om det pågående utvärderingsarbetet visar att religionskunskapen och inte minst undervisningen i kristendom har låg kvalitet i dagens skola. Man får många indikationer på att undervisningen inte håller den kvalitet som vi har rätt att kräva. Man hör rätt ofta exempel på att lärartjänsterna är besatta med obehöriga innehavare, att intresset för vidareutbildning och fortbildning på detta område är svagt, osv. Detta är inte bra. Religionskunskapen är ett viktigt ämne, där det är nödvändigt att hålla kvaliteten uppe. Utbildningsutskottets enhälliga betänkande måste tolkas så att konkreta åtgärder skall vidtas, om det visar sig att brister föreligger.

Vi har också en synpunkt när det gäller statsbidraget till hemspråksundervisning. Det statsbidraget består för närvarande av två delar, av vilka en går till verksamhet i barnomsorgen och en annan till verksamhet i grundskolan. Vi tror med stöd av många som är verksamma på detta fält att mycket skulle stå att vinna på att man slog ihop dessa två delar. En sådan sammanslagning skulle främja att man också på fältet sökte samverkan. När en familj, t.ex. en flyktingfamilj, kommer till Sverige och skall få del av hemspråksundervisningen, kan det ofta vara bra att se till helheten. Även om något barn skall gå på dagis och ett annat på lågstadiet, kan det, när det handlar om att få fram resurser och hitta lämpliga tider i veckan för denna undervisning, vara en fördel, om man betraktar hemspråksundervisningens två delar såsom en enhet. Denna strävan skulle underlättas av ett gemensamt statsbidrag.

I ett av dessa betänkanden behandlas ett par motioner om Drevdagen. Med de regler som gäller på detta område är det inte riksdagens sak att ta ställning till en sådan enskild skolfråga. Men såsom Ann-Cathrine Haglund sade är Drevdagen och det bedrövliga som nu pågår där – och som vi varje dag får höra mera om – ett exempel på en totalt misskött skolfråga. Drevdagen är ett exempel på att vårt nuvarande system inte är bra. Om man kunde stärka föräldrarnas och elevernas ställning med hjälp av ett statsbidrag, som bygger på "elevpengsprincipen", skulle denna typ av problem inte behöva uppstå.

Vi har i dag inget yrkande på denna punkt. Om ett par månader kommer emellertid kammaren att få ta ställning till regeringens proposition om styrning på skolområdet. Då kommer vi självfallet att driva vårt krav på ett nytt statsbidragssystem, som bl.a. kommer att lösa problemet i Drevdagen och problemen för många andra föräldrar och elever runt om i Sverige.

Min egen son, som nu går på högstadiet, skulle bli mycket förvånad om han fick höra mig tala för att det behövs mera läxor i den svenska skolan. Med detta exempel vill jag ange att situationen när det gäller läxor i den svenska skolan är mycket varierande. I många skolor ges en hel del läxor, medan man på andra håll har kommit fram till att man skall undvika hemuppgifter. Frågar man lärare i den senare gruppen varför de undviker hemuppgifter, hänvisar de ofta till att de har uppfattat signaler i den riktningen från statsmakterna.

Men såvitt jag förstår är detta i allt väsentligt en missuppfattning. Men just därför att denna missuppfattning är så vanlig, vore det av värde att riksdagen slog fast att det i föreliggande dokument, t.ex. läroplanen, inte finns någonting som säger att läxor är ett olämpligt pedagogiskt hjälpmedel i skolarbetet. Tvärtom bör statsmakterna framhålla att läxor har rätt stor betydelse, framför allt när det gäller att träna eleverna att arbeta självständigt och ta ett eget ansvar för sin inlärningsituation.

Till allra sist vill jag säga några ord om en konstskola, som heter BASIS. Den bedriver en värdefull verksamhet. Skolöverstyrelsen anser att den är så värdefull att den bör ställas under statlig tillsyn. Men regeringen, som skall fatta beslut i denna typ av frågor, har inte gått med på detta. Det är ett exempel på den njudda attityd som den nuvarande regeringen alltför ofta intar till enskilda initiativ på skolområdet. Detta är en värdefull verksamhet. Det är omvittnat från många håll. Att denna skola kom att stå under statlig tillsyn skulle vara av stor betydelse bl.a. för elevernas möjligheter att få studiemedel. Det finns anledning för riksdagen att ställa sig bakom detta krav.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till de reservationer som folkpartiet har biträtt när det gäller dessa fyra betänkanden.

Anf. 74 LARZ JOHANSSON (c):

Fru talman! Tillåt mig först en liten marginalanmärkning. Vi skall ju senare diskutera statsbidrag och elevrelaterade skolpengar. Men det är litet bestickande att höra Lars Leijonborg, när man vet att det enda hindret för att Drevdagens skola skulle ha öppnats för tre år sedan efter ett beslut i fullmäktige i Älvdalens kommun var en folkpartiledamot, som röstade för att skolan skulle vara stängd även fortsättningsvis.

Fru talman! Det här är den första utbildningsdebatten i riksdagen efter valet. Jag tycker att skolfrågorna försvann i valrörelsen. Det var ingen som ville debattera skolfrågorna med oss när vi tog upp dem. Det var så tyst. Visserligen lade regeringen under sommaren fram en proposition om utveckling och styrning i skolan, men sedan var det tyst. Ingen socialdemokratisk företrädare tog i valrörelsen upp utbildningspolitiken. Varför var det så. Bengt Göransson? Skåms socialdemokraterna för sin skolpolitik? Skåms socialdemokraterna för utarmningen i skolan och för kostnadsövervåltringen på kommunerna? I början av 1980-talet var förhållandet mellan staten och kommunerna fifty-fifty. Nu får kommunerna bära 57 % av skolkostnaderna, medan staten bara bär 43 % av kostnaderna. Skåms socialdemokraterna för den s.k. cash-limit-principen, som regeringen, med stöd av ett majoritetsbeslut här i riksdagen i våras, under sommaren har låtit leda till att gymnasieskolan har blivit av med 1 % av sitt statsbidrag med de effekter som det får på undervisningen. Framför allt får det effekter för de svaga eleverna i gymnasieskolan. Ett annat resultat av denna princip är att den kommunala vuxenutbildningen minskar med 40 000 timmar. Dessa undervisningstimmar var avsedda för de lågutbildade i samhället. Vi får så småningom se vad det kommer att innebära för grundskolan.

Skåms socialdemokraterna för bristerna i personalpolitiken, som håller på att leda till en ny stor lärarbrist samtidigt som stora pensionsavgångar är att

vänta? Rekruteringen till den nya lärarutbildningen är också mycket dålig, och hemspråklärarytbildningen är totalt misslyckad. Skäms regeringen för sin misslyckade utbildningspolitik som innebär att det är de svaga eleverna, clever med svårigheter i skolan, som ständigt är värst utsatta för regeringens besparingar?

Det enda nya i denna utbildningspolitik är något slags nyliberal strömning som tar sig uttryck i luddigt tal om ökad valfrihet och ökad profilering i skolan – återigen på bekostnad av de svaga eleverna, dvs. de elever som behöver mest stöd.

Var det kanske på samma sätt med utbildningspolitiken som med skattepolitiken, dvs. att man inte skulle tala om den före valet? Det som sker stort, det sker tyst, brukar man säga. Och även i detta sammanhang har tydligen finansministern och hans medhjälpare tänkt stort och tyst och ganska länge. De kanske är på väg att lägga beslag även på utbildningspolitiken. Kommer nästa "stora" besparing på skolområdet att innebära att Lennart Bodström och Bengt Göransson, eller kanske bägge, friställs? Om finansdepartementet skall sköta utbildningspolitiken behövs det ju inte något utbildningsdepartement.

Att något var på gång kunde man förstå när man läste propositionen om skolans styrning och utveckling. Förslaget från styrningsberedningen om ett nytt statsbidragssystem åkte ut ur propositionen på order av finansdepartementet. I stället står det ungefär följande i propositionen: Att nu besluta om större förändringar i statsbidragssystemet skulle försvåra möjligheterna att ta med statsbidrag till grundskolan i mer generella överväganden om statsbidragsgivning till kommunerna.

Vad innebär det, egentligen? Det är kanske detta vi nu ser början på i de propåer som kommer. Varför skall man i så fall besvara remissinstanserna med ett förslag till nytt statsbidragssystem som man ändå inte har för avsikt att genomföra?

Om man läser vidare i propositionstexten kan man notera att alla i styrningsberedningen var överens om – inkl. de socialdemokratiska ledamöterna och inkl. ordföranden, som är Bengt Göranssons egen statssekreterare; jag förutsätter att de hade kontakt under utredningens gång – att i beredningen skriva att det inte skulle ske någon kommunalisering av skolans personal. Personalen skulle även fortsättningsvis vara anställd på statligt reglerade tjänster. Men sedan glider man på formuleringen i propositionen.

För närvarande är jag inte beredd till någon förändring, skriver Bengt Göransson, åtminstone med hand på penna. Men vem som håller ett kraftigt tag i handen och styr kan man nog gissa.

Nu kan vi läsa i tidningarna att det finns ett färdigt förslag om en ny skolpolitik innebärande bl.a. en sänkning av skolpliktsåldern, tolvårig skolplikt och kommunalisering av lärarkåren. Visserligen skall kommunaliseringen av skolpersonalen mjukstarta och till en början bara gälla skolledarerna. Återigen talas det om "bara". Men ett sådant genomförande lär ju kosta landets kommuner omkring 1 miljard kronor.

Till råga på allt vill regeringen införa ett elevrelaterat statsbidrag, en s.k. skolpeng. Skall moderaterna inte få behålla några hjärtefrågor – inte skattepolitiken och inte skolpengen?

Fru talman! Man kan kanske tycka att det här ligger litet långt från de betänkanden som vi behandlar här i dag. Men det gör det faktiskt inte. Vi inom centern har nämligen under flera år krävt en övergripande utbildningspolitisk utredning, och vi har även till detta betänkande fogat en reservation om detta. Centern anser nämligen att det är nödvändigt att man tar ett ordentligt och samlat grepp om utbildningspolitiken och anger vad samhället vill åstadkomma med sin utbildningspolitik, så att den typ av ad hoc-lösningar som emellanåt dyker upp undviks. Om regeringen menar allvar med talet om att det viktigaste är att satsa på utbildning för att hävda Sverige som nation, för att kunna driva en vettig regionalpolitik och för att ge människor som individer en möjlighet att utvecklas, kan den inte driva en sådan utbildningspolitik som bedrivs i dag. Därför har vi från centern sagt att man måste sätta in utbildningspolitiken i ett vidare sammanhang – i ett ekonomiskt sammanhang naturligtvis, men gärna även i ett skattepolitiskt sammanhang. Vad skulle annars bli följderna av de stolta skattebesparingsförslagen om man fortsätter att vältra över kostnader på kommuner, om man t.ex. kommunaliserar lärarkåren och i en förlängning låter kommunerna betala vad det kostar? Följden blir naturligtvis kraftiga kommunalskattehöjningar, som långt mer förtar effekten av den tänkta statsskattesänkningen. Naturligtvis måste det då bli frestande för kommunalpolitiker, som fått nya kostnader som staten tidigare har betalat, att höja kommunalskatterna när de ser att statsskatterna är borttagna för stora grupper av samhällsmedborgare. Återigen drabbar det låginkomsttagarna som den här vägen får betala höginkomsttagarnas skattesänkningar.

Man måste sätta in utbildningspolitiken i ett regionalpolitiskt, i ett socialt och i ett kulturellt sammanhang. Den demografiska utvecklingen, med de minskande ungdomskullarna, har naturligtvis sin betydelse. Men denna utveckling uppvägs till vissa delar av ständigt ökande behov av ytterligare utbildningsinsatser för vuxna människor som redan är ute i arbetslivet. De ständigt ökande kompetensbehoven för nämligen med sig sådana krav. Man kan också nämna den ständigt ökande internationaliseringen, som också ställer krav på utbildningsväsendet.

Det finns en lång rad goda skäl och orsaker till att man gör en övergripande utbildningspolitisk utredning – jag skulle gärna vilja kalla det för något av en ny skolkommission – för att ge utbildningen den plats i samhället som den förtjänar. Då kanske också besparingsivrarna skulle bli något mindre ivriga.

Jag skall också något kommentera en annan reservation som är fogad till ett av dessa betänkanden. Denna reservation gäller utformningen av skolmåltidsverksamheten. Vi vet vilken stor betydelse skolmåltiderna har. Det har betydelse att barnen ges goda mat- och kostvanor redan tidigt och naturligtvis i skolan. Det har också betydelse för folkhälsan. Skolmåltider som är aptitliga och som barnen äter bidrar till att ett bättre undervisningsresultat uppnås än om barnen är hungriga och uttröttade. Det finns alltså en lång rad skäl till att man skall förstärka skollunchernas ställning i skolan.

Här har vi naturligtvis ett delat ansvar; det är ett stort ansvar för kommunerna, men det är också ett ansvar för staten, eftersom vi kan bidra genom att schemalägga skolmåltiderna. Vi har också i vår reservation föreslagit att skolöverstyrelsen skall få ett uppdrag att försöka utveckla

denna verksamhet tillsammans med Kommunförbundet, för att man om möjligt skall få fram en rekommendation om en basstandard på skolmåltiderna. Återigen: Detta är ett område som lämpar sig sällsynt illa för besparingsverksamhet.

Fru talman! Jag nöjer mig med detta och yrkar bifall till samtliga reservationer i dessa fyra betänkanden som centerpartiet varit med om att underteckna.

Anf. 75 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! Det var ett intressant anförande, och mot slutet kom Larz Johansson också marginellt in på dagens ämne. Hans anförande bekräftade vad många har noterat som tidigare lyssnat till Larz Johansson, nämligen att centerns skolpolitik i Larz Johanssons tappning snart är mer socialdemokratisk än socialdemokraternas egen skolpolitik.

Jag begärde ordet närmast för att göra en kommentar till vad Larz Johansson sade om Drevdagen. Larz Johansson borde mer än de andra deltagarna i denna debatt vara medveten om att ett partis kommunalpolitiker inte alltid agerar som rikspolitikerna möjligen skulle önska. Jag är väl medveten om att en folkpartist i Drevdagenfrågan har fattat ett beslut som jag personligen inte sympatiserar med. Men själva poängen i mitt resonemang är att makten skall förskjutas från politiker och skolbyråkrater till de närmast berörda, nämligen föräldrar och elever. Det kan mycket väl uppstå lägen, där det är folkpartistiska skolpolitiker som fattar beslut som vissa föräldrar inte gillar. Det förändrar inte bilden för mig. I själva verket är en av poängerna att jag tror att en del av de här problemen inte skall och inte kan lösas på politisk väg. Vi skall gå längre i demokrati och lägga makten i händerna på dem som närmast är berörda – föräldrar och elever.

Jag upprepar: Med det statsbidragssystem som vi och moderaterna reserverade oss för i styrningsberedningen och som förhoppningsvis också Kjell-Olof Feldt sympatiserar med skulle Drevdagen inte ha blivit ett problem. Om jag tolkat Larz Johansson rätt kommer centern att motsätta sig ett sådant statsbidragssystem. Det är mycket förvånande när det gäller ett parti som brukar tala om decentralisering.

Anf. 76 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Det var ju skojigt att Lars Leijonborg tyckte att mitt anförande var intressant. Jag vet inte om jag har lika lätt att säga detsamma om hans anförande. Uppenbarligen var det så att han hade litet svårt att se sammanhången i resonemanget och i de reservationer som vi diskuterar här i dag. Det har jag också förstått att han har.

Lars Leijonborg får naturligtvis karakterisera vår skolpolitik hur han själv vill. Jag vill bara göra det konstaterandet att vi driver samma skolpolitik som vi har gjort tidigare. Vi har inte flyttat våra positioner. Om Lars Leijonborg tycker att några andra gjort det, får dessa svara för sig. Den uppfattning som vi här redovisat är densamma som vi tidigare haft.

Det är lätt att säga att man skall flytta besluten närmare människorna och att det inte är politiker och skolbyråkrater utan föräldrarna som skall bestämma hur dessa resurser skall användas. Men då får Lars Leijonborg ta

sig en funderare på om föräldrarna i Idre, vilka är de som närmast berörs, är så förtvivlat intresserade av att hälften av resurserna till deras skola försvinner på detta sätt. Det är ju effekten av skolpengsresonemanget. Självfallet skall vi ha en decentraliserad skola, och självfallet skall vi ha ett lokalt beslutsfattande, men vi skall ha ett statsbidragssystem som är relaterat till undervisningsgrupper och inte till enstaka elever. Det är dessutom så att enstaka elever drar mycket olika kostnader. Statsbidraget till den kommun som behöver ha det högsta bidraget är i dag i grundskolan ungefär 27 000 kr. per elev. I den kommun där statsbidragen är lägst uppgår de till ungefär 13 000 kr. Jag vet inte vad det är för elevpeng som Lars Leijonborg tänker sig att Drevdagenbarnen skall ta med sig från Idre. Är det 27 000 kr. eller 13 000 kr.?

Det är litet mer komplicerat än så. Lars Leijonborg, att reformera statsbidragssystemet. Vi är några stycken som funderat över det här ganska länge och ganska mycket. Vi har också redovisat ett förslag till ett nytt, förenklat statsbidragssystem som skulle öka det lokala inflytandet och ge större möjligheter att ta hänsyn till de lokala variationerna. Det kostar faktiskt olika mycket att hålla skola i de olika kommunerna.

Anf. 77 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! Vi har presenterat ett förslag, säger Larz Johansson. Jag förmodar att han syftar på det förslag som styrberedningens majoritet lade fram. Problemet med det förslaget var att det uppenbarligen inte imponerade ens på de partier som stod bakom det, eftersom regeringen valde att lyfta ut det ur sin proposition i somras. Kjell-Olof Feldt är uppenbarligen inne på andra tankar.

Det är riktigt att alla elever i grundskolan inte kostar lika mycket. Men man skall ha klart för sig att det är en målkonflikt mellan att centralt – här i huset, i regeringskansliet och på SÖ – i detalj bestämma hur mycket varje elev skall få kosta och att uppfylla målet om lokalt beslutsfattande. Skall vi nå någon vart när det gäller att centralisera makten i skolan, måste vi gå mycket längre i schablonisering av statsbidragen.

Det är emellertid riktigt som Larz Johansson säger att man i glesbygd måste tänka sig undantag. Vi har också klargjort att ett elevrelaterat statsbidragssystem rakt av skulle drabba glesbygdskommuner orimligt hårt. Därför har vi kompletterat systemet med ett särskilt stöd till kommuner med många glesbygdsskolor.

När jag karakteriserade centerns utbildningspolitik i Larz Johanssons tappning, syftade jag dels på det han säger om tidigarelagd skolstart, dels på det han säger om statsbidragssystemet. Jag har tidigare uppfattat det så att centern varit mer öppen för förändringar på dessa punkter, och jag skulle djupt beklaga om centern låste sig i en negativ attityd, när det nu finns tecken på att t.o.m. socialdemokraterna börjar inse det berättigade i förändringar på dessa båda punkter.

Anf. 78 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Vi kan nog ganska snart avsluta den här debatten om statsbidragssystemet, eftersom Lars Leijonborg kapitalt har missuppfattat

det hela när han tror att vi centralt – i regeringen, i riksdagen eller på skolöverstyrelsen – sitter och bestämmer vad varje elev ute i landet får kosta. Så är det inte. Lars Leijonborg, utan det bestäms av de lokala förutsättningar som gäller i landet. Vi fattar inte beslut om att man i den ena kommunen skall ha 27 000 kr. och i den andra kommunen 13 000 kr. Det är förutsättningarna rent lokalt – förändringar i elevantal, basresurser osv. – som styr detta. Det blir en effekt som inte styrs centralt, utan som faller ut med en viss automatik.

Lars Leijonborg säger att man är beredd att göra undantag för glesbygden. Vad är glesbygd i Lars Leijonborgs föreställningsvärld när det gäller statsbidragssystem för grundskolan? Är det männe allt utanför Storstockholm, Göteborg och Malmö? Det är nämligen där de stora skillnaderna finns.

Det är riktigt att vi är öppna för att diskutera förändringar i skolan, även tidigarelagd skolstart. Men det skall inte ske på kommando av finansministern, därför att man ser möjligheter att göra en stor besparing inom barnomsorgen. Här ligger skillnaden mellan Lars Leijonborgs och mitt synsätt.

Om man skall göra förändringar, skall de vara motiverade med utgångspunkt i vad som är bra för barnen. Jag är inte alldeles övertygad om att de propåer som kommit från finansdepartementet, vare sig det har gällt skolpeng, kommunalisering av lärare eller tidigarelagd skolstart, har varit betingade av någon speciell omsorg om vad som är bäst för barnen och undervisningen i vårt land.

Förste vice talmannen anmälde att Lars Leijonborg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 79 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Jag begär inte ordet i denna debatt vid denna tidpunkt för att hålla ett anförande utan för att dels förklara min närvaro, dels be om överscende om min närvaro medför att debatten får en annan inriktning än den hade kunnat få annars.

Jag tycker att det är viktigt att jag som statsråd följer kammarens debatter, också när man diskuterar motioner och utskottsbetänkanden som inte är direkt relaterade till propositioner som jag har lagt fram. Jag ser det som angeläget att ta del av de anföranden som hålls och söker därför alltid att befinna mig i denna kammare för att lyssna vid dessa tillfällen.

Varje gång skolfrågor diskuteras inträffar regelmässigt att Larz Johansson vänder sig huvudsakligen till mig i sitt inledningsanförande och gör mig till huvudperson i debatten. Han provocerar mig ofta att ta upp tråden och gå in i debatten, det erkänner jag. Men jag skall vid detta tillfälle avstå från det, eftersom jag gärna ser att jag får möjlighet att följa den debatt som finns upptagen på dagordningen. Anledningen till att jag inte går in i någon sakdebatt med Larz Johansson är inte att jag känner mig förkrossad av hans argumentation eller att jag av andra skäl känner mig förhindrad att ta upp en sakdebatt. Jag har åtskilliga andra tillfällen där jag kan debattera både med Larz Johansson och andra. Jag vill gärna ge denna förklaring till att jag, trots att jag uppenbarligen provocerar till en viss snedvridning av debatten genom min blotta närvaro, skall försöka befinna mig i denna kammare och icke

Vissa skolfrågor

Anf. 80 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag försäkrar Bengt Göransson att jag inte på något sätt känner mig störd av hans närvaro. Han behöver inte förklara varför han är här. Det tycker vi bara är roligt och trevligt. Jag kan också försäkra att jag hade tänkt hålla ungefär samma anförande vare sig Bengt Göransson varit här eller inte. Men den deklaration vi nu har fått tycker jag bara ytterligare bekräftar det jag sade i min inledning: Det är inte meningen att man skall prata om detta. Det skall vara så tyst som möjligt.

Anf. 81 BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Fru talman! Till de betänkanden vi nu behandlar har vi från vpk:s sida fogat två reservationer, en om teckenspråksundervisning och en om skolmål-tider. Jag vill redan nu yrka bifall till reservationerna, som återfinns i betänkandena 3 och 4 och bär Ylva Johanssons namn.

Fru talman! Jag talar en form av värmländsk dialekt. Mitt språk och dess melodi är en viktig del av min identitet. Språket vittnar om ursprung på ett vitt sätt avscende t.ex. kulturell och social tillhörighet. Det är i och för sig inte många här i denna kammare som håller med om vad jag säger, men de allra flesta förstår i alla fall mitt tal, trots min variant av det svenska språket.

I olika sammanhang har riksdagen uttalat vikten av att ha rätten till sitt språk. Riksdagen har gjort detta i samband med beslut om forskningspolitiken. Riksdagen stöder forskning om svensk språkvård. Riksdagen har fattat långtgående beslut om hemspråksundervisning och svenskundervisning för invandrare.

I riksdagens egna beslut eftersträvas ett så exakt och tillämpligt språk som möjligt. Hur vi lyckas kan nog diskuteras från fall till fall. Men de exempel jag nu har räknat upp har det gemensamt att de syftar till ökade och klarare möjligheter till kommunikation människor emellan. Och, ärade ledamöter av denna riksdag, på samma sätt förhåller det sig med teckenspråket.

Från vpk:s sida har vi därför lagt fram förslag om att föräldrar och nära anhöriga till döva och hörselskadade barn skall garanteras rätten till kostnadsfri teckenspråksundervisning. Vi är beredda att slåss för detta förslag och menar att frågan om lagstiftning om rätt till ledighet och ersättning för förlorad arbetsinkomst när man går på teckenspråksundervisning allvarligt bör övervägas. Vi anser att teckenspråksundervisningen för föräldrar till t.ex. döva barn borde vara en naturlig del i habiliteringen av barnen. I modernare tappning av habiliteringsarbete inom olika områden kommer hela familjen in i bilden. Varför vill inte utskottsmajoriteten gå vidare i dessa angelägna frågor? Varför är inte olika uttalanden som riksdagen gjort om språkets vikt i andra sammanhang tillämpliga också i denna fråga? Varför vill inte utskottsmajoriteten ta rejäla initiativ, så att också familjer med döva eller hörselskadade barn kan utveckla sitt tillämpliga språk och ge bilder av sina egna identiteter? Varför?

Så till frågan om skolmaten. Under en lång rad av år har skolan utsatts för nedskärningar. Från vpk:s sida har vi konsekvent bekämpat dessa, då de

framför allt drabbat de elever som har de största behoven i skolan. Följden av statlig nedskärningspolitik på skolans område har blivit att kommunerna sökt kompensera detta via nedskärningar inom de kommunala ansvarsområdena. De statliga nedskärningarna har indirekt drabbat bl. a. läromedelsstandard och skolmatskvalitet.

Vi anser att frågan om skolmatskvaliteten är avgörande för om eleverna ges reella möjligheter att följa den obligatoriska utbildningen i grundskolan. Vi menar att plikter skall motsvaras av rättigheter.

Frågan om skolmatskvaliteten, som vi värnar om och är beredda att lagstifta om, handlar också om förändrade sociala strukturer. Det handlar bl. a. om att allt fler barn lever med en förälder som förvärsarbetar. Vi tror att det skulle kännas tryggt för dessa barn och föräldrar om de visste att det fanns garantier för en hög kvalitet på skolmaten.

En garanti att skolmaten är bra har också pedagogiskt värde. I skolans uppgifter ingår bl. a. moment som syftar till kunskap om friskvård och näringsriktig kost. Vi tror att en lagstiftning om skolmatskvaliteten skulle understryka vikten av den undervisning som skolan förmedlar i tidigare nämnda hänseenden. Jag skulle kunna anföra en rad ytterligare argument för angelägenheten av en garanterad matkvalitet i skolan, och det kan säkert representanter för utskottsmajoriteten också göra, om de tänker till litet grand. Dock kvarstår den fråga som jag ännu inte har fått ett riktigt svar på. Vi inom vpk har i årtal arbetat med den här frågan men ännu inte fått svar: Vad är det som hindrar socialdemokraterna från att lagstifta i syfte att garantera skolmatskvaliteten? När det gäller den frågan kan ju inte Feldt ha särskilt mycket att invända i alla fall.

Låt mig slutligen, fru talman, göra några kommentarer till den tidigare debatten i ärendet.

Ann-Cathrine Haglund har dragit upp riktlinjerna, gränserna, för den moderata skolpolitiken. En förenklad människosyn är det första jag tänker på när jag hör Ann-Cathrine Haglund. För moderaterna, dessa skolpolitikens pietister, handlar fostran om att hålla reda på pennor och klara läxor, och därmed ökar graden av tillkortakommanden och misslyckanden i den moderata skolan. Också frågan om Drevdagen och glesbygdsskolor över huvud taget har delvis behandlats i den tidigare debatten. Där säger folkpartisterna, med understöd av moderaterna, att det är statsbidragssystemets fel att situationen är som den är i Drevdagen. Så är det inte alls. Det är fullt möjligt att med dagens statsbidragskonstruktion bedriva undervisning i skolan i Drevdagen. Men vad som kanske kan behövas såsom ett komplement till dagens statsbidragssystem är ett särskilt stöd framöver till skolor i glesbygd med minskande elevantal.

Jag tror att dagens statsbidragssystem är bättre än en elevpeng, för med dagens statsbidragssystem – det kan naturligtvis modifieras på olika sätt – har man i alla fall möjlighet att motverka onödiga kontroverser mellan intressen av att driva en skola i en tätort med bra elevunderlag och intressen att av olika skäl driva en skola i en glesbygd, där man har sämre elevunderlag.

Jag tror att den här frågan inte är färdigdiskuterad. Vi kanske får återkomma till den, men då skall vi väga in olika utvecklingsmöjligheter när det gäller att stärka föräldrarnas rätt att välja skola och inte stirra oss blinda

på konstruktionen av ett statsbidragssystem. Det handlar nämligen inte om statsbidragssystemet när det gäller Drevdagen, utan det handlar om partipolitisk stelbenthet.

Anf. 82 ANN-CATHRINE HAGLUND (m) replik:

Fru talman! Björn Samuelson har inte begripit ett dugg av den moderata skolpolitiken. Det är faktiskt så, Björn Samuelson, att barn är olika, människor är olika, och en skola som försöker stöpa alla i samma form är en skola som gör många barn olyckliga – ja, en skola som slår ut barn.

Moderat skolpolitik innebär att man tar hänsyn till varje elev, till varje elevs möjligheter att utvecklas, till varje elevs anlag, intressen och förutsättningar, och ger varje elev möjlighet att få träna, öva och lära sig saker i sin egen takt. Vi moderater vill ge varje elev möjlighet att lyckas, för om det är någonting som barn i skolan behöver så är det att lyckas och att känna att det går bra. Men för att nå detta mål måste eleverna ha olika möjligheter, olika mycket tid och tillfälle att ägna sig åt olika saker. Det är just detta som den moderata skolpolitiken ger.

Björn Samuelson talar om att barn inte har lika förutsättningar hemma. Nej, just det, och det är därför som det är så viktigt att skolan kan fostra, att skolan prioriterar kunskaper och färdigheter som för med sig fostran. Inläring och fostran går ju hand i hand, och det är barn som inte har så goda förutsättningar som behöver skolans fostran. Det är dessa barn som behöver den hjälp som skolan kan ge, men detta har Björn Samuelson uppenbarligen ingen insikt om.

Anf. 83 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Fru talman! Björn Samuelson sade att det här kanske inte är sista gången vi talar om statsbidragssystemet, och det kan jag bekräfta. I själva verket är det så att den frågan inte blir föremål för något beslut i dag, utan vi återkommer till den bl. a. när vi skall behandla regeringens proposition om styrning och decentralisering i skolan. Ett elevrelaterat statsbidragssystem skulle ju lösa flera problem, inte bara problemet i Drevdagen. Det skulle lösa friskolornas problem, det skulle göra det möjligt för elever som bor på orter, där det finns flera skolor, att själva bestämma vilken av skolorna de vill gå i.

Men när det gäller exemplet Drevdagen vill jag framhålla att där är problemet inte den totala mängden pengar, utan det gäller en ren maktfråga. Vem avgör vilken skola barnen i Drevdagen skall gå i? Enligt det nuvarande systemet ligger den makten hos de kommunala skolpolitikerna, bl. a. hos en av mina partivänner. Jag tycker att ett bättre system vore att makten överflyttades till föräldrar och elever. Det är intressant om Björn Samuelson är öppen för en förändring av systemet i denna riktning. Vi behöver inte vara låsta i detaljer, men själva syftet med en förändring skall vara att stärka föräldrars och elevers möjligheter. Om vpk är intresserad av en diskussion i den frågan öppnar det mycket intressanta möjligheter.

Anf. 84 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Fru talman! Jag ser möjligheter att framöver föra en dialog och en diskussion med Lars Leijonborg i utbildningspolitiska sammanhang.

Barn är olika, säger Ann-Cathrine Haglund. Ja visst, det är därför vi har reserverat oss till förmån för en kvalitativ utbildning i teckenspråk, men denna reservation stöds inte av moderaterna.

Barn har olika förutsättningar, säger Ann-Cathrine Haglund vidare. De kan komma från olika slags hem, det vet vi. Just därför har vi avgivit en reservation om skolmatskvalitet i ett av de betänkanden som nu behandlas, men ni moderater stöder naturligtvis inte heller denna reservation.

Nog tyckte jag att pekpinnen ven genom luften, när Ann-Cathrine Haglund sade att fostran handlar om att hålla reda på pennor och göra läxor. Men nu förstår jag att hon hade en djupare syftning än så. Det var emellertid utifrån Ann-Cathrine Haglunds första anförande som jag ville påpeka att detta, om det görs till verklighet i skolan, medför ytterligare tillkortakommanden för elever som kommer från olika slags hem och har olika förutsättningar. något som Ann-Cathrine Haglund så riktigt påpekade.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 85 ANN-CATHRINE HAGLUND (m) replik:

Herr talman! Det är väl klart att fostran innebär många saker, och så är det även med moderat skolpolitik. Moderat skolpolitik innebär t.ex. att man skall ta hänsyn till varje elevs behov, anlag och förutsättningar och anpassa skolan efter det faktum att eleverna är olika och behöver olika mycket tid. Det är en del av fostran. En annan del av fostran är självfallet att det måste vara ordning, att eleverna skall ha med sig pennor och böcker, hålla ordning i klassrum och uppehållsrum. Just för elever som inte på annat håll får lära sig sådant är detta viktigt. Det är ganska svårt för en elev att komma ut på en arbetsplats om han eller hon inte har lärt sig att hålla ordning. Då kanske man anklagar skolan för att vederbörande inte fått lära sig att hålla ordning.

Fostran är alltså väldigt många olika saker. En del av fostran är att hålla ordning, att ta med sig de saker man behöver. Om skolan prioriterar kunskaper och färdigheter, så för det med sig att det också måste vara arbetsdisciplin och ordning. Det för med sig en hjälp särskilt för de barn som inte får lära sig detta på annat håll. särskilt för de barn som har dåliga förutsättningar hemifrån eller har problem på annat sätt. Det är dessa som mest behöver hjälp.

Anf. 86 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Herr talman! Efter alla de besök som jag har gjort ute i den svenska skolan måste jag säga att jag inte känner igen talet om problem med ordningen.

Anf. 87 EVA GOËS (mp):

Herr talman! Jag kommer att uppehålla mig vid betänkande 4 och ett särskilt yttrande där om Drevdagen. Men jag vill redan nu yrka bifall till vår reservation 1. mom. 15 i betänkande 2. Där kommer Kaj Nilsson att föra talan.

Drevdagen är ett skolexempel på hur engagemanget hos föräldrar inte går att kvävas med styrning uppifrån. I 17 år har en kamp förts för att hålla

bygden vid liv. Genom att värna om skolan värnar byborna också om det kulturella och sociala livet, anser vi från miljöpartiet.

Statsrådet Göransson skriver i budgetpropositionen för 1988 i bil. 10 bl. a. följande: "Skolan måste vara en verksamhet i samhället – en kulturinstitution i vid mening. Självfallet har skolan sin specifika uppgift, men den måste också vara öppen för samarbete och vara en resurs i det lokala samhället. Först då kan skolan påräkna att få den respekt, den tillit och ytterst de resurser som den behöver."

Vidare skriver statsrådet Göransson: "Sedan slutet av 1970-talet har de statliga bidragen till kommunerna minskat utöver vad som varit betingat av minskat elevantal i grundskolan. Det har utgjort ett led i det besparingsarbete som varit nödvändigt för att förbättra samhällsekonomin."

Resultatet har visat sig i vantrivsel, därför att för stora krav ställs på alla inom skolan. Arbetets glädje efterlyses. Det finns arbetsglädje i skolor som bedrivs med alternativ pedagogik eller i små skolor med brukarinflytande där man har en reell påverkan på innehållet i skolan och där man är delaktig i beslut angående skolans skötsel, m.m. I Drevdagen vill man ta ansvar och arbeta för bygdens skola, för bygdens överlevnad och därmed också för skolans överlevnad.

Vi i miljöpartiet anser att alla skolor som följer gällande skollag och läroplanens mål och riktlinjer skall ha samma ekonomiska villkor, och valet av skola skall vara fritt. Elevanslagen skall täcka kostnaderna för drift, däremot inte kostnaderna för skolbyggnader och därtill hörande kapital- och investeringskostnader, vilka kommunen ansvarar för.

I de fall där skolorna är för små för att elevanslagen skall räcka skall extra resurser utgå. Det gäller främst mindre glesbygdsskolor som den i Drevdagen. Det är alltså av avgörande betydelse att anslagen fördelas per elev och inte per klass, precis som miljöpartiet har skrivit i det särskilda yttrande som finns i betänkandet, och att glesbygdsskolorna också får extra stöd.

Skolan skall vara en resurs i det lokala samhället, säger statsrådet Göransson. Men Drevdagen är ju ett levande exempel på detta. Det är nedbrytande för föräldrarna, för moralen i samhället när de som vill ta initiativ och ansvar blir stoppade och dessutom bötfällda. Hade förslaget om elevanslagen förverkligats, hade man i Drevdagen kunnat disponera dessa medel och inte blivit bestraffad för att ha betalat för sin egen skolgång.

Kjell-Olof Feldt har enligt Aftonbladet lagt fram ett förslag som går ut på att staten skall betala en viss summa för varje elev i stället för som i dag lärarnas löner. Det är ju precis detta som vi gröna vill. Det är positivt. Nu gäller bara att hålla tummen i ögat och sätta denna summa per elev så hög att den inte äventyrar de små skolorna. Jag frågar därför Ewa Hedkvist Petersen vad Feldts förslag kommer att innebära.

Miljöpartiet anser att det är viktigt att varje skola har en lokal styrelse, med elev- och föräldramedverkan. Den lokala styrelsen skall ha det ekonomiska ansvaret för den egna skolorganisationen, för personalen och måltiderna. Jag vill betona att vpk:s syfte med motionen om skolmåltidsverksamhet är gott, men vi vill inte styra detta från centralt håll utan anser att den lokala styrelsen skall bestämma över skolmåltiderna.

Med utgångspunkt i läroplanens mål och riktlinjer skall beslut om skolans

verksamhet – det gäller klasstorlek, fördelning av resurser, pedagogisk försöksverksamhet m.m. – fattas av styrelsen på skolan. Nu gäller det att gemensamt se till att det nya statsbidragssystemet gynnar eleverna och personalen i skolan så att detta inte blir ett sätt att snåla på skolan, rycka undan fotfästet för goda initiativ och den livskraft som finns ute i bygderna, såsom i Drevdagen.

Hela Sverige skall leva, heter det ju. Låt oss förverkliga denna tes genom ett elevanslag och särskilt stöd till glesbygdsskolor.

Herr talman! Jag upprepar mitt yrkande om bifall till den reservation som miljöpartiet har lämnat. Som sagt är Kaj Nilsson vår talesman i den fråga reservationen gäller.

Anf. 88 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Herr talman! Eva Goës säger att hon i och för sig sympatiserar med vpk:s politik om att garantera kvaliteten i skolmåltiderna men inte är beredd att så att säga löpa linan fullt ut och garantera detta genom lagstiftning från riksdagens sida. Eva Goës lever i illusionen att det går att ordna den kommunala vägen. Grattis, om Eva Goës lyckas med det. Jag gissar att Eva Goës om ett par år kanske kommer tillbaka och är beredd att stödja vpk:s framsynthet inom detta politikens område.

Anf. 89 EVA GOËS (mp) replik:

Herr talman! Jag är så lyckligt lottad att jag redan upplevt på den lokala nivån att det går att genomföra det som ni föreslår, att barnen skall få en tredjedel av sitt dagliga näringsbehov i skolan. Detta har vi lyckats med genom stor personalmedverkan och elevinflytande. Därför har jag bara positiva erfarenheter därvidlag.

Anf. 90 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Herr talman! Det är ju bara att gratulera, även om man har lyckats endast i ett enda enskilt fall. Men det handlar om litet andra saker också. Vi från vpk menar att vi skall slå vakt om likvärdighet i skolan. Det skall vara samma kvalitet på skolan också vad gäller skolmat på olika ställen i landet. Det skall inte avgöras av kommuninvånarnas plånbokstjocklek, av att man är pojke eller flicka eller av att man har en eller annan social tillhörighet.

Anf. 91 EVA GOËS (mp) replik:

Herr talman! Jag råkar bo i något som kallas en servicekommun, där vi har delegerat beslutsrätten ner till skolorna. Vi får göra upphandlingar lokalt och bestämma vad vi köper in till skolan. Det kan gälla vilka grönsaker, rotfrukter osv. som vi köper in.

På det sättet garanterar vi en bra mat och att barnen äter den. Det går att lagstifta hur mycket som helst, men sedan gäller det också att barnen skall äta maten.

Tredje vice talmannen anmälde att Björn Samuelson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 92 EWA HEDKVIST PETERSEN (s):

Herr talman! Den brittiska tidskriften *The Economist* hade i början av den här månaden en lång granskande artikel om det svenska utbildningssystemet. I den artikeln lovordas i många avseenden vårt svenska skolväsende, särskilt då det sätts i relation till andra västländers. Man påpekar att vi i Sverige har varit framgångsrika, då vi kan erbjuda varje barn en rejäl utbildning i ett allmänt grundskolesystem.

Man betonar att barn ur olika samhällsklasser i Sverige går tillsammans i samma klass i nio år, utan att nivån på utbildningen för den skull sänks. Man betonar också att tonåringar, som i mer segregerade skolsystem i andra länder skulle tappa intresset för skolan, i Sverige slutför sin utbildning. Särskilt anmärkningsvärt tycker man det är att vi med våra långa avstånd kan klara av att hålla utbildningens kvalitet även i de verkliga glesbygderna.

I artikeln betonas att svensken i vuxen ålder hela tiden återkommer till olika former av utbildning: vuxenutbildning, studiecirklar etc. En av anledningarna till detta sägs vara att vi i barn- och ungdomsåren skapat och vidmakthållit ett intresse för kunskapsinhämtande hos det stora folkflertalet.

Man gör också en jämförelse beträffande hur stor del av BNP olika länder använder till utbildning. Det visar sig att vi i Sverige ligger i topp med 8 %. Detta har, säger man, satt sina spår i en mycket produktiv befolkning.

Det är nyttigt att ibland se på vårt svenska skolväsende med internationella ögon. Det är annars lätt att fastna i detaljer i skolan och inte se strukturerna och det framåtskridande som de faktiskt skapar. Vi försöker i vårt land ta vara på alla barns och ungdomars förmåga och kunnande. Detta är bevisligen en framgångsrik metod.

Därför tycker jag det är viktigt att försvara den läroplan som vi arbetar med i grundskolan.

Herr talman! De betänkanden som vi nu debatterar gäller en mängd olika motioner om skolan. Det handlar om fyra olika betänkanden. En del av de frågor som tas upp kommer att aktualiseras igen, i samband med att vi i kammaren i februari skall debattera regeringens skolproposition.

Flera motioner som tas upp i betänkande 4 angående skolfrågor handlar om skolors arbetsmiljö, mobbning och våldstendenser. Motionärerna är oroliga för att förhållandena i skolan skall försämrats härvidlag. Utskottsmajoriteten har enats om att hänvisa till det mycket omfattande arbete mot dessa tendenser som pågår i många kommuner, vid många skolor och även på SÖ. Det finns ett mycket klart stöd för detta arbete i läroplanen, och vår principiella uppfattning är att arbetet i huvudsak måste ske lokalt.

Skolmåltidsverksamheten föranleder två reservationer i betänkande 4. Utskottsmajoriteten yrkar avslag på motionerna.

SÖ har på regeringens uppdrag sammanställt erfarenheter av skolmåltidsverksamheten. Det har visat sig att ca 100 skolor har någon form av schemalagd skollunch. Uppdraget skall redovisas i höst till kommuner och skolor. Det är ju kommunerna som, utan lagstadgad skyldighet, har ansvaret för skolmåltidsverksamheten. Utskottet är inte berett att ta initiativ till lagstiftning. Jag tycker inte heller att man skall underskatta den lokala opinionen och det arbete som föräldrar, lärare, elever och lokala politiker gör för att förbättra skolmåltidsverksamheten. Det sker väldigt mycket på det här området.

I flera motioner i betänkande 4 tangeras frågan om grundskolans statsbidragssystem. Det gäller bl. a. motionerna om hemspråksundervisningen men också motionerna om Drevdagen.

I fråga om Drevdagen är vi i utskottet eniga om att riksdagen inte kan eller skall ta något initiativ. Vi har ju den ordningen att det är kommunerna som tar ansvaret för sin skolorganisation. Vi har också redan hört den debatt som varit i dag om ett elevrelaterat statsbidragssystem, vilket tas upp i de särskilda yttrandena. Vi har också tidigare i kammaren haft en frågedebatt om det hela.

Jag övergår nu till att kommentera reservationerna i betänkandena 1–3.

I betänkande 1 om svenska för invandrare har folkpartiet reserverat sig. Man vill att asylsökande i förläggningarna skall få utbildning utöver grundvux, vilket man kan få efter två månaders vistelsetid. Utskottsmajoriteten hänvisar till att man vill fortsätta på den inslagna vägen, dvs. att satsa resurser på att förkorta väntetiderna i förläggningarna. Behovet av utbildning minskar ju då.

I betänkande 2 behandlas läroplansfrågor. Här har centern reserverat sig för sin återkommande motion om en övergripande utbildningspolitisk utredning. Utskottsmajoriteten har, liksom tidigare år, avstyrkt motionen, med motivering att det pågår ett ovanligt flitigt utredande på utbildningsområdet just nu. Vi har just sett resultatet av styrberedningens arbete. Nu har vi utredningar på gång om de tvååriga linjerna på gymnasiet och om skolans uppföljningsansvar. Det pågår försöksverksamhet om ÖGY. Vi har också det breda försöks- och utvecklingsarbete som pågår ute på landets gymnasieskolor. Jag kan försäkra att de regionala aspekterna kommer in i alla dessa sammanhang.

Till sist vill jag kommentera betänkande 3 om teckenspråksundervisning. Här behandlas ett antal motioner från alla partier, Björn Samuelson, och de går alla ut på att förbättra skolans teckenspråksundervisning. Remissyttrande har tagits in från SÖ. Det konstateras i motionerna och i SÖ:s yttrande att det behövs åtgärder när det gäller teckenspråksundervisningen.

Beträffande hörande skolelever med döva syskon eller föräldrar anser SÖ att en fast, reglerad möjlighet till undervisning i teckenspråk bör finnas i förskola, grundskola, särskola, sameskola och gymnasieskola. För detta har SÖ begärt anslag i sin petita för 1989/90. Utskottet förutsätter att frågan aktualiseras i det pågående budgetarbetet och att riksdagen därigenom får möjlighet att återkomma i frågan.

Som vi hörde av Björn Samuelson har vpk reserverat sig på en punkt. Det gäller teckenspråksundervisning för föräldrar till döva eller hörselskadade barn. Utskottsmajoriteten hänvisar här till SÖ:s yttrande om de möjligheter som faktiskt finns i dag – det finns ju möjlighet att få sådan undervisning, vilket man inte kunde tro av Björn Samuelsons anförande. Majoriteten hänvisar också till att frågan kan uppmärksammas inom ramen för handikapputredningen.

Herr talman! Jag vill till sist yrka bifall till utbildningsutskottets hemställan i betänkandena 1–4 och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 93 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag har läst samma artikel som Ewa Hedkvist Petersen, men jag drar kanske också några andra slutsatser av den. I artikeln fanns ungefär samma resonemang som vi ibland brukar möta om att vi har världens dyraste skola. Det är sant i en viss bemärkelse. Det beror på att vi har så långa avstånd i vårt land, att vi har skolskjutsanordningar och alla de skolsociala anordningar som många andra länder saknar. Om man i stället utgår ifrån de rena utbildningsinsatserna, dvs. lärarkostnader och skolledning, är vi ganska jämförbara med de flesta andra industriländer.

Även om man tycker att systemet är bra och att man utomlands uppskattar det utbildningsväsende vi har, så har vi bekymmer. Det är det vi diskuterar, men som Ewa Hedkvist Petersen gick förbi. Bekymret är att alla dessa kurvor pekar nedåt. Skolans andel av BNP minskar och skolans andel av statsbudgetens totala omslutning minskar. Kostnadsövertäckningen från staten till kommunerna ökar. Därmed ökar risken för att vi får en ojämlik utbildningsstandard i olika delar av landet.

Det är dessa problem som vi sätter fingret på och som det vore bra om Ewa Hedkvist Petersen också funderade litet grand över. I detta sammanhang kommer vårt resonemang om en övergripande utbildningsutredning in i bilden. Det handlar inte om att man skall göra en lång rad delutredningar på olika områden, även om det säkert också behöver göras. Det handlar i stället om att sätta in utbildningen i sitt vidare sammanhang i samhället och ge utbildningen den plats som den förtjänar. Det måste göras för att vi tillsammans skall kunna freda utbildningsområdet från alla de stora besparingar som gång efter annan drabbar utbildningen, och som återigen hotar vårt utbildningsväsende.

Man kan naturligtvis vara optimistisk och blåögd som Eva Göes och säga, att om vi bara får ett sådant här statsbidragssystem och samtidigt ser till att det inte sker några besparingar på vägen, blir det jättebra. Om man skulle kommunalisera lärarkåren och införa något slags enhetsbidrag för skolan, som kanske också bakas in i något annat – man talar om åldersrelaterade bidrag, barnomsorg, äldreomsorg, skola – är jag ganska rädd för att det försvinner en och annan miljard kronor på vägen. Då gör vi det svenska skolväsendet en björntjänst.

Anf. 94 ANN-CATHRINE HAGLUND (m) replik:

Herr talman! Ewa Hedkvist Petersen framhåller att vi skall försvara den skola vi har och talar om att *The Economist* berömmar den svenska grundskolan. Det finns naturligtvis oerhört mycket i den svenska skolan som är bra. Vi har emellertid också oerhört stora problem. Internationellt sett satsar vi mycket pengar på den svenska skolan. Vi borde därför nå mycket bättre resultat än vi gör. Det visar sig inte minst i SÖ-undersökningen om lärarnas attityder.

Vi har en lojalt och hårt arbetande lärarkår. Man framhåller emellertid att man har problem med arbetsmiljön och med stoffträngseln och att man har svårt att hinna med sina arbetsuppgifter. Det finns också förtroendeklyftor. Skolan har ju under de senaste åren fått ta åt sig alltmer av alla möjliga uppgifter. Det tränger ut det som är skolans huvuduppgift, nämligen undervisning och förmedling av kunskap och färdigheter.

Jag vill fråga Ewa Hedkvist Petersen varför ni sätter er emot att målen preciseras, att kunskaper och färdigheter lyfts fram och att man därmed får den arbetsdisciplin som är fostrande och som motverkar våldstendenser och mobbning? Varför vill ni inte vidga valfriheten för eleverna? Det är nämligen ett annat problem i den svenska skolan.

Valfriheten är för liten för eleverna inom skolan. Möjligheten för föräldrarna att välja skola är också alldeles för liten. Man kan varken välja inom det allmänna skolväsendet eller välja en fristående skola. Drevdagen är ett exempel där konflikterna har nått sin spets. Det finns även många andra föräldrar i Sverige som vill välja skola och som satsar mycket för att hålla sina barn i en fristående skola, medan andra inte kan göra det. Varför skall inte alla föräldrar få välja skola för sina barn? Varför går ni emot ett elevrelaterat statsbidragssystem? *Huvudfrågan*, Ewa Hedkvist Petersen, är egentligen om myndigheterna alltid vet bättre än föräldrarna vad som är bra för eleverna.

Anf. 95 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Herr talman! Den svenska grundskolan bärs upp av två grundläggande principer, Ewa Hedkvist Petersen. Den ena är att vi skall ha ett enhetligt skolsystem, så att man bl.a. skall ha möjlighet att flytta och möta samma skola var man än befinner sig i landet och kunna komma in i undervisningen. Den andra är likvärdighetsmålet.

Från vpk:s sida hävdar vi att skolmatens kvalitet är ett viktigt likvärdighetsmål. Delar inte Ewa Hedkvist Petersen den uppfattningen? Vi anser att det är ett viktigt likvärdighetsmål mot bakgrund av att vi vet att det har gjorts nedskärningar på skolmatens område. Vi vet också att det finns förändringar i familjeförhållanden och annat. Vi kan därför inte från vpk:s sida ifrånsätta denna riksdag sätta vår tillit till lokala opinioner.

Jag vill sedan ta upp frågan om teckenspråk. Jag kan naturligtvis också läsa i betänkandet att det nu finns visst förmedlande av undervisning i teckenspråk för syskon till hörselskadade barn. Till viss del gäller det också för föräldrar. Skillnaden mellan vpk och socialdemokratin, gestaltat i form av Ewa Hedkvist Petersen, är att vi vill gå till handling. Vi vill göra beställningar så att också föräldrar skall garanteras sådan utbildning. Vi hänvisar således inte till några yttranden ifrånsätta myndigheter, utan vi vill styra och ställa ifrånsätta riksdagens sida även i denna fråga, så länge som vi har en minoritetsregering.

Anf. 96 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Jag tror mig ha bidragit till den här artikeln i *The Economist*, eftersom jag var en av dem som den engelske journalisten intervjuade under sin veckolånga vistelse i Sverige. Vid det tillfället underströk jag att mycket är bra i den svenska skolan, såväl i ett internationellt perspektiv som utifrån andra utgångspunkter. Jag tycker att det är viktigt att upprepa att det är mycket som är bra i den svenska skolan.

Jag hoppas att denna artikel leder till att många socialdemokratiska skolpolitiker regelbundet börjar läsa *The Economist*. Tidningen innehåller i nästan varje nummer artiklar om skolproblem, som diskuteras utifrån europeiska och amerikanska erfarenheter. Det finns en del inspiration att hämta där.

Vi som på olika sätt verkar i det svenska skolsystemet vet att det finns många problem. Ett problem som ofta diskuteras i *The Economist* är behovet av att vitalisera tonårsskolan, dvs. högstadiet och gymnasiet. Det är ett problem som är synnerligen aktuellt även i Sverige. Jag tror att det som i grunden behövs är ett större engagemang från de lokalt verksamma – från lärare, från elever och från föräldrar. Det bästa sättet att åstadkomma det är att göra så att dessa människor känner att de har en avgörande makt över skolan. Det som de vill genomföra skall inte hindras av allsköns byråkrati av olika myndigheter – skolstyrelser, länskolnämnder och skolöverstyrelsen – eller av stadganden som riksdagen har fattat beslut om. Det skall i de flesta fall vara möjligt att förverkliga de idéer som kommer fram.

Om vi inför rätten att välja skola och förändrar statsbidragssystemet så att det blir elevrelaterat, får vi för första gången en ny princip knäsat i Sverige, nämligen att en skola bara överlever om eleverna vill gå där. Detta tror jag är en mycket viktig förutsättning för vitaliseringen av skolan framöver.

När det gäller undervisningen av dem som väntar på ett asylbeslut hade Ewa Hedkvist Petersen inget nytt argument utöver dem som finns i trycket. Det finns ett uttryck som säger följande: Det goda skall inte bli det bästas fiende. Det bästa är naturligtvis om väntetiderna kraftigt förkortas. Men om vi inte lyckas förkorta väntetiderna, är det då inte angeläget att vi använder den tiden till att ge dessa människor undervisning i svenska?

Anf. 97 EWA HEDKVIST PETERSEN (s) replik:

Herr talman! Jag skall försöka beta av frågeställningarna under den korta tid jag har till förfogande för min replik.

Jag börjar från slutet med att vända mig till Lars Leijonborg. Vi kan vara överens om att det är mycket viktigt med ett engagemang från lärare, elever, skolpersonal och lokala skolpolitiker. Det är grunden för att det svenska skolväsendet skall fortsätta att vara så bra som vi har byggt upp det till.

Lars Leijonborg talade också om makt. Det är klart att makt är bra, men det beror på hur den används. Det är inte bra att utövande av makt innebär att man beskär andras makt, andras möjlighet att få vad de har rätt till. En av bristerna med det elevrelaterade statsbidragssystemet, som moderaterna och folkpartiet föreslår, är ju att det undergräver andra föräldrars möjligheter att få en undervisning för sina barn där de vill ha den. Pengarna måste ju användas till alla barn i en kommun, i ett rektorsområde. Detta har inte Lars Leijonborg talat om. Han säger att vi skulle kunna sätta en princip. Det har ju de borgerliga partierna försökt göra många gånger. De har försökt införa ett vårdnadsbidrag, som i princip är ungefär detsamma som skolpengen, men det sade väljarna nej till.

Låt mig sedan gå vidare till Björn Samuelson och frågan om skolmaten. Jag tycker fortfarande att man inte skall underskatta det engagemang som föräldrar och elever visar när det gäller skolmaten. Det har varit dåliga förhållanden i en del kommuner då det gäller skolmaten, men man har fått till stånd förändringar. Eva Goës kunde ju berätta om en kommun där man haft möjlighet att förbättra det hela. Vi måste gå vidare på det sättet – det skall inte behövas lagstiftning från statsmakten.

Björn Samuelson tog på nytt upp teckenspråket. Jag tycker att Björn

Samuelson gott kan läsa direktiven till handikapputredningen. De ger stora möjligheter för den utredningen att ta upp just den fråga som gäller föräldrar till döva barn och deras möjligheter att som ett led i barnens habilitering få kunskaper i teckenspråk.

Sedan riktar jag mig till Ann-Cathrine Haglund, som säger att vi har oerhört stora problem i den svenska skolan. Jag tycker att det är att ta till i överkant. Vi har problem, och de problemen skall vi lösa. Vi har under årens lopp visat att vi är duktiga på att lösa problem i den svenska skolan på alla de nivåer som finns inom skolväsendet. Nu säger vi att vi skall lägga ansvaret ännu längre ned, på kommunerna. Det är bra, det är där man kan lösa problemen. Men oerhört stora är de inte.

Till sist vill jag säga till Larz Johansson att han har en övertro på vad en utredning kan göra. Jag vet att det regionala engagemanget, som Larz Johansson efterlyser och skriver om i reservationen, finns med i de utredningar som nu är i gång. Det regionala engagemanget finns också hos alla de regionala och lokala myndigheter som har med skolan och skolans utveckling att göra. Varhelst man kommer talas ju om att utbildning är motorn i den regionala utvecklingen. Detta medvetande finns alltså. Det behövs inte någon ny stor skolkommision för att föra fram det.

Anf. 98 ANN-CATHRINE HAGLUND (m) replik:

Herr talman! Ewa Hedkvist Petersen sade flera gånger att det är viktigt med engagemang från bl.a. föräldrar. Det bästa sättet att engagera föräldrar och ge dem möjlighet att påverka är att låta dem välja den skola som deras barn skall gå i, antingen en skola inom det allmänna skolväsendet eller en fristående skola. I dag kan vissa föräldrar välja, vissa föräldrar som har pengar kan välja skola, men de flesta kan det inte. Även vissa föräldrar med stort engagemang för sina barn kan välja skola, om de vill göra en uppoffring, men alla kan inte det. Med ett elevrelaterat statsbidragssystem öppnar man ju möjligheter för alla föräldrar att välja skola. Alla föräldrar kommer inte att begagna sig av den möjligheten, men känslan av att kunna påverka sina barns skolgång är oerhört viktig för föräldraengagemanget. Dessutom skulle vi kanske få fram skolor med olika inriktning. Jag tror att det vore bra för skolväsendet över huvud taget.

Vi skall lösa problemen, säger Ewa Hedkvist Petersen och erkänner att det finns problem i den svenska skolan. Lyft då fram kunskapsmålet! Lyft då fram att undervisningen är viktig och att förmedlandet av kunskaper och färdigheter är skolans huvuduppgift! Rensa bort allt möjligt annat som tränger igenom både i skoldagen och i ämnena! Lyft fram det väsentliga! Det är första förutsättningen för att höja kvaliteten i skolan. Öka tillvalsmöjligheterna i skolan! Det är helt riktigt att vi måste vitalisera ungdomsskolan, som Lars Leijonborg talade om. Det gör man genom att öka tillvalsmöjligheterna på högstadiet, så att eleverna får välja efter sina förutsättningar och anlag.

Och, till sist, öka möjligheten att välja skola! Ni säger ju nej till det, och det är då som vi får problem i skolan. Elever är nämligen olika. Stofffrångseln är stor – det har lärarna själva omvittnat – och det ger problem. Skolan kan inte uppfylla de krav som man bör kunna ställa på den, om vi inte lyfter fram kunskapsmålet.

Anf. 99 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag kan väl erkänna att jag själv är litet rebellisk av och till. I varje ledamot bor det kanske en liten anarkist. Men vi visste väl inte att Ewa Hedkvist Petersen hade utvecklat detta så långt att vi kan förvänta oss att hon i nästa års förstamajdemonstration kommer att bära omkring ett plakat med texten "Stoppa lagstiftningen" eller "Krossa lagstiftningen". Enligt Ewa Hedkvist Petersens uppfattning förkväver ju lagstiftning lokal opinion. Så är det naturligtvis inte. Sådan lagstiftning finns, men inte i det här fallet. I det här fallet handlar det om att garantera bl.a. ett likvärdighetsmål med avseende på kvaliteten på skolmaten.

Vi återkommer naturligtvis i januari under den allmänna motionstiden med förslag om ytterligare höjning av kvaliteten inom den svenska skolan och då även med avseende på skolmaten.

Anf. 100 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Detta med lokalt inflytande kan vara komplicerat. Det är inte alldeles säkert att man löser alla problem i och med att man för ner dem på klassrumsnivå. Jag skulle i och för sig kunna föreställa mig en klass där det fanns föräldrar, t.ex. Lars Leijonborg, Björn Samuelson och Ann-Cathrine Haglund, och jag är inte riktigt säker på att de skulle vara överens om vilken sorts skola de skulle forma i den klassen. Det hela är kanske litet mer komplicerat än så.

Att jämföra vårdnadsbidrag och ett elevrelaterat statsbidrag till skolan är nog inte helt rättvisande. Det är faktiskt så att barnen i barnomsorgen kan tas om hand på litet olika sätt – endera i större grupper i barnstugor, enskilt, i en mindre grupp i familjedaghem osv. Det finns alltså många varianter när det gäller barnomsorgen. Men det är klart att man kan fundera över det som Ewa Hedkvist Petersen säger. Om finansministern mot all förmodan skulle driva igenom ett elevrelaterat statsbidrag till skolan, innebär det automatiskt att vi också får en vårdnadsersättning?

Vårt krav om en övergripande utbildningspolitisk utredning handlar faktiskt om ganska mycket mer än ett regionalt engagemang. Jag försökte i mitt inledningsanförande beskriva vad det handlar om och alla de aspekter på utbildningspolitik som borde kunna belysas i en sådan utredning. Det är mycket lätt att ständigt komma tillbaka till denna styrberedning. Men den hade faktiskt ett relativt begränsat uppdrag och framför allt begränsad tid till sitt förfogande. Alla partiers representanter var dock överens om att en lång rad viktiga utbildningsfrågor måste lämnas därhän, därför att tiden inte medgav behandling av dem och därför att utredningen eljest tenderade till att bli en ny skolkommision. Det finns ett stort behov av en övergripande översyn av vårt utbildningsväsende.

Anf. 101 EWA HEDKVIST PETERSEN (s) replik:

Herr talman! Ann-Cathrine Haglund talade om kunskapsmålet som om det inte fanns i vare sig skolan eller i läroplanen. Men både i skolan och läroplanen finns intentioner om att skolan faktiskt skall förmedla kunskaper. Den medvetenheten finns hos såväl lärare som elever och föräldrar. Självklart är det så.

Vad vi i utskottsmajoriteten inte ville gå med på var att göra en koppling mellan kunskapsmålet, arbetsdisciplinen och arbetet mot mobbning och våld. Vi anser nämligen att det i läroplanen finns betydligt bättre skrivningar om vad som skall vara skolans uppgift. Där tas med kunskap, fostran och även den sociala roll som skolan skall spela. Vi anser att det är på den grunden arbetet mot våld och mobbning skall drivas samt att det skall ske lokalt. Vi i riksdagens kammare skall inte göra tolkningar av läroplanen i frågor som rör förhållanden ända in i klassrummet eller hos den lokala skolenheten. Vi vet att det finns grund för att arbeta mot våld och mobbning i dagens läroplan samt genom det arbete som SÖ har gjort. Många arbetar också med dessa frågor. Vi i riksdagen skall inte komma med pekpinnar i dessa avseenden.

Så till frågan om att välja skola. Det låter bestickande att alla skall få välja skola. Men med konstruktionen på det elevrelaterade statsbidragssystem som moderaterna och folkpartiet föreslår kommer andra föräldrar att drabbas. Alla kommer inte att kunna välja skola för sina barn. Pengarna räcker helt enkelt inte till för det, om man skulle dela upp det och ge ut det som en elevpeng. Vi måste i stället se till behoven, och det är också utmärkande för styrberedningens förslag. Det rör sig alltså om ett behovsrelaterat statsbidragssystem. Man utgår helt enkelt ifrån de behov som finns. I debatten låter det ibland som att det statsbidragssystem som vi har i dag aldrig kan tillgodose de behov som föräldrarna har för sina barns skolgång. Det kan det visst. Inom ramen för detta statsbidragssystem förekommer det diskussioner i kommuner och byar om hur skolan skall organiseras. För det allra mesta löser man problemen i samförstånd efter förda diskussioner. Med styrberedningens förslag vill man låta kommunerna ta ett ännu större ansvar.

Tredje vice talmannen anmälde att Ann-Cathrine Haglund anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 102 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Får jag be statsrådet Bengt Göransson och gärna också övriga ärade ledamöter av kammaren att slå upp s. 15 i utbildningsutskottets betänkande 2. Jag har väckt en motion beträffande handskrivning, dvs. en av våra basfärdigheter.

Om en värnpliktig av i dag eller en elev i grundskolan får ett handskrivet brev från mormor eller farmor kan vederbörande i allmänhet inte läsa det själv. Skälet är att den generation som jag nu utpekar som farmödrar och mormödrar eller farfädrar och morfädrar i skolan lärde sig den handstil som vi nu kallar för äldre handstil med öglor och sammanbindningar. I kammaren finns många yngre ledamöter, men jag tror att de flesta av dem behärskar den handstilen.

År 1972 påbörjades ett experiment med någonting som så småningom ledde till den s.k. SÖ-stilen. Det är fråga om att texta i kursiv form. Vi kan se detta sätt att skriva när våra barn och barnbarn, som har gått i grundskolan, skall meddela sig med omgivningen. Många av dem textar med förvånansvärd snabbhet. Jämfört med stilen med öglor och sammanbindningar, som vi äldre har lärt oss, är dock skrivhastigheten ringa. Det kom man underfund

med för några år sedan när SÖ gjorde en enkät bland lärare. Resultatet av den väckte stor uppmärksamhet. Det visade sig nämligen att lejonparten av lärarna ansåg att SÖ-stilen var förkastlig. Dels hade skrivhastigheten minskat radikalt, dels var det över huvud taget svårt för eleverna att tyda icke textad eller maskinskriven skrift i brev.

Detta har faktiskt lett till att vi i skrivhänseende har två skilda grupper i samhället, dels den grupp som behärskar läsningens konst både vad gäller den äldre handstilen och textstilen, dvs. SÖ-stilen, dels den grupp som i skolan inte har fått lära sig denna äldre handstil. Det kan sägas att vi har fått en privilegierad grupp och en handikappad grupp i fråga om en basfärdighet.

Jag tror faktiskt att den här frågan är ganska väsentlig. Det hade jag hoppats att även utskottet skulle tycka. När jag för första gången väckte en motion i ärendet för två tre år sedan skrev utskottet en överslättande text så där i förbigående. På s. 15 i förevarande betänkande står att utskottet har fått veta att SÖ kommer att ge ut ett kommentarmaterial om handskrivning under hösten 1988. SÖ:s råd till skolorna kommer att vara att ambitionsnivån när det gäller undervisningen i handskrivning bör slås fast i skolans arbetsplan och att alla lärare skall ha ett gemensamt ansvar för undervisningens genomförande.

Det där låter bra, men nu frågar jag, herr talman: Vilken handstil är det som skall tillämpas? Eller skall det bli så som lärarna uppfattar situationen för närvarande, nämligen att de får lära ut vilken handstil som helst? Fråga en grundskolelärare på lågstadiet vilken handstil som SÖ har anvisat och vederbörande svarar: Vi har valfrihet.

Vi kommer därmed att inte bara få två olika handstilar i den svenska nationen, utan vi kan få ett flertal. Frågan är hur det i en nära framtid kommer att bli med möjligheterna att skriftligen meddela sig med sin omgivning och bli förstådd.

Det skulle vara värdefullt, tror jag, om statsrådet eller utskottsmajoritetens socialdemokratiska företrädare Ewa Hedkvist Petersen nu ville ge litet närmare information kring det här. Jag utgår nämligen ifrån att detta är ett ärende som har varit föremål för även departementets funderingar, eftersom SÖ nu på sistone har kommit att inse att SÖ-stilen är förkastlig.

Anf. 103 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag vill ta upp en motion som jag skrivit om bildämnet och som utskottet avstyrker med hänvisning till att det pågår ett omfattande utvecklingsarbete på bildspråkets område.

Det låter onekligen imponerande, det som står i betänkandet. Men hur är det i verkligheten? Med tanke på det betänkande om u-länder som diskuterades alldeles nyss här i kammaren, skulle jag vilja påstå att Sverige är ett u-land när det gäller bildämnet. Vi skulle behöva bistånd från t.ex. Finland, som har kommit mycket längre än vad vi gjort på detta område. Ja, i Sverige har utvecklingen snarast gått baklänges. Undervisning i ämnet i bild är en mycket knapp vara i den svenska skolan numera.

Föreningen Svensk form har i en studie kommit fram till att ämnet bild nästan helt försvunnit i gymnasieskolan sedan det 1965 upphörde att var obligatoriskt.

Det här förhållandet kan bevisas med exempel från Göteborg. På Hvitfeldtska gymnasiet med 1 800 elever och enbart teoretiska linjer, dvs. sådana linjer där bild och musik i huvudsak har sina timmar, finns endast en bildlärare. Chalmers tekniska högskola upplever att arkitektstuderande under senare år saknar förmåga och kunskap när det gäller att framställa sina idéer. Förmågan att teckna på fri hand har även betydelse för andra teknologer.

Utskottet hänvisar även i år till projektet Kultur i skolan. Det är flera år sedan det projektet avslutades, och det har inte inneburit någon förändring när det gäller synen på ämnet bild i skolan. Det projektet utgick också snarast från en estetisk syn på bildämnet. Det är naturligtvis inte fel, men det är en annan dimension än den jag har framfört i min motion. Ett sådant snävare perspektiv innebär vidare ett avståndstagande från de pedagogiska vinster och den förstärkning av elevernas intellektuella utveckling som en bredare bildundervisning kan ge.

Ett informationssamhälle kan inte acceptera visuell analfabetism. Man skall heller inte underskatta vad övning av visuell förmåga kan tillföra förmågan att tänka kreativt.

Jag måste säga att utbildningsutskottet inte precis ger uttryck för ett kreativt tänkande när man hänvisar till gamla projekt eller pågående utredningar. Jag skulle önska att riksdagen kunde ansluta sig till den syn på bildämnet som jag framför i min motion, nämligen att bilden är ett sätt att kommunicera, jämförbart med språket. Varför skall vi diskriminera bilden så som vi gör i svensk undervisning?

Jag skall noggrant ta del av SÖ:s rapport, som utskottet hänvisar till. Det är möjligt att den kan ge upphov till förändringar av synen på bildämnet. Men jag är inte lika optimistisk som utskottet. I värsta fall får jag väl återkomma i januari.

Anf. 104 KAJ NILSSON (mp):

Herr talman! Jag skall först och främst be att få yrka bifall till Eva Göes reservation 1 under moment 15 i betänkandet 2 om vissa läroplansfrågor.

Det var intressant att Ewa Hedkvist Petersen i ett sent inlägg kom in på skolans kunskapsmål. Det är kanske inte så självklart som det har framställts här i debatten vad slags kunskaper vi vill ge våra barn och ungdomar. I varje fall skulle jag vilja använda det svaret som en ram kring intentionerna i den reservation som Eva Göes har gjort i utbildningsutskottet. Det gäller alltså en reservation till förmån för centermotionen Ub270, som vill ge regeringen till känna att de humanistiska och estetiska ämnena ges företräde framför satsningar på datorer – i första hand i grundskolan, skulle jag vilja tillägga.

Vi vänder oss mot den snabba och häftiga utvecklingen av förstånds-kunskaper som sker i vår skola och vårt samhälle, i skolan ofta i form av ett själlöst faktainsamlande. Ofta sker detta på erfarenhetskunskapens bekostnad. Ute i samhället håller man faktiskt på att dränera också vuxna på erfarenhetskunskaper. Det är t.o.m. så att en andra klass av medborgare håller på att växa fram. Som motionären uttrycker det håller vi på att utveckla en förlorad generation. Det är särskilt oroande när det gäller barn och ungdomar, som av naturliga skäl saknar erfarenhet men som också

saknar möjlighet att välja därför att de inte vet vilka alternativ som finns. Detta är en stor ekonomisk fråga. Det gäller investeringar, som riskerar att dra undan resurser från humanistiska och estetiska ämnen, ibland på ett elementärt behovsplan. Vi har sett att tillgången på andra läromedel sinar.

Elevernas möjlighet till kreativa verksamheter är väl så viktiga som deras möjligheter att manipulera datorer – ja, viktigare, enligt min mening. Specialisering när det gäller användning av datorer borde vänta till gymnasieskolan, utom i vissa undantagsfall. Samtidigt bör elever på gymnasieskolan, främst tekniker och ekonomer, ges motsvarande ökade möjligheter att komma i kontakt med humanistiska och kreativa ämnen.

Sammanfattningsvis skulle jag vilja säga: Låt de humanistiska och estetiska ämnena stärkas! De måste stärkas. Å andra sidan finns det anledning att skynda långsamt när det gäller satsning på datorer.

Anf. 105 EWA HEDKVIST PETERSEN (s) replik:

Herr talman! I utskottets betänkande hänvisar vi till att riksdagen har tagit beslut om åtgärder för att utveckla skolans dataundervisning – det gjorde vi under förra riksmötet. Beslutet grundar sig på ett förslag från en arbetsgrupp som har arbetat med hur man skall utveckla dataundervisningen. I det sammanhanget betonades att datorn skall vara ett pedagogiskt hjälpmedel – inte minst för elever med handikapp, som ju kan ha stor nytta av datorer. Det sägs också att det är viktigt att alla människor får grundläggande kunskaper om datorer, så att det är människan som styr tekniken och inte tvärtom. Det kan väl inte vara något fel med med det, eller hur, miljöpartiet?

Sedan tycker jag inte man skall sätta de olika kunskaperna i motsatsställning till varandra. Det behöver ju inte vara ett antingen–eller – antingen datakunskaper eller humanistiskt/estetiska kunskaper – utan kan också vara ett både–och.

Oavsett om grundskolan tar upp det här eller inte, vet vi att barnen i väldigt tidig ålder kommer i kontakt med datorer på ett eller annat sätt. Det kan väl ändå inte vara fel att också i grundskolan ta upp både hur de används och vikten av att det är människorna som styr tekniken, inte tvärtom?

Anf. 106 KAJ NILSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag vill stödja den uppfattning som motionären har – det är faktiskt den motsatta. Birgitta Hambræus upplever att datorerna försvårar direktkontakten mellan människor. De formaliserar och utarmar informationsinnehållet och dränker oss i en mängd information som vi inte söker. Det är det som är problemet.

Det har visat sig att gymnasister som sysslar alltför mycket med datorer drar sig undan umgänget med kamrater och får en smal syn på umgänge med andra människor.

Att det sedan finns ett spontant intresse bland yngre elever är helt klart. Det får de naturligtvis ha – det är inte det vi vänder oss emot.

Vi tycker att skolan först och främst skall utveckla barnens omdöme och ge dem ett rikt språk, så att de kan uppleva kulturell mångfald samt känna glädje och förståelse när det gäller människans ansvar och möjligheter. Sådant kan man kanske inte uppleva med den snäva syn som kan bli följden

av det alltför myckna användandet av datorer. Den ekonomiska aspekten är heller inte oväsentlig. Väldigt mycket pengar satsas ju i detta sammanhang, till förfång för andra satsningar i skolan.

Prot. 1988/89:35
30 november 1988

Vissa skolfrågor

Anf. 107 EWA HEDKVIST PETERSEN (s) replik:

Herr talman! Jag vill ännu en gång erinra om att vi har antagit ett program för dataundervisning i skolan. Det är ett synnerligen väl avvägt program. Det handlar här inte om antingen—eller utan om både—och.

Jag tycker att Kaj Nilssons argumentation verkligen utgör ett stöd för kravet att frågan om datorer skall tas upp i skolan. Hur används datorerna, och vilken roll skall de få spela i människors liv, i den verklighet som ungdomarna lever i?

Det skadar aldrig att man resonerar om sådana här saker. Vidare är det viktigt att man får praktiska erfarenheter av hur datorerna används. De är ju så vanligt förekommande i vårt samhälle. Skolan bör således få utgöra en del av den verklighet som gäller.

Återigen yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Anf. 108 KAJ NILSSON (mp) replik:

Herr talman! Om det förhöll sig på det sätt som Ewa Hedkvist Petersen här beskriver, skulle jag hålla med henne. Men den stora debatt som skulle föregå införandet av datorer fördes ju aldrig. Någon ideologisk debatt t.ex. har alltså aldrig förts. Tekniken kom först, och sedan får den vara avgörande.

På det praktiska planet är det tyvärr på det sättet – i varje fall har jag upplevt att det är så – att lokala satsningar på datorer gör att andra investeringar får stå tillbaka.

Anf. 109 BARBRO SANDBERG (fp):

Herr talman! Jag vill bara helt kort kommentera utskottsmajoritetens skrivning beträffande motion 1987/88:Ub285 angående servicematerial i maskinskrivning.

En expertgrupp fick i maj 1985 tre månader på sig för att ta fram ett servicematerial. Materialet levererades till SÖ den 19 augusti samma år. Sedan dess har man från lärarhåll med jämna mellanrum efterlyst materialet. Man har då informerats om när materialet skulle ges ut. Tyvärr har tidpunkten härför ideligen flyttats fram. Så sent som den 18 mars i år svarade statsrådet Bengt Göransson i en frågedebatt att materialet enligt uppgifter från SÖ skulle finnas tillgängligt inför detta läsår. Nu har snart hela höstterminen gått utan att det utlovade materialet lämnats ut.

Ewa Hedkvist Petersen sade här nyss att datorer är viktiga i undervisningen. Det anser också jag, särskilt som de kan vara till nytta för många handikappade elever. Men det är också viktigt att man får lära sig att använda tangentbordet på ett riktigt sätt. Det aktuella materialet syftar just till att underlätta inläringen i detta avseende.

Jag beklagar verkligen att SÖ uppenbarligen inte ger vare sig statsrådet eller riksdagen korrekta uppgifter. Jag förutsätter att utbildningsdepartementet ser till att SÖ omedelbart tar fram det aktuella materialet, som väl legat i någon byrålåda under de här tre åren.

Anf. 110 EVA GOËS (mp):

Herr talman! Jag begärde tidigare replik på Larz Johanssons anförande med anledning av hans påhopp när det gällde frågan om nedskärningarna. Han menade bl.a. att det jag tidigare hade sagt vittnade om att jag var blåögd. Men det har ju förekommit stora nedskärningar under de senaste tio åren. Jag menar att det inte får vara så i fortsättningen. Även om elevunderlaget sviktar, måste man satsa på barnen. Barnen är ju vår framtid, och barnen måste få kosta.

Vi vet att med ett större föräldra- och elevengagemang kan kostnaderna för skolan bli mindre. Det viktiga är ju *vad* man prioriterar i skolan. Själv har jag praktiska erfarenheter av att elever har påverkat budgeten och varit med vid planeringen av inköp av läromedel, förbrukningsmaterial osv. för det kommande läsåret. Det rör sig alltså om kapitalinvesteringar.

Man måste sätta tilltro till barnen – det är vad det handlar om i dag i skolan –, men denna tilltro saknas. Ofta kommer reglerna uppifrån eller utifrån. Som det är i dag tillåts inte barn, föräldrar, elever och skolans personal att tänka självständigt. Man kan fråga sig varför det ofta är lärarbarn som går i de alternativa skolorna – exempelvis Waldorf- eller Montessori-skolorna. Jo, där känner man att man har ett inflytande, att det finns ett engagemang och att det finns arbetsglädje. Dessutom inriktar man sig i mycket stor utsträckning på humanistiska och estetiska värden. Det är den lokala skolan som måste få bestämma vad som skall prioriteras.

Överläggningen var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Utbildningsutskottets betänkande 1

Mom. 1 (undervisning för asylsökande)

Utskottets hemställan bifölls med 258 röster mot 50 för reservationen av Lars Leijonborg och Carl-Johan Wilson.

Mom. 2–7

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande 2

Mom. 15 (de humanistiska och estetiska ämnenas företrädare framför skolans datorisering)

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 18 för reservation 1 av Eva Goës.

Mom. 21 (hemuppgifternas roll)

Utskottets hemställan bifölls med 214 röster mot 94 för reservation 2 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 22 (behovet av en övergripande utbildningspolitisk utredning)

Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 38 för reservation 3 av Larz Johansson och Marianne Andersson.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande 3

Mom. 3 (teckenspråksundervisning för föräldrar till döva eller hörselskadade barn)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 21 för reservationen av Ylva Johansson. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande 4

Mom. 2 (skolans brottsförebyggande arbete)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 248 röster mot 59 för utskottets hemställan med det tillägg till motiveringen som föreslagits i reservation 1 av Ann-Cathrine Haglund m.fl.

Mom. 3 (utformningen av skolmåltidsverksamheten)

Först biträdde reservation 2 av Larz Johansson och Marianne Andersson med 54 röster mot 17 för reservation 3 av Ylva Johansson. 239 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 256 röster mot 55 för reservation 2 av Larz Johansson och Marianne Andersson.

Mom. 7 (bidragssystem för hemspråksundervisningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Lars Leijonborg och Carl-Johan Wilson – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (anpassad studiegång i grundskolan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (konstskolan BASIS)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

11 § Föredrogs

trafikutskottets betänkande

1988/89:TU3 om Öresundsförbindelserna.

Anf. 111 PER STENMARCK (m):

Herr talman! Riksdagens ständigt återkommande debatter om fasta förbindelser över Öresund har litet av TV:s långkörare Grevinnan och betjänten över sig. När vi nu nästan på årsdagen av den senaste i raden av debatter i detta ämne åter skall diskutera den här frågan, är det inte enbart samma procedur som förra året som upprepas, utan i sina huvudbeståndsdelar är det samma procedur som varje år.

Jag satte mig ned och gick igenom trafikutskottets olika alster i detta ärende under de år som jag själv har suttit här i riksdagen. Det är ganska lätt att konstatera att det som vi under denna tid och tiden dessförinnan har fått uppleva är en enda rad av utredningar som hela tiden kommit och gått. De har haft litet olika namn. Det har varit utredningar, kommissioner, expertgrupper, enmansutredningar, delegationer och beredningar. Allihop har de arbetat intensivt och i stort sett bara lämnat två saker efter sig. Det ena är en uppsjö av publikationer, det andra är en rad frågetecken som politikerna kunnat ta som förevändning för att tillsätta nya utredningar. Så har karusellen snurrat vidare. Därför har också Öresundsfrågan under senare decennier kunnat tjänstgöra som svenskt utredningsväsendes främsta försörjningsinrättning. Möjligen kan den vara nöjd som sett som sin främsta uppgift att driva frågan i långbänk. Det har nämligen blivit det enda resultatet. Därmed har vi också, kanske omedvetet, fattat det sämsta av alla beslut, nämligen inget beslut alls. Uppenbarligen styrs denna kammare av ett slags Öresundsteorem, som säger att i valet mellan att säga ja eller nej till en fast förbindelse över Öresund, säger vi ingenting alls. Trots att det förmodligen hela tiden har funnits en majoritet i denna kammare för ett ställningstagande i någondera riktningen. Jag tror att det är viktigt att man aldrig underskattar betydelsen av osäkerhet när det gäller investeringar i nödvändig infrastruktur. Jag talar om osäkerheten för näringslivet, som inte vet var man skall göra sina investeringar. Jag talar om osäkerheten för enskilda människor som inte vet var jobben kommer att finnas – om det över huvud taget kommer att finnas några jobb. Jag talar om osäkerheten för politiker och samhällsplanerare som inte vet var näringslivet kommer att etablera sig, var enskilda människor kommer att arbeta och var nödvändiga bostäder, skolor och barnomsorg måste finnas. Det ligger ett slags inverterad dynamik i denna osäkerhet – en osäkerhet som inte får underskattas och en dynamik som skulle kunna användas på ett betydligt bättre och mera produktivt sätt.

Herr talman! Debatten i dag kommer åtminstone att visa på en sak, nämligen att de olika politiska partierna har bestämt sig för vad de anser i frågan om fasta förbindelser över Öresund – alla utom ett parti: socialdemokraterna. Det är både beklagligt och beklämmande att det största partiet, som dessutom befinner sig i regeringsställning, på detta sätt fortsätter att förhålla problemets lösning. Det är mycket av vilja, sällan våga och framför allt aldrig någonsin kunna över det socialdemokratiska agerandet i denna fråga.

I den reservation som vi moderater har fogat till trafikutskottets betänkan-

de nr 3 har vi utvecklat varför vi anser att en satsning på en fast förbindelse över Öresund är nödvändig. Vi kan konstatera att goda förbindelser över Öresund är av central betydelse för Sveriges kontakter med övriga Europa. En hög trafikstandard är en viktig förutsättning för att vår utrikeshandel och vår levnadsstandard skall kunna utvecklas positivt. De svenska och danska Öresundsdelegationerna, som i juli 1987 avlämnade sitt betänkande, menar att de trafikala bedömningarna entydigt talar för en kombinerad väg- och järnvägsförbindelse mellan Malmö och Köpenhamn. Man menar dessutom att det finns tillfredsställande lösningar på de miljöproblem som kan uppstå med en fast förbindelse.

Som jag ser det bör därför regeringen snarast ta upp nya överläggningar med den danska regeringen för att nå en överenskommelse i ärendet. Ett snabbt beslut är nödvändigt, inte bara för att få rationella transporter utan också för att undanröja de oklarheter som i dag råder. Det behövs ett definitivt beslut en gång för alla i den här frågan. Det går att fatta beslut, och i praktiken hade det gått i fjol liksom för tio år sedan.

När nu riksdagen inte fattar något beslut i dag, eftersom det största partiet inte heller i år kunnat bestämma sig, innebär det att vi skjuter på frågan ytterligare, i första hand till nästa år, i andra hand till någon gång under den innevarande mandatperioden och i tredje hand in i en allt ovissare framtid.

Låt mig avsluta med att fråga Birger Rosqvist i hans egenskap av regeringspartiets talesman i den här debatten: Är den utredning som nu arbetar den sista utredningen, innan socialdemokraterna bestämmer sig för vad man skall anse i frågan, eller är den bara ytterligare en i en allt längre rad av utredningar?

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservation nr 2, som är fogad till trafikutskottets betänkande nr 3.

Anf. 112 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! Frågan om fasta förbindelser över Öresund har sedan början av 1950-talet haft stor och fortlöpande aktualitet. Historieskrivningen visar att redan 1952 års riksdag uttalade sig för undersökningar angående förutsättningarna för en direktförbindelse i form av bro eller tunnel mellan Sverige och Danmark. Därefter har en rad svenska och danska utredningar arbetat med ärendet. Frågan om Öresundsförbindelserna har både stötts och blötts i snart 40 års tid. Nu borde tiden vara inne för att man skall kunna fatta ett beslut.

Jag tror att i stort sett alla kan vara överens om att det är mycket angeläget att förbindelserna över Öresund snarast förbättras. Goda Öresundsförbindelser är en förutsättning för våra kontakter med vårt södra grannland, och inte minst av stor vikt för att knyta Sverige närmare kontinenten. Våra framtida relationer till EG kan till en viss del vara beroende av hur vi löser ett kommunikationsproblem som detta.

Vi i folkpartiet vill emellertid inte motsätta oss att vissa aspekter på frågan om en fast förbindelse över Öresund ses över ytterligare. Det finns t.ex. anledning att noga granska miljökonsekvenserna. Däremot vill vi starkt understryka att förslag om ytterligare studier inte får innebära att frågan förhalas hur länge som helst. Efter snart 40 års diskuterande och debatteran-

de borde det vara möjligt att komma fram till ett beslut i den ena eller andra riktningen. De utdragna diskussionerna om en fast förbindelse har skapat osäkerhet i de berörda regionerna, vilket bl.a. hämmat investeringsviljan hos företag och försvårat planering och beslut på en rad olika områden.

Den svenska Öresundsdelegationen, som bearbetar Öresundsproblematiken, gavs tilläggsdirektiv så sent som i maj i år. Delegationen skall bl.a. närmare studera alternativ med enbart en borrhad tunnel för järnvägstrafik mellan Köpenhamn och Malmö. En sådan tunnel skall i trafikmässigt, ekonomiskt och miljömässigt hänseende jämföras med alternativet med en kombinerad väg- och järnvägsförbindelse. Vidare skall delegationen enligt direktiven undersöka möjligheterna att utföra den senare förbindelsen i etapper, dvs. först en järnvägsförbindelse och senare en vägdel. Fördelen – om man nu skall tala om fördelar i det här sammanhanget – med denna långt utdragna process är att det för varje utredning har växt fram något nytt alternativ, men det är inte något motiv för att man skall fortsätta med den här segdragna kampen om hur förbindelserna skall ordnas. Vi i folkpartiet anser det vara angeläget att dessa studier genomförs, eftersom frågan om Öresundsförbindelserna bör ges en så allsidig belysning som möjligt. Det är mycket viktigt att noga undersöka vilka miljökonsekvenser som olika alternativ ger upphov till, liksom påverkan av regionalpolitisk karaktär.

Vi anser att ett eventuellt brobygge måste förenas med stränga miljövillkor för vattenströmningen mellan Öresund och Östersjön och för biltrafiken. Innan ett beslut fattas om en fast förbindelse måste vissa frågor utredas ytterligare. Det gäller t.ex. vilka konsekvenser som muddringen ger upphov till samt konsekvenserna för salthalten i Östersjön av det beslutade brobygget över Stora Bält. Vi förutsätter att Öresundsdelegationerna analyserar dessa frågor i samband med de kompletterande studier som nu pågår.

Herr talman! Det tillhör god svensk tradition att låta utredningar slutföra sina utredningsuppdrag innan politiska partier låser sina positioner. Från folkpartiets sida vill vi att den regeln skall följas även när det gäller framtida Öresundsförbindelser. Har vi väntat i snart 40 år, så låt oss ha tålamodet att vänta någon månad till! Låt oss i första hand invänta februari 1989 och sedan fatta ett slutgiltigt beslut.

Avslutningsvis, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 113 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Så länge jag har varit med i riksdagen – och det är sedan början av 1970-talet – har debatten om en bro över Öresund fortgått. Centern har hela tiden konsekvent arbetat för den uppfattning som kommit till uttryck i de centermotioner som behandlas i detta betänkande.

Den debatt som här försiggår är alltså inte precis ny, vilket också Per Stenmarck nämnde. Argumenten är väl kända. Det är hänsynen till miljön i Öresundsområdet som hela tiden varit det tyngst vägande argumentet för vår del, och det har fått ökad tyngd, dels genom att miljöproblemen under årens lopp har förvärrats, dels genom att medvetenheten om hur grundläggande de ekologiska sammanhangen är har ökat bland människor i allmänhet liksom kunskapen om hur stora försyndelserna har blivit och hur mycket som måste

återställas. Därför är frågan om en Öresundsbro inte längre bara en fråga för experter – den engagerar stora grupper av befolkningen.

Hela frågans förskjutning till att vara en angelägenhet för alla människor märks också på hur frågan numera behandlas. Det gäller också trafikutskottets betänkanden under årens lopp. Tveksamheten om det kloka i att bygga en landsvägsbro, som det ju från början handlade om, medförde att idén om en kombinerad landsvägs- och järnvägsbro lanserades. Men också den drabbades av tvivlet. Det gjorde att man tillgrep en annan räddningsplanka: Först en järnvägsbro, och sedan en tillbyggnad av en landsvägsbro.

Den som läser betänkandena från trafikutskottet ser att reträtten dess bättre har fortsatt. Utskottets skrivning föreföll redan förra året – utskottet hänvisar i år till förra årets betänkande – de övertygade broanhängarna så tveksam att moderaterna då inte längre kunde acceptera den utan måste reservera sig för en bro. Majoriteten är alltså numera tveksam till byggandet av en bro.

Detta räknar vi inom centern som en halv seger. Det understryks av det förhållandet att Öresundsdelegationen fått tilläggsdirektiv om att utreda förutsättningarna för en borrad järnvägstunnel mellan Malmö och Köpenhamn, vilket vi föreslog redan förra året. Men det är än så länge bara en halv seger – den andra halvan återstår ännu att vinna: Det är att säga ett definitivt nej till en bro över Öresund, vilket också begärs i den gemensamma trepartireservationen.

I den – dvs. reservation 1, som är fogad till trafikutskottets betänkande nr 3 – heter det: "Många av remissinstanserna underkänner de miljöanalyser som ligger till grund för Öresundsdelegationernas förslag om en kombinerad förbindelse." Därmed avses alltså en väg- och järnvägsförbindelse mellan Malmö och Köpenhamn.

Vi i centern har oförtrutet arbetat för uppfattningen – den har vi alltså, som jag tidigare sade – att vi måste ha ett miljövänligare alternativ än en bro. Nu är vi inte längre så ensamma. Som sägs i reservationen har många tunga remissinstanser slutit upp vid vår sida. Det är i vår vågskål de nya och tunga argumenten läggs. Detta hänger samman med medvetandet om miljöns ökade betydelse, den miljöväckelse som är på gång och som inte längre kan förlöjligas utan måste tas på allvar. Jag skall nämna några av de instanser som med tyngd och saklighet avvisar förslaget om en bro.

Det är SMHI, som har föreslagit enbart en järnvägsförbindelse eller en fortsatt färjetrafik och som främst fäster uppmärksamheten på luftföroreningarna.

En annan remissinstans, Miljövärdscentrum vid Tekniska högskolan i Stockholm, anser att det är olämpligt att bygga en bro för vägtrafik. Man är rädd för att det skulle skada miljön ytterligare.

När det gäller godstransporter till kontinenten har särskilt åkeribranschen underströkit att de fungerar utmärkt väl nu. Man har ingen som helst förståelse för att tungt lastade lastbilar skall behöva gå igenom Danmark, när det går alldeles utmärkt att via färjor komma direkt till kontinenten.

Utskottsmajoriteten uttrycker det så: "Sammantaget finner utskottet färjesituationen för närvarande vara tillfredsställande och kan inte heller finna att några problem skall uppstå under den tid som nu kan överblickas."

Fiskerinämnden i Malmöhus län har sagt nej till en bro, och TCO-distriktet i länet anser att en järnvägsförbindelse bör prioriteras. Boverkets föregångare, statens planverk, ansåg i sitt remissvar att det bara är *en* lösning som kan accepteras, en lösning som inte innebär någon ytterligare miljöbelastning. I planverkets svar var man tveksam till byggande av bropelare av betong i oskyddade havsområden med risk för kraftig påverkan av drivis, därtill i en saltmättad omgivning. Planverket ansåg att en borrhad järnvägstunnel Köpenhamn–Malmö är av särskilt stort intresse, men bara under förutsättning att den inte kombineras med en landsvägsbro.

Naturvårdsenheten vid länsstyrelsen i Malmöhus län slog fast följande: "Att lägga en broförbindelse för biltrafik i Köpenhamn–Malmö-läget leder som tidigare redovisats till sådana miljökonsekvenser att projektet strider mot grundläggande värderingar i natur- och miljövärdslagstiftningen och därmed också mot de grundläggande principerna för hela samhällsplaneringen." Det är sällan man hör en statlig myndighet ta till så starka ord. En extra tyngd får yttrandet mot bakgrund av den aktuella utredning där man kräver omedelbar handling för att rädda miljön.

Naturvårdsverket underströk i sitt remissvar trafikpolitikens betydelse för livsmiljön, och man sade: "Mot bakgrund av den allvarliga miljösituationen och med tanke på den allmänna debatten borde en miljömässig beskrivning av enbart en fast järnvägsförbindelse göras innan man slutligt väljer förbindelseutformning."

Som också understryks i trafikutskottets betänkande har det efter hand vuxit fram ett nät av färjelinjer som har tillkommit under ett marknadsmässigt efterfrågetryck och som därför är väl utbyggt och anpassat för att möta behoven, åtminstone vad beträffar godstrafiken. Det mesta av detta skulle allvarligt hotas om en bro byggdes. En bro skulle dessutom innebära att man lade alla ägg i en korg, och inte minst från beredskapssynpunkt skulle det vara ett stort misstag att förlita sig på bara *en* förbindelse-länk med Europa. Skulle den länken brista har vi ingenting kvar.

SJ-chefen Stig Larsson avfärdar också tanken på en bro. Även om broar byggdes över Bälten skulle det innebära en avsevärd omväg för trafiken och är därför enligt Stig Larsson ointressant.

I reservationen från centern, vpk och miljöpartiet påpekas att den svenska Öresundsdelegationen har fått tilläggsdirektiv att studera förutsättningarna för en borrhad tunnel för järnvägstrafik mellan Malmö och Köpenhamn. Det säger också majoriteten. Detta skall vara klart till början av år 1989. Resultatet av det kan bilda underlag för det arbete om Sveriges kontinentförbindelser som den parlamentariska utredning som föreslås i vår reservation skall bedriva.

En bro mellan Malmö och Köpenhamn är en investering på ungefär 10 miljarder kronor – det är den officiella beräkningen. Men enligt en kalkyl som riksdagens utredningstjänst gjorde för den socialdemokratiska riksdagsmannen Hans Pettersson från Helsingborg skulle kostnaderna, om man räknar in allt, sluta på 28 miljarder kronor.

För att bygget skall gå ihop, måste, som det uttrycktes i Aftonbladet, trafiken både försas och lockas till bron. Vägverket har kalkylerat med en trafik på mellan 12 000 och 15 000 fordon per dygn genom Skåne om bron

blir av, och det är en ökning med omkring 8 000 fordon per dygn jämfört med i dag. Redan nu faller minst 84 000 ton kväve ned över Skåne varje år, varav åtminstone hälften kommer från biltrafiken. Varje ökning för de biologiska systemen i Skåne allt närmare ett totalt sammanbrott.

Herr talman! Vi i centern har alltså levat med denna fråga under alla dessa år, och vi har inte kunnat undgå att lägga märke till hur frågan hela tiden har fallit framåt, hur en mognadsprocess i vad gäller argumenten har påverkat ställningstagandena. Eftertanken har dess bättre i det här fallet kommit före och slipper att kränkt blekna inför ett i efterhand beklagat fullbordat faktum. Försvaren av bron är en glesnande skara.

Vi i centern underkänner av miljömässiga skäl en bro som ett acceptabelt förslag, men det betyder inte att vi behöver säga nej till fasta förbindelser. Det finns utmärkta alternativ. Förutom moderna färjor bör en borrad järnvägstunnel noga övervägas. Det har vi för andra året i rad föreslagit i vår partimotion och också i den motion som jag, Bertil Fiskesjö och Stig Josefson undertecknat. Båda dessa motioner behandlas i detta betänkande.

Jag yrkar med detta bifall till reservation 1 vid trafikutskottets betänkande 3.

Anf. 114 PER STENMARCK (m) replik:

Herr talman! Låt mig börja med de miljöproblem som vi odiskutabelt har i framför allt västra Skåne. Det är stora problem, men det är bara att konstatera att de problemen har vi faktiskt utan någon bro, utan någon fast förbindelse, på grund av det som finns där nere i dag: utomordentligt kraftig biltrafik, industrier och mycket annat. Jag tror inte att vi av det skälet skall vara speciellt rädda för att bygga en fast förbindelse, oavsett var den kommer att ligga och oavsett vilken utformning den kommer att få. Trots allt står den där tidigast i början av 2000-talet, och fram till dess skall vi väl förhoppningsvis ha kunnat lösa en lång rad av de problem som i dag finns och som bilarna i väldigt stor utsträckning ställer till.

Sedan skall vi inte glömma bort att Öresundsdelegationen, som lade fram sitt slutbetänkande i juli 1987, i mycket stor utsträckning tog upp alla miljöaspekter av olika slag. Det är alltså ingenting som har glömts bort. Trots detta anser man sig fullständigt enhälligt kunna lägga fram ett förslag om att bygga den här typen av fast förbindelse mellan Malmö och Köpenhamn.

Ulla Tillander hänvisar till diverse remissinstanser men läser bara upp dem som stöder just hennes linje. Det är väl alltid på det viset att remissinstanser är tämligen splittrade. Jag skulle kunna räkna upp andra som verkligen talar för att man skall bygga en fast järnvägs- och vägförbindelse mellan Malmö och Köpenhamn.

Så till detta att åkeribranschen säger att det fungerar bra som det är i dag. Det må vara hänt att man tycker det, och då kan man ju även i fortsättningen utnyttja de möjligheter som finns och kommer att finnas. Att sätta bilen på färjan mellan Trelleborg och Travemünde är exempelvis ett alternativ som inte kommer att försvinna utan säkerligen kan utvecklas på ett alldeles utmärkt sätt. Vill man utnyttja den möjligheten, kommer den sannolikt att finnas kvar. Men låt de andra, som föredrar att köra en annan väg, t.ex. på en bilbro till Köpenhamn, välja det alternativet i stället!

Till sist: SJ-chefen Stig Larsson har uttalat sig i den här frågan, men jag är inte beredd att hålla med Ulla Tillander om att han skulle ha en negativ inställning när det gäller en fast förbindelse med Köpenhamn. Vad han har sagt är i praktiken att den dröjer så länge att SJ inte har möjlighet att vänta på de investeringarna utan måste satsa på någonting i stället. Det tycker jag är ett annat sätt att se på det hela än det som Ulla Tillander här har redovisat.

Anf. 115 ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! Det finns många skäl mot en bro, och jag uppehöll mig i mitt anförande mycket vid de miljömässiga, för de är enligt vår uppfattning de starkaste. Men sedan finns det åtskilliga andra.

Det finns t.ex. sysselsättningskäl, som Per Stenmarck inte berörde. Tusentals jobb i hamnar och inom sjöfarten skulle försvinna, om vi skulle bygga en bro enligt moderat modell.

Det finns också sociala skäl. Det är risk för att en ökad befolkningskoncentration skulle leda till en ökning av sociala problem, t.ex. rotlöshet bland ungdomar, drogmissbruk och liknande.

Dessutom har vi regionala skäl. Det finns risk i hela Sydsverige för en kantring mot väst, och det skulle negativt påverka exempelvis Österlen och Blekinge.

Vi har försvarspolitiska skäl och trafikskäl. Man kan inte komma ifrån att en bro negativt skulle påverka tågtrafik och sjöfart. Åkeribranschen har understrukit att det inte skulle bli någon tidsvinst med en bro: det skulle bli en omväg, ingen direktväg. Risken är att man inte får underlag för att satsa på både en fungerande färjetrafik och en bro. En bro tar alltför mycket av investeringarna i anspråk.

Till slut finns det också ekonomiska skäl. Alla de miljarder som bron kommer att kosta kan användas på ett betydligt bättre sätt. Först, tycker vi – och det begär vi också i vår reservation – ett klart nej till en bro, och sedan kan vi se på förutsättningarna för en tåg tunnel. Då kan vi också ha en väl utbyggd gods- och färjetrafik.

Anf. 116 PER STENMARCK (m) replik:

Herr talman! För att börja i den ända som Ulla Tillander började i – sysselsättningsaspekterna – nämnde hon att tusentals jobb skulle försvinna, ifall vi fick en fast förbindelse. Men praktiskt taget alla utredningar som har gjorts tyder på att en fast förbindelse mellan Malmö och Köpenhamn, eller i varje fall någonstans i Skåne regionen, skulle skapa en lång rad jobb. Försvinner tusentals jobb, tror jag att det utan vidare går att lova tiotusentals nya jobb just på grund av den här investeringen. Och det blir långsiktiga jobb, vilket jag tror är utomordentligt viktigt i det här sammanhanget.

Ulla Tillander talar om att det föreligger risk för en kantring västerut i Malmöhus län. Det är i och för sig ett allmänt problem, som vi väl kan se redan i dag. Jag är beredd att påstå att en fast förbindelse skulle kunna vara räddningen för Österlen. En av de främsta aspekterna på byggandet av en fast förbindelse är att vi därigenom kan vara med och rädda järnvägen mellan Malmö och Ystad. Jag är övertygad om att den skulle kunna drivas betydligt mera lönsamt då än vad som är möjligt i dag, och det tror jag vore en

utomordentlig förutsättning för att stärka just den regionen på ett bättre sätt än vi kan göra för tillfället.

Sedan förmodar Ulla Tillander att om man investerar i en fast broförbindelse mellan Malmö och Köpenhamn, tar det i anspråk alldeles för stora pengar, och dem tar man då, som hon säger, från någonting annat. Men i varje fall i det förslag som vi har lagt fram är det inte så mycket tal om att det är staten som skall satsa de här pengarna. Låt dem satsa som anser sig ha råd att satsa på detta och som uppenbarligen anser att det är en lönsam investering! Det är den beräkning som vi har lagt fram, och det är inget som helst tvivel om att det finns gott om folk som är beredda att satsa på detta. Då tycker jag att de också skall få möjlighet att göra det. Vi behöver inte använda statsmedel till den här förbindelsen; utan dem kan vi använda till någonting annat i stället.

Anf. 117 ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! Det finns också utredningar som har gjorts bland företagare i Skåne och som visar att man inte alls tror att en bro skulle vara särskilt gynnsam för sysselsättningen. Om jag inte minns fel, var det närmare 80 % av företagen som inte trodde att den skulle ha någon avgörande betydelse.

När det gäller konsekvenserna för t.ex. Österlen och Blekinge kan man bara avläsa inställningen i olika kommuner till satsningen på en bro. Man är betydligt mera positiv i de västra delarna än i de östra. Det är väl angeläget att lyssna på samtliga kommuner.

Tredje vice talmannen anmälde att Per Stenmarck anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 118 VIOLA CLAEISSON (vpk):

Herr talman! Regeringsrättens dom om motorvägsbygget i Bohuslän måste få utgöra en väckarklocka för alla som trott att industrilobbyns krav alltid kan gå före miljövärnet. Regeringsrätten slår nämligen fast att naturresurslagen gäller fullt ut, även om det kan få stora konsekvenser på ett annat plan.

Under tre års tid agerade jag, bl. a. från riksdagens talarstol, för att få klara besked från Sven Hulterström och Birgitta Dahl om hur de och myndigheterna tänkte garantera miljöskyddet vid motorvägsbygget i Bohuslän. Gång på gång påstod de att riktiga konsekvensbeskrivningar skulle göras. Nu vet vi att de inte ens följt naturresurslagen i fallet Bratteforsån, som är en unik men sårbar ekologisk rikedom. Kontakterna mellan regeringen och naturvårdsverket har inte fungerat till miljös fördel. Många har befarat det – nu har vi fått det bekräftat.

De kapitalstarka lobbyisterna har fått förhandslöften om trafikprojekt långt innan de folkvalda fått insyn. I ScanLink-härvan står både demokratiska värden och miljövärden på spel. Om inte – vilken är den rätta förklaringen till att finansdepartementet och senare också regeringen hemligstämplat handlingarna om ScanLink i 40 år? Detta beslut fattades den 10 december förra året.

Att Öresundsbron är nyckeln i hela projektet är däremot ingen hemlighet,

inte heller att EG betalat miljontals kronor till ScanLink-projektet, vilket avslöjar dess politiska karaktär. Det är inne med landsvägstransporter och flyg – det är ute med tåg, heter det ytliga budskap som styr den svenska EG-modellen. Men, herr talman, detta står i otäck kontrast till "Hela Sverige skall leva"-parollen. Det gör också Öresundsbroplanerna.

Eller finns det här i kammaren någon enda som vågar påstå att en Öresundsbro inte leder till mer biltrafik? Finns det någon som anser att ökad biltrafik inte betyder en ännu sämre miljö och fler trafikoffer? Det skulle möjligen vara Per Stenmarck. Men jag har inte hört någon övertygande argumentation för bron som visar att han har rätt. Det vore bra att få detta klarlagt, innan vi går till beslut.

Inte är det en tillfällighet att de som vill ha en motorvägsbro också vill lägga Sverige under EG-krafternas överhöghet. Socialdemokrater, moderater och folkpartister är de som mest hängivet bekänner sig till trafikens EG-modell, dvs. de stora koncernernas fria flöde av tunga lastbilstransporter och just-in-time-system. Kanske var det fler än jag som läste en artikel i Dagens Nyheter härom veckan, där en företrädare för vägverket förklarade sin och vägverkets syn på just-in-time-systemet, detta med stora lastbilskeppage med rullande lager i stället för lagerhållning vid industrierna. Det bekräftades att enorma kostnader, miljardkostnader, vältras över på staten från de företag som utnyttjar denna typ av utveckling. Samhället får stå för kostnaderna för miljöproblemen. Men det viktigaste i artikeln var följande uttalande från denna representant för vägverket: När det sker någon olycka på E 3-an mellan Stockholm och Göteborg, ser vi alltid till att vägen rensas upp så snabbt det någonsin går, för att det inte skall leda till alltför stora kostnader för Volvo, som är beroende av de just-in-time-transporter som går på vägen. Så kan man också från ett statligt verk rått och kallt visa sin syn på den nya EG-modellens trafikpolitik.

Högeretablissemanget har inte bara intresse i ett brobygge utan över huvud taget i stora projekt. Man lovar inte guld och gröna skogar, men man lovar många jobb, som vi har hört här från talarstolen, om man får bygga t. ex. Öresundsbron. Därför vill högeretablissemanget med partiernas hjälp pressa igenom nya vinstrika projekt, även om de går över döda skogar och havskatastrofer. Samhällsnyttan och samhällsekonomi finns inte med i deras kalkyler om framtiden. Detta är, herr talman, en av regeringens ömma punkter. Det är ju ingen hemlighet att den interna opinionen mot olika vägbyggen är stark. Men jag vill inte ironisera alltför mycket över just detta. Den växande opinion som finns inom socialdemokratin och i landet i stort ligger också bakom de framgångar som Ulla Tillander här beskrev, som vi t. ex. kan utläsa i trafikutskottets olika betänkanden i dessa frågor genom åren. Där finns en försiktighet och en något större ödmjukhet än tidigare. Jag registrerar detta, liksom Ulla Tillander, och jag vet att alla inom miljöopinionen i Sverige är glada över att något steg då och då tas i rätt riktning.

Om miljöhänsyn hade fått styra trafikpolitiken skulle frågan om Öresundsbrons vara eller inte vara ha avgjorts för länge sedan. Jag har tidigare från denna talarstol när vi diskuterat Öresundsbron citerat delar av den debatt som förekom i frågan någon gång på 1970-talet – jag tror att det var 1972. Ingen skall påstå att miljöargumenten inte var aktuella redan då, precis som

de regionalpolitiska argumenten. De argument som bl. a. vpk:s företrädare använde sig av var precis lika aktuella. Jag skall inte komma med nya citat. Jag vill bara påminna om att det är ganska nyttigt att titta tillbaka på de protokoll som finns bevarade. Alla vet att ett utbyggt motorvägssystem, som ScanLink, betyder mer av farliga föroreningar. Även om Scan Link inte diskuterades på den tiden var synen på Öresundsbron densamma som vi i dag har när det gäller hela ScanLink-projektet. Vi i vpk menar att broplanerna måste stoppas en gång för alla. Jag är övertygad om att den starka opinionen för detta krav kommer att segra, innan riksdagen senare tar slutgiltig ställning.

För vpk:s del står inte valet i första hand mellan en bilbro och en järnvägstunnel. Valet gäller om vi skall kunna rädda tillbaka livet i havet och hur vi skall klara miljön på land. Vpk säger nej till en bro, oavsett vad en utredning om en järnvägstunnel kommer fram till. Däremot är vi, liksom övriga reservanter, angelägna om att få en parlamentarisk utredning om en järnvägstunnel, som kan vara en viktig satsning för att stärka järnvägstransporternas roll i framtiden.

Samtidigt måste vi se till färjetrafikens utbyggnad och till den kapacitet som finns i dag. Färjorna har en mycket stor betydelse, och stora investeringar är redan gjorda. Med modern teknik och miljösatningar kan de göras ännu bättre för att minska Sveriges sårbarhet. De måste, herr talman, få komplettera de järnvägssatningar som jag tror kommer på grund av att opinionen är så stark.

En bilbro över sundet leder till ökad biltrafik och än värre miljöproblem än de vi redan har, i ett område som i årtal uppvisat allvarliga skogsskador och som i somras berörts av den havskatastrof som påverkade hela valutgången. De partier som arbetat för miljövänliga transporter och mot en Öresundsbro och ScanLink fick också de största framgångarna i valet. Miljöloftena från ScanLink-partierna genomskådades som hyckleri och valflask. Det är märkligt att broanhängarna inget lärt av detta.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 1 som vpk, miljöpartiet och centern står bakom.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 119 PER STENMARCK (m) replik:

Herr talman! Först Ulla Tillander och nu Viola Claesson hänvisar ständigt till att många människor är motståndare till byggande av en fast förbindelse över Öresund. Jag är inte helt övertygad om att det förhåller sig på det viset. De flesta opinionsundersökningar som jag har sett tyder på att vi är ganska många som vill ha en sådan här förbindelse. Jag känner mig alltså inte ensam därvidlag, inte heller i denna debatt.

Jag skall inte gå in i en allmän diskussion med Viola Claesson om E 6 genom Bohuslän, trädskramare och Scandinavian Link. Jag tycker trots allt att detta inte mer än marginellt har med den här debatten att göra.

Låt mig svara på Viola Claessons fråga. Jag tror att vi kommer att få en klar ökning av trafiken i framtiden, det är nog inget tvivel om den saken.

Huruvida detta skall innebära en kraftig ökning av biltrafiken beror på om vi accepterar att statens järnvägar får göra de investeringar som man nu har velat göra. Om statens järnvägar får göra de här investeringarna tror jag att vi kan lägga över ganska mycket inte minst på kombitransporter, och det anser jag skulle vara en utomordentlig fördel. Jag anser också att det skulle vara mycket bra om vi lämnade svensk sjöfart möjlighet att utvecklas och gav sjöfarten konkurrensmässiga förutsättningar inför framtiden. Men detta har Viola Claesson och hennes parti hittills inte velat vara med om att försöka göra mycket åt. Jag är övertygad om att ifall vi inte ger de här trafikslagen möjlighet att utvecklas, kommer vi att få en mycket markant ökning av bilismen. Jag tycker att vi gemensamt borde sträva efter att få utvecklingen att gå i en annan riktning.

Så talar man om att vi inte skall ha en fast förbindelse och om alla de miljöproblem som en sådan skulle medföra. Det rör sig trots allt om en liten vägsträcka på ca 17 kilometer. Lastbilar och andra fordon kommer körande kanske 100 mil genom landet, med alla de problem som detta leder till, och så talar man om att just dessa 17 kilometer skall vi inte ha. Jag tycker att det är ett mycket underligt sätt att argumentera, och jag hade förstått argumentationen bättre om Viola Claesson hade föreslagit att man skulle stänga E 6 från Göteborg ner till Malmö. Det hade förmodligen inneburit vissa miljöförbättringar. Men att vilja avstå från denna pyttelilla sträcka på 17 kilometer tycker jag uppriktigt sagt verkar vara ett fattigdomsbevis.

Anf. 120 VIOLA CLAESSON (vpk) replik:

Herr talman! Nog är det litet märkligt att Per Stenmarck, som tillhör broförespråkarna, betecknar en Öresundsbro som ett pyttelitet projekt. Man kan fråga sig vilka vägprojekt som väntar oss i framtiden, om högerkrafterna får råda. Det här pyttelilla projektet är ett kalas som kostar ca 30 miljarder kronor.

Men det var inte för att säga detta som jag begärde replik. Jag tror att jag måste tala om för dem som lyssnar att Per Stenmarck inte alls är så aningslös som han låter. Han har nog litet bättre förmåga till helhetssyn och överblick än vad han låter komma till uttryck här i en replik. Han vet ju att om vi inte satsar på järnvägen så som bl.a. vpk har föreslagit ökar bilismen. Per Stenmarck har emellertid sagt nej till de järnvägssatsningar som både SJ-folk, järnvägsentusiaster, miljöopinion och vpk har föreslagit och vill istället säga ja till projekt av typ Öresundsbron.

Det här pyttelilla projektet alstrar, om det genomförs, tillsammans med de andra utbyggnader av E 6 som är på gång, dvs. ScanLink, ny biltrafik. Det blir alltså ökad biltrafik. Skall vi då börja i den andan att vi satsar på dessa projekt, innan vi har sett efter vad vi kan satsa på de miljövänliga transporterna? Jag får inte Per Stenmarcks resonemang att gå ihop, och det kanske inte heller är meningen att det han säger skall angå oss riksdagsledamöter som har arbetat med de här frågorna. Det kan ju vara ett försök att manipulera dem som lyssnar. Vad vet jag?

Men, Per Stenmarck, kanske vi kan komma överens om att eftersom vi alla vet att den här frågan ändå inte kommer att slutgiltigt avgöras i dag, skall vi gemensamt motionera i januari om den miljardpott som järnvägen i Sverige behöver, så att vi slipper ökningen av bilismen.

Anf. 121 PER STENMARCK (m) replik:

Herr talman! Jag anser inte att det är ett pytteliten projekt, men det rör sig om en pytteliten sträcka jämfört med mycket annat i detta sammanhang. Jag tror att de avgaser o.d. som alstras skall ses som helhet och i förhållande till de långa vägar vi har. Det var därför som jag försökte få Viola Claesson uttala sig för att man skulle stänga dessa betydligt längre sträckor, för då kan vi möjligtvis nå någon form av miljöresultat, vilket vi inte kan göra enbart genom att förhindra trafiken över Öresund.

Om vi skall diskutera miljöaspekter i största allmänhet, anslag till vägar och anslag till järnvägar är det odisputabelt så, att det saknas ett antal länkar i många olika sammanhang, t.ex. runt flera av våra städer. Det saknas motorvägar. Sådana skulle kunna ge en betydligt jämnare trafik och därmed mindre avgaser än vad vi har i dag. Det saknas, för att anföra ytterligare ett exempel, en ordentlig förbindelse till Europa, som skulle kunna ge möjlighet till en jämn trafik även därvidlag. Det är i detta sammanhang som en järnvägstunnel inte uppfyller de miljökrav som man trots allt har rätt att ställa. Skall systemet fungera ur miljösynpunkt krävs någorlunda regularitet, och det kan vi förmodligen aldrig någonsin få genom att bygga en järnvägstunnel.

Så några ord om detta med satsningar på olika områden. Viola Claesson talar om att det kostar ca 30 miljarder att bygga en sådan här fast förbindelse. Jag vet inte varifrån siffran kommer. Den är uppenbarligen gripen ur luften, för den stämmer i varje fall inte med vad som uppgivits av de statliga utredningar som har presterats. Jag tror trots allt att de uppgifterna är något tillförlitligare än de uppgifter som Viola Claesson kommer med.

Varken jag eller någon annan moderat har sagt nej till satsningar på järnvägen i Sverige. Jag tyckte att jag använde min replik för en liten stund sedan till att tala om, att det var nödvändigt att göra sådana satsningar, om det inte skall bli en våldsamt expansion av bilismen i framtiden. Jag tror t.ex. att det är utomordentligt viktigt att satsa på den s.k. motorvägstriangeln, och jag tror att det därvid är lika viktigt att satsa på järnvägstrafik för att möjliggöra snabbtåg inte bara för persontrafik utan också för godstrafik.

Anf. 122 VIOLA CLAESSION (vpk) replik:

Herr talman! Så kom det ändå ett litet försök till helhetssyn. Det går alltså inte att bara diskutera en pytteliten sträcka – vi kan strunta i hur många miljarder denna kommer att kosta – utan man måste sätta in projektet i ett större sammanhang. Det är precis vad jag och vpk har försökt att göra. Vi kallar ScanLink vid dess rätta namn. Vi talar om, ifall det till äventyrs skulle vara så att någon här i kammaren inte känner till det, att Öresundsbron är nyckeln i hela ScanLink-projektet. Vi talar vidare om att EG har gett pengar till ScanLink-konsortiet.

Jag kan också nämna en sak som jag inte nämnde tidigare och som kanske Per Stenmarck kan hjälpa mig att kontrollera, nämligen att inom ScanLink-konsortiet och på Volvo finns det herrar som skryter över att de har biträtt det svenska kommunikationsdepartementet med utredningsmaterial och utredningar. De påstår bl.a. att det var framläggandet av sådant material som föregick riksdagsbeslutet om att ändra lagstiftningen till förmån för den s.k.

Prot. 1988/89:35 EG-modellen, dvs. att det efter riksdagens beslut i våras kommer att vara
30 november 1988 tillåtet att ta ut vägavgifter eller tullar precis enligt vad EG och ScanLink

*Öresundsför-
bindelserna*

konsortiet hade beställt.

Per Stenmarck säger att jag, om jag vore riktigt konsekvent, skulle kräva att vi skall stänga vägsträckor. Men, snälla nån, har Per Stenmarck inte hängt med i vad som har hänt under den senaste veckan? Jag började med att tala om regeringsrättens dom när det gäller motorvägsbygget på F. 6 i Bohuslän. Där befinner sig regeringen i den delikata situationen att den först får stryk därför att den har kört över naturresurslagen och sedan måste undersöka andra sträckor eller kanske t. o. m. måste avbryta hela bygget, dvs. precis det som vpk har föreslagit.

Har det aldrig föresvävat Per Stenmarck eller andra moderater att de pengar som det kostar att göra i ordning den pyttelilla biten motorväg i Bohuslän skulle kunna användas för att rusta upp hela vägnätet i Bohuslän, framför allt där vägen är som allra trafikfarligast, plus att pengarna skulle räckta till att rusta upp järnvägarna, vilka skulle kunna ta emot de landsvägstransporter som kommer att flyttas över till järnvägen om vpk får som vpk vill?

Talmanen anmälde att Per Stenmarck anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 123 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Det är miljöpartiet de grönas bestämda uppfattning att ingen fast bilförbindelse skall byggas över eller under Öresund. Det spelar ingen roll om det handlar om en bro eller en tunnel om det är bilar som åker över. Om riksdagen beslutar enligt reservation 1, innebär det ett definitivt nej till en fast bilförbindelse över Öresund. Vi har alltså chansen.

Motiveringen är uppenbar. En fast bilförbindelse över Öresund är ett allvarligt miljöhot: dels därför att strömförhållandena i Öresund är avgörande för syrsättning och möjligheterna för liv i Östersjön, dels därför att en sådan förbindelse skulle leda till ökad biltrafik – det är ju själva grundidén med förbindelsen. Ökad biltrafik leder bl. a. till ökade avgasutsläpp. Därmed ökar luftföroreningarna i den del av Sverige som redan är hårdast belastad av luftföroreningar.

Dessa luftföroreningar orsakar redan i dag skador på grödor som t.ex. spenat. Dessa skador kommer att tillta om trafiken ökar. Luftföroreningarna skadar också skogen. Skogsskadorna är redan betydande i sydvästra och västra delen av landet, just de delar som drabbas av den största biltrafikökningen till följd av en fast bilförbindelse över Öresund.

En stor del av luftföroreningarna från biltrafiken är kväveoxider. Dessa gödslar numera skogsmarken i södra Sverige så kraftigt att marken har blivit mättad. Det innebär att kväveläckaget till Öresund, Kattegatt och Skagerrack ökar ytterligare – och redan med dagens nivå är det rena katastrofen! Övergödningen av havet är ju orsaken till algbloomning, syrebrist, döda bottnar och förstört fiske.

En fast bilförbindelse över Öresund är dessutom onödig och dyr. Färjetrafiken klarar de behov vi har i dag, och torde kunna göra det även i

framtiden. Vi har på senare tid upplevt en förbättrad färjetrafik i Öresund och till kontinenten. Färjetrafiken har den stora fördelen att vara mycket flexibel.

I Öresundsutredningar, trafikpropositionen från i våras och i debatten har det sagts att färjorna ger upphov till stora utsläpp av luftföroreningar. Det är dess värre sant! Det beror på att det praktiskt taget saknas miljökrav både på bränslet och i form av avgasrening. Inte sällan används miljöfarlig bränsleolja som skulle vara helt otänkbar i andra sammanhang.

Sjöfarten är däremot mycket energisnål. Det betyder att möjligheterna att få ner utsläppen långt under vad motsvarande vägtrafik ger upphov till är mycket goda. Under senare tid har också beredskapen för sådana åtgärder höjts väsentligt. Det är min förhoppning att kustsjöfarten i Sverige skall kunna ta en större andel av transportererna i framtiden, främst med hänsyn till att vi behöver bli betydligt effektivare energianvändare.

I reservationen förordas en utredning om en borrhävd och renodlad järnvägstunnel under Öresund. En järnvägstunnel kan tänkas ge järnvägstrafiken en strategisk fördel framför vägtrafiken. Därigenom kan underlaget för järnvägarna förbättras i hela landet, men naturligtvis främst i de sydvästra delarna. Järnvägstrafik är för närvarande det mest miljövänliga trafikslag vi har att tillgå – och dessutom är den, till skillnad från väg- och flygtrafik, energisnål.

Det innebär dock inte att vi i miljöpartiet de gröna nu är beredda att stödja ett eventuellt förslag om en järnvägstunnel. För det första kan vi inte acceptera en järnvägstunnel, om denna används för biltransporter på samma sätt som tunneln under Engelska kanalen. För då ökar ju vägtrafiken på samma sätt som med en bilbro eller biltunnel.

För det andra är det inte självklart bäst att bedriva järnvägstrafik till kontinenten via en tunnel under Öresund, i synnerhet inte om trafiken skall gå via Stora Bält och Jylland – det blir ju en onödigt omväg. En järnvägstunnel förutsätter sannolikt en förbättrad järnvägsförbindelse över Rödby–Puttgården, om den skall kunna konkurrera med tåg färjor direkt till kontinenten, t.ex. över Trelleborg – Travemünde. Detta är frågor som utredningen bör studera.

För det tredje: en järnvägstunnel under Öresund blir sannolikt mycket dyrbar. Det är ingalunda uteslutet att dessa pengar kan göra större nytta i andra järnvägssatsningar någon annanstans i vårt avlånga land.

Men, som sagt, trots dessa invändningar emot en järnvägstunnel vill vi från miljöpartiets sida ha en grundlig utredning i ämnet. Järnvägstrafiken i Sverige måste förbättras, moderniseras och ta över stora delar av vägtrafiken. Vi kan i dagsläget inte utesluta att en Öresundstunnel kan bli en viktig del i en sådan satsning.

Med detta vill jag yrka bifall till reservation 1.

Anf. 124 BIRGER ROSQVIST (s):

Herr talman! Det var i november förra året som vi senast debatterade förbindelserna över Öresund. Då var Öresundsdelegationens förslag ute på remiss, och vi ville avvakta remissomgången. I januari väcktes några motioner om Öresundstrafiken. En del av det remissinstanserna hade kommit fram till var klart då. Många av instanserna redovisade klara

ställningstaganden för eller emot de slutsatser delegationen hade kommit fram till om kombinerad förbindelse. Andra tillstyrkte en sådan förbindelse men då endast under den förutsättningen att den inte skulle medföra någon negativ miljöpåverkan.

Nu har delegationen fått vissa tilläggsdirektiv, och den utför ett visst kompletterande arbete. Där studerar man alternativet med enbart en borrhad tunnel för järnvägstrafik under Sundet.

Till det här betänkandet har två reservationer fogats, en från moderaterna och en gemensam för centern, miljöpartiet och vpk. Vi har här fått höra tre anföranden som alla knyter an till samma reservation. Utläggningen av texten har varierat, men yrkandena är desamma från samtliga tre talare. Det är klart att parlamentarismen ger möjlighet till detta, men det kanske inte alltid är så smidigt. Demokratien och parlamentarismen får dock ha sin gång.

Moderata samlingspartiet för sin del har klart anammat tanken på att det skall vara en fast förbindelse i form av en kombibro – så enligt Per Stenmarck. Stenmarck ställde en direkt fråga till mig som utskottsmajoritetens talesman och socialdemokrat. Han sade först att socialdemokraterna inte har bestämt sig och inte har någon uppfattning. Men det har alltså moderaterna, menar Per Stenmarck.

Efter att ha lyssnat till Per Stenmarck och också ha läst er reservation måste jag dock fråga er: Vad vill moderaterna? Har ni bara en uppfattning? Vad menar ni då med att yrka bifall till er partimotion som skrevs i januari – med förslag om att så gott som omedelbart sätta igång byggandet av en kombibro med väg och järnväg – och nu tycka att utredningsarbetet om den borrhade tunneln skall genomföras?

Jag undrar: Är det att ha *en* uppfattning? Skall ni ha både järnvägsförbindelse och vägbro samt dessutom en borrhad tunnel, eller skall ni bara ha det ena eller det andra alternativet? Ni har inte bara *en* uppfattning, Per Stenmarck.

Han frågade mig också om detta är den sista utredning som görs om Öresundsförbindelserna. Den frågan kan jag inte svara på. Jag kan bara säga att den här utredningen är den senaste. Sedan får vi se.

Centern har en motion i ärendet som föranledde Ulla Tillander att föra centerns talan. Jag får säga: Det är i och för sig rationellt att en motionär som inte tillhör utskottet också talar för utskottsrepresentanterna – det är ju smidigt och sparar talartid. Vi kanske kan vänta oss att centern gör så i fortsättningen också. Jag måste säga att det är ett rationellt och bra grepp.

Vad tycker då majoriteten i de här frågorna? Vår slutsummering blir att vi ännu inte har alla kort på bordet och inte är redo att ta ställning – det skäms jag inte för att säga. Här finns krav på en borrhad tunnel, åsikter om att det inte skall vara någonting alls samt åsikter om att kombibron skall byggas. Meningsmotsättningarna är stora i den här frågan.

Tidpunkten när tilläggsdirektiven är genomarbetade och delegationen kommer med sitt nästa förslag är inte så avlägsen. Man har aviserat att det skall ske någon gång i januari. Från majoritetens sida är vi avvaktande till dess och anser att de motioner och de krav som har framställts inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd i dag.

Med anledning av motionerna har vi ändå tagit fram uppgifter om hur

färjetrafiken fungerar i dag och hur den är tillgodosedd med kapacitet och annat. Ett konstaterande som man kan göra är att vi har bra med färjor. Vi har god kapacitet, och några större klagomål från dem som transporterar gods har inte kunnat noteras. Det finns inte heller klagomål vad gäller persontrafiken på Västtyskland och i fråga om norra delen av Öresund. Beträffande en viss sträcka i mellersta Öresund kanske det finns vissa synpunkter på att trafiken inte är helt tillfredsställande.

Vi har också kunnat konstatera att – trots att det i dag finns många färjor och kapaciteten är god – det finns beställningar på nytt tonnage och att nytt tonnage nyligen har satts in. Färjerederierna har försökt att följa med utvecklingen för att möta de framtida kraven.

De synpunkter som framförs i någon motion om att färjekapaciteten är dålig och att trafiken därigenom hämmas tror jag att vi har kunnat bemöta med fakta – motionens påståenden är inte helt korrekta.

Från majoritetens sida trycker vi också på att vad det än blir i fortsättningen i fråga om förbindelser, är det mycket viktigt att noga undersöka de miljökonsekvenser som olika alternativ har. Det är en stor och viktig fråga, och det finns nog inte något parti som kan säga att man har monopol på miljöfrågorna. Jag tror att vi allesammans är observanta på detta – kanske i olika grad, men kanske också med olika realism.

Herr talman! Utskottsmajoriteten ställer sig alltså avvaktande och avstyrker motionerna. Med det ställningstagande som vi intar i dag väntar vi nya initiativ från regeringen – antingen en proposition med ett klart förslag om vad som skall hända eller också ett besked om att det finns ytterligare frågor som behöver belysas.

Därmed, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 125 ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! Birger Rosqvist har kanske inte uppmärksammat att jag för min del ofta har talat för centern i trafikutskottet när det har gällt Öresundsförbindelserna. Jag har alltså varit både motionär och talesman för centern i trafikutskottet.

Vi vet att socialdemokratin har varit kluven i den här frågan – det är ingen hemlighet. Det gäller förmodligen hela landet, men det räcker med att jämföra Trelleborg och Malmö. Jag tycker att frågans behandling i trafikutskottet är en bra mätare på hur ett nej till en bro har vuxit inom socialdemokratin. Man talar nu i betänkandet om miljövänligare alternativ och över huvud taget inte om en bilbro, tror jag, och det är väl ett uttryck för att socialdemokraterna trots allt inte är opåverkade av de miljökonsekvenser som en bro har. Detta gav också Birger Rosqvist uttryck för här.

Anf. 126 PER STENMARCK (m) replik:

Herr talman! Först till den inledande frågan från Birger Rosqvist. Vi motionerade i januari månad och var då beredda att säga att byggandet skulle sättas i gång omedelbart. Men det är också så – det känner naturligtvis Birger Rosqvist till – att det krävs beslut i den här kammaren för detta, och hanteringen i utskottet har varit sådan att frågan inte har kunnat behandlas förrän i dag. Ett riksdagsbeslut förutsätts alltså, och dessutom krävs att vi för

diskussioner med den danska regeringen i ärendet. Birger Rosqvist nämner också att en utredning nu genomförs, och det skulle uppenbarligen moderaterna också vara med på. Ja, det är bara att konstatera att utredningen finns där i dag. Birger Rosqvist har faktiskt lovat att utredningen skall vara klar någon gång i början av 1989. Och även om vi i dag skulle ta ställning i den här frågan och säga att vi skall köra i gång omedelbart, lär vi ändå vara tvungna att vänta så pass länge att vi nog hinner avvakta den här utredningen också. Sedan kan vi tycka vad vi vill om den.

Vi menar att även miljöaspekterna togs upp på ett seriöst sätt i Öresundsdelegationens arbete, som avslutades för ett och ett halvt år sedan, och vi hade nog kunnat sätta i gång med det här arbetet och lösa återstående problem under resans gång.

När vi diskuterade den här frågan senast – för nästan på dagen ett år sedan – hade socialdemokraterna även vid det tillfället sina skäl för att skjuta på beslutet i ärendet. Man hänvisade den gången till att alla remissvar inte hade kommit in. De finns i dag, så det skälet är i högsta grad borta. Man vill också lyssna på opinionen inom sitt eget parti, men nu kan man ifrågasätta om socialdemokraterna verkligen håller på att göra detta för tillfället. Jag läste häromdagen en intervju i tidningen Sydsvenskan med Birgitta Dahl som visar att hon uppenbarligen har bestämt sig, och frågan är om det inte är för den svenska regeringen som hon har gjort det.

Jag citerar ur tidningen:

”När den socialdemokratiska miljökonferensen Scandinavian Forum avslutades på söndagen gick miljöminister Birgitta Dahl så nära ett definitivt ställningstagande hon någonsin kunde – utan att slutligt läsa sig.

Allt hon sade pekar i samma riktning:

Miljöministern vill ha en borrard tunnel enbart för järnvägstrafik. – – –
– Enbart en bilbro är överhuvudtaget inte aktuellt”, sade hon.

Låt mig med detta som bakgrund få fråga Birger Rosqvist vem det egentligen är som beslutar om detta. Gäller någon form av intern demokrati i det ärendet inom socialdemokratien? Är kommunikationsministern fullständigt bortkopplad i ärendet? Honom har man inte hört talas om på länge när det gäller Öresundsförbindelsen.

Anf. 127 VIOLA CLAESSION (vpk) replik:

Herr talman! Birger Rosqvist tog upp skrivningarna om färjetrafiken i betänkandet. Om det inte framgick av mitt förra inlägg så vill jag ta upp detta igen. Jag tycker att det är en mycket bra redovisning som finns där. Vi var nog flera som faktiskt begärde att det skulle komma in en sådan skrivning i betänkandet.

Samtliga i trafikutskottet står bakom den redovisning som görs, eller hur Birger Rosqvist? Reservationen från miljöpartiet, vpk och centern gäller inte det stycket. Reservationen kritiserade således inte den skrivningen, tvärtom.

Vi har inte ställt färjetrafiken åt sidan. Det är i stället så att de partier som är broförespråkare tycks strunta i färjetrafikens framtid. För vår del anser vi att behovet av sjöfart, av riktig kustsjöfart, och en miljövänligare och tekniskt modern färjetrafik är mycket väsentligt, inte minst för den svenska suveränitetens skull. Det är en fråga om Sveriges sårbarhet skall få öka eller inte.

Sedan skall jag försöka strunta i det raljanta sätt som Birger Rosqvist använde sig av här när han talade om vad som är rationellt och att vi skulle behöva spara talartid. Jag förstår inte riktigt vart han ville komma med det. I en demokrati får vi väl ändå försöka hålla på att man skall ha möjlighet till olika infallsvinklar, kanske också för att spara tid i den här debatten, när vi landar på samma krav, vilket vi gör i den reservation som är gemensam för vpk, centern och miljöpartiet.

Birger Rosqvist sade också att vi ännu inte har alla papper på bordet. Nej, verkligen inte. Jag vill än en gång säga att det vore väldigt bra om flera i denna kammare kämpade för att få fram de papper som inte skulle komma på bordet förrän om 40 år, om regeringen och finansministern skulle få som de vill. Det gäller de papper som handlar om förspelet till ScanLink-historien. Jag skulle gärna vilja höra av Birger Rosqvist om han vill medverka till att vi också skall kunna få en öppen debatt och till att dessa papper skall läggas på bordet. Det är nämligen den övergripande frågan. Den har också att göra med Öresundsbrofrågan i sin helhet.

Till sist vill jag anknyta till det Per Stenmarck sade. Det vore mycket bra om Birgitta Dahl – även om hon har motstridiga budskap från ena veckan till den andra – skulle hålla fast vid det uttalande hon har gjort om att det inte skall bli någon Öresundsbro.

Anf. 128 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! Birger Rosqvist sade att miljökonsekvenserna skulle vara oklara och att det inte skulle vara konstaterat att det skulle medföra miljöproblem att ha en fast bilförbindelse över Öresund. Detta är egentligen ett ganska märkligt uttalande efter den här sommaren, när verkligheten har sprungit ifatt oss och sprungit om oss med flera hästlängder.

Vi ser ju att havet dör av kväveoxider. Forskarna har mycket noga kunnat mäta hur kvävet läcker ut ifrån skogsmarkerna och att det kommer ifrån luften. De har klarlagt att 70 % av utsläppen av kväveoxider till luften kommer från biltrafiken i Sverige. Allt detta vet vi. Det finns ett enormt faktaunderlag. Vi vet om att vi har kraftiga skördenedskärningar av en del grödor i Skåne – upp till 20–30 % – på grund av ozonhalten i luften. Vi vet också att ozonet till stor del härrör ifrån bilavgaserna och bildas sekundärt.

Jag tycker inte att man skall behöva diskutera om det leder till miljöproblem att man ökar biltrafiken. Det skall inte heller behöva diskuteras om bron ger upphov till mera biltrafik. Det är självklart att den måste göra det. Hur skulle den annars kunna gå ihop ekonomiskt? Det är ju själva grundidén med den.

Vi sitter på sätt och vis i det provrör där experimentet utförs. Dessa miljöproblem utgör inte ett särintresse som man kan vifta bort och eventuellt skriva ett särskilt kapitel om. Det är ett övergripande samhällsproblem och måste därför ligga till grund för beslutet om bron. Om vi vill förenkla beslutsprocessen skall kammaren se till att bifalla reservation 1. I så fall behöver vi inte längre diskutera fasta bilförbindelser över Öresund. Det är det enklaste sättet, och vi slipper utredningar om det i fortsättningen.

Anf. 129 BIRGER ROSQVIST (s) replik:

Herr talman! Per Stenmarck, ni yrkar i dag, den 30 november, på bifall till hemställan i er reservation. Därmed yrkar ni på att en bro skall byggas i enlighet med er partimotion från januari. Ni sade då att frågan var tillräckligt utredd.

I dag säger ni emellertid *också* att ni förutsätter att man genomför en utredning om en borrad tunnel. Ni kommer således med två förslag, samtidigt som ni anklagar oss socialdemokrater för att inte ha *ett* entydigt förslag.

Anf. 130 PER STENMARCK (m) replik:

Herr talman! Vi kommer inte med två förslag, men vi konstaterar att det sitter en utredning och arbetar med dessa frågor. Om vi fattar beslut i november månad och utredningen skall vara avslutad – som Birger Rosqvist själv har nämnt – någon gång i början på nästa år, är det bara att konstatera att vi inte lär hinna sätta spaden i marken, även om vi i dag skulle fatta beslut om att bygga en fast förbindelse över Öresund.

Jag efterlyser en tidsplan från Birger Rosqvists sida. Han nämnde apropå en fråga som jag ställde att detta kanske inte alls är den sista utredningen. Det skall kanske bli ännu fler utredningar, och detta är nog bara den senaste. Denna fråga har emellertid utretts i decennier. Det är i dag bara svepskäl att fortsätta med dessa utredningar. Det är klart att vi kan fortsätta att utreda tills socialdemokraterna uppnår en enighet i frågan. Då får vi emellertid säkerligen hålla på och utreda i ytterligare hundra år. Det tycker jag skulle vara utomordentligt beklagligt.

Än en gång har socialdemokraterna lyckats att förhindra ett nödvändigt beslut i detta ärende. Oavsett om beslutet blir ett ja eller ett nej till en fast förbindelse över Öresund, är det bättre än att fortsätta att skjuta på frågan. Jag är ganska övertygad om att de övriga partierna faktiskt har bestämt sig. Det är bara ni som inte kan komma till skott i frågan.

Anf. 131 BERTIL PERSSON (m):

Herr talman! Det är 17 kilometer mellan Malmö och Köpenhamn. Det är också 17 kilometer mellan Malmö och Lund. Om det hade varit bra med en biltunnel på 17 kilometer så skulle vi för länge sedan ha rivit upp motorvägen mellan Malmö och Lund och borrat en tunnel, så att vi skulle ha kunnat köra bilarna på tåg.

Enligt internationella undersökningar är det tre faktorer som skapar utveckling i en region. Det är tillgången till universitet, tillgången till goda förbindelser – framför allt flygförbindelser – och en god livsmiljö i vid bemärkelse – goda bostäder, bra kultur- och fritidsutbud. Samtliga tre faktorer behövs för att man skall kunna skapa en utveckling.

I Sverige sker utvecklingen nu kring axeln Stockholm – Arlanda – Uppsala. Det är två universitet och en stor flygplats. Sverige håller på att tippa över, och Stockholm kommer alltmer att få dominera i Sverige på samma sätt som Köpenhamn dominerar i Danmark. Västsverige, Göteborg – Lund – Malmö, med pendangen på den andra sidan, Köpenhamn – Kastrup – Roskilde, skulle med sina fyra universitet och sin stora flygplats kunna bli en motvikt

mot detta tippande Sverige.

Det som hämmar möjligheterna att få en balanserad utveckling i landet är avsaknaden av en väg över Öresund. Det är någonting märkligt med vatten. Hade det varit öken mellan Malmö och Köpenhamn, hade vi för länge sedan haft en motorväg. Hade det varit berg, hade man sprängt en tunnel.

Ingen vet vilka transportsystem som är aktuella om 70 år, då vi fortfarande skall använda den här förbindelsen. Därför är det viktigt att den förbindelse som vi skapar kan anpassas till nya trafiksystem. Där är det breda alternativet med bron klart överlägset ett trångt hål under jorden.

Vintertid är Sydsverige alltför ofta isolerat från Danmark och flygplatsen i Kastrup. Färjeförbindelserna, båtförbindelserna, fungerar inte. En bra förbindelse behöver både snabbhet, regularitet och turtäthet. Det ger en bro, men det ger inte båtarna i dag.

Utredningen har också visat att utsläppen från biltrafiken på bron halveras jämfört med utsläppen från nuvarande båttrafik. Räkningar visar även in tillfarternas, blir förhållandet fortfarande till bron fördel. Genomströmningen i Öresund påverkas inte i praktiken. Trafiken på bron kommer i realiteten inte att bli nämnvärt större än den trafik som i dag går på vägen mellan Malmö och Trelleborg.

En tunnel kommer att behöva stora ytor för av- och pålastning. Det förutsätter att man tar stora jordbruksarealer i anspråk. Av- och pålastning tar lång tid, vilket leder till att utsläppen blir stora. Det är bron, inte tunneln, som ger den radikala tidsförkortning som behövs för att få näringsliv och sysselsättning att blomstra. Bron är dessutom självfinansierande, om man uppför den som en tullbro. Det behövs inte en statlig krona. Det enda som riksdagen behöver fatta beslut om är ett tillstånd att bygga bron. I och med att bron är självfinansierande kan pengarna inte heller användas för några andra projekt, vilket har antytts här i kammaren.

Jag tycker att vi skall ge Västsverige och Skåne denna möjlighet att få en utveckling som kan balansera utvecklingen i Stockholm.

Herr talman! Jag tycker att man skall bygga broar mellan folk. Jag yrkar bifall till reservation 2 av Rolf Clarkson m.fl.

Anf. 132 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag begärde replik när jag fick höra beskrivningen av hur utarmat och folktomt Skåne är och hur dåligt det är med näringsliv i Skåne – Köpenhamnsområdet. Eftersom jag kommer från Norrland har jag ett annat perspektiv på detta.

Jag måste säga att den satsning man gjorde på en Saabfabrik mitt inne i Malmö är något av det mest skandalösa jag har sett. Där nere fanns det gott om arbetsplatser för alla dem som blev friställda efter det att varven lades ned jämfört med vad vi har i fråga om arbetstillfällen i stora delar av norra Sverige. Där har vi verkligen stora problem på många håll. Det är helt otroligt att man kan argumentera på det här sättet och låtsas att Malmöområdet skulle vara något slags utarmad region. Det är det inte i ett svenskt perspektiv.

Men om man vill att hela Sverige skall se ut som Storstockholm – och det var väl egentligen det som argumentationen gick ut på – och att landets alla

delar skall bli lika stora och starka som Storstockholm med samma tillväxt som regionen norr om Stockholm, Stockholm – Arlanda, vad får vi då? Får vi en stor parkeringsplats över hela landet?

Bertil Persson använde ett argument som jag har hört förut, nämligen att avgasutsläppen, om man fick en bro, skulle halveras jämfört med utsläppen från nuvarande färjetrafik. För att få fram den siffran måste man anta att trafikströmmarna är i stort sett oförändrade, att man använder sig av bilar med avgasrening och att man kör med gamla färjor utan rening av utsläppen. Det är självklart att om man satsar på utveckling av färjorna, så blir utsläppen betydligt mindre än om man skulle ha vägtrafik. Det stora problemet är ju att biltrafiken över huvud taget ökar, om vi får en broförbindelse. Därför skall vi inte ha någon bro.

Det sades också att bron skulle vara självfinansierande. Flera talare har sagt det, men jag vill fråga: Vem betalar miljöskadorna? Vem betalar sjukvårdskostnaderna för de drabbade vid alla nya bilolyckor i den ökade biltrafiken? Det gör väl inte de som äger bron, om den blir privatägd? Det är vi andra i samhället som får betala. Vem betalar det förstörda fisket i havet, och vem betalar de döende skogarna i västra Småland? Vem betalar det förlorade värdet av att bokskogarna försvinner? Boken är ett av de trädslag som tar störst skada av luftföroreningarna. Bokskogarna är akut hotade, om vägtrafiken ökar ytterligare i Skåne. Nej, bron är inte självfinansierande. Den är en mycket dålig affär, såvitt jag kan bedöma.

Anf. 133 ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! Bertil Persson gjorde en jämförelse och sade att om det hade varit öken mellan Malmö och Köpenhamn, så hade man naturligtvis byggt en väg. Man kan av samma skäl säga att om det hade varit land mellan Göteborg och London, så skulle man ha byggt en motorväg. Det bevisar för den skull inte att man nu måste bygga en bro. Om det hade funnits land mellan Göteborg och Skagen, hade man ju byggt en landsväg, men man bygger för den skull inte en bro. Det argumentet, som Bertil Persson förde fram, håller helt enkelt inte.

När det gäller avgasutsläppen från färjor och från bilar gör man jämförelse mellan de avgasutsläpp som biltrafiken väntas ge och de utsläpp som kommer från färjorna vid fortsatt färjetrafik. Jämförelsen har emellertid gjorts på det sättet att bilarna har försetts med modernast tänkbara avgasrening, medan färjorna förväntats bli av ålderdomlig modell utan någon rening alls. Den jämförelsen har man gjort, och därför har Öresundsdelegationens experter på ett märkligt sätt kommit fram till att luften blir renare, om vi kör bil över sundet än om vi åker med färjorna. Broutredarna jämför utsläppen från 20 år gamla färjor med utsläppen från framtidens bilar. Därför har delegationen kommit till en felaktig slutsats. Man har förbisetat att man med känd teknik kan minska färjornas kväveutsläpp med 80–90 %.

Man kan säga att det finns en evighetskaraktär över den här debatten. Det finns många argument för och emot. Bertil Perssons argument är nya för Bertil Persson, som inte har varit med här och hört dem tidigare, men de är faktiskt inte särskilt nya för oss andra. Skaran som är för en bro har ju glesnat betänkligt. Det märker man inte minst i debatterna här i kammaren. För

broanhängarnas del är det ju bra att Bertil Persson kommer som en förstärkning, men argumenten är inte särskilt nya. Det krut som han skjuter med är redan ödslat.

Prot. 1988/89:35
30 november 1988

Öresundsför-
bindelserna

12 § På förslag av talmannen medgav kammaren att de ärenden somhann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang i början av morgondagens arbetsplenum.

13 § Kammaren beslöt kl. 17.58 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

14 § Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00 under ledning av tredje vice talmannen.

15 § Öresundsförbindelserna
(forts. trafikutskottets betänkande 3)

Anf. 134 BERTIL PERSSON (m) replik:

Herr talman! Jag vill först till Roy Ottosson säga att Västsverige inte är nödlidande, men det hör faktiskt också till Sverige. I dag håller Sverige på att tippa över mot Stockholm—Arlanda—Uppsala-axeln. Förekomsten av fler kraftcentra utarmar inte Sverige, det stärker i stället landet. Norrland har sämre förutsättningar att bli ett kraftcentrum, och Norrland behöver stöd. Västsverige behöver bara ett enda tillstånd, nämligen tillstånd att bygga bron, och Västsverige behöver inte bidrag.

Argumentet att jag skulle vilja asfaltera Sverige utgör ett lågvattenmärke i debatten. Det skulle ge drygt 10 000 parkeringsplatser, och då menar jag stora parkeringsplatser, per bil i det här landet. Men med en tågtunnel kommer stora åkerarealer att förstöras för rangering och för parkering. Och trafikolyckorna, som Roy Ottosson tog upp, blir ju bara svårare att hantera i en trång tunnel under vattnet än vad de är på en öppen bro.

Till Ulla Tillander vill jag säga att det faktum att jag är ny i riksdagen inte är något särskilt starkt argument mot en bro över Öresund. Överallt där man skall bygga över vatten bygger man broar om djupförhållandena medger detta, och det gör de i hög grad i Öresund där djupet är mycket ringa.

Det är riktigt, som Ulla Tillander säger, att socialdemokraterna i riksdagen har kommit i gungning. Men enligt de opinionsundersökningar som jag har sett, och som säkert även Ulla Tillander har sett, blir broanhängarna allt fler. Vintertid är båttrafiken i Öresund rena eländet, och Kastrop är livsnerven för Sydsverige. Tåg tar tid att lasta och ger ingen tidsvinst. Dessutom går de, precis som båtarna, knappast på udda tider. Med en tunnel skulle trafikflödena bli föga bättre än med båt.

Anf. 135 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag kan hålla med Bertil Persson om att vi behöver fler kraftcentra i Sverige och att den snabba tillväxten i Stockholm borde hejdas, så att de orter som håller på att utarmas får en snabbare tillväxt. Men Norrland saknar inte förutsättningar för en sådan och överlever inte bara på någon sorts stöd, som Bertil Persson antydde.

Jag vill också påminna om att miljöpartiet säger blankt nej till varje tunnel som skulle innebära en bilförbindelse. En biltunnel är alltså utesluten, alltså även en tåg tunnel där man kan transportera bilar. Därför är argumentet att det skulle bli fler trafikolyckor i en trång tunnel konstigt. Det är inte aktuellt, som vi ser det.

Anf. 136 ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! Bertil Persson, det är inte bara här i riksdagen som socialdemokraterna har ändrat uppfattning, de är djupt splittrade även ute i landet, inte minst i Skåne. Jag skulle vilja råda Bertil Persson att t.ex. ta del av vad socialdemokraterna i det stora Skånedistriktet har sagt.

Jag nämnde också att broförespråkarna i övrigt utgör en glesnande skara. Motståndarna finns även inom Bertil Perssons parti. Bertil Persson har partivänner som sviktar, och det vet han säkert själv. Ingen mindre än ordföranden i Sydvästra Skånes kommunalförbund, SSK, vilken är moderat, uttrycker det på följande sätt: Är det verkligen rimligt att satsa på en bilbro? Det kanske kan bli en gigantisk felsatsning.

Ett sådant yttrande är betingat av ekonomiska skäl, dvs. helt enkelt försiktighet med skattebetalarnas pengar. Det är ju trots allt skattebetalarna som får stå som säkerhet. Jag hoppas att den kritiska besinning som detta yttrande ger uttryck för, som är betingat av ekonomiska skäl men också av miljöskäl, skall spridas också inom moderata samlingspartiet.

Fördelen med en tunnel är att den är skonsammare mot miljön och att järnvägen skulle prioriteras. En tunnel skulle släppa igenom Öresundsvattnet, och den skulle inte hindra friskt vatten att komma in i Östersjön. Bertil Persson raljerade med att man skulle kunna bygga en tunnel på sträckan Malmö-Lund, om jag inte hörde fel. Men mellan Malmö och Lund finns det inget behov av en tunnel, eftersom det där inte finns något Öresund eller motsvarande, utan där finns bara Höje å, vilket Bertil Persson säkert känner till, och den är betydligt lättare att bemästra.

Anf. 137 BERTIL PERSSON (m) replik:

Herr talman! Roy Ottosson, bekymret för Norrland, som man försöker hantera på ett mycket ansvarsfullt sätt, är att det är glest befolkat och av det skälet inte har en så stor kreativ massa på universiteten som andra regioner. Därför behöver Norrland hjälp med detta. Men i Sydsverige och Västsverige finns det tillräckligt med kreativ massa, men förbindelserna är ett hinder för att få balans i landet.

Tågolyckor finns förvisso också. Och svårigheterna att ta hand om en stor tågolycka i en tunnel under vatten betraktar jag som ganska stora.

Till Ulla Tillander vill jag säga följande. Vad moderaterna i Skåne tycker i brofrågan, det vet både jag och Ulla Tillander. Men det finns i varje parti

enstaka personer som har en avvikande uppfattning, och det får man också acceptera. Åsikterna må skilja sig i alla partier, men det finns en stark och bred majoritet både i moderata samlingspartiet och i dess Skåneavdelningar.

Prot. 1988/89:35
30 november 1988

Öresundsför-
bindelserna

Tredje vice talmannen anmälde att Roy Ottosson och Ulla Tillander anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 138 SVEN-OLOF PETERSSON (c):

Herr talman! Tankarna på att bygga en fast förbindelse över Öresund har länge fascinerat människan. Visionerna och möjligheterna har länge diskuterats, och olika teorier och förslag har förts fram till debatt. Intensiteten i debatten har varierat under årens lopp, men tanken har oftast, för att inte säga alltid, funnits där. Nu är det så åter dags att behandla frågan i kammaren.

Jag tycker att det är positivt och glädjande att utskottet finner det angeläget att färjetrafiken över Sundet utvecklas och moderniseras, men jag beklagar att kraven på ett avvisande av Öresundsdelegationens förslag till en fast broförbindelse mellan Malmö och Köpenhamn inte har hörsammats fullt ut av utskottets majoritet. De ledamöter i utskottet som står bakom reservation 1 pekar med all önskvärd tydlighet på olika miljökonsekvenser av ett brobygge. Förutom dessa och andra argument som reservanterna för fram, vill jag gärna fästa kammarens uppmärksamhet på de konsekvenser som har redovisats i danska undersökningar, dvs. konsekvenser som kan drabba Östersjön. Av dessa undersökningar framgår att varje hinder för vattenströmmarna genom bälten och Öresund, t.ex. fundament för bropelare, osv., dramatiskt minskar saltvattentillförseln till Östersjön. Vi vet att Östersjön är ett av de allra största bräckvattenhaven och att Östersjön redan i dag har en mycket låg salthalt. Den är så låg att varje ytterligare störning av salttillförseln dramatiskt skulle minska eller helt eliminera exempelvis möjligheterna till reproduktion av torsk i detta hav. Med andra ord hotar ett brobygge Östersjöns liv och framtid.

Sådana här synpunkter och fakta måste också tas med i övervägandena. De pekar helt entydigt på att man skall avstå från alla tankar på en bro.

Vidare vet vi att våra inhemska kommunikationer och möjligheterna att ta oss mellan olika landsdelar i många fall i dag är starkt hotade. Jag tänker då inte minst på den diskussion som i dag pågår om vår järnvägstrafik.

Förespråkarna för en bro talar ofta och gärna om hur hela södra Sverige skulle få ett uppsving, om bara bron blev till. Men innan dessa argument för bron förs fram, borde det vara rimligt att förespråkarna för en bro först klarade av hur vi skall ha det med kommunikationerna inne i landet. Är man beredd att medverka till att vi över huvud taget har kommunikationer som gör att vi kan ta oss till en eventuell bro?

Skall hela Sverige leva eller bara de delar som har bra kommunikationer? För mig är svaret en självklarhet. Givetvis skall hela landet leva och ges förutsättningar för en positiv framtid och utveckling. Då är givetvis det enda rätta att satsa på att vidareutveckla vårt inhemska transportnät och för miljöns skull endast överväga tunnelalternativet för förbindelsen mellan Sverige och Danmark.

Byggandet av en bro mellan Malmö och Köpenhamn skulle förutom de negativa miljökonsekvenserna innebära att en i dag het region blev utsatt för en ytterligare och orimligt hög exploatering och för ett synnerligen starkt expansionstryck. Det finns all anledning att anta att lokaliseringen av ny industri, nya arbetsplatser och nya bostäder skulle ske i området alldeles intill brofästet och inte på de platser där människorna bor eller i de orter och regioner som i dag har arbetslöshet och får vidkännas befolkningsminskning, orter som har utrymme för att väl ta till vara en expansion inom olika sektorer i samhället.

Jag är helt övertygad om att Öresundsregionen skulle expandera ytterligare om det byggs en broförbindelse, medan andra delar av södra Sverige, exempelvis sydöstra Sverige med Blekinge län och Kalmar län, skulle ytterligare åderlätas. Den obalans som vi i dag har stark känning av inte minst i den sydöstra landsdelen skulle ytterligare förstärkas.

Att denna min övertygelse och dessa mina antaganden är helt riktiga har inte minst dagens debatt visat. Någon talare sade tidigare i debatten att om något tusentals personer blir arbetslösa om färjetrafiken läggs ner, skulle vi i stället få tiotusentals nya arbetstillfällen i Öresundsregionen om en bro kommer till stånd. Varifrån skall dessa människor tas? Det här resonemanget visar att det är denna region som skulle komma att expandera. Men om det är vår mening att utveckla och ge även de landsdelar i sydöstra Sverige som jag pekat på framtidstro, måste vi i dag ta avstånd från brotanken.

Om det nu finns så mycket ledigt kapital som behövs för ett brobygge, är jag övertygad om att vi skulle hitta bättre, angelägnare och mer framsynta investeringsprojekt än en bro att använda dessa pengar till.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation 1.

Anf. 139 BERTIL PERSSON (m) replik:

Herr talman! Jag tror att det är angeläget att komma ihåg att den drastiska minskning som Roy Ottosson talade om när det gäller genomströmningen i Öresund i själva verket är en minskning med 1 %, en minskning som mycket lätt kan kompenseras genom muddringsarbeten i anslutning till denna bro.

Jag tror att det är farligt om vi är så isolationistiska i Sverige. Sverige är också i behov av kontakter med sina exportmarknader i det Europa som Sverige tillhör.

Hela Sverige skall leva och utvecklas, inte bara Mälardalen. Ju fler delar av Sverige som stärks, desto starkare blir hela Sverige. Kan man hitta andra, lika goda projekt på infrastrukturområdet, som dessutom är självfinansierande, kommer det utan tvivel att finnas finansiärer även för dessa projekt.

Anf. 140 SVEN-OLOF PETERSSON (c) replik:

Herr talman! Jag noterar att Bertil Persson tycker att man skall söka sig utåt och ha en öppenhet mot och fina kontakter med Europa. Givetvis skall vi ha kontakter med andra länder. Men jag tror inte att möjligheterna till kontakter över gränserna, kontakter mellan människor och marknader, helt och hållet är beroende av en bro över Öresund. Vad är det egentligen den här bron kommer att sammanbinda? Inte är det så att vi får en snabb och enkel

väg direkt mellan Sverige och det övriga Europa. Snarare är det så, som någon tidigare har uttryckt saken, att vi bygger en bro mellan sydvästra Skåne och en dansk ö. Det är ju detta som blir fallet. Det finns i dag inga realiteter som talar för att vi skall använda det kapital vi har i landet eller kan låna på annat håll för att bygga ett brokomplex av den här typen. Dessa pengar kan användas till bättre och mer gagnarika investeringar, som kan ge hela landet framtidstro och framtidsnytta.

Jag yrkar återigen bifall till reservation 1.

Anf. 141 BERTIL PERSSON (m) replik:

Herr talman! Jag tycker i varje fall att vi kan slå fast att det inte finns någon trafikled som ger samma snabbhet, regularitet och turtäthet som en bro. Det är dessutom inte enbart en bro mellan Malmö och Köpenhamn, utan det är i lika hög grad en bro mellan Stockholm eller Göteborg och Paris.

Anf. 142 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Som någon tidigare talare i debatten sagt är det en mycket segsliten fråga som kammaren nu diskuterar. Den har diskuterats och debatterats i mer än 100 år.

Det finns ett utomordentligt omfattande utredningsmaterial, bl.a. det material som nu senast tagits fram av Öresundsdelegationen, vars förslag om en kombinerad väg- och järnvägsförbindelse presenterades 1987.

Öresundsdelegationen har sedermera fått tilläggsuppdraget att närmare utreda och analysera ett alternativ med enbart en borrhad tunnel för järnvägstrafik mellan Malmö och Köpenhamn. En sådan tunnel skall i trafikmässigt, ekonomiskt och miljömässigt hänsende jämföras med alternativet en kombinerad väg- och järnvägsförbindelse i samma läge. Vidare skall delegationen undersöka möjligheterna att bygga en kombinerad förbindelse i etapper, varvid första etappen skall utgöras av en järnvägsförbindelse.

När dessa studier är klara borde det finnas ett fullödigt material som underlag för partiernas ställningstagande, ett riksdagsbeslut och en överenskommelse med våra danska vänner. När detta utredningsmaterial har presenterats i januari eller februari, får det vara slut med utredandet och dags att gå till handling.

Det är riktigt, som Ulla Tillander hävdade i den här debatten, att det inom det socialdemokratiska partiet har funnits och finns delade meningar om Öresundsförbindelsen. Det finns det inom de flesta partier – så även inom centerpartiet. En centerpartistisk landshövding inte så långt från Malmöhus län, nämligen i Kristianstads län, har ställt sig bakom förslaget om byggande av en kombinerad järnvägs- och vägförbindelse mellan Malmö och Köpenhamn. Jag antar att han gjort det med hänsyn till de positiva konsekvenser han tror att en sådan förbindelse kan få för just Kristianstads län. Jag är också övertygad om, Sven-Olof Petersson, att man i Blekinge län kan resonera från precis samma utgångspunkter, nämligen att en förbindelse mellan Malmö och Köpenhamn gynnar utvecklingen även i den delen av sydöstra Sverige, som är i behov av en positiv arbetsmarknadsutveckling.

Herr talman! Jag har i flera tidigare debatter här i kammaren uttryckt min

uppfattning om Öresundsförbindelserna. Jag anser att Öresundsdelegationens förslag om en kombinerad väg- och järnvägsförbindelse mellan Malmö och Köpenhamn är det klart bästa alternativet. För detta finns en rad skäl. En sådan förbindelse ökar förutsättningarna för ett praktiskt, industriellt och kommersiellt samarbete mellan Skåne och Själland. Det medför ökad handel och vidgat internationellt samarbete. Det främjar en gemensam arbetsmarknad och bostadsmarknad i regionen. Det ger, som någon har hävdad, möjligheter att skapa balans till den mycket kraftiga koncentration och expansion som sker i Stockholmsområdet. Det är vi sannerligen i behov av om vi skall kunna uppnå någon form av nationell och regional balans.

Den fasta Öresundsförbindelsen ger oss snabbare bil- och tågförbindelser inte bara med Själland utan också med de västliga delarna av Danmark samt med kontinenten. Det gäller särskilt nu när danskarna har kommit till ett ställningstagande om Stora Bältsförbindelsen.

Öresundsförbindelsen ger oss snabbare och säkrare förbindelser med Kastrup. På praktiskt taget alla tider på dygnet och året undanröjer det dagens stora osäkerhet och tidsförluster i kommunikationerna med Kastrup. Vintertid kan det många gånger ta längre tid att ta sig mellan Kastrup och Trelleborg än att färdas mellan Bangkok och Kastrup. Det säger något om de kommunikationsbekymmer som vi har i den delen av Sverige.

Inte minst viktigt är att en fast förbindelse väsentligt ökar förutsättningarna för ett vidgat samarbete mellan universitet och tekniska högskolor på ömse sidor om Sundet. Det förbättrar också möjligheterna till en korsbefruktning främst inom forskningen men också på utbildningsområdet. En fast förbindelse ger i en stor region på ömse sidor om Sundet ökade möjligheter att utnyttja det samlade utbudet av konst, musik, teater och annan kultur. Den skänker också rika förutsättningar för friluftsliv och rekreation.

Detta är några av huvudargumenten bakom tankarna på en kombinerad järnvägs- och vägförbindelse mellan Sverige och Danmark.

En fast förbindelse över Öresund möjliggör således ett utvecklande av den nordiska gemenskapen och skapar bättre kontakter både i fråga om näringsliv, kultur och vanliga mänskliga förbindelser.

Öresundsdelegationen har också efter en genomgripande utredning av kvalificerad expertis konstaterat att det går att uppnå tillfredsställande lösningar på de miljöproblem som kan uppstå. Det har till att börja med visat sig att det går att lösa frågan om vattengenomströmningen till Östersjön. Det är viktigt att skapa garantier för att en fast förbindelse över Öresund inte minskar vattengenomströmningen till Östersjön. Det gäller att se till att klara av den på samma grunder som i dag.

Det har också visat sig att en kombinerad förbindelse inte ökar luftföroreningarna i förhållande till en fortsatt färjedrift. Den frågan har naturligtvis vållat viss diskussion bland remissinstanserna, men Öresundsdelegationen har kommit fram till att en kombinerad förbindelse inte behöver medverka till ett ökat luftföroreningsutsläpp än det som föranleds av färjeförbindelserna.

Så några kommentarer till vad som har sagts i debatten. Jag tycker att Ulla Tillander i många avseenden är ologisk i sitt sätt att resonera. Hon säger till att börja med att man inte åker på en bro – i vart fall transporteras inte

landsvägsgodset på en bro – eftersom det inte medför någon tidsvinst i förhållande till färjetrafiken. I nästa andetag konstaterar hon att en bro får oerhörda miljökonsekvenser och en nedlagd färjetrafik. Jag förstår inte logiken i detta resonemang. Det är ju två motstridande argument. Om Ulla Tillanders första argument är riktigt kan ju inte gärna det andra också vara det. Godset måste väl transporteras antingen med färja eller på en fast förbindelse.

Ulla Tillander är också ologisk i ett annat hänseende. Hon varnar för en oerhörd befolkningskoncentration och näringslivsexpansion till sydvästra Skåne. I nästa andetag åberopar hon en undersökning om företagens inställning och säger att dessa minsann inte tror att en bro leder till en sysselsättningsökning. Det går inte att hävda bägge argumenten samtidigt, utan hon måste välja sida. Många av dessa motstridiga argument tycker jag illustrerar vad motståndarna till en fast förbindelse säger. De försöker hävda alla argument samtidigt, för inga logiska resonemang och griper varje halmstrå för att argumentera mot en fast förbindelse över Öresund. Man kan naturligtvis säga, Ulla Tillander, att socialdemokraterna har orienterat sig mot en annan lösning än en vägförbindelse Malmö–Köpenhamn. Birgitta Dahl har uttalat att man numera har avvisat en ren bilbro mellan Malmö och Köpenhamn. Det uttalandet gjorde hon i Malmö, och det var väl inte särskilt sensationellt. Socialdemokraterna avisar alltså ett rent bilbroalternativ.

Om Ulla Tillander hävdar att socialdemokraterna har ändrat ståndpunkt, kan man på lika goda grunder hävda att också centern har gjort det. Det var inte så länge sedan Ulla Tillander stod i denna talarstol och hårt förespråkade en tunnel mellan Helsingborg och Helsingör. Åtminstone på den punkten har hon gjort en positionsförflyttning och lagt tunneln mellan Malmö och Köpenhamn.

En sak som Roy Ottosson från miljöpartiet sade gjorde mig mycket upprörd. Han menade tydligen att det, när Kockums varv i Malmö lades ner, inte fanns skäl att vidta särskilda sysselsättningsåtgärder i regionen. Där borde man kunna klara sig själv, menade han. Jag tycker att det är ett både häpnadsväckande och cyniskt resonemang. Malmö hade vid den tiden 6 000 öppet arbetslösa människor eller 5,4 % av den arbetsföra befolkningen. I det läget skulle man alltså ta smällen av en nedläggning av en civil fartygsproduktion där 3 000 personer sysselsattes – utan någon form av statliga motåtgärder. Det är alltså miljöpartiets svar till dem som riskerar arbetslöshet på en arbetsmarknad av den dåliga karaktären. Det tycker jag är ett avslöjande besked.

Herr talman! Låt mig göra ett avslutande konstaterande, som jag tycker är utomordentligt glädjande. Vi kan ha olika uppfattningar om hur en fast förbindelse mellan Sverige och Danmark skall se ut. Men det glädjande är att det inte nu är fråga om ett ja eller nej till en fast förbindelse mellan Malmö och Köpenhamn, utan det är fråga om hur den fasta förbindelsen skall utformas. Det är verkligen en framgång i den debatt som har förts under ganska lång tid. I denna kammare finns tydligen en mycket klar majoritet för en fast förbindelse mellan Malmö och Köpenhamn. Frågan är bara vilken karaktär och utformning den fasta förbindelsen skall ha.

Anf. 143 SVEN-OLOF PETERSSON (c) replik:

Herr talman! I inledningen av sitt senaste inlägg sade Lars-Erik Lövdén något som gjorde mig förvånad. Han gav till känna uppfattningen att tillkomsten av en bro skulle ge Blekinge möjligheter till expansion. Vi kan konstatera att expansionen i de större tätortsområdena i vårt land, exempelvis Malmöregionen och Stockholmsregionen, i varje fall hittills inte har påverkat utvecklingen i Blekinge län på ett positivt sätt. Tvärtom har befolkningens antal minskat år efter år. Främst ungdomar har flyttat därifrån eftersom utkomstmöjligheter och arbete saknats. Likadant är det på många andra håll i landet. Det gäller områden som inte ligger i det s.k. triangelnätet, vid stora flygplatser eller – som det här skulle bli fråga om – intill ett stort brofäste.

Lars-Erik Lövdén säger också att man på ett snabbt och effektivt sätt kan ta sig över sundet via en bro. Har vi då bara bron att lita till? Vad händer den dag då vi av någon anledning tvingas stänga av bron?

I dag har vi dock färjeförbindelser mellan ett tiotal orter på det svenska fastlandet och Danmark resp. Tyskland. Jag tycker nog att det är viktigare att försöka utveckla de här färjekommunikationerna, så att människor kan ta sig till olika orter i nämnda länder. Men det är också viktigt att vi ser till att vi dels minskar antalet problem, dels kan klara oss från problem som kan uppstå vid en eventuell konflikt. Det kan ju också hända att vi av något annat skäl skulle behöva stänga bron för trafik. Då skulle vi inte komma någonstans.

Anf. 144 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! Lagom är bäst. En oändligt stor stad är inte den bästa staden. Malmö är ju Sveriges tredje största stad och Köpenhamn är Nordens största stad. Lars-Erik Lövdén vill tydligen knyta ihop dessa båda städer till en superstad – ett slags Örestad. Han tror att vi därmed får de största möjligheterna att skapa en god miljö och fina tillfällen till rekreation, utbildning osv. Men det är inte en självklarhet, och det är jag inte ensam om att tycka.

Jag vet att framtidsforskaren Åke E. Andersson, som annars är mycket positiv till vägar, också insett att det finns en lagom nivå även när det gäller städer och universitet. Tanken på en superstad måste alltså tillbakavisas. Om en stad blir för stor, överväger de negativa effekterna. Det är inte bara miljöeffekterna som är negativa, utan det gäller också de sociala effekterna. Drogmisshuset ökar. Det uppstår också andra problem, t.ex. förslumning.

När det gäller förbindelserna med Europa innebär faktiskt en sådan här bro en omväg. Snabbast går det, om man tar färjan direkt till kontinenten, inte via Danmark och Köpenhamn. Det argumentet haltar således också. Det är alltså fel att tänka så. Vill man ta sig till Europa, skall man åka direkt dit. Färjorna är då det bästa alternativet.

Sedan vill jag säga att Lars-Erik Lövdén har dragit en felaktig slutsats. I reservation 1 i detta betänkande förespråkar man en parlamentarisk utredning av frågan om en järnvägstunnel. Men det innebär inte ett krav på en järnvägstunnel. Det är alltså inte alls självklart, åtminstone är vi i miljöpartiet av den uppfattningen, att det över huvud taget skall vara någon form av fast förbindelse över eller under Öresund. En sådan här utredning får

väl visa på fördelarna ur trafiksynpunkt eller andra synpunter. Jag är inte övertygad i detta avseende.

Slutligen när det gäller nedläggningen av Kockums. Om man jämför antalet arbetslösa med antalet lediga platser, var faktiskt situationen i Malmö inte lika besvärlig som situationen i t.ex. Västernorrland vid denna tidpunkt. Det är bara att konstatera att det finns mycket större möjligheter på arbetsmarknaden i södra Sverige än det finns norröver.

Jag säger inte att staten inte skulle ha gått in för att mildra effekterna. Att placera en ny bilfabrik mitt i centrala Malmö tycker jag dock är en skandal. Vidare är jag inte säker på att pengarna har använts på bästa möjliga sätt när det gäller att minska arbetslösheten i Sverige totalt sett.

Anf. 145 ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! Trafiksituationen vad gäller förbindelserna över Öresund hade varit en helt annan, om vi på ett betydligt tidigare stadium hade fått ett beslut om nej till en bro. Då hade man helhjärtat kunnat satsa på miljövänligare alternativ, t.ex. färjetrafik och en tågunnel.

Beträffande H-H-leden har vi i centern alltid arbetat för ett miljövänligare alternativ, alltså för en järnvägstunnel antingen i H-H-leden eller mellan Malmö och Köpenhamn – och det är ju vad vi nu diskuterar.

Jag skulle önska att Lars-Erik Lövdén lyssnade litet bättre på den socialdemokratiska rörelsen. Jag tänker då på det socialdemokratiska ungdomsförbundet i Malmö och på alla de socialdemokrater i Skåne över huvud taget som säger nej till en bro. Men Lars-Erik Lövdén borde också, såvitt jag förstår, lyssna på Birgitta Dahl som betraktat bron som "spolad". Även om hon kom med en brasklapp om att rådslaget inom partiet naturligtvis måste få ha sin gång.

Anf. 146 BERTIL PERSSON (m) replik:

Herr talman! Lars-Erik Lövdén talade om möjligheterna till utveckling i den aktuella regionen. Jag vill i detta sammanhang understryka att nedgång-
en i Blekinge har skett i en situation där det inte finns någon bro. Vad som händer om det finns en bro vet vi inte. Det kan bli en förstärkning för Blekinges del, men det kan också bli en försvagning. Jag har i alla fall samma uppfattning som Lars-Erik Lövdén, nämligen att en bro skulle innebära en förstärkning.

Anf. 147 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag ber att få påpeka att gemälet gäller Lars-Erik Lövdéns anförande.

Anf. 148 BERTIL PERSSON (m) replik:

Herr talman! Jag tror alltså i likhet med Lars-Erik Lövdén att det är fråga om en förstärkning för hela södra Sverige.

Anf. 149 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! I mitt anförande sade jag, Ulla Tillander, att det bland oss socialdemokrater har rätt och råder delade meningar i denna fråga. För att vi i det socialdemokratiska partiet skall kunna bestämma oss för en viss linje –

centralt och även här i kammaren – i denna fråga har vi tillsatt en särskild arbetsgrupp, och under nästa år kommer ett rådslag att äga rum. Frammot sommaren eller i början av nästa höst kommer vi att kunna visa på ett ställningstagande från partiets sida. Vi sticker alltså inte under stol med att det har rätt delade meningar på denna punkt.

Vidare uppmanar Ulla Tillander mig att lyssna på rörelsen. Då vill jag säga att jag nog tycker att det är litet förmätet av Ulla Tillander att kasta sig in i den diskussion som vi inom det socialdemokratiska partiet för på den här punkten. Jag lyssnar mycket noga på rörelsen. Ibland företräder jag socialdemokraterna i Malmö. Dessa har fattat ett beslut om att vi skall förorda en fast, kombinerad väg- och järnvägsförbindelse mellan Malmö och Köpenhamn. Det rör sig om ett klart majoritetsbeslut. Jag säger detta enbart som en upplysning till Ulla Tillander. Egentligen vill jag inte diskutera det socialdemokratiska partiets ställningstagande med Ulla Tillander. Den diskussionen klarar vi bäst själva.

Sedan till Sven-Olof Petersson. Jag tror att det är gynnsamt också för Blekinge, om det finns goda kommunikationer med kontinenten. Men en förutsättning för att Blekinge skall kunna utnyttja fördelarna med goda kommunikationer med kontinenten är att det finns goda kommunikationer med Blekinge. På den punkten råder det inga delade meningar.

När den centerpartistiske landshövdingen i Kristianstads län, Einar Larsson, tar ställning för en kombinerad väg- och järnvägsförbindelse, tror jag att han gör det med utgångspunkt i sina strävanden att ta till vara Kristianstads läns intressen. Han inser säkert att det också gynnar Österlen och övriga delar av Kristianstads län.

Jag måste säga att jag blev ganska upprörd när Roy Ottosson sade att det kanske inte var befogat med särskilda insatser i Malmöregionen, detta med tanke på nedläggningen av Kockums Varv. Jag nämnde några siffror som jag tycker är mycket illustrativa i det avseendet. Vid den aktuella tidpunkten hade vi en arbetslöshet på 5,4 % i Malmö kommun. Det är ett mycket högt tal, och det inser också Roy Ottosson. 6 000 människor var öppet arbetslösa. Man kan naturligtvis inte i ett sådant läge fatta beslut om nedläggning av en verksamhet som sysselsätter 3 000 personer utan att föra ett resonemang om alternativ produktion eller om möjligheterna till annan sysselsättning. Innerst inne var nog inte heller Roy Ottosson inne på någonting annat. Om Roy Ottosson enbart hade fört ett resonemang om biltrafik eller inte, eller om han hade fört ett resonemang om det lämpliga med biltrafik som ersättning, hade det varit en annan sak. Men jag uppfattade Roy Ottosson så, att han i det läge som Malmö då befann sig i över huvud taget var motståndare till insatser.

Anf. 150 ULLA TILLANDER (c) replik:

Herr talman! Lars-Erik Lövdén underströk att man i rådslaget inom det socialdemokratiska partiet skall ta ställning till vilken linje man skall anta i denna fråga. Bara det att socialdemokraterna tog upp frågan i ett rådslag är faktiskt ett ställningstagande, just när de gjorde det i den situation då detta beslut fattades.

Socialdemokraterna har ofta betraktats som ett betongparti, och jag vill

säga till Lars-Erik Lövdén, att om socialdemokraterna vill ta bort betongstämpeln, går det inte att istadigt arbeta för byggandet av detta täta staket rakt över Öresund med kraftiga betongpelare och ännu kraftigare betongfundament. T.o.m. själva naturen suckar och vändas över ett sådant övergrepp.

En sak är säker: Varken Öresund eller Östersjön skulle vara påverkad av en sådan otjänst. På tal om rådslaget, önskar jag verkligen motståndarna inom socialdemokratin framgång i sitt arbete.

Anf. 151 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag kanske inte skall förlänga Kockumsdebatten alltför mycket, det handlar trots allt om Öresundsbron. Jag vill ändå säga att 5,4 % arbetslöshet är en mycket hög siffra, men den är ännu högre i vissa delar av Norrland. Detta gällde Malmö kommun, men i hela Malmöregionen finns det många arbetstillfällen. Läget under denna period var också tillfälligt och övergående.

I delar av Norrland har det däremot skett en långsam och säker utsugning av ungdomar och kvalificerad arbetskraft under många år. I en del kommuner kan det vara svårt att hitta tillräckligt med ungdomar för att klara äldreomsorgen – de finns helt enkelt inte. Så är situationen i stora delar av Norrland.

Det är i det perspektivet som man har reagerat mot den våldsamma miljardrullning som drogs i gång till Uddevalla och Malmö. De som sitter uppe i norr blir naturligtvis förtvivlade. Där saknas både det ena och det andra, som ni inte skulle kunna drömma om att vara utan nere i Malmö.

Jag vill än en gång säga att Malmö är en stor stad som har mycket goda möjligheter, och det finns inte någon anledning att göra en superstad av Malmö tillsammans med Köpenhamn. Jag tycker att ni i Malmö skall betänka detta litet grand, ur den synpunkten att Malmö lätt blir en sovstad till Köpenhamn med en sådan här förbindelse, eftersom hyrorna är billigare i Malmö och det är ett starkt tryck på bostäderna i Köpenhamn. Ni kan alltså hamna i en ganska tråkig situation, med förslumning m.m.

Detta var ett sidospår. Huvudfrågan är att det inte behövs och inte skall finnas någon fast Öresundsförbindelse för biltrafik, eftersom en sådan får katastrofala miljöeffekter i Öresund, Kattegatt och Skagerrak. Och har ni inte lärt er av det som hände i somras kommer ni aldrig att kunna lära er.

Anf. 152 SVEN-OLOF PETERSSON (c) replik:

Herr talman! Lars-Erik Lövdén sade i sin senaste replik att bra kommunikationer skulle vara bra för Blekinge län. Ja, förvisso är det så, och därför slåss vi i dag med näbbar och klor för att behålla de kommunikationer vi har både i och till länet. Där har faktiskt Lövdén och hans partikamrater ett stort ansvar för att se till att de beslut som fattades under vårriksdagen om det svenska järnvägsnätet blir uppfyllda och att vi inte förlorar de järnvägsförbindelser som dock fortfarande finns kvar i och till länet.

Det är också glädjande att herr Lövdén har omtanke om Blekinge, men det hade varit mer glädjande om omtanken hade gällt hur länet i sig skulle utvecklas och inte att länets eventuellt positiva framtid skulle bestå i att det byggs en bro nere i Malmöregionen. Det är dock så att den expansion som har

skett i sydvästra Skåne, även om den har skett utan bro hittildags – förhoppningsvis också allt framgent – inte har påverkat Blekingeregionen och den sydöstra regionen av vårt land så att utvecklingen har varit positiv, att befolkningen har ökat, att ungdomarna har haft chans att stanna kvar och att människor har kunnat se framtiden an med större framtidstro under de år som har gått.

Anf. 153 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Först vill jag säga till Roy Ottosson att det inte var jag som tog upp Kockumsproblematiken i denna debatt, men eftersom han gjorde det tyckte jag att jag hade ett behov av att replikera på den punkten. Vi har nu fått ett rejält besked från miljöpartiet i just den frågan, men det är inte säkert att malmöborna uppskattar det beskedet.

Sedan sade Roy Ottosson att lagom är bäst. Ja, det kan man naturligtvis påstå, men jag har den föreställningen att bra kommunikationer inte bara gynnar en positiv utveckling för näringslivet, utan de gynnar över huvud taget en positiv utveckling. Kulturellt, socialt och rent medmänskligt är bra kommunikationer någonting som gynnar framåtskridandet och utvecklingen. Dåliga kommunikationer missgynnar utvecklingen på alla dessa områden.

Jag tror på den nordiska gemenskapen, på att det finns ett starkt intresse av att knyta Danmark närmare till den nordiska gemenskapen, i stället för att Danmark, som nu, mer och mer orienterar sig neråt Västeuropa och att den nordiska gemenskapen därmed inte har den livskraft som den borde ha.

Roy Ottosson åberopade i en tidigare replik Åke Andersson. Jag brukar åberopa Åke Andersson när jag talar mig varm för en kombinerad väg- och järnvägsförbindelse mellan Malmö och Köpenhamn, därför att han vid några tillfällen har uttalat sig för en sådan. Det är möjligt att man kan använda argumentationen på olika sätt.

Jag konstaterar att de som står bakom reservation nr 1 har olika uppfattningar. Centern tar tydligen ställning för en tunnel mellan Malmö och Köpenhamn, medan miljöpartiet är något mer osäkert. Jag påstod att det fanns en klar majoritet i denna kammare för en fast förbindelse mellan Malmö och Köpenhamn, och jag tror fortfarande det, även om miljöpartiet i den senaste repliken mälde sig ur den majoriteten.

Jag vill vända mig till Ulla Tillander när det gäller miljön. Hon kallade socialdemokraterna ett betongparti. Det är så, som också Öresundsdelegationens rapport visade, att miljökonsekvenserna av ett brobygge inte skulle förvärras i förhållande till nuvarande transportalternativ. Där gjordes den bedömningen att det mycket väl gick att klara vattengenomströmningen till Östersjön genom kompensering muddringsarbeten. Man räknade mycket noggrant på luftföroreningsituationen och konstaterade att en bro inte innebar någon merbelastning i förhållande till nuvarande transportalternativ.

Jag är stolt över att vi inom det socialdemokratiska partiet har en intern partidemokrati, Ulla Tillander. Vi skall genomföra vårt rådslag, och sedan skall vi fatta beslut om hur vi skall ha det.

Tredje vice talmannen anmälde att Roy Ottosson och Ulla Tillander anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 154 GÖSTA LYNGBÄCK (mp):

Herr talman! Från Birger Rosqvist väntar jag mig en suck över parlamentarismens konsekvenser, men det må så vara – detta är ett ämne som vi i miljöpartiet är intresserade av och som vi vill debattera.

I denna fråga som i så många andra ärenden bör den första frågan vara: Vinner eller förlorar miljön på det beslut riksdagen fattar?

Att den frågan är viktig för Skånes del torde knappast behöva understrykas. Landskapets känsliga natur liksom Östersjöns och Västerhavets ekologiska balans är i fara. Vi vet alla att biltrafiken är den viktigaste orsaken till den pågående förstöringen.

Det står också klart, redan utan varje utredning, att en bilbro skulle öka biltrafiken i Skåne och Köpenhamn högst avsevärt. Att i det fallet endast ta hänsyn till de 17 kilometer som själva bron utgör är så naivt att jag faktiskt inte trodde att man diskuterade på det viset i denna kammare.

Det alternativ som reservation 1 förordar kan mycket väl, genom att kraftfullt profilera spårburen trafik, ge en minskning av biltrafiken, både i storstadsområdena och på landsbygden. Detta måste man se på, det måste utredas. Vad man också måste se på är de regionala effekter i form av ekonomisk överhettning och sekundära transporter som kan uppkomma. Det finns geografiska modeller som kan användas för beräkningar av vad som kan hända om centra förbinds med en mycket effektiv bro.

I den utredning, vars resultat måste beaktas innan något som helst beslut fattas, vilket förordas i reservation 1, måste följande direktiv inkluderas:

1. Vad sker med miljön nära tunnelns ändpunkter?
2. Vilka effekter kan väntas på större avstånd?
3. Vilka regionala förändringar av ekonomisk karaktär kan väntas?

Särskilt viktigt är det att alternativet med en järnvägstunnel utan biltåg provas förutsättningslöst. Det allra viktigaste i dag är dock att riksdagen klart slår fast att en bro över Öresund inte skall byggas. Det är vad reservation 1 verkligen går ut på. På ett sådant beslut skulle miljön vinna, och därmed, herr talman, både vi som lever nu och kommande generationer.

Anf. 155 BIRGER SCHLAUG (mp):

Herr talman! Först konstaterar jag att Lars-Erik Lövdén anser det vara förträffligt att placera en smuttspridande bilindustri i ett av Sveriges mest förorenade områden. Detta tycker jag är magnifikt.

Det finns vissa frågor som inte har tagits upp i dagens debatt, och jag skall försöka ta upp dem. Grundläggande är emellertid att Öresund faktiskt håller på att skadas och dö. Haven runt omkring oss håller på att dö. Men i Sveriges riksdag har vi fortfarande inte lärt oss så mycket att vi kan säga nej till en Öresundsbro, som genererar ökad bilism och därmed ökade kväveoxidutsläpp liksom ökad belastning på det hav som vi vet håller på att dö.

Jag noterar också, som en parentes, att talmannen har uppmanat

statsråden att vara närvarande vid viktiga debatter. Jag ser att inget statsråd är närvarande. Antingen anser de inte att detta är en stor miljöfråga eller också har de inte lyssnat på talmannen. Jag vet inte vad som gäller.

För att komma till rätta med miljöförstöringen krävs det att bilismen minskar, inte ökar. Kväveoxiderna måste minska med 75 % i dessa områden. Då hör vi moderater tala om att bilismen måste öka. Det är helt häpnadsväckande. Året är 1988, och detta skall vi få höra.

Moderata samlingspartiet utgör i just den här frågan ett exempel på omdömeslöst hyckleri. Moderaterna talar vitt och brett om att de vill komma till rätta med koldioxidproblemet och växthuseffekten. Men aldrig har jag hört en moderat politiker tala om att bilismen faktiskt står för 50 % av just koldioxiderna. När skall ni börja tala om det? Aldrig har jag heller hört en moderat kommentera det faktum att katalytisk avgasrening inte hjälper ens ett litet dyft när det gäller att minska koldioxidutsläppen.

Folkpartiet talar mycket gärna, speciellt i en valrörelse, om att de vill satsa ytterligare 10 milj. kr. på renovering av luftföroreningsskadade kulturskat- ter. Samtidigt vill man öka bilismen och öka luftföroreningarna. Vitsen med detta kan möjligtvis vara att det skall bli fart på den ekonomiska tillväxten. Ökad bilism ger fler bilar och större bensininköp. Sedan kan man reparera kulturskatterna, och då ökar den ekonomiska tillväxten, åtminstone kortsik- tigt.

För att få en Öresundsbro att löna sig behöver transporter över sundet enligt beräkningar fördubblas fram till år 2005. Detta sker i en region som redan är hårt belastad. Varför skall transporter fördubblas fram till år 2005? Kan någon förklara det för mig? Varför skall vi ha det så?

Jag tror att en majoritet av politikerna i den här församlingen fortfarande inte har begripit att haven håller på att dö, att luftföroreningarna i städerna i Skåne uppvisar skyhöga nivåer. Har ni inte förstätt att barnen i de här städerna drabbas av luftföroreningarna? Det finns faktiskt forskare som hävdar att vartannat barn i storstäderna riskerar att någon gång under sitt liv få cancer. Till stor del beror detta just på bilismen.

200 000 människor i vårt land bor eller arbetar vid gator där luftförore- ningsvärdena är högre än vad FN säger är tolerabelt. 200 000 människor – och här talar man om ökad bilism och en Öresundsbro.

Utskottet talar om kompletterande studier, för att kunna ta ställning i frågan. Men det behövs inga mer studier i frågan. Det räcker med dem som finns. Man kan läsa Naturskyddsföreningens remissvar på utredningen om Öresundsbron. Tekniska högskolan i Stockholm, SMHI, miljövårdsenheten, naturvårdsverket, ja, alla som tar miljöhänsyn säger nej. Ändå säger socialdemokraterna, folkpartiet och t.o.m. moderaterna: Vi värnar om miljön. Men då tar ni ställning för andra intressen. Ni struntar faktiskt i miljöfrågorna.

Vi hävdar att vi helt enkelt inte har råd med en Öresundsbro. Vi har inte råd med ökad bilism. Vi har inte råd med bilbro över Öresund och inte heller över Stora Bält. Vi har inte råd med ett dött hav helt enkelt. Vi har inte råd med att Skånes bokskogar dör. Vi har inte råd att hålla barnen i sydvästra Skåne inne på grund av luftföroreningar. Vi har inte råd med dåliga beslut i Sveriges riksdag. Vi har faktiskt en unik chans nu. Här har naturligtvis alla de

socialdemokrater som jag vet innerst inne vill stödja reservation 1 en nyckelposition. Ta chansen! Fatta ett historiskt beslut och sudda ut den enorma, fula stämpeln av betongparti, som Ulla Tillander nämnde förut. Jag hoppas att socialdemokraterna skall använda huvud och hjärta i denna fråga och inte låta sig lurav av Lars-Erik Lövdéns eller Birger Rosqvists hjärta och huvud.

Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Anf. 156 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Jag trodde att miljöpartiet skulle stå för hederlighet och ärlighet. Men det är inte riktigt på det viset, Birger Schlaug. Jag sade inte det Birger Schlaug påstod att jag sade om Saabs bilfabrik i Malmö. Jag attackerade miljöpartiet för att ni uppenbarligen anser att det inte fanns skäl till särskilda insatser i Malmöregionen till följd av nedläggningen av Kockums civila fartygsproduktion. Det var det jag attackerade, Birger Schlaug, och inget annat.

Anf. 157 BERTIL PERSSON (m) replik:

Herr talman! Avgasrening reducerar radikalt utsläppen av kväve.

Men jag skulle vilja fråga miljöpartiet av vad det egentligen vill åstadkomma energi i Sverige, när det inte vill utnyttja kärnkraftverken på det sätt som en bred majoritet av svenska folket har beslutat i folkomröstning. Åstadkommer man inte energin via kärnkraft, måste man åstadkomma den på något annat sätt. Luftföroreningarna har radikalt reducerats i Skåne, med undantag för stoftet. Av svavlet i Skåneregionen kommer endast 15 % från tillverkning inom landet. Även kväveföroreningarna har minskat radikalt sedan 1970. Därmed inte sagt att vi inte skall gå vidare.

Förvisso är luftföroreningarna en orsak till att fler människor i Malmö än någon annanstans får lungcancer, men den dominerande orsaken är enligt alla forskare att man röker för mycket. Man röker mycket mer i Malmö än i övriga landet.

Anf. 158 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Herr talman! Jag kan konstatera att Lars-Erik Lövdén och jag är i alla fall överens om en sak, nämligen att det var inte det mest förträffliga att lägga en bilindustri mitt inne i Malmö.

T.o.m. riksdagen, den församling vi nu sitter i, har fattat ett beslut om att utsläppen av kväveoxider skall minska med 30 % fram till 1995. Än så länge har ingenting av detta skett. Tvärtom är det snarare så att utsläppen ökar. Då har vi partier som här talar om att bilismen skall öka – vilket blir en följd av en Öresundsbro där man kan köra bilen.

Bilismen ökar med 6–7 % per år, och det äter upp de effekter som den katalytiska avgasreningen ger. Jag konstaterar ännu en gång att moderaterna vägrar tala om koldioxidproblemen, som de säger är den största och viktigaste frågan. Ändå talar de om ökad bilism, vilket ökar koldioxidutsläppen.

Vi kanske kan diskutera energipolitiken någon annan gång. Jag ställer i och för sig gärna upp på att göra det nu. Men det är inte så dumt med

biobränsle och vind. Jag slutar detta inlägg med att säga att i stället för en bilindustri i Kockum i Malmö, kanske man skulle satsa på New Wind – det företag som tvingades gå i konkurs.

Anf. 159 JAN ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag skall börja med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Det är sant som någon har sagt att denna fråga har varit föremål för många diskussioner och utredningar. Men därmed är det inte sagt att frågan är färdigutredd. De utredningar som har visats och lagts fram under årens lopp har alla kommit till olika resultat, och det har ofta berott på att nya omständigheter har kommit i dagen.

I dag är det faktiskt så att det finns en del nya omständigheter som gör att de ställningstaganden som kanske gjordes för något år sedan behöver omprövas. En omständighet är att borrhutstekniken har utvecklats och sannolikt kommer att utvecklas i framtiden. Den andra omständigheten, och det är den viktigaste aspekten, är att kunskaperna om den miljöförstöring som har pågått under många år i den här regionen och i många andra regioner – men när vi nu diskuterar denna region skall vi hålla oss där – har blivit större. Vi vet vad miljöförstöringen har resulterat i när det gäller Öresundsområdet.

Det finns inget akut behov av att snabbt lösa denna fråga. Om man undersöker saken ser man att i allt väsentligt fungerar förbindelserna över Öresund väl. Där finns en betydande överkapacitet när det gäller såväl person-, fordons- som järnvägstrafik. Jag medger dock att persontrafiken specifikt i området Malmö–Köpenhamn inte är tillfredsställande. Det påtalade även representanterna från Helsingborg under partikongressen. Det är det stora problemet. Men när det gäller fordons- och järnvägstransporterna och persontrafiken i övrigt fungerar detta väl och kommer inom överskådlig tid att fungera.

Jag har även några kommentarer angående Öresundsdelegationens ställningstagande. Det finns en hel del kritik att rikta mot en del detaljer i utredningen. Jag skall kort nämna några punkter. De ekonomiska beräkningarna är inte fullödiga. Man tar t.ex. inte hänsyn till alla kostnader som skulle bli följden av en bro med kombinerad järnvägs- och vägförbindelse. Man räknar fel när det gäller tidsvinsterna. Man tror t.ex. att en Stockholmsbilist kan köra på fem minuter från Kropckarusellen utanför Helsingborg ner till Malmö. Det är fullständigt omöjligt. Man gör alltså felaktiga beräkningar. Man har enligt min mening inte tagit tillräcklig hänsyn när det gäller de regionalpolitiska konsekvenserna. Jag tycker att man negligerar de negativa konsekvenserna för färjetrafiken. Men framför allt har man inte tagit tillräcklig hänsyn till de miljökonsekvenser som kan bli fallet av en vägförbindelse över Öresund.

Man säger att den lösning som förordas skulle ge marginella effekter. Jag tror att det är klart att det med tanke på den rätt kraftiga trafikökning som man räknar med och den situation som råder vid Öresund inte är fråga om några marginella effekter. Men även om det skulle vara fråga om marginella effekter, tror jag inte att Öresundsregionen och Öresund tål några sådana effekter i negativ riktning.

I Öresundsdelegationen har man även diskuterat en s.k. nollösning. Det skulle vara möjligt att sänka hastigheten för att uppnå denna nollösning, dvs. extraordinära åtgärder. Jag menar, och där har jag stöd av de ställningstaganden som kan komma nu när det har tillsatts en delegation som skall se över miljöfrågorna i Skåne, att den frågan kan bli föremål för behandling. Men inte för att uppnå en nollösning, utan faktiskt för att förbättra miljön i västra Skåne. Nollösningar är inte något eftersträvansvärt.

Vi vet att läget i dag är långt allvarligare än vi kunde tro. Jag tycker att regeringen har handlat snabbt och konsekvent när det gäller miljöfrågorna, när man nu har förklarat västra Skåne som en speciellt miljöbelastad region. Regeringen har nu ganska snabbt tillsatt en delegation som skall arbeta med dessa frågor och komma med förslag. Vid presskonferensen om delegationen gav miljöministern uttryck för att man skulle prioritera den spårbundna trafiken och att biltrafiken skulle minska. Därför tycker jag att det alternativ som har dykt upp är intressant. En fast järnvägsförbindelse i form av en borrhad tunnel mellan Malmö och Köpenhamn skall undersökas. Då skulle dessa mål kunna uppfyllas.

Anf. 160 BIRGER SCHLAUG (mp) replik:

Herr talman! Jan Andersson sade att förbindelserna fungerar i stort sett väl som de är i dag, sydvästra Skåne tål inte mera miljöbelastning och läget är långt allvarligare än vi trott. Därefter yrkar Jan Andersson *inte* bifall till reservation I. Han yrkar bifall till hemställan. Samtidigt säger Jan Andersson att den eventuella järnvägstunneln skall utredas. Men det är det som framgår av reservation I.

Anf. 161 BERTIL PERSSON (m) replik:

Herr talman! När Jan Andersson påstår att nuvarande förbindelser över Öresund fungerar väl, kan man konstatera att han knappast har varit i Skåne vintertid när isen ligger.

Anf. 162 JAN ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag är bosatt i Skåne, och jag är kanske bosatt på det ställe där trafiken fungerar som allra bäst. Det skall jag villigt erkänna. Visst har det hänt även i Helsingborg att när isen har kommit har vi någon enstaka dag haft problem. Men det rör sig om enstaka dagar. Jag är medveten om, och det sade jag också, Bertil Persson, att förhållandena inte är lika tillfredsställande i Malmö. Därför tycker jag att denna diskussion som vi har haft om en fast förbindelse Malmö-Köpenhamn i form av en järnvägstunnel är intressant.

Till Birger Schlaug vill jag säga att vårt parti har kommit till ett ställningstagande som också jag står bakom, nämligen att vi skall utreda de båda alternativen för att sedan väga dem ekonomiskt och miljömässigt mot varandra. Det är inte otroligt att alternativet med en vägbro kombinerad med en järnvägsförbindelse i ett snävt ekonomiskt perspektiv ter sig ekonomiskt mer lönsamt. Men jag är lika övertygad om att skall man ta miljömässig hänsyn är järnvägsförbindelsen det alternativ man skall föredra. Nu skall vi ha denna gång i vårt parti, och sedan skall vi väga frågorna mot varandra. Jag kan konstatera att miljöhänsynen har vunnit mer och mer inträng, och det gör att jag tror att ställningstagandet lutar åt ett visst håll.

Anf. 163 ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! Jag skall börja med att yrka bifall till reservation nr 1 från miljöpartiet, centern och vpk. Men som miljöpartirepresentant för dem, bl.a. i fyrstadskretsen, som varken önskar en bro eller en tunnel i Öresundsregionen, vill jag framföra följande synpunkter på en utredning om en fast förbindelse: den behövs inte, den kostar bara pengar och den förlänger beslutstiden. Ge i stället klara besked om att färje- och båttrafiken skall klara av all trafik över Öresund! Då vågar man satsa på miljövänliga, nya och gamla båtar och färjor, med de reningskrav när det gäller dieselfordon som inom kort kommer.

I dag vågar sjöfarten inte satsa för fullt, eftersom det inte finns klara direktiv om att den skall få finnas kvar. En felsatsning skulle vara katastrofal. Samtidigt är just bristen på färjesatsning en av orsakerna till att en bro eller en tunnel efterfrågas. Turtätheten är i dagens läge inte tillräcklig, speciellt inte vintertid. Men, kära nän, varför kan man inte ta sig från Sverige till Köpenhamn när det är vinter, när man kan ta sig från Stockholm till Finland? Det är ju en fråga om vilka båtar man satsar på. Och att man inte satsar på sådana båtar beror som sagt på att ingen vet hur förbindelserna kommer att få lov att se ut i framtiden.

Förutsättningen för att satsa på färje- och båttrafiken är givetvis att godstrafiken sker på järnväg för att inte ytterligare förvärra det som jag tycker redan är en miljökatastrof i södra Sverige. Då behöver inte all trafik från och till kontinenten lotsas över på ett enda ställe. Vi har inte råd att samla ihop miljöföroreningarna på en enda plats. Vi behöver få en spridning av trafiken utefter hela västkusten. Det är viktigt också från sårbarhetssynpunkt; det har tagits upp tidigare här i dag. Därför vill jag att ni tar hänsyn till skåningarna – det är faktiskt de som får stå ut med trafikkoncentrationens avigsidor, var den nu än hamnar.

För övrigt anser jag att miljön måste gå i första hand.

Anf. 164 KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Normalt när jag begär ordet i samma ärende som Lars-Erik Lövdén brukar jag göra det för att opponera mot vad han har sagt. I det här ärendet är det precis tvärtom. Som representant för folkpartisterna i Malmö kan jag i *detta* ärende nöja mig med att instämma i vad Lars-Erik Lövdén sade i sitt inlägg: Nu borde det vara slut med utredandet och dags att gå till handling.

Om man bortser från Lövdéns påtvungna försvar för socialdemokraternas olika turer kring en fast förbindelse sade han nämligen i sak detsamma som jag själv har gjort i ungefär tio inlägg i den här frågan under tidigare debatter; den har inte bara debatterats förra året. Herr talman! Jag önskar inte mina nya kolleger på fyrstadsbänken ödet att behöva debattera en fast förbindelse över Öresund i 13 år, vilket jag har gjort. Det undviker man lättast om vi går från utredande till handling.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenium.)

Fiske

Anf. 165 CARL G NILSSON (m):

Herr talman! Sverige har stora resurser för fiske och fiskeproduktion. Vi har en lång kust med djupa skärgårdar, vi har tiotusentals sjöar, och vi har våra älvar och våra vattendrag.

Yrkesmässigt sysselsätts för närvarande ungefär 4 000 människor i fiske och fem sex gånger så många i fiskberedningsindustrin, fiskhandel och service av olika slag. Denna näring är viktig ur många aspekter.

Förutom ur försörjningsaspekt är fisket viktigt från beredskapssynpunkt, och det är en viktig del av begreppet levande landsbygd. Våra unika, fina svenska skärgårdar skulle inte vara vad de är om de inte hade en fast boende befolkning. De skulle heller inte vara möjliga att försvara vid eventuell ofred utan en kustfiskarbefolkning med sin fiskeflotta.

Fritidsfisket i Sverige har mycket stor omfattning – det anses att vi har ungefär två miljoner fritidsfiskare här i landet. Det är en bra fritidssysselsättning från flera synpunkter. Den nyttiggör fiskeresurser i många vatten som inte brukas på annat sätt, den ger rika möjligheter till naturupplevelser, och den kan utövas utan stora kostnader för den enskilde.

Men det får inte bli – och behöver heller inte bli – något motsatsförhållande mellan yrkesfiskare och fritidsfiskare. Genom det fria handredskapsfiskets införande berövades innehavarna av fiskerätten möjligheterna att utnyttja denna tillgång och orsakades därigenom ekonomiska förluster. Erfarenheterna av den reformen – eller skall vi kanske kalla det konfiskationen? – är heller inte bra. På vår ostkust, från Stockholm i norr till Kalmar i söder, är yrkesfiskarna bekymrade. Avsaknaden av t.ex. skyddszon för deras rörliga redskap – nät, skötar m.m. – innebär en i markant utsträckning ökad skadegörelse från det ökande sportfisket. Det innebär att yrkandet i motion 409, att vi ytterligare skall utöka det fria handredskapsfisket, bestämt måste avvisas.

I stället bör det pågående arbetet med att bilda fiskevårdsområden fortsätta intensivt. Hittills har nära 1 000 områden bildats, och detta är till gagn för såväl vattenägare som sportfiskare. Det är också ett allmänt intresse att vi får en fungerande förvaltningsform i våra vatten. Då ges möjligheter att fatta beslut om gemensamma frågor, t.ex. om kortförsäljning, kalkning av försurade vatten, fisketillsyn, m.m.

Låt mig också säga ett par ord om kräftor i allmänhet och om Ylva Annerstedts motion 406 i synnerhet.

Få svenska djur har väl omgetts med så mycket festivitas, så mycket känslor och så många myter som kräftor. På fyra veckor i augusti och september äter vi svenskar mellan två och tre miljoner kilo kräftor. Övervägande delen är importerade, men andelen svenska kräftor ökar nu år från år. Denna ökning beror på lyckade inplanteringar av signalkräftor i svenska vatten sedan kräftpesten slagit ut nästan alla våra gamla flodkräftor.

I över 1 000 sjöar och vattendrag finns nu signalkräftor utplanterade, och produktionen ligger i dag troligen runt 250–300 ton per år.

Jag kan förstå dem som tycker det är märkligt att man inte kan få köpa djupfrysta kräftor efter nyårsafton, vilket är det som nu gäller. Det saluförbudet på kräftor har emellertid ett motiv. När det – av biologiska skäl – är förbjudet att fiska kräftor – och även hummer, för den delen – får kräftor och hummer inte heller saluföras. Man skall kunna kontrollera att fiskeförbudet efterlevs. Vi behöver fortfarande under en uppbyggnadsperiod för det svenska kräftbeståndet ett fiskeförbud vissa tider av året.

Av det här resonemanget följer att vi gärna skulle kunna få köpa djupfrysta kräftor åtminstone fram till förslagsvis den 1 juli. Då kan ju de som till äventyrs vill äta kräftor på midsommarafton göra det. Jag tycker att utskottets skrivning på den här punkten är tillfredsställande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 166 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! När vi nu går att diskutera fisket vill vi från folkpartiet understryka dettas roll i samhället på flera olika områden.

Det första jag vill understryka är naturligtvis fiskets roll som en del av livsmedelsförsörjningen. En annan faktor är självfallet sysselsättningen, ofta då i annars sysselsättningsvaga områden. En tredje viktig punkt är den bevakning av vårt territorialområde ute till havs som många fiskare utför så att säga frivilligt och egentligen utan några som helst andra befogenheter än att vara Sveriges ögon utåt. De här viktiga faktorerna spelar en väldigt stor roll när det gäller att se på fiskets betydelse i samhället.

Men fisket hotas också på flera olika områden. Ett sådant viktigt område är miljön. Där hade det nog passat väldigt bra, om socialdemokraterna i regeringens proposition och i den majoritetsskrivning som finns i betänkandet i dag också hade noterat det tillkännagivande som riksdagen gjorde i våras när det gäller beslutet beträffande Nordsjökommission. Tyvärr fattas detta i den uppräknade av olika åtgärder som är viktiga här. Det man måste betona för Kaj Larsson såsom talesman för socialdemokraterna är: Det går inte att söla på alla möjliga viktiga områden för regeringen och socialdemokraterna. Detta är ett område som det inte får sölas med och som är av vikt för fisket och dess framtid.

En annan viktig punkt är utfiskningen och den övervakning som erfordras i de här sammanhangen. Nu har vi fått reda på under de senaste av dagar att åtgärder har vidtagits och kommer att vidtagas när det gäller bl.a. att beställa ytterligare fartyg för övervakningsprogrammet.

Ännu en viktig faktor är naturligtvis det som tas upp i betänkandet när det gäller vår kompetens i de internationella förhandlingarna om överenskomelser. Detta rör bl.a. frågan om utfiskning men också handel och övrig verksamhet som har med fisket att göra. Självfallet är det också av stor betydelse när det gäller frågan om EG. Vi ställer oss bakom det som utskottet har preciserat, nämligen att vi skall fästa stor vikt vid att vi i Sverige har en egen kompetens vid förhandlingarna i sådana sammanhang. Det gäller inte minst att ha en fortsatt stark kompetens inom t.ex. delegationen vid EG i Bryssel beträffande de här frågornas behandling.

Ytterligare en faktor är den fiskelag som vi har och som i princip har varit oförändrad sedan sin tillkomst för snart 39 år sedan, detta trots de stora förändringar som har ägt rum när det gäller såväl fiskbeståndet som fiskets omfattning, struktur och betydelse, ekonomiskt och på andra sätt. Fiskeriförordningen fyller inte de krav som man i dag kan ställa på en modern lagstiftning. Därför måste jag också här rikta en uppmaning till Kaj Larsson: Det är viktigt att arbetet påskyndas i jordbruksdepartementet. Vi är många förutom fiskeristyrelsen som anser att författningen måste ses över. Nu får det inte heller på detta område sölas längre i regeringen.

Så över till några av de speciella folkpartiförslag som vi i vissa fall också har ställt oss bakom i reservationerna vid utskottsbetänkandet. Till att börja med vill jag dock göra ett litet observandum när det gäller det som framförts i en motion som bl.a. behandlar de grunda havsvikarna och den sandsugning och tippning av muddermassor som förekommer i det som i praktiken är fiskens barnkammare. Vi i folkpartiet föreslår i en motion att fiskenämnden i ett län där detta skulle kunna bli aktuellt bör ges tillfälle att yttra sig innan ett sådant arbete påbörjas. Vore det, kan man fråga Kaj Larsson, inte rimligt att sådana synpunkter också beaktades? Det är faktiskt ändå en miljöfråga.

Herr talman! Jag vill också ta upp de frågor som gäller torsken i Bottenhavet. Torskfisket har under en period haft stor omfattning, men nu har det fiskats ut. Under intryck av detta anmälde länsstyrelsen och fiskenämnden i Västernorrlands län att man kunde få vidta regleringar och åtgärder. Vad blev resultatet? Jo, man hänvisade till att fiskeristyrelsen i god tid, innan isen släpper 1988, skulle lämna rapport för att kunna skapa underlag för eventuella regleringsåtgärder. Det man frågar sig är: När skall isen för 1988 egentligen släppa? Jag har för mig att nu börjar isen för 1989 att lägga sig, och ännu har vi inte sett något beslut eller ens något underlag för beslut. Nej, här erfordras något helt annat. Därför yrkar jag bifall till folkpartiets reservation nr 2.

Jag vill också yrka bifall till vår reservation 3 om laxfisket och självfallet också till reservation 4, som avser de djupfrysta kräftorna. Folkpartiet har hittills varit ensamt om att driva på i den frågan, men nu har vi fått höra att moderata samlingspartiet äntligen har anslutit sig och också miljöpartiet. I denna fråga är de naturligtvis välkomna på den linje som folkpartiet länge har drivit. Den fråga man återigen måste rikta till socialdemokraterna är: När skall ni sluta med ert motstånd mot en ändring i detta avseende? Vi har en 50 år gammal lag som kom till innan djupfrysningstekniken hade tagits i bruk. Det är faktiskt dags att ändra på sådana obsoleta bestämmelser.

Herr talman! Med detta vill jag alltså ännu en gång understryka att jag yrkar bifall till de reservationer som folkpartiet biträtt i utskottet.

Anf. 167 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Fisket är en viktig näring för vår försörjning här i Sverige. Tyvärr fiskas och produceras den fisk vi äter i ganska liten utsträckning i Sverige. Jag hörde ett föredrag härförleden av en expert på detta område som sade att om vi hade en annan fiskeripolitik här i Sverige, skulle vi kunna producera betydligt mycket mer fisk än i dag. Som exempel nämndes andra länder som bl.a. Norge, där man satsar på fisket.

När det gäller den fisk vi tar upp ute i havet är bekymren stora i fråga om miljön. Tillgången på fisk begränsar våra möjligheter. Hur mycket vi kan utöka vår upptagning av fisk i Östersjön med anledning av att vi nu på ett bättre sätt disponerar den vita zonen vet jag inte. Men jag utgår från – liksom vi gjorde när vi senast debatterade dessa frågor här i kammaren – att vi tar till vara våra intressen på ett bra sätt.

Vad som kan och skall komplettera havsfisket är våra möjligheter att odla fisk. Där kan vi göra mycket mer. Vi har från centerpartiets sida en reservation där vi tar upp möjligheten att stimulera fiskodlingen. Det finns svårigheter med miljön och med sjukdomar som tas upp i betänkandet. Dessa svårigheter begränsar möjligheterna. Men enligt vad de experter som kan detta påstår är de bekymren betydligt mindre än vi trott, om detta hanteras på ett riktigt sätt. Kunskapen på detta område finns också i Sverige, om man bara försöker utnyttja den. På det sättet skulle vi kunna bli självförsörjande när det gäller fisk i betydligt större utsträckning än i dag. Men då behöver också vattenbrukslånen bli förmånligare och möjligheterna att få sådana lån utökas. Detta tar vi upp i vår reservation.

Vi tar i vår reservation också upp att det behövs skydd för fiskodlingar, så att dessa inte störs genom fiske med krok och andra redskap i närheten. Detta är egentligen självklara ting, men det måste till regler för att det skall fungera. Detta tar vi upp i reservation 5, till vilken jag yrkar bifall.

Ett betydligt större problem är i dag miljöstörningarna i havet. Vi tar inte upp så mycket om det i detta betänkande. Dessa frågor återkommer vi till i det betänkande som skall behandlas här om en tid, vilket gäller säldöd och algblooming. I detta sammanhang har vi från centerpartiet krävt åtgärder för att stödja fiskarna.

När det gäller fisket rent allmänt är miljöåtgärder för att rädda vattenkvaliteten absolut nödvändiga. Det är ganska meningslöst att diskutera allt det andra, om vi inte löser dessa problem. Därför är detta oerhört viktigt.

Herr talman! Vi återkommer emellertid till dessa frågor. Jag vill yrka bifall till vår reservation i detta betänkande.

Anf. 168 JAN JENNEHAG (vpk):

Herr talman! Jag lyssnar med ett visst intresse till Lennart Brunanders anförande. Han sade i sitt inlägg att fisket är en viktig näring och att vi behöver en fiskeripolitik som tar till vara de möjligheter och resurser fisket ger. Det är alldeles riktigt. Argumenten var hämtade från vpk:s reservation i detta betänkande.

Fisket är en näring som kan utvecklas. Vår fiskkonsumtion kan i betydligt större utsträckning tillgodoses genom egen produktion. Vi kan minska importen. Vi kan ge fisket bättre villkor och utforma politiken så att vi säkrar långsiktig lönsamhet. Vi kan gynna fiskevärden. Vi kan bekämpa kortsiktiga vinstintressen.

Man kan fråga hur det kommer sig att Lennart Brunander inte tar konsekvenserna av sina utmärkta åsikter och ansluter sig till vår reservation. Är det detta med statlig fiskeripolitik som skrämmer? Det är inte konstigare än att det här rör åtgärder som fordrar insatser från samhället för att vi skall kunna lyckas. De vinstintressen och de krafter som hittills har verkat har gått

i motsatt riktning mot långsiktiga gynnsamma villkor för svenskt fiske.

Torsken i Bottenhavet är slut. Den myndighet som haft det övergripande ansvaret, fiskeristyrelsen, har inte haft kraft att gripa in. Det har inte rätt brist på tecken på att den nuvarande situationen skulle uppstå. De som sysslar med fiske utefter Norrlandskusten, fiskarnas organisationer och de myndigheter som regionalt har ansvaret, har med kraft varnat för denna utveckling. Ändå har utvecklingen fått fortgå, på grund av att samhället inte har vågat eller kunnat ingripa eftersom organisationen är för svag.

Förmodligen står vi, i och med den ekonomiska situation som nu råder för många av de yrkesverksamma fiskarna utefter Norrlandskusten, inför en svår återuppbyggnadsperiod. Vi står inför en förstöring av de insatser som gjorts bl.a. från samhällets sida utefter kusten när det gäller att skapa goda möjligheter för hamnar, fryshus m.m. Yngre fiskare lämnar kåren. Det blir en smärtsam process att bygga upp verksamheten igen.

Laxens fortlevnad har ställts på svåra prov. De åtgärder som hittills har vidtagits till skydd för naturreproducerande lax har inte kunnat ändra på situationen. Den stora mängd lax som odlas på avelsanläggningar och sedan sätts ut i älvarna får inte möjlighet att återvända till sina födelsevatten; laxen fiskas upp. De få laxar som når tillbaka till älvmyningarna försvinner också. Jag bor i ett område där det finns ett rikt laxfiskevatten, vid Indalsälvens utlopp. Här har vi också andra faktorer som stör fisket: den massiva miljöförstörelsen. Folk som bor där frågar sig om de vågar äta den fisk de tar upp. Vågar vi äta laxen, strömmingen och de andra fiskar vi får upp ur dessa vatten? Dioxinproblemet har också aktualiserat dessa frågeställningar. För några år sedan möttes vi av sneda leenden och bortförklaringar. Nu är det ett annat minspel hos företrädarna för de krafter som svarat för utsläppen. Laxen kommer att få svårt att överleva utefter Norrlandskusten, om vi inte vidtar kraftfulla åtgärder. Arten kommer att försvinna för evigt.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till reservationerna 1, 2 och 3.

Anf. 169 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Det är roligt att Jan Jennehag tycker att jag har kloka åsikter. Det är ett fall framåt. Jag är inte beredd att driva en fiskeripolitik som har mera socialistiska inslag. Här gäller det att stödja och stimulera den fria företagsamheten och ge de människor som har satsat på fiske bättre förutsättningar. Det är möjligt att vi så småningom kan komma fram till något som kan bli bra.

Anf. 170 JAN JENNEHAG (vpk) replik:

Herr talman! Vi lär inte nå enighet i de stora frågorna så länge Lennart Brunander är rädd för socialismen, så vi får nöja oss med de små.

Jag efterlyser samhällsåtgärder här för att man skall kunna komma någon vart. Dessa möjligheter finns även i ett Sverige som ännu icke är socialistiskt. Det kan Lennart Brunander vara lugn för!

Anf. 171 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Jag har inte för avsikt att i detta anförande kommentera allt som tas upp i betänkandet – vi i utskottet är ju till stor del eniga härom. Jag

ämnar i stället koncentrera mig på de tre reservationer som miljöpartiet står bakom.

Den första reservationen som vi stödjer är reservation 2, som handlar om torskfisket i Bottenhavet. Det var ett fiske som blev en mycket snabbt upplöslig och en snabbt ihopfallande affär. Utfiskningen gick fort. Vi vet att torsken inte förökar sig i så pass sött vatten som vattnet i Bottenhavet. För att rommen skall kunna hålla sig svävande i vattnet måste det vara tillräckligt hög salthalt, och det är först nere i Östersjön på ganska djupt vatten som detta är möjligt.

Då frågar man sig naturligtvis varför det för några somrar sedan fanns så mycket torsk i Bottenhavet. Kom det mängder av torsk dit upp för att de naturliga lekplatserna i Östersjön blivit förstörda av övergödning och miljögifter eller finns det verkligen ett underlag för ett begränsat industrifiske av torsk i Bottenhavet med trålare och allt vad det innebär? Skall man alls tillåta trålfiske i Bottenhavet? Frågetecknen är många. Efter vad man kan se nu, fiskade man för mycket med trål, men det är lätt att säga i efterhand. Trots att vi kan se resultatet i dag, vet vi egentligen mycket litet om biologin bakom och orsaken till att det från början blev så mycket torsk i Bottenhavet. Vi måste få fram en forskning som klargör hur ett uthålligt fiske i Bottenhavet skall se ut. Vi måste skaffa oss kunskaper om vilken bärförmåga Bottenhavet som EKO-system har. Därför är det viktigt, som anförs i reservation 2, att man när det gäller de här frågorna satsar på mera grundläggande forskning. Vår mening är att man ännu så länge egentligen inte vet så mycket om marinbiologin i Bottenhavet.

Däremot vet vi att det bedrivs ett mer småskaligt yrkesfiske av bl. a. torsk längs Norrlandskusten. Denna för kustregionerna viktiga näring är nu på utdöende, delvis beroende på den oväntade konkurrensen från västkustrålarna. Detta är också ett argument för att undersöka hur ett småskaligt, långsiktigt fiske längs Norrlandskusten skall se ut. Vilka stödåtgärder kan behövas? Innan vi vet skall vi inte heller tillåta ett omfattande trålfiske i Bottenhavet, som kan innebära rovfiske. Därmed yrkar vi i miljöpartiet de gröna bifall till reservation 2.

I reservation 3 krävs kraftfulla åtgärder till skydd för den naturreproducerade laxen. Den omfattande laxodlingen bygger på den naturliga laxen. Man fångar upp vild lax vid älvmyrningarna och klämmer ur ägg och mjölke, vilket är basen för hela den omfattande laxodlingen längs Norrlandsälvarna. Vi kan också konstatera att den genetiska basen smalnar hos dessa laxar som odlas. Den genetiska variationen försvinner stegvis, och detta är en snabbt försvinnande naturresurs. Jag tror inte att jag överdriver när jag påstår att den naturliga laxen är en utrotningshotad djurart. Vi närmar oss kollaps för den arten.

I dag finns en rad restriktioner för laxfiske vid kust och i älv, vilket har minskat fisketrycket. Det är bra – för laxen. Men man måste också minska laxfisket i Östersjön, inte minst i den före detta vita zonen. Det är ett villkor om laxen som vild art skall kunna överleva, om den naturresursen skall kunna bevaras till nytta för människor i vårt land. Därmed yrkar vi bifall till reservation 3.

I reservation 4 krävs att förbudet mot försäljning av djupfrysta kräftor

under vissa tider på året skall tas bort. Det är enligt vår mening ett onödigt förbud, vilket torde vara uppenbart, då djupfrysta kräftstjärtar får säljas året om. Jag yrkar därför bifall även till reservation 4.

Anf. 172 KAJ LARSSON (s):

Herr talman! I jordbruksutskottets betänkande nr 2 behandlas motioner från allmänna motionstiden i januari 1988 om fiske. Till betänkandet har fogats 5 reservationer.

Det svenska fisket är – som vi förstått av tidigare inlägg – långt ifrån problemfritt. Orsakerna är flera. Föroreningarna i haven som alla känner till sätter tydliga och kraftiga spår i svenskt fiske. Den dåliga lönsamheten i svenskt sillfiske gör att flera fiskare övergivit detta. Vi får inte blunda för att en av orsakerna också är beroende av den tekniska utveckling som skett av fiskefartyg och redskap. Investeringarna i båtar och redskap är dryga för varje fiskare och det krävs därför intensivt fiskande i våra hav plus att de moderna redskapen möjliggör detta.

Jag håller med Anders Castberger om att det därför är viktigt att understryka att förhandlingarna med EG inte får leda till en för generös inställning till EG-länderna, så att svenska fiskare och deras fiske blir lidande av detta.

Motionärerna har i sina motioner föreslagit en lång rad åtgärder för att förbättra och förändra svenskt fiske. Utskottet har avstyrkt samtliga motioner med motiveringar som framgår av betänkandet.

I reservation nr 1 tar vpk upp utbyggnad av fiskförädling och att fisket skall ges bättre villkor och utformas så, att långsiktig lönsamhet och fiskevård gynnas. Detta låter naturligtvis bra, men vad är innebörden? Vad är det för förändringar som skall göras för att svenskt fiske skall få långsiktig lönsamhet? Jag håller med om att konsumtion av fisk och fiskprodukter bör uppmuntras som ett led i livsmedelspolitiken. Men det måste vara näringen som tar initiativ precis som i flera andra näringsgrenar. Stödåtgärder, subventioner och statlig inblandning löser inte problemen.

På den internationella fiskemarknaden har tillförseln av fisk ökat, och detta leder till ett större utbud i vårt land och därmed också en stark konkurrens. Bedömare konstaterar att konsumtionen av sill och strömming bör kunna öka i Sverige under förutsättning av en bättre marknadsföring och distribution. Den målsättning som ligger fast för svensk fiskeripolitik anser jag som tillräcklig i dag.

Torskfisket i Bottenhavet tar fp, vpk och mp upp i reservation nr 2. Torskfisket i Bottenhavet har varit föremål för debatt i denna kammare tidigare.

Anledningen till detta är det intensiva trålfiskandet som skedde i maj 1987, då stor torskkoncentration upptäcktes i området. Fartyg från både väst- och sydkusten fiskade i Bottenhavet. De lokala fiskarna på kuststräckan reagerade och menade att det intensiva fiskandet kom att påverka deras lönsamhet och fiske. Fiskeristyrelsen, som har ansvaret för de statliga åtgärderna, ingrep och på dess begäran infördes en ransonering från slutet av maj 1987 och under hela fiskeperioden. Fiskeristyrelsen har med sitt forskningsfartyg Argus gjort undersökningar i området och avser att vid

utgången av innevarande år presentera en analys av torskbeståndet i området och dess utveckling. Enligt de uppgifter som jag har fått från fiskeristyrelsen kommer detta också att ske, och man kommer att inhämta forskningsmaterial från Finland som man kommer att ha nytta av. Men det är mycket i dag som pekar på att det kommer att bli ett totalförbud mot trälfiske i Bottenhavet.

Folkpartiet, vpk och miljöpartiet vill genom reservation 3 skydda den naturproducerade laxen och menar att riksdagen bör kräva kraftfulla åtgärder. Detta är inte någon dagsfärsk nyhet utan har uppmärksammats tidigare. Därför har också fiskeristyrelsen tillsatt en arbetsgrupp för att utarbeta förslag till en reglering av såväl kust- som havsfiske i syfte att främja den naturproducerade laxen. Därför finns det i dagens situation inte någon anledning för riksdagen att göra tillkännagivande i frågan.

För drygt ett år sedan hade vi här i kammaren en debatt om djupfrysta kräftor. Vid det tillfället sade jag att förbudet att sälja djupfrysta kräftor står inskrivet i Svensk författningssamling, fiskeriförordningen 1982:126. Att ändra i fiskeriförordningen tillhör regeringens kompetensområde. Jag sade vidare att jag trodde att denna ändring skulle komma. Ännu har den inte kommit. Men jag kan lugna med att ärendet bereds för närvarande i regeringskansliet. Jag skall naturligtvis inte ta munnen för full och i dag lova några ändringar i försäljningstiden när det gäller djupfrysta kräftor. Jag kan inte finna någon anledning för riksdagen i dag att göra något tillkännagivande, eftersom ärendet är under beredning.

Beträffande centerns reservation 5 kan sägas att yrkandet om vattenbrukslån varit föremål för behandling vid flera tillfällen i utskottet och avstyrkts. Motiveringen har varit att det inte behövs fler former för statligt stöd till konsumtionsodling än de som redan finns.

Reservanterna vill även att det skall införas särskilda fredningsregler för att begränsa krok- och redskapsfiske i närheten av fiskodlingar. Fiskeristyrelsen har i november 1985 föreslagit berörda länsstyrelser att med stöd av fiskeriförordningens 6 § meddela föreskrifter om skyddszoner kring fiskodlingar och andra vattenbruksanläggningar. Enligt fiskeristyrelsen bör således krokfiske inte få bedrivas närmare än 100 meter från anläggning inom de vattenområden där varje svensk medborgare äger rätt att fiska med krokredskap.

Flera länsstyrelser har infört bestämmelser i enlighet med rekommendationen. Länsstyrelsen kan också med stöd av sjötrafikförordningen meddela föreskrifter om begränsningar och förbud att använda ett vattenområde för trafik med fartyg om sådant behövs för att skydda anläggning för vattenbruk. Det finns alltså redan möjlighet att i enskilda fall införa sådana bestämmelser som reservanterna efterlyser.

Tidigare i debatten talade Carl G Nilsson om handredskapsfiske. Jag vill bara säga att det var en lagändring som infördes för södra ostkusten och andra kuststräckor och de stora sjöarna våren 1985. Att ändra tillbaka detta finns det ingen anledning till.

Jag uppfattade Carl G Nilssons inlägg här så att han när det gäller kräftförsäljning ville tillstyrka det utskottet har skrivit, och inte såsom Anders Castberger påstod tog samma ställning som moderata samlingspartiet. Jag får nog betrakta det moderata namnet i reservationen som representerande en enskild opinion.

Sedan talade Anders Castberger om att regeringen inte skall söla. Jag kan inte riktigt förstå Anders Castbergers inlägg, eftersom han på dessa områden ställt sig bakom utskottets skrivning. Jag har lämnat en förklaring och redogörelse för utskottets ställningstagande i förhållande till reservationerna.

Herr talman! Med detta inlägg yrkar jag avslag på samtliga reservationer och bifall till jordbruksutskottets hemställan.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 173 ANDERS CASTBERGER (fp) replik:

Herr talman! Först frågan om torskfisket. Länsstyrelsen och fiskerinämden i Västernorrland använde mycket allvarsamma ord om torskfisket i Västernorrland 1987. Det fanns grund för oro. Nu är fisken helt enkelt slut. Vad hände då? Det hände att fiskeristyrelsen yttrade sig och menade att det behövdes ytterligare studier om torskbeståndet. Man sade att det skulle komma någonting i god tid innan isen skulle släppa år 1988. Jag måste fråga Kaj Larsson: Vilken tidräkning gäller för Kaj Larsson egentligen? Nu lägger sig isen för år 1989. Vi har inte sett röken av några rapporter. I stället utlovas vi helt plötsligt att ett forskningsfartyg så småningom skall komma med nya uppgifter eller, som det heter, före utgången av innevarande år. Kan vi verkligen lita på sådana löften? Mitt svar är nej.

Apropå att söla – jag undrar bara vart frågan om Nordsjökommissionen tog vägen? Där handlar det om att söla med miljöfrågorna.

Anf. 174 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! När det gäller torskfisket var det mycket intressant att höra Kaj Larsson. Det blir antagligen förbud mot trålfiske. Det är väldigt bra, även om förbudet kommer litet väl sent för torsken är redan slut. Däremot vill jag inte riktigt instämma i Kaj Larssons beskrivning av fiskepolitiken som tillräcklig och bra i största allmänhet. Jag har själv arbetat på fiskeristyrelsen, och min erfarenhet är snarare att det råder knapphet, långsamhet och kraftlöshet.

Jag skulle vilja påstå att svensk fiskepolitik ligger i bakvattnet. Det karakteriseras av åtgärderna kring laxfisket. Det är som bekant en gammal fråga. Vi vet och har gjort noggranna undersökningar om hur genspridningen hos laxen snabbt försämrats. Vi har kunnat följa t.ex. hur Ljunganlaxen sakta men säkert tynar bort. Vi har goda kunskaper, men det har hänt väldigt litet. Det verkar inte hända någonting heller på ett tag. Däremot när det gäller förändring av försäljningen av djupfrysta kräftor är det kanske någonting på gång. Det kan ses som en liten ljuspunkt i mörkret.

Anf. 175 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Kaj Larsson sade att fiskeripolitiken i Sverige var tillräckligt bra. Det är många som uttalat sig och sagt att de inte riktigt tycker så. Jag hänvisade till en föredragning för inte så länge sedan, där man helt enkelt påstod att om vi hade fiskeripolitik i Sverige skulle vi kunna producera

väldigt mycket mer fisk. Fiskeristyrelsen har så sent som i juni 1988 begärt att få göra förändringar i det författningskomplex som finns på området. Det tyder på att den också tycker att här behövs förändringar.

När det gäller de fiskerilån som vi har reserverat oss för tycker Kaj Larsson att det är bra som det är nu, vi behöver inget mer. Men samtidigt säger Kaj Larsson att det vore bra om människor åt mer fisk, för det skulle vara nyttigt. Det är väl så. Men redan i dag importerar vi stora mängder fisk. Jag minns inte riktigt summan, men jag tror att det var för mer än tio miljarder per år som vi importerar fisk. Det finns alltså mycket stora möjligheter för människor som bor vid kusten eller t.o.m. vid insjöar att utnyttja möjligheten att odla fisk, om det fanns en stimulans till det så att man gjorde det.

Det vore alltså bra om svenskarna åte mer fisk, men det vore också bra om de åte mer svensk fisk – det vore en fördel.

Vore det inte bra för Sverige, Kaj Larsson, om vi kunde få det på det sättet? Då behöver vi en stimulans genom dessa lån!

Beträffande skyddsåtgärderna är det bra om det som Kaj Larsson sade är rätt, att frågan är löst och möjligheterna finns.

Anf. 176 KAJ LARSSON (s) replik:

Herr talman! För Anders Castberger vill jag förklara att jag inte uttryckte mig så att det skulle komma ett forskningsfartyg igen till Bottenhavet. Jag sade att Argus, som är fiskeristyrelsens forskningsfartyg, har gjort undersökningar i Bottenhavet och att materialet från den undersökningen håller på att bearbetas. Det finns också ett material som man har hämtat från finska forskare. Om detta skall man till årsskiftet lägga fram en rapport.

Det kan naturligtvis tyckas beklagligt att detta inte har kommit tidigare, men det är i alla fall något som kommer – det har jag försäkrat mig om.

Anders Castberger talar också om sölandet och om Nordsjökommissionen. Men det är väl så, Anders Castberger, att den svenska regeringen inte själv kan bilda en Nordsjökommission. Man arbetar nu för att få med också andra länder, och därför hoppas vi att frågan skall lösa sig. Men det går inte att bara själv fatta ett beslut.

Det pratas om att vi skall försöka få svenskarna att äta mer fisk. Jag tror då att ett viktigt led att titta på är beredningsindustrin. De fiskberedningslån som finns utnyttjas mycket dåligt i dag. Därför har också riksdagens revisorer föreslagit att den möjligheten skall plockas bort. Svensk fisknäring måste ta initiativ och lösa de här frågorna.

När man är ute i handeln och köper t. ex. fisk på burk kan en filé kosta 20 kr. Jag tror att det finns mycket att göra för att åstadkomma förbättringar och få svenskarna att äta mer fisk.

Jag tror att dessa möjligheter kommer och att vi inte behöver oroa oss alltför mycket.

Roy Ottosson sade att min beskrivning av svensk fiskeripolitik inte stämde med hans uppfattning. Det är möjligt, men det är i alla fall min uppfattning att dessa krisområden finns. Att svenska fiskare har det besvärligt tror jag vi är överens om, men jag tror säkert också att det kommer lösningar framöver.

Anf. 177 ANDERS CASTBERGER (fp) replik:

Herr talman! Kaj Larsson ger intrycket av att hålla med i sak när det gäller den allvarliga frågan om torskfiskeri i Bottenhavet och Östersjön. Då kan man faktiskt fråga sig: Varför går då inte socialdemokraterna på samma linje som vi gör i den aktuella reservationen? Det vore logiskt, för det är bra mycket mer än beklagligt att vi ligger så fel i tid när det gäller vilket år isen släpper enligt fiskeristyrelsens sätt att räkna och tydligen också med den bakgrund som Kaj Larsson använde sig av. Det sprider sig dessutom en oro och har spritt sig en oro bland yrkesfiskarna, som i insändare i sina tidningar uttrycker en allvarlig oro för hur utvecklingen kommer att bli på sikt, om det ens finns någon framtid, med tanke på att torsken i princip är slut.

Det är alltså med stort allvar som vi måste behandla den här frågan. Man får inte behandla den så lättvindigt som jag tycker att Kaj Larsson gör.

Beträffande Nordsjökommissionen är det ändå så att miljön spelar en betydande roll för yrkesfiskarnas utkomstmöjligheter, förutom alla andra aspekter som finns. I regeringens proposition och det betänkande som socialdemokraterna har ställt sig bakom i det aktuella avsnittet finns en rad åtgärder uppräknade; men inte på något ställe tar regeringen tag i den chans som man fick i våras av riksdagen att också föra fram den här frågan. Jag inser självfallet att det inte handlar om att bums se till att det blir en kommission, för det är ju många länder som skall bearbetas. Men ännu – efter mer än ett halvår – har regeringen inte ens låtsats om att uppdraget finns.

Till slut: Kaj Larsson gjorde en markering beträffande vilka som egentligen står bakom reservationen om de djupfrysta kräftorna. Men det är trots allt moderaternas försteman i utskottet, och det är också den kvittrande Åsa Domeij från miljöpartiet, förutom folkpartiet. Vi ser alltså att det blir en allt större anslutning.

Egentligen skulle jag återigen ta upp den dikt som jag för ett år sedan tillägnade Arne Andersson i Ljung, moderat. Men Kaj Larsson får väl känna sig träffad även av den dikten, fast i en socialdemokratisk tappning. Konservatismen råder tydligen som mest hos socialdemokraterna just nu.

Anf. 178 KAJ LARSSON (s) replik:

Herr talman! Om vi skall föra diskussionen om torskfisket i Bottenhavet vidare vill jag säga till Anders Castberger: Jag talade om årsskiftet i år, och jag tror att Anders Castberger känner till almanackan, så att han vet att det är en månad kvar. Då är det väl riktigt att vänta, så att vi kan få ett bra beslutsunderlag innan vi fattar beslut.

Anf. 179 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Så är det då dags för årets debatt om de stelbenta och onödiga reglerna för försäljning av djupfrysta kräftor. I min motion har jag krävt att det gällande förbudet skall tas bort. Nu är det förbud mellan nyårsdagen och andra onsdagen i augusti.

Den 1 januari plockar affärsinnehavarna undan kräftpaketen och tar därefter fram dem åtta månader senare. Det är alltså åtminstone ett och ett halvt år gamla kräftor som vi får handla i augusti. Finns det något vettigt skäl till detta, frågar man sig.

Utskottet avstyrker min motion med motiveringen att förslaget från fiskeristyrelsen, som har synpunkter på förbudet, skall beredas i regeringens kansli.

Det är bara det att utskottets talesman sade ungefär samma sak förra året också. Kaj Larsson citerade sig själv nästan ordagrant; så jag behöver inte upprepa det. Men det var en sak han glömde. Han fortsatte nämligen så här: "Om det nu kan vara någon tröst så håller jag med om att detta med dagens teknik, frysteknik osv., är ett onödigt och dumt system. Jag kan lugna Ylva Annerstedt med att enligt vad jag har efterhört kommer detta att försvinna utan att vi behöver komma med några pekpinningar."

Det är tydligt att regeringen inte är intresserad av att ta bort regler som t.o.m. av de egna riksdagsledamöterna betraktas som dumma och onödiga. Det är alldeles uppenbart att det behövs vissa pekpinningar från riksdagens sida i det här fallet.

Detta är tredje året i följd som vi diskuterar den här frågan. Är det av prestigeskäl som ni inte vill göra något? I utskottsbetänkandet hänvisas till fiskeristyrelsens rapport Färre och enklare fiskebestämmelser. Den rapporten har på framsidan en mycket illusorisk bild av den enskilde, lille medborgaren som går vilse i paragrafernas Sargassohav. Rapporten säger klart ifrån att regler om import och försäljning inte har med fiskets vård och bedrivande att göra och därför kan avskaffas.

Om Kaj Larsson redan förra året kunde förutskicka en förändring, så kan ju inte skälen för ett bibehållande av förbudet vara tyngre nu. Han ville visserligen inte lova någonting, men det tycker jag bara understryker att det finns skäl för riksdagen att göra någonting.

Konsumenterna uppfattar med rätta förbudet som fullkomligt huvudlöst. Det märkliga är nämligen att affärernas frysdiskar under mellantiden är fulla av djupfrysta kräftstjärtar – med skal. Vrider man huvudet av kräftan så går den att sälja! Detta är i dubbel bemärkelse huvudlöst.

Jag konstaterar med tillfredsställelse att åtminstone hälften av moderaterna nu ansluter sig till folkpartiets kamp för att ta bort onödig byråkrati, liksom att miljöpartiet har tänkt rationellt i denna fråga.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 4. Samtidigt vill jag fråga Kaj Larsson vad det är som skall förmå regeringen att ta bort förbudet. Det räcker uppenbarligen inte med tre års diskussion i riksdagen och fiskeristyrelsens förslag till färre och enklare fiskebestämmelser. Det är nu faktiskt bara i en månad kvar till årsskiftet, som Kaj Larsson påpekade. Efter nyårsdagen skulle faktiskt en hel del av oss vilja köpa djupfrysta kräftor.

Anf. 180 KAJ LARSSON (s):

Herr talman! Ylva Annerstedt, jag tänker inte vika undan. Jag står fast vid vad jag sade förra året. Däremot nämnde jag ingen tid. Jag trodde dock att man under tiden fram till i dag skulle ha klarat av denna fråga.

Fiskeristyrelsen har nu lagt fram ett förslag om ändringar när det gäller kräftfisket. Detta håller på att beredas i regeringens kansliet. Jag vill därför inte stå här och lova någonting igen, utan jag vill se vad den här beredningen kommer fram till.

Min egen uppfattning är emellertid – jag vet att det är fler som delar den –

precis som Ylva Annerstedts att detta är en gammalmodig byråkrati som måste tas bort. Om det är någon tröst för Ylva Annerstedt, vill jag gärna medge detta från talarstolen.

Prot. 1988/89:35
30 november 1988

Fiske

Anf. 181 CARL G NILSSON (m):

Herr talman! Som jag sade i mitt inledningsanförande tycker jag också att förbudstiden när det gäller djupfrysta kräftor är onödigt lång. Det är mycket svårt att finna någon saklig grund till detta, som någon sade var tillkommet före djupfrysningsteknikens uppfinnande. Det är dock av biologiska skäl sakligt motiverat att ha ett kortare avsaluförbud. Under en tidsperiod när vi håller på att bygga upp vårt svenska kräftbestånd och när hummerbeståndet är i fara, är det således motiverat att skydda beståndet genom att ha ett kortare avsaluförbud.

Denna fråga håller som nämnts på att beredas inom såväl fiskeristyrelsen som regeringskansliet. Vi får se vad som kan komma ut av det. Jag tror att vi måste vara inställda på att det kommer att ske ändringar.

Vi skall dock ha klart för oss att vi nu riskerat att ta bort en för svenska folket viktig tradition och ett viktigt premiärdatum, nämligen datumet för kräftpremiären. Det är kanske det allra heligaste av de premiärdatum som vi har kvar. Vi har t.ex. tagit bort traditionen med att äta semlor under en viss tid. Det gör vi nu omedelbart efter jul. Vi äter gås i oktober, och vi äter julbord i november. Det är många som har åsikter om detta. Jag tror att vi kommer att få en oerhört stark reaktion om vi också tar bort den svenska kräftpremiären. Det är nämligen vad som håller på att ske nu.

Anf. 182 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Det är utmärkt att Kaj Larsson ansluter sig till min uppfattning om att förbudet borde tas bort omedelbart. Han kan ytterligare understryka detta genom att markera sin ståndpunkt vid voteringen i morgon.

Carl G Nilssons synpunkter är på väg att bli en parallell till Arne Anderssons i Ljung knäbyxor från förra året. Han hade också sådana traditioner. Jag tycker ändock att vi kan vara utan sådana traditioner som man måste upprätthålla med ett förbud.

Min motion kräver inte alls att man skall avskaffa kräftpremiären i augusti. Det enda den kräver är att vi skall få valfrihet att kunna köpa djupfrysta importerade kräftor även under resten av året. Att det skulle vara något hot mot odlingen av signalkräfter, är bara dumheter. Det handlar om importerade turkiska kräftor, som på tydligt sätt skiljer sig från de hemmaodlade. Det enda motionen kräver är valfrihet.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

17 § Föredrogs

jordbruksutskottets betänkande

1988/89:JoU3 om trädgårdsnäringen.

Trädgårdsnäringen

Anf. 183 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Vi har tidigare diskuterat fisk och kommit överens om att det är någonting nyttigt som vi behöver äta mer av. Det är samma sak när det gäller trädgårdsprodukter. Det behöver vi också äta mera av.

Det finns naturligtvis begränsningar för hur mycket vi kan äta. Det får därför ske i lagom proportioner. Vi äter faktiskt frukt och grönsaker för ungefär 15 miljarder kronor om året i Sverige. En mycket liten del av detta är sådant som vi producerar hemma i våra trädgårdar. En del produceras av svenska odlare, och vi importerar en ganska stor del.

De svenska trädgårdsodlarna har haft bekymmer under en ganska lång tid. Det har gjorts en trädgårdsnäringsutredning, som kom med ett förslag 1982. Det var meningen att det skulle bli någonting av det, men så blev aldrig fallet. Utredningen har väl legat i någon byrålåda sedan dess.

Man kan naturligtvis inte plocka fram utredningen i dag och säga att nu skall vi genomföra det som utredningen kom fram till. Därför har vi från centerns sida såväl i fjol som i år krävt att man skall se över detta område och komma med nya förslag och göra nödvändiga ändringar i förslagen. Något måste nu göras.

Socialdemokraterna hävdar att devalveringen 1982 löste alla problem. Det var emellertid inte så. De fördelar som devalveringen medförde för trädgårdsnäringen och andra näringar är uppättna vid det här laget, och man kan inte längre falla tillbaka på dem.

Trädgårdsnäringen har mött den här situationen genom att bli effektivare, och på det sättet har den klarat sig. Bekymren hopar sig emellertid, och det är viktigt att vi gör någonting nu.

Som jag redan sagt är en mycket stor del av våra livsmedel importerade. Vi har restriktioner när det gäller det sätt på vilket vi skall odla svenska produkter. Vi förbjuder vissa preparat mot skadeinsekter och preparat som man använder för att förbättra kvaliteten på produkterna. Detta med kvalitet är ett vidlyftigt begrepp. Till synes får ju produkterna en bättre kvalitet, om man använder kemiska preparat, men vi vet ju inte om kvaliteten verkligen är bättre. Om målsättningen är att minska utnyttjandet av kemiska preparat, så är ju kvaliteten bättre om man inte använt sådana preparat.

Vi i centern har ganska länge krävt att man skall ställa samma krav på de produkter vi importerar som på de produkter vi producerar här hemma i Sverige. Jag tycker att det är ett rimligt krav. Om man går ut och frågar vem som helst bland konsumenterna vad han eller hon tycker, så får man svaret att detta är någonting som man anser vara riktigt och rätt. Man känner sig med skäl lurad, om man köper produkter som ser bra ut men som i själva verket är behandlade på ett helt annat sätt än de svenska produkterna.

Häromdagen pratade jag med en person som hade varit inne i en affär för att köpa tomater. Tomaterna låg i en låda, på vilken det stod angivet "Svenska tomater". Personen i fråga tyckte att det verkade konstigt, så hon frågade expediten om det verkligen var svenska tomater. Expediten svarade att det var det. Den här kunden gav sig emellertid inte utan fick tag på föreståndaren och frågade honom. Då fick hon beskedet att de svenska

tomaterna hade tagit slut och att man hade tippat i andra tomater i den här lådan. Det är ju inte något bra sätt att hantera sådana här produkter. Vi talar ofta om att vi vill ha märkning av produkter, men om man gör på det här sättet är ju märkningen inte till någon nytta. Man kan inte märka varje tomat, men man hade märkt lådan och använde den på fel sätt.

Det finns alltså ett klart intresse hos människorna att veta att de köper produkter som är odlade i Sverige och under andra förhållanden än vad importerade produkter är. Man säger då all right, vi skall ha hårda bestämmelser, och vi skall ställa samma krav på importerade produkter som på svenska, och vi skall ta prov vid gränsen. Men det är bara det att man med dessa prover inte kan mäta allting. Mycket av det som används går inte att registrera. Om man bestrålat äpplena, päronen, salladen eller tomaterna, kan vi inte se det när produkterna förs in i Sverige.

Jag hörde en liten historia i radio Halland i somras. En reporter berättade att han hade ett par äpplen, köpta vid olika tillfällen, hemma i sin sommarstuga. Han kom dit fram på höstkanten. De två äpplena låg kvar. Det ena äpplet var precis lika fint, trots att det hade legat där i tre månader. Det andra äpplet hade skrumpnat och såg inte särskilt fagert ut. Det är inte svårt att föreställa sig hur dessa två äpplen hade behandlats. Det som var precis lika fint efter tre månader var naturligtvis behandlat på något sätt; förmodligen var det bestrålat. Det var i och för sig konstigt att äpplena var så olika, men ännu konstigare var att det skrumpna äpplet hade mössen börjat äta av. Men det äpple som fortfarande var lika fint hade mössen inte ens rört. Det visar att mössen inte var så tokiga. De begrep att de inte skulle äta av det fina äpplet. Detta var bara en liten historia i sammanhanget för att illustrera det hela.

Det är rimligt inte bara från konsumentsynpunkt utan också från producentens synpunkt att vi ställer samma krav på inhemska och på importerade produkter, eftersom vi rimligtvis skall behandla den svenske producenten på samma sätt som man behandlar producenten på andra sidan gränsen. Nu får vi väl en debatt om detta i morgon också, eftersom vi då skall behandla skatteutskottets betänkande om sättet att hantera äpplen och päron, dvs. om vi skall ha införselavgift, tullar eller förbud mot import under viss tid. Dessa frågor har vi tagit upp i reservation 4.

I en annan reservation har vi tagit upp behovet av att skydda producenterna, eftersom väderleksförhållandena inte alltid är sådana att de når bra resultat utan helt enkelt kan få sin skörd förstörd. När det gäller trädgårdsnäringen finns det över huvud taget inte något fungerande skördeskadeskydd. Det vore rimligt att man arbetade fram ett sådant. När man, som vi har föreslagit, ser över trädgårdsnäringspolitiken, så är det rimligt att man också försöker nå ett resultat på det här området, så att det i varje fall finns ett katastrofskydd för trädgårdsodlarna i vårt land.

Som jag sade tidigare har vi en vilja att använda så litet som möjligt av kemikalier och andra främmande ämnen i odlingen. Vi har en avgift på handelsgödsel och bekämpningsmedel. Även trädgårdsnäringen drabbas av detta. Vi har i en reservation försökt tala om att dessa pengar rimligen bör gå tillbaka till trädgårdsnäringen för att användas till att förbättra miljön. Det har inte utskottsmajoriteten ansett vara rimligt, men vi reserverar oss och tycker att

det är ett helt riktigt krav att så skall ske. Det är sett ur alla synvinklar riktigt att arbeta med dessa frågor. Det är dessutom så att riksdagen samtidigt som avgifterna infördes beslutade att pengarna skulle gå tillbaka till jordbruket och i det här fallet till trädgårdsnäringen för just miljöförbättrande åtgärder.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till våra reservationer 1, 3, 5 och 6.

Anf. 184 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! I jordbruksutskottets betänkande 1988/89:3 behandlas ett antal motioner, väckta under allmänna motionstiden i januari, om olika frågor inom trädgårdsnäringen. Motionerna gäller själva trädgårdsnäringens politiken, importen av trädgårdsprodukter, skördeskadeskydd samt alternativ odling.

Jag skall, herr talman, något kommentera utskottets skrivning och vissa av de till betänkandet fogade reservationerna.

Utskottet anser nu liksom för ett år sedan att trädgårdsnäringen hävdar sig ganska väl i den internationella konkurrensen. Gränsskyddet anses ganska väl avvägt. Dock saknas en jämförelse med skyddsnivån i olika länder inom OECD-området. Därför är tyvärr ganska litet känt om den relativa skyddsnivån och därmed om den verkliga konkurrenskraften på området. Det är glädjande att utskottet i sin skrivning klart betonar den positiva betydelsen för den svenska livsmedelsförsörjningen och beredskapstryggheten som en inhemsk trädgårdsproduktion utgör.

Den svenska trädgårdsproduktionen måste enligt vår uppfattning utgöra hörnstenen i vår konsumtion av grönsaker, frukt och bär. Endast genom en omfattande egen produktion av högvärdiga produkter skapar vi en trygghet i denna del av vår livsmedelsförsörjning såväl i fredstid som under eventuell avspärrning. En allsidig, näringsrik och fiberrik kost är nödvändig inte enbart i fredstid utan i minst lika hög grad i beredskapssituationer. Vi anser det därför motiverat att riksdagen entydigt och starkt framhåller betydelsen av en svensk trädgårdsproduktion också av beredskapsskal.

En svensk trädgårdsproduktion utgör också en garanti för högsta möjliga livsmedelssäkerhet för konsumenten. Vi vet att Sverige till följd av sitt klimatiska läge men också till följd av en restriktiv kemikalielagstiftning har en väsentligt lägre användning av bekämpningsmedel i produktionen än de flesta andra länder med vilka vi har ett handelsutbyte. Utvecklingen i detta avseende har varit pressande för den svenska trädgårdsodlingen och utgör alltså en väsentlig orsak till svårigheterna för de svenska odlarna att prismässigt kunna konkurrera med importen. Förutom de rent produktionstekniska problem som de svenska trädgårdsodlarna möter med svårbekämpade skadegörare, skador på produkter och stort sorteringsutfall påläggs också användningen av kemikalier och handelsgödsel betydande avgifter både som miljöskatt och för jordbrukets regleringsändamål. Man måste notera att trädgårdsnäringen har fått den senare avgiften som en direkt kostnadspåлага.

De aktuella förhållandena föranleder oss såväl av kvalitets- och säkerhetsskäl gentemot konsumenten som av rättviseskäl med tanke på de svenska trädgårdsodlarna att ta upp frågan om att import i princip inte skall få

förekomma av produkter från länder som för sin odling tillåts använda i Sverige förbjudna bekämpningsmedel. Frågan tas upp i reservation 3.

Detta är dock ett mycket svårt problem. Under alla förhållanden måste det krävas att varorna, i de fall man inte kan undvika sådan import, är märkta med uppgifter om att bekämpning med sådana medel vidtagits och om varifrån produkterna kommer.

Dessutom måste krav ställas på att gränsvärdet för tillåtna bekämpningsmedelsrester i sådana fall sätts till noll. Om inte ovan angivna krav kan ställas på de importerade produkterna, måste de svenska odlarna i logikens namn kunna ställa krav på att få använda samma produktionsmetoder och hjälpmedel i sin produktion som man i aktuella länder använder. Konkurrens på lika villkor måste kunna krävas, annars kommer den svenska trädgårdsproduktionen steg för steg att slås ut.

Regeringen har avisert att en proposition skall framläggas kring årsskiftet, i vilken frågorna om livsmedelskontroll skall tas upp. Vi förutsätter i reservation 3 att regeringen tar upp dessa svåra frågeställningar och lägger fram förslag som tillgodoser såväl konsumenternas krav på allsidig upplysning om produkterna som producenternas krav på rättvisa i förhållande till omvärldens odlare.

Då det gäller skördeeskadeskyddet vill jag framhålla att vi moderater under lång tid har framhållit vikten av att trädgårdsnäringen – och då inte minst den fältmässiga odlingen – erhåller någon form av skördeeskadeskydd. Variationen i skördeutfallet är ofta mycket stor med en omfattande och långvarig ojämnhet i intäktsbilden som följd. Frågan om skördeeskadeskyddet inom jordbruksnäringen har nu fått sin lösning, medan den fältmässiga grönsaksodlingen fortfarande står helt utan motsvarande skydd. Vi anser det otillfredsställande att utskottet inte heller i nuvarande sammanhang har fattat beslut om en lösning på näringens problem i detta avseende.

I motion Jo258 tas denna fråga upp. Utskottet har avstyrkt motionen. Vi moderater förutsätter emellertid att den del av motionen där man behandlar frågan om införande av ett s.k. trädgårdskonto med möjlighet till resultatutjämnning över en period kommer att få en positiv behandling i skatteutskottet, som skall behandla denna fråga. Denna uppfattning redovisas i ett till betänkandet fogat särskilt yttrande.

I en moderat motion, som också behandlas i betänkandet, tas frågor om skärpt uppmärksamhet och effektiva åtgärder beträffande sjukdomar och skadegörare inom trädgårdsnäringen upp. Ökade resurser behöver också avdelas för forskning om biologisk bekämpning för att man skall kunna åstadkomma sådan inom näringen. Medel för dessa åtgärder bör framöver kunna tas av de avgifter som näringen betalar på handelsgödsel och bekämpningsmedel.

Utskottet har ganska utförligt redogjort för nuvarande åtgärder på detta område.

Herr talman! Vi moderater får för dagen nöja oss med denna redovisning. Vi kommer dock att följa utvecklingen noga, och vi är beredda att återkomma i ärendet om så behövs.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 3 och i övrigt till utskottets skrivning.

Anf. 185 LARS ERNESTAM (fp):

Herr talman! Jag skall säga några ord om detta betänkande. Eftersom jag bara anmält en taletid på tre minuter, skall jag inte gå djupare in på Lennart Brunanders vetenskapliga utläggning om mössen kontra det friska äpplet och mössen kontra det skrupna äpplet.

Jag skall läsa litet ur reservation 3, som grundar sig på en motion där det yrkades på förslag om ett direkt förbud mot import av livsmedel från länder som i sin produktion använder i Sverige förbjudna kemiska medel. I reservationstexten har detta ändrats till:

”Enligt utskottets mening är det emellertid livsmedel producerade på ett i vårt land förbjudet sätt som inte bör tillåtas.”

Det var nog troligen tänkt som en uppmjukning, men reellt får detta samma betydelse. Jag skall utveckla detta något, och mitt anförande kanske därför blir något längre än jag hade tänkt.

I Sverige har vi fastställda regler för bekämpningsmedel. Det finns en lång lista på sådana medel som är godkända. Den bearbetas just nu, och vi försöker få bort en rad bekämpningsmedel.

Andra länder har sina listor. EG har t.ex. en lista, där man tar upp olika bekämpningsmedel. I dessa länder arbetar man åt samma håll som man gör i Sverige. Men det kan finnas bekämpningsmedel som är tillåtna i Sverige men som inte är tillåtna i andra länder. Det kan också vara vice versa, dvs. att medel som inte är tillåtna hos oss är tillåtna i andra länder.

Ett förbud av den art som föreslås i reservation 3 skulle innebära att all handel på detta område skulle bli omöjlig med de länder som har andra regler. Skrivningen är alltså så hård att handeln skulle bli omöjlig.

Jag lyssnade på Ingvar Eriksson. Han redogjorde för en rad undantag som, såvitt jag förstår, skulle kunna göra handel möjlig. Men det viktiga är ju att moderaterna i detta sammanhang har ställt sig bakom just denna skrivning. Jag tycker inte att denna skrivning riktigt stämmer med moderaternas syn på att vi skall ha öppna gränser och fri handel.

Vi i folkpartiet har inte kunnat ställa oss bakom denna reservation, eftersom innehållet i den är helt omöjligt att realisera i dag. Då sägs det att vi från folkpartiet går med på import av produkter som innehåller kemiska medel som inte är tillåtna i Sverige. Nej, det gör vi inte. Man skall ställa krav på att de livsmedel som kommer till våra gränser inte innehåller rester av bekämpningsmedel. I fråga om detta har regeringen ett stort ansvar. Livsmedelskontrollen har varit otillräcklig. Vi har ju haft diskussioner om stråförkortningsmedel och mycket annat som visar att denna kontroll är otillräcklig.

En proposition är emellertid aviserad. Och jag vill här i kammaren klart säga att om förslagen i denna proposition inte är så långtgående att vi kan få en effektiv kontroll, så kommer folkpartiet med kraft att gå emot förslaget. Men vi i folkpartiet väntar på detta förslag, och vi anmäler här att det som föreslås i reservation 3 är omöjligt att genomföra utan mycket vittgående konsekvenser.

Herr talman! Slutligen vill jag bara yrka bifall till folkpartireservationen i detta betänkande. Folkpartiet strävar efter en större frihandel, och vår reservation går i denna riktning. Det är inte bara producentintresset vi skall

tillgodose, utan det är de människor som skall äta produkterna, konsumenterna, som vi skall tillgodose. Dessa människor har ett lika berättigat intresse i dessa frågor. Därför måste vår hantering av denna näring liksom av andra vara sådan att vi tillgodoser både konsumenternas och producenternas intressen.

Anf. 186 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Lars Ernestam talade om äpplen som var friska och äpplen som inte var friska. Men han blandade ihop dem. Det var naturligtvis det skrupna äpplet som var friskt, det var ju därför det skrupnade. Det äpplet var nämligen inte behandlat på ett sådant sätt att det höll sig i all evighet. Men enligt Lars Ernestams uppfattning så var det det fina äpplet som var friskt. Det var alltså fel.

Lars Ernestam hade även fel på åtminstone ytterligare en punkt, nämligen att det inte går att genomföra det som står i reservation 3. Självklart går det att genomföra. Det handlar bara om vad vi vill. Lars Ernestam sade att det inte bara är producentintresset som måste tillgodoses utan även konsumentintresset. Det är just konsumentintresset som vi skall tillgodose. Konsumenten skall vara säker på att den produkt som han eller hon köper i affären uppfyller de krav som vi ställer.

Vi kan ställa upp vilka regler som helst, men dessa får ingen betydelse om vi inte vid gränsen kan kontrollera att reglerna följs. Mycket av detta kan vi inte kontrollera genom provtagning, utan vi måste ställa krav på att odlingen sker på ett visst sätt. Det är inte särskilt märkligt att vi gör det. För att EG skall köpa slakteriprodukter i Sverige, ställer man krav på att våra slakterier skall fungera och se ut på ett visst sätt. På samma sätt ställer USA och Japan vissa krav för att köpa produkter i Sverige. De köper inte av oss om vi inte uppfyller de kraven. Varför kan då inte vi också ställa krav? Jag tycker att detta är fullt rimligt. Det är i första hand ett konsumentintresse, men det är naturligtvis också ett producentintresse, för även producenterna skall behandlas på ett riktigt sätt.

Anf. 187 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Lars Ernestam talade om att vi moderater är för en så fri handel och så öppna gränser som möjligt. Det är riktigt. Men vi är också för att svenska företag skall få chansen att konkurrera på någorlunda lika villkor. I dag förbjuder vi i Sverige av hälsoskäl ofta användningen av vissa produktionsmedel, men sedan tillåter vi med öppna ögon import av produkter som odlats med hjälp av dessa förbjudna produktionsmedel. Det är inte konsekvent. Det är därför vi hoppas att man kommer att föreslå lösningar på dessa frågor i den proposition om livsmedelskontroll som har aviserats. Jag kommer att noga studera och analysera den propositionen när den nu kommer.

Anf. 188 LARS ERNESTAM (fp) replik:

Herr talman! Jag sade när jag började mitt anförande att jag inte skulle gå in på den här musdiskussionen. Jag hade inte tid att göra den djupare vetenskapliga analys som Lennart Brunander ville ha. Jag lämnade därför

musdiskussionen därhän. Jag hoppas att Lennart Brunander kan få återkomma till den vid något annat tillfälle.

Så till frågan om hur vi skall hantera importen. Till Ingvar Eriksson sade jag att om reservationen hade formulerats ungefär på det sätt som Ingvar Eriksson uttryckte sig i sitt anförande, skulle reservationsförslaget möjligen kunna vara genomförbart. Men ni ställer upp för krav som, såvitt jag förstår, reellt innebär ett stopp för import, eftersom vi har olika regler för användning av bekämpningsmedel. Vi hoppas att vi skall kunna komma fram till samma regler, och inom EG är man på väg åt det hållet. Men som förhållandena nu är innebär ert förslag ett stopp för import.

Samma svar kan jag ge till Lennart Brunander. Visst kan vi skicka ut kontrollanter, exempelvis till Holland, Tyskland, Amerika och alla andra länder som vi importerar produkter från, och låta dem vara med när de olika företagen sår, skördar och hanterar produkterna. Men det skulle vara en enorm apparat. Det viktiga, Lennart Brunander, är att vårt land ställer samma krav på importerade som på inhemska produkter. Vi har kritiserat regeringen för att den i det avseendet inte gått tillräckligt långt. Att kraven uppfylls måste kontrolleras när varorna kommer in i vårt land. Tyvärr har vi i dag ingen annan möjlighet att kontrollera att reglerna följs. Men vi skall naturligtvis internationellt arbeta för att andra länder skärper sina regler för användningen av bekämpningsmedel.

Anf. 189 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Vi förutsätter från vår sida att regeringen vid utarbetandet av sin proposition om livsmedelskontroll tar intryck av det som i detta betänkande sägs om dessa frågor. Vi förutsätter också att de förslag som framläggs ur handelspolitisk synpunkt är möjliga att genomföra i praktiken.

Anf. 190 LARS ERNESTAM (fp) replik:

Herr talman! Vad Ingvar Eriksson nu sade är exakt detsamma som jag sade i mitt anförande.

Anf. 191 JAN JENNEHAG (vpk):

Herr talman! Vpk står tillsammans med centern, moderaterna och miljöpartiet bakom reservation 3. Jag har till den här debatten antecknat mig för fem minuter. Men de argument jag hade tänkt framföra har Lennart Brunander och Ingvar Eriksson redan anförts. De argumenten har sedan nyanserats efter Lars Ernestams inlägg.

Jag nöjer mig därför med att yrka bifall till reservation 3 och avstår från att förlänga debatten ytterligare.

Anf. 192 HÅKAN STRÖMBERG (s):

Herr talman! Utskottet har i det betänkande som nu föreligger för behandling avstyrkt en rad motioner. De frågor som tas upp i motionerna är värda att diskuteras, och det är angeläget att vi finner lösningar på problemen. Utskottsmajoriteten har emellertid avstyrkt motionerna med motiveringen att vi får en möjlighet att diskutera de frågor som tas upp i motionerna i ett större sammanhang när vi fått förslag från regeringen om en förbättring av livsmedelskontrollen.

Riksdagens beslut om trädgårdsnäringen har kunnat fattas i stor enighet. Nu har man dragit i gång en debatt som jag helst skulle vilja föra vid ett senare tillfälle. Men eftersom debatten nu pågår, vill jag ändå göra några kommentarer.

Jag hoppas att de beslut som vi varit eniga om i någon mån har bidragit till att den svenska trädgårdsnäringen internationellt sett intar en mycket framskjuten position på grund av dess effektivitet, produkternas höga kvalitet och inte minst odlarnas stora yrkeskunskaper.

Jag sade att jag hoppas att våra beslut "i någon mån" bidragit till att trädgårdsnäringen har denna position, men självfallet är det trädgårdsodlarna själva som mest har medverkat till att trädgårdsnäringen har denna ställning. Odlarna har haft framtidstro, och de har kunnat möta den internationella konkurrensen om de svenska konsumenterna. Till skillnad från jordbruksnäringen är marknaden för trädgårdsnäringens produkter relativt fri. Bortsett från att man har tullar mot låga importpriser är prissättningen på den svenska marknaden fri.

Visst har det ibland varit bekymmersamt. Inte minst var det fallet under 1970-talet, då de höga energipriserna och den kraftiga inflationen försatte den svenska trädgårdsnäringen i en mycket bekymmersam situation. Men trädgårdsnäringen kunde också bemästra den krisen genom att arbeta fram energisnåla växthus och bättre utnyttja resurserna. Trädgårdsnäringen gick stärkt ur den krisen. Det berodde även på att man använde biologiska bekämpningsmedel mot skadegörare. På detta område har man inte haft den intensiva debatt om användningen av kemiska bekämpningsmedel som man haft inom jordbruket. I det avseendet har de svenska trädgårdsodlarna jämfört med utländska konkurrenter ett stort förtroende hos konsumenterna.

Lennart Brunander efterlyste propositioner med anledning av de förslag som 1974 års trädgårdsnäringens utredning lade fram. Jag måste tala om för Lennart Brunander att riksdagen fattade beslut med anledning av denna utrednings förslag redan 1979. Lennart Brunander kan här inte anklaga någon socialdemokratisk regering för att den proposition som då låg till grund för besluten var mycket ofullständig. Men jag vill ändå fråga vilka av 1974 års trädgårdsnäringens utrednings förslag som inte har genomförts. Utredningen föreslog bättre värmeisolerade växthus och bättre utnyttjande av utrymmesresurser. Det föreslogs också att det skulle utgå bidrag till näringen för att man skulle finna energiformer som inte var baserade på olja. Allt detta har genomförts.

Man lade även fram förslag om ändring av tullarna. Man gick i många fall över från pristullar till viktullar, eftersom priserna dumpades. Det blev en förhållandevis bra reglering på tullområdet. Sedan har inflationen och andra förhållanden gjort att tullarna har urholkats. Därför måste tullsatserna ses över. Det pågår nu en förhandling här om inom GATT, och där gäller det att ge och ta.

Det är därför med mycket stor förvåning som jag läser den första reservationen i betänkandet från centerpartiet. Den handlar om trädgårdspolitiken, om att kunskaperna inom trädgårdsnäringen är otillräckliga och att utskottet skulle ha uttalat att trädgårdsnäringen kan komma att ställas

inför stora svårigheter under de närmaste tio åren. Om vi hade gjort samma bedömning, då skulle utskottsmajoriteten ha presterat en helt annan skrivning.

Det pågår, Lennart Brunander och andra centerpartister, en debatt i detta land med anledning av att konsumenterna alltmer söker produkter från en närmarknad. Har ni aldrig hört talas om detta, Lennart Brunander och andra? Slutsatsen av detta konsumenternas önskemål måste självfallet bli att den svenska trädgårdsnäringen kommer att inta en starkare position i livsmedelsförsörjningen. Detta bidrar inte minst den s.k. alternativa odlingen till.

Förslaget i samma reservation om att odlingen måste spridas till andra delar av landet än de södra är delvis uppfyllt genom de 200 milj.kr. som riksdagen har anslagit som ett extra stöd till jordbruket i norra Sverige. Därmed kan sysselsättningen inom jordbruket kombineras med andra verksamheter. Dessutom utgår speciella lån och bidrag till trädgårdsnäringen i hela landet enligt den budgetproposition varom riksdagen fattade beslut i våras.

Folkpartiet har väckt en reservation om avskaffande av importregleringen m.m. Kravet i den reservationen är i stort sett redan tillgodosett. Utskottet har också till stor del ställt sig bakom reservationen. Det pågår som bekant GATT-förhandlingar om att röja upp gällande regelverk. Men jag vill betona att det knappast kan bli tal om att Sverige ensamt skall avskaffa importregleringen av frukt och trädgårdsprodukter. Det krävs avtal om att också andra länder följer efter så att vi kan bedriva handel på lika villkor. Därmed har jag också besvarat reservation 3 om importförbud för vissa produkter. Även på det området pågår det GATT-förhandlingar i fråga om kontroll av livsmedel; där även trädgårdsprodukter ingår, kommer regeringen inom kort att lägga fram en proposition. Eftersom en del av livsmedelskontrollen omfattar hur olika produkter är märkta går det knappast att framlägga en proposition om livsmedelskontroll utan att i den beröra märkningen av olika produkter.

Skördeskadeskyddet inom trädgårdsnäringen är en återkommande fråga. Olika former av skador som kan uppstå genom ogynnsamma väderförhållanden bidrar självfallet till problem för trädgårdsnäringen. Vi har också vid skilda tillfällen diskuterat hur sådana problem skall lösas. Frågan har emellertid inte varit högprioriterad från trädgårdsnäringen, utan man har där diskuterat andra former för en resultatutjämnning. Även detta medför dock en rad tekniska problem.

Nu finns ett frivilligt skydd inom jordbruksnäringen, och modellen för det skyddet kan också ligga till grund för trädgårdsnäringen, om den vill skapa ett bättre skydd vid skördeskador.

I fråga om forskningen kommer vi i budgetpropositionen om ett par månader att ta ställning till inom vilka områden forskning skall bedrivas och vad denna skall omfatta. Därför bör yrkanden av det slag som framförs i reservationerna kunna anstå tills vi har att ta ställning till budgetpropositionen. Eftersom också de enskilda yttranden som fogats vid betänkandet berör forskning och skördeskadeskydd ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 193 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Håkan Strömberg talar först om hur duktiga och bra odlare vi har i Sverige. Det är gott och väl att även Håkan Strömberg har kommit underfund med det. Men låt oss då vara rädda om dem. Se till att de kan leva vidare! Det gäller att föra en trädgårdsnäringspolitik som ger dem stöd.

Trädgårdsnäringsutredningen lade inte fram något förslag på 1970-talet. Håkan Strömberg, utan förslaget kom på sommaren 1982. På hösten samma år fick vi en socialdemokratisk regering. Den har därefter inte brytt sig om denna trädgårdsnäringsutredning och förslagen i densamma. Det är sanningen. Man har hela tiden hänvisat till att devalveringen skulle lösa alla problem. Det var kanske också fallet till att börja med. Konkurrensen gentemot de importerade varorna förbättrades.

Håkan Strömberg säger att vi i dag inte kan ställa några andra krav på importen och att vi inte kan göra någonting, förrän propositionen kommer. Men, Håkan Strömberg, läs vad som står i var reservation, nämligen att regeringen uppmanas att i propositionen lägga fram förslag om en samordnad politik för trädgårdsnäringen. Vi ger helt enkelt regeringen ett uppdrag därom. Av erfarenhet vet vi nämligen att regeringen inte gör sådant av egen fri vilja. Vi litar helt enkelt inte på att regeringen lägger fram förslag av denna natur.

I frågan om att grönsaker av olika slag skall odlas över hela landet hänvisar Håkan Strömberg till de 200 milj. kr. som är avsatta för landsbygdsutveckling. En del av dessa pengar kan förstås användas till det ändamålet. Men detta anslag hade inte kommit till stånd om inte centerpartiet mycket hårt hade drivit den frågan. Landsbygdsutvecklingsprogrammet kom till stånd efter en motion från centerpartiet, som socialdemokraterna så småningom accepterade. Det är sanningen. Pengarna kommer dock knappast att räcka.

Hade socialdemokraterna dessutom ställt sig bakom vårt krav att också satsa 100 milj. kr. på att försöka att göra något av de idéer som kommer ut av detta landsbygdsutvecklingsprogram "Låt hela Sverige leva", då skulle ännu mycket mer vara vunnet. Men det ville man inte göra. Socialdemokraterna ägnar sig mer åt fagert tal än åt att vidta åtgärder.

Frågan om skörde-skadeskyddet är naturligtvis svårare. Det är inte särskilt lätt att hitta ett bra system. Det får emellertid inte göra att vi avstår från att försöka. Det är möjligt att man kan ha en frivillig modell av den typ som jordbruket har. Det kan vara en lösning.

Anf. 194 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Trädgårdsnäringen är en förhållandevis fri näring som lyckats väl, säger Håkan Strömberg. Det är riktigt, men det finns i dag en befogad oro för hur det skall bli i framtiden, inte minst med hänsyn till de olika förhållanden som gäller i fråga om livsmedelskontrollen och odlingsrestriktionerna.

Håkan Strömberg betonade vidare att Sverige inte ensamt skall avreglera, och det beskedet tackar jag för.

Skörde-skadeskyddet är ingen prioriterad fråga inom trädgårdsnäringen, säger Håkan Strömberg, och därefter talar han om andra möjliga lösningar, exempelvis resultatutjämning. Det är just vad jag har pläderat för. Det finns

kanske tekniska problem, men dessa överlåter jag åt skatteutskottet. Jag tror inte att dessa problem är svårare att lösa på trädgårdsnäringsområdet än de är beträffande utjämningen inom skogsnäringen. Det finns därför ganska goda möjligheter att lösa frågan om trädgårdsnäringsens skörde-skadeskydd. Jag hoppas att socialdemokraterna i skatteutskottet så småningom också tar sig an det problemet.

Anf. 195 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik:

Herr talman! När det gäller 1974 års trädgårdsnäringsutredning bröt man ut de viktiga frågorna. 1979 lade man fram en proposition för riksdagens ställningstagande. Det man hade kvar och det som presenterades 1982 gällde tullskyddet och främjandeverksamheten.

Lennart Brunander kom in på näringsutskottets frågor. Det gäller då landsbygdsutvecklingen. Men den saken har inte något samband med de 200 miljonerna till skogslänen. Det anslaget tillkom tack vare en socialdemokratisk arbetsgrupp. Syftet var att man skulle se över frågorna om Norrlandsjordbruket och undersysselsättningen. Men framför allt gällde det den dåliga ekonomi som jordbrukarna i de norrländska skogslänen hade. Om man hade ett jordbruk och startade med annan verksamhet, skulle stöd vara möjligt. Först gällde det under en treårsperiod. Summan var 100 milj. kr., men sedan har denna utökats med ytterligare 100 milj. kr.

Den frågan har alltså ingenting att göra med den landsbygdsutveckling som bl.a. Lennart Brunander talade om.

Så åter till frågan om livsmedelskontrollen. Jag tror att svensk trädgårdsnäring kommer att få en förstärkt ställning i och med en skärpning av kontrollen på livsmedel. Jag vill påstå att man har klarat av dessa frågor ganska väl, eftersom att man har varit tidigt ute framför allt när det gäller de biologiska bekämpningsmedlen. En skärpning av kontrollen och en skärpning av kraven på märkning måste gynna den svenska trädgårdsnäringen. Jag sätter alltså stor tilltro till dessa åtgärder.

Svensk trädgårdsnäring tar marknadsandelar. För varje år lyckas man täcka in alltmer av konsumtionen i landet, på bekostnad av importen. Det gör att man hänger med prismässigt och att svenska konsumenter sätter större tilltro till svensk produktion än till import.

Sedan åter något om skörde-skadeskyddet. Om riksdagen skall fatta beslut, bör det i varje fall vara näringen som i första hand begär hjälp. Vidare behövs det vissa riktlinjer för hur det hela skall gå till. Först då finns det något att diskutera. Det går inte att bara gå ut och säga att trädgårdsnäringen måste utforma ett skörde-skadeskydd. Det är väl ingen som tror. Lennart Brunander – även om det krävs samhällsstöd – att samhället skall bära hela kostnaden för arbetet med utformningen av ett praktiskt och bra skydd för trädgårdsodlarna i olika situationer. Trädgårdsodlarna är medvetna om att de själva måste vara med och bära kostnaderna för ett sådant skydd.

Anf. 196 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Herr talman! Håkan Strömberg återkommer till frågan om att näringen inte har prioriterat skörde-skadeskyddet. Då vill jag framhålla att man har haft andra problem att ta itu med. Det är ju så, att man släcker först där det

brinner som värst. Annat får vänta tills litet senare. På samma sätt förhåller det sig med skördeskadeskyddet, som ju trots allt är en viktig fråga.

Sedan något om de 200 miljonerna vad gäller utvecklingsprogrammet för norra Sverige. För att vara riktigt korrekt i detta sammanhang måste jag framhålla att det var LRF som utarbetade ett program. Därefter motionerade vi i riksdagen. Efter en mycket lång diskussion i jordbruksutskottet fick vi till slut igenom våra krav. Den gången mötte vi ett ganska stort motstånd från socialdemokraterna. Det minns jag mycket väl. De här åtgärderna är naturligtvis mycket bra. Men det kommer att krävas ännu mer pengar.

Jag har även tagit upp frågan om landsbygdsutvecklingen. Här kommer det också att krävas pengar för att det skall vara möjligt att förverkliga det idéprogram som tas fram. Det är klart att denna fråga ligger litet utanför det aktuella området. Men här kan också inrymmas trädgårdsnäringsfrågor:

När det gäller importen är det faktiskt viktigt att reglerna stämmer överens med de regler som gäller här i Sverige. Jag tvivlar inte ett dugg på att det här är fråga om ett konsumentkrav. Men det handlar också om en rättvis behandling vad gäller producenterna.

Anf. 197 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Håkan Strömberg tror att den svenska trädgårdsnäringen kommer att få en förstärkt ställning med tanke på det som föreslagits och diskuterats beträffande livsmedelskontrollen. Ja, det får vi hoppas. Men givetvis blir det kommande förslaget avgörande för hur det blir med den saken.

Anf. 198 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik:

Herr talman! Först till Lennart Brunander. Jag var själv med i nämnda arbetsgrupp. Vårt förslag remitterades till LRF. Vi hade egentligen samma idé. LRF antog förslaget. Men den saken behöver kanske inte diskuteras mera.

Frågan om samma regler i detta sammanhang tas upp återigen. Jag trodde att vi skulle kunna föra den debatten vid ett senare tillfälle.

Beträffande produktkontrollen gäller samma regler för både svenska produkter och importen. Vad som gör det hela svårt är att det inte är samma odlingsbetingelser i andra länder som här. Det går ju inte att bara säga att man inte får bekämpa vissa växtsjukdomar med det eller det medlet. Det kan röra sig om medel som vi i vårt land inte ens känner till och som vi alltså inte har haft någon anledning att registrera. Alla medel som ni nu talar om här är inte förbjudna i Sverige. Det är bara det att de inte är registrerade. Man har nämligen inte ansökt om registrering. Inte heller har de undersökningar gjorts som behövs. Jag tror att det är viktigt för den här debatten att vi har detta i åtanke.

Vi kan inte gå in på odlingsbetingelserna. Till följd av vissa klimatförhållanden har vi speciella problem, medan andra länder har andra problem. Hur gör vi exempelvis när det gäller kvävetillförseln till våra vattendrag, som det ju också förs en debatt om? Vi måste ju minska tillförseln av kväve till åkermarken. Skall vi ålägga andra länder att också minska kvävetillförseln? Här måste internationella överenskommelser komma till stånd.

Det samma gäller bestrålningen. Vi kan inte kontrollera om en vara är bestrålad eller inte. Det framgår kanske av varans kvalitet. Om varan inte innehåller bakterier, kan man misstänka att den är bestrålad. Här måste också internationella överenskommelser komma till stånd. I EG-länderna studerar man dessa frågor. Men man är inte helt på det klara med hur ett förbud i detta sammanhang skall utformas. Den enda fördelen med bestrålningen är att det i dag är en mycket dyr metod. Då det inte rör sig om större mängder, blir det stora kostnader. Det gör att man i dag inte bestrålar så mycket. Samma regler gäller alltså. Det är bara odlingsbetingelserna som varierar, och det måste vi kunna acceptera.

Anf. 199 CLAES ROXBERGH (mp):

Herr talman! Jag vill börja med att peka på ett fel på första sidan i betänkandet. Man säger där att det finns sex reservationer. Sedan nämner man de partier som har avgett reservationerna. Men man glömmer miljöpartiet.

Det som har diskuterats i den här debatten utgör ett allvarligt problem. Utländsk frukt behandlas ofta med vax eller kemiska ämnen. Ofta bestrålas den också. Detta är förbjudet i Sverige. Men konsumenterna har rätt att få veta vad de äter. Är inte det ett rimligt krav? Det tycker i varje fall jag.

Ytterst handlar det om konsumenternas krav på "ärlig mat". Bland all post som vi fick i dag återfanns en skrift från Kooperativa konsumentgillesförbundet, som kom med kravet på "ärlig mat" 1985. Man skriver:

"VI KRÄVER ÄRLIG MAT

Konsumentgillesförbundet arbetar för kvalitetsdeklaration på alla matvaror. Som talar om odlingssätt för frukt, grönsaker och rotfrukter."

Det handlar alltså om ett mycket anständigt konsumentkrav.

I betänkandet står det: "Det är ur folkhälsosynpunkt ett berättigat krav att konsumenterna kan garanteras livsmedel av lika god kvalitet oavsett om de är importerade eller producerade inom landet."

Skall alltså konsumenterna veta vad de äter? Skall likställdhet råda mellan svenska och utländska odlare? Enligt vad jag har förstått här i dag anser Lars Ernestam och Håkan Strömberg att det inte behöver vara på det sättet, utan de utländska odlarna skall alltså ha möjlighet att sälja till Sverige och inte utsättas för samma typ av krav som de svenska odlarna utsätts för. Hur skall vi då kunna behålla svenska odlare i landet?

Miljöpartiet de gröna anser att det är helt naturligt och nödvändigt med ett importförbud för livsmedel, producerade på ett i vårt land förbjudet sätt, som det står i reservationen. Det innebär likställdhet mellan svenska odlare och utländska odlare. Det innebär att det ställs likartade krav vad gäller besprutning, arbetsmiljö och barnarbete.

Anser ni socialdemokrater och folkpartister att det är okej att man i ett annat land använder barn t.ex. för plockning av frukt på ett sätt som är förbjudet i Sverige? Är det acceptabelt, folkpartiet? Eller sätter ni kravet på frihandel över alla dessa principer? Accepterar folkpartiet och socialdemokraterna barnarbete i detta fall, att människors hälsa förstörs på grund av att arbetsmiljön är dålig och att länder därför exporterar produkter hit som blir mycket billigare än de svenska odlarnas produkter?

För att importförbudet skall kunna fungera måste en obligatorisk märkning av odlingsland och använda kemiska medel finnas, i enlighet med den reservation som miljöpartiet har avgivit.

Jag skulle vilja fråga både Lennart Brunander, Ingvar Eriksson, Lars Ernestam, Jan Jennehag och Håkan Strömberg: Varför tillstyrker ni inte reservationen? Är det inte rimligt att konsumenterna får veta varifrån produkterna kommer och vilka kemiska bekämpningsmedel som har använts?

Det krävs ärlig mat. Det krävs också en skärpning av kontrollen av importerad frukt, en skärpning som kan finansieras genom en höjning av importavgifterna. Det kan inte fungera så, Håkan Strömberg, att vi skjuter allt framför oss. Vi måste ju ta ett ansvar nu. Vi kan inte skjuta upp detta till regeringens nästa proposition. Jag tycker att det är viktigt att vi tar tag i detta omedelbart.

Sedan skulle jag vilja övergå till frågan om GATT. Det är alltså en mängd saker i detta land som det sägs att vi inte kan göra på grund av frihandel och GATT. I GATT-överenskommelsen står det följande: "Vi erkänner att inget land bör vara förhindrat att vidta åtgärder, som är nödvändiga för att säkerställa kvaliteten på sin export, eller för att skydda människors, djurs eller växters liv eller hälsa, för att skydda miljön, eller för att förhindra bedrägliga förfaranden ---."

Den paragrafen stämmer exakt i detta fall. Det måste alltså vara tillåtet att skydda människors hälsa, som det ytterst är fråga om när det gäller t.ex. denna typ av bekämpningsmedel.

Det är då intressant att se vad som betraktas som handelshinder i överenskommelsen: "Parterna skall säkerställa att tekniska föreskrifter och standarder inte utarbetas, antas eller tillämpas med avsikt att skapa hinder för internationell handel. Vidare skall varor som införts från annan parts område med avseende på tekniska föreskrifter och standarder medges behandling som inte är mindre gynnsam än den som medges samma slags varor ---."

Det ställs alltså ett krav på lika förhållanden. Om vi i Sverige kräver samma sak av den utländskt producerade frukten som av den svenskt producerade frukten borde inte detta vara något problem.

Jag vill avsluta med att yrka bifall till reservationerna nr 3 och 4.

Anf. 200 HÅKAN STRÖMBERG (s):

Herr talman! Det som Claes Roxbergh tar upp om livsmedelskontroll får vi senare möjligheter att diskutera i hela sin vidd. Det är bättre att ha ett underlag och förslag att ta ställning till. Det är omöjligt att fatta riktiga beslut med de förslag som Claes Roxbergh här har fört fram från talarstolen.

Socialdemokraterna accepterar inte barnarbete. Vi har i många år arbetat internationellt mot barnarbete. Men hur skall vi kunna förhindra detta bland familjer i utvecklingsländerna, där barnen i viss mån kan bidra till livsmedelsförsörjningen och överlevnaden och i länder som har behov av att exportera en del produkter? Hur skall vi kunna kontrollera detta och tala om att det är barnarbete, att barnen utnyttjas, där barnen i en helt annan kultur också deltar i familjens dagliga verksamhet? Vi kan inte gå med på Claes

Vattenlagen

Anf. 201 CLAES ROXBERGH (mp):

Herr talman! Min utgångspunkt är naturligtvis att vi som svenska importörer inte kan detaljgranska vad som händer i dessa länder. Men avsikten är att komma till rätta med de allra värsta fallen. Att sådana här länder inte precis följer den svenska lagstiftningen måste vi acceptera, men där de allra gravaste fallen förekommer skall vi kunna använda importförbudet.

Anf. 202 HÅKAN STRÖMBERG (s):

Herr talman! Vi måste hitta klara gränser, och det kan vi inte göra i dag.

Anf. 203 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! På Claes Roxberghs fråga vill jag bara svara att jag tog upp en del av de frågeställningar som han berörde i mitt anförande. Jag anser dessutom, att när propositionen om livsmedelskontroll nu har aviserats och den avses beröra hela detta stora och besvärliga område, är det rimligt att invänta denna proposition, som kommer om några veckor, för att vi skall kunna göra en genomgripande förändring och förbättring av systemet.

Anf. 204 CLAES ROXBERGH (mp):

Herr talman! Jag skulle vilja fråga Ingvar Eriksson om märkningen: Ställer sig inte moderaterna bakom kravet att produkterna skall vara märkta så att konsumenterna vet vilket land de kommer från, om dispenser har givits och andra bekämpningsmedel har använts?

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenium.)

18 § Föredrogs

jordbruksutskottets betänkande
1988/89:JoU4 om vattenlagen.

Vattenlagen

Anf. 205 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Herr talman! Det finns åtskilligt i den svenska miljölagstiftningen som är föråldrat eller där förnyelsen av gamla bestämmelser inte har gått tillräckligt långt. Ett sådant exempel gäller naturvårdsprövningen i samband med vattenmål.

Vattenlagen syftar i grunden till att möjliggöra exploatering av naturresurser som tidigare inte har utnyttjats. Prövningen av nya företag skall visserligen ske efter en belysning av företagets förenlighet med fastställda planer och allmänna intressen, som det brukar heta, men miljö- och naturvårdsintresset är bara ett av många sådana tänkbara allmänna intressen

– och inget säger att de måste väga särskilt tungt när besluten skall fattas.

Numera står det klart att skadorna vid olika typer av vattenbyggnadsföretag, t.ex. de omtalade minikraftverken, ofta är betydligt större än vad som tidigare antagits. Samtidigt har det blivit aktuellt att bygga betydligt fler sådana minikraftverk än tidigare, t.ex. i mindre älvar och biflöden i Norrland. Inte bara vi i folkpartiet utan naturskyddsintresserade på många håll har då påpekat att vattendomstolarna ofta bygger sin bedömning av sådana ärenden på erfarenheter som inte är helt relevanta. De är gamla och härrör från stora kraftverksföretag av traditionellt slag och har svårt att ta ställning till de annorlunda skador som uppstår vid ingrepp i mindre vattendrag.

Ett belysande exempel på vart de nuvarande bristerna i lagstiftningen i värsta fall kan leda kan hämtas från gränstrakterna mellan Uppsala och Gävleborgs län. Det gäller fallet Båtforsen, som redan tidigare har varit uppe till debatt här i kammaren.

I dag är det kammarkollegiet som enligt vattenlagen skall föra det allmännas talan i vattenmål. Länsstyrelse och naturvårdsverk har inte partsställning och kan alltså endast framställa yrkanden via kammarkollegiet. De kan inte agera själva.

I fallet Båtforsen, som är ett unikt naturområde vid nedre Dalälven och ett område som i hög grad är beroende av stabil vattentillförsel, valde kammarkollegiet att utan samråd med vare sig naturvårdsverket, den berörda kommunen (Tierp) eller länsstyrelsen – och utan att ha någon egen naturvetenskaplig sakkunskap – helt enkelt lägga ned sin talan i miljöfrågorna. I stället träffade man på eget bevåg ett avtal, som innebar att naturvårdsintressena för all framtid avskrevs, liksom kraven på stabil vattenföring genom Båtforsen. Naturvårdsverkets yttrande och yrkanden i ärendet framförde kammarkollegiet inte ens till vattendomstolen.

Nu har, i de yttersta av tider, en uppgörelse ingåtts, som räddar mycket av det som annars var hotat. Men det väsentliga från principiell utgångspunkt är ju att här var en miljöpolitisk praktiskandal på väg att uppstå. Det finns inga garantier för att inte miljövardshänsynen i andra liknande ärenden skrivs bort på samma sätt. Naturvårdsintressena måste komma in i bedömningen av vattenmål i sin egen rätt och stå på egna ben. Naturvärden måste få föra sin egen talan och vara en part i målet.

Folkpartiet har länge argumenterat för att en sådan ordning skall införas. Det finns motioner som berör olika aspekter av denna ganska stora problematik. Vi har tillsammans med miljöpartiet och i två fall även med vpk reserverat oss i utskottet för en förändring av vattenlagen på den här punkten. Vi hade varit glada om vi hade fått med oss fler partier. Men detta är, som det verkar, en fråga där andra intressen än det för natur- och miljövard tar över på en del håll. Det är beklagligt.

Jag vill ändå yrka bifall till våra reservationer under mom. 1, 2 och 3.

Anf. 206 KARIN STARRIN (c):

Herr talman! Att tala om decentralisering är mycket populärt i dag. Det är uttryck som används i olika tänkbara sammanhang. Huvudinnebörden av decentralisering är att flytta besluten närmare de frågor som berörs. Nu kan

man undra varför jag står här i kvällens sena timme och pratar om decentralisering. Jo, det är precis vad motion 904 handlar om, att få till stånd en förändring av vattenlagen så att hanteringen av bygdeavgifter blir smidigare.

I dag sköts denna hantering av de olika länsstyrelserna, och länsstyrelserna har i många olika fall samråd med kommuner. Naturligtvis fungerar detta samråd bra, men det kan bli smidigare. Motionärerna menar att både förvaltning av och beslutanderätt över bygdeavgifterna bör finnas i den kommun eller i de kommuner där vattenregleringen sker. Men utskottet vill avstyrka denna motion. Man anser att det inte är lämpligt att kommunerna själva skall avgöra vilka som skall ha olika kompensationer, vilka enskilda skadelidande som är berättigade till att få ersättning. Tänk, säger man också, om fler kommuner berörs av samma ersättning. Då tror utskottet att det blir stora problem, att kommunerna inte kommer överens. Nu tycker jag att det verkligen är dags att ge kommunerna det förtroende som de är förtjänta av. Kommunerna kommer att klara av denna avvägning. De kommer att klara av sådana här besvärliga situationer. Vill vi vara med om att förenkla och avbyråkratisera skall vi rösta för reservation nr 5. Då får vi en byråkrati som är enklare att hantera.

Detta betänkande innehåller också avsnitt om översvämningar. Här vill jag ta chansen att anföra några synpunkter. Jag vet verkligen vad översvämningar kan innebära. Jag kommer från en kommun, Ovanåkers kommun, som har varit utsatt för stora problem i samband med översvämningar. Människor känner en enorm oro, en enorm otrygghet när våren börjar komma och man undrar hur vårfloden skall bli. Höstregnet kan också vara besvärligt, liksom sommarregn. Hösten 1985 var vi hårt belastade av översvämningar i min kommun. 44 milj. kr. kostade översvämningarna.

Vår kommun är uppbyggd längs en dalgång där älvfåran är så gott som oreglerad. Älven har naturligtvis ändrat beteende under årens lopp. Riksdagen har fattat beslut om att älvsträckan uppströms skall vara oreglerad. Den skyddas numera även i naturresurslagen.

Det är naturligtvis bra, men det är också viktigt att vi kan förhindra översvämningar på annat sätt. Vi måste vidta rensningar och dräneringar, vi måste bygga vallar och vi måste komma åt känsliga områden. Det kan inte vara en kommunal angelägenhet. Det har vi påpekat från kommunens håll i många olika sammanhang. Vi har uppväktat försvarsministern. Där fick vi förståelse; Roine Carlsson förstod oss. Han gav dammsäkerhetsutredningen, som redan var tillsatt för att titta på dammar, tilläggsuppdraget att ta reda på hur vi kan förebygga översvämningar. Dammsäkerhetskommittén har utrett denna problematik och rekommenderar att regeringen skall avsätta 10 milj. kr. per år i tio års tid. Detta skriver utskottet i det betänkande som ligger till grund för det beslut vi skall fatta. Man förklarar att detta troligen blir en bra lösning, men kan ändå inte tillstyrka dammsäkerhetsutredningens förslag. Det är där jag tycker svagheten kommer. Menar man allvar med att staten är beredd att ta ansvar för större översvämningar, då borde det kunna uttryckas redan nu. Utskottet borde klart och tydligt kunna uttrycka det redan nu i sin skrivning. Det skulle lugna många invånare om riksdagen tog det beslutet. Det är förklaringen till det särskilda yttrande jag har skrivit.

Anf. 207 JAN JENNEHAG (vpk):

Herr talman! Beträffande betänkanden med reservationer som flera partier står bakom har jag ofta gjort den reflexionen att talare efter varandra för fram samma argument, utan att något egentligt nytt blir sagt. Jag skall villigt erkänna att jag själv många gånger inte förmått stryka i planerade inlägg. Dock har jag i denna sena timme bättrat mig och tänker inte lägga något ytterligare till vad Håkan Holmberg sagt om reservationerna 1 och 2.

Reservation 4 har sin grund i en motion från centern, folkpartiet och vpk, där vi menar att det finns tillräckligt med erfarenhet som visar att nuvarande ersättningsregler innebär att kompensationen för skador på t.ex. fisket har blivit för låg. De fiskevårdsåtgärder som måste utföras som kompensation för skadorna blir för dåliga, för ringa och för få. Vi menar att vattenlagens regler bör ändras så att också s.k. ideell skada kan ersättas.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationerna 1, 2 och 4.

Anf. 208 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Miljöpartiet de grönas inställning i vattenkraftsfrågan är: Det räcker nu. Det är nog med utbyggda vattendrag, stora som små, i detta land. Det lilla som är kvar måste bevaras. Detta är vår grundläggande inställning. Har man den inställningen är det egentligen mycket enkelt att ställa upp bakom reservationerna 1, 2 och 3. De går alla ut på att skärpa miljökraven och att skydda de få vatten vi har kvar.

Reservation 1 handlar om minikraftverk. När den nya naturresurslagen infördes innebar det att det blev lättare att få till stånd minikraftverk. Det lät som något ganska oskyldigt – ordet mini är ju inte så mycket – men i själva verket byggs ett minikraftverk på samma sätt som ett stort kraftverk. Man får en kraftig uppdämning, en torrlagd strömfåra nedanför kraftverket och mycket omfattande skador på vattendraget. De små vattendragen, ofta biflöden till stora vattendrag, är mycket rika, har en hög attrikedom och en hög produktion. I vissa fall kan det vara i klass med korallrev, dvs. höra till de mest rika biologiska system som finns i världen. De små vattendragen är ofta yngelplatser för öring och harr och andra fiskar. De har alltså ofta ett mycket stort naturvärde.

Vi har vant oss i vårt vattenrika land att sådant här alltid finns. Vi har kanske inte tänkt på hur pass värdefullt det är. På det sättet har detta kunnat hända. Vi har sett hur företag som en löpeld har bildats i framför allt Norrlands inland och har skaffat sig möjligheter att bygga ut minikraftverk. Men man skall komma ihåg att krafttillskottet från dessa minikraftverk är begränsat. Det tillskottet är inget som påverkar Sveriges energiförsörjning. Att företagen över huvud taget intresserar sig för att bygga minikraftverk hänger samman med att de får goda avskrivningsmöjligheter och på det sättet kan tjäna pengar. Därför är det viktigt att tillåtlighetsreglerna för exploateringar skärps med hänsyn till miljöintressena. Detta anförs i reservation 1.

Regeringen bör också förbehålla sig rätten till prövning av vissa minikraftverksföretag för att tillskapa en restriktiv praxis. Minikraftverk skall inte tillåtas alls om det inte finns särskilda skäl, som t.ex. att någon bor i en glesbygd där det inte är möjligt att dra fram en kraftledning till rimliga kostnader. Därför kan det vara motiverat med ett mindre kraftverk för just

det hushållet. Men den storskaliga exploateringen av mindre vattendrag måste det bli stopp på. Det ligger på regeringens bord att utbilda en sådan praxis.

Reservation 2 handlar om utredningen i vattenmål. Den går ut på att miljökonsekvensanalyser utförda av naturvårdsverket alltid skall göras i vattenmål – stora som små. En sådan miljökonsekvensanalys skall klart redovisa vilka effekter det blir på miljön och naturen på såväl kort som lång sikt. Analysen skall naturligtvis ställas mot ingen exploatering alls. Analysen bör även innehålla bedömningar av den miljö som hotas och hur pass frekvent detta hot är i landet.

Tittar man på ett vattendrag som kan vara hotat – vilket som helst –, kan arterna i detta vattendrag när det gäller insekter, fiskar etc. förefalla vara ganska triviala. Men sammansättningen som sådan och förekomsten av ett vattendrag i den regionen kan vara ganska bristfällig, just på grund av att det har skett en stor exploatering tidigare. Det kan t.ex. vara så att antalet platser för reproduktion av öring och pärlmussla i just det området har minskat, och de har därför blivit ovanliga. Då måste man räkna ut naturvärdet. När man kommer till en viss gräns har värdet av naturen blivit så stort att det praktiskt taget bli omöjligt att exploatera.

Grundtanken är att det skall vara samma utredningskrav för större som för mindre vattenkraftverk. I detta sammanhang vill jag ta upp, även om detta inte täcks av ärendet i sig, att det ofta handlar om ekologisk kompetens. Tyvärr saknas ofta, om inte alltid, ekologisk kompetens i vattendomstolar. Det tillkallas ibland ekologisk kompetens, men det måste ofta till annan ekologisk kompetens för att kunna bedöma denna kompetens. En vattendomstol består ofta av ingenjörer och ekonomer. Detta kan också vara en förklaring till varför det går som det går i en del fall, t.ex. Ammerån som vi skall få information om på fredag.

Reservation 3 handlar om dispensregeln i vattenlagen. Regeln är avsedd att endast utnyttjas i de fall starka skäl talar för tillåtlighet av ett vattenföretag. Det finns inga projekt av den storleksordning som dispensregeln kräver. Några sådana projekt finns i princip inte kvar i Sverige. De är inte aktuella någonstans i Sverige i dag. Men då bör riksdagen klart uttala för regeringen att det finns praktiskt taget inga sådana utbyggnadsplaner som kan bli aktuella i Sverige längre. Vattenkraften är fullt utbyggd i landet.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 1, 2 och 3.

Anf. 209 MARTIN SEGERSTEDT (s):

Herr talman! När det gäller det ämnesområde som behandlades i de två första reservationerna i det aktuella betänkandet uttalar utskottet att det delar motionärernas oro för den ökade utbyggnaden av minikraftverk. Det är därför viktigt att se över miljöintressenas ställning i detta sammanhang. Men med anledning av att vi inom kort kommer att få en proposition i ämnet anser vi att vi bör avvakta regeringens förslag innan vi går närmare in på en sakbehandling. Med anledning av detta yrkar jag avslag på reservationerna 1 och 2.

När det gäller vattenlagens dispensregler har dessa varit föremål för riksdagens prövning vid upprepade tillfällen. Eftersom den regel som

behandlas i 3 kap. 3 § vattenlagen ännu inte har kommit till användning är det en synnerligen hypotetisk fråga som tas upp i reservation 3. Jag har faktiskt svårt att förstå vilken skillnad det är på reservanternas skrivning och det som redan ligger fast genom riksdagsuttalanden och riksdagsbeslut. Vi är helt eniga om att dispensregeln skall komma till användning endast i det ytterligt speciella fall som ryms inom formuleringen "företaget är av synnerlig betydelse från allmän synpunkt". Det är en formulering som finns i vattenlagen. Denna formulering ger ett utomordentligt skydd för det allmänna intresset. Vi kan inte se annat än att motionskravet är tillgodosett, och jag yrkar avslag på reservation 3.

När det gäller ersättningsbestämmelserna för ideell skada som tas upp i reservation 4 vill jag påminna om, att införa ersättningsrätt för ideell skada skulle vara att frångå allmänna skadeståndsrättsliga principer – principer som utgör en grund även för vattenlagens ersättningsregler. En ersättningsrätt som ideell skada kan också ge upphov till svåra bedömningsproblem vad gäller ersättningsnivån.

Ersättningsbestämmelserna går nu ut på att i första hand bibehålla fisket i de reglerade vattnen. Det är här som insatserna måste göras och åtgärder sättas in för att bibehålla ett fiskbestånd och underlätta för både fritidsfiskare och andra att utnyttja fiskemöjligheterna. Även de regleringspengar som förvaltas av länsstyrelserna är att räkna med i sådana sammanhang. Jag vill därför yrka avslag på reservation nr 4.

I en motion av Per-Ola Eriksson och Börje Hörnlund behandlas förvaltningen av dessa medel, som kallas för bygdeavgifter. I motionen krävs att förvaltningen skall flyttas över från länsstyrelserna till kommunerna.

Kommunerna har redan i dag ett mycket stort inflytande över fördelningen av dessa medel. Utom de möjligheter till olika former av ersättning som lagen ger, bl.a. fondbildning, har kommunerna ofta ett starkt inflytande även genom representationen i länsstyrelsernas lekmanastyrelser. Om det inom en kommun skulle finnas ett utbrett missnöje med fördelningen, finns möjligheten att lyfta upp beslut om bygdemedel till länsstyrelsens lekmanastyrelse.

Jag vill också påpeka problemet med vattenregleringar som berör flera kommuner. Det måste ändå lösas på länsnivå eller regionalnivå. Frågan om var beslutet skulle fattas behandlades ingående när den nya vattenlagen antogs här i riksdagen, och det rådde då stor enighet om att den ordning som nu gäller skulle vara den lämpligaste. Huvuddelen av ersättningarna skulle gå över kommunen, men kompensation till enskilda skadelidande skulle gå över länsstyrelsen. Jag yrkar avslag på reservation nr 5.

När det gäller ersättning för översvämningsskador hänvisar jag till den proposition om dammsäkerhet och översvämningsskador som kommer att föreläggas riksdagen under innevarande riksmöte.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 210 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! Martin Segerstedt sade att han delade motionärernas oro. Det är bra, i och för sig. Nu har vi tillfälle att genom bifall till reservationerna 1, 2 och 3 ge regeringen litet råg i ryggen inför framläggandet av de förslag som man förhoppningsvis kommer med längre fram. Faktum är att de motioner som stöds i dessa reservationer avstyrks i utskottsbetänkandet – det är punkterna 1, 2 och 3 i utskottets hemställan. Utskottet föreslår alltså avslag på motionerna och inte bifall, som Martin Segerstedt antydde.

Faktum är att det byggs minikraftverk. Det är t.o.m. så att exploatörerna medvetet lägger sig precis under den nivå som man måste hålla sig under för att anläggningen skall klassas som minikraftverk. Det gör man för att undvika prövningen för vanligt kraftverk, som tydligen är mycket hårdare. Ta t.ex. den uthyggnad av Blådjan i Härjedalen som nu pågår! Den har inte stoppats. Och det finns många andra exempel. Därför finns det anledning till oro. Därför finns det också anledning att bifalla reservationerna 1, 2 och 3.

Anf. 211 HÅKAN HOLMBERG (fp) replik:

Herr talman! Skälet till att bl.a. vi från folkpartiet har motionerat om det här är att ingenting har hänt. Jag har här ett snabbprotokoll, där statsrådet Wickbom så tidigt som 1985 försäkrar att det över huvud taget inte behövs någon förändring av vattenlagen; allting är så bra som det är. Löftet att det skall bli en proposition och att någonting ändå skall hända vågar jag därför inte riktigt lita på.

Men om det nu ändå är så att någonting skall hända, kan det inte skada att riksdagen ger sin mening till känna – det är ju vad som yrkas: att vi som vår mening skall ge regeringen till känna att vattenlagen bör omprövas. Jag tycker därför att det är fullt naturligt att vidhålla yrkandet om bifall till våra reservationer.

Anf. 212 MARTIN SEGERSTEDT (s) replik:

Herr talman! Vi har ett löfte om att vi kommer att få en proposition i ämnet. Den arbetsordning vi har här i riksdagen när vi vet att det kommer en proposition är att vi avvaktar den. Den ger oss det beslutsunderlag vi behöver för att kunna föra en sakdebatt och ta ställning. Det är den arbetsordning vi brukar ha, och den följer vi även nu. Därför yrkar jag avslag på reservationerna, och så får vi återkomma när vi har en proposition på bordet.

Anf. 213 BO FINNKVIST (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet i den här debatten med anledning av att jag och Leo Persson har väckt en motion som behandlar de ersättningar som utgår i samband med översvämningsskador. Vi tycker att de är alltför små. Jag har nu uppgifter som jag inte hade när jag skrev motionen. I fjol hade vi en stor översvämning utefter Klarälven i Värmland. Där har man nu sammanställt uppgifter om de skador som uppstod. Vi uppmanade faktiskt folk, i varje fall i en kommun, att skicka in uppgifter om skadorna, trots att de inte visste om de skulle få ersättning eller ej; i allmänhet lämnar man inte in uppgifter om sådant.

På det sättet har vi fått ihop en sammanställning som visar att det rör sig om

skador för i varje fall mellan 3 och 4 miljoner, och det är säkert låga siffror. Den ersättning som i det här fallet har utgått är mellan 300 000 och 350 000 kr. Det motsvarar alltså en tiondel av det belopp som skadorna uppgår till enligt vad som har anmälts. I fem fall har sådana ersättningar utgått.

Det är, sägs det på länsstyrelsen, mycket svårt att förklara för dem som blivit drabbade varför den ena har fått ersättning och inte den andra. Det hänger ihop med att det finns alldeles för litet pengar till den formen av ersättning. Vad vi efterlyser i motionen är att man helt enkelt lägger en liten avgift på kraftbolagen – det har de faktiskt råd att betala – som ger möjligheter att ersätta privatpersoner, småföretagare, ideella föreningar och andra som blir drabbade i de här fallen.

Utskottet har avvisat den tanken; man säger att regeringen kommer med en proposition i de frågorna på grundval av dammsäkerhetsutredningens arbete. Jag hoppas att även ersättningsproblemen då får sin lösning. Men jag är inte säker på att det blir så.

De åtgärder som vidtas på grundval av dammsäkerhetsutredningens arbete för att höja säkerheten på dammarna är bra; det kommer givetvis att avhjälpa en del av bristerna. Men utskottet säger egentligen också att det inte sker så mycket översvämningar i reglerade vattendrag. Jag bor själv i ett område av Sverige som jag vill påstå är genomreglerat. Det är nästan svårt att hitta en bäck som inte är reglerad, och det är från det området jag har mina erfarenheter av översvämningar – och jag talar då inte enbart om den översvämning som jag redan har berört; det har inträffat många andra, både före och efter den. Nu har vi exempelvis en rätt stor översvämning i västra Värmland, som jag är säker på att Kjell Ericsson, som följer efter mig på talarlistan, kommer att tala om och som också är bevärlig.

Jag har inte för avsikt att yrka bifall till motionen – jag vet att det är rätt meningslöst. Men jag har velat säga detta för att för utskottets representanter här i salen framhålla att det har kommit fram nya uppgifter. Om vi tillför en kommande motion de uppgifterna, kanske utskottet tycker att det då är tid att ta itu med den här frågan. Tack så mycket!

Anf. 214 KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nr 5. Jag tycker att det är riktigt att förvaltningarna av bygdeavgifterna bör åvila den eller de kommuner där vattenregleringen skett. Kommunen bör också ha fullständig beslutanderätt över de avgifter som härrör från regleringar inom den egna kommunen.

Det har talats här om översvämningar och ersättningsfrågor. Jag vill påtala vikten av att ersättningsfrågorna, när det inträffar stora översvämningsskador, ordnas på ett godtagbart sätt för de drabbade. Staten måste där ta det övergripande ansvaret och bör också ge bidrag till kommuner som vidtar förebyggande åtgärder för att minimera följderna av översvämningsskador.

Liksom Karin Starrin har jag upplevt vad en översvämning innebär, eftersom jag kommer från en kommun som har drabbats av översvämningar. I början av september månad det här året drabbades Värmland, främst då de västra delarna, av ett mycket kraftigt regn med stora översvämningar som följde. Ovädret drabbade främst Eda och Årjängs kommuner, och där

uppstod betydande skador på vägar, broar, hus och annan enskild egendom. Faktum var att stora delar av området var isolerade under flera dygns tid.

De aktuella kommunerna har inventerat uppkomna skador och håller för närvarande på att sammanställa de kostnader som åsamkats både enskilda och samhället. Jag kan därför inte nu ange den exakta kostnaden för de aktuella skadorna, men det torde stå helt klart att det kommer att röra sig om minst ett tiotal miljoner kronor.

Det är främst tre grupper som har åsamkats skador vid översvämningarna. Den första gruppen är enskilda som har fått stora skador på sina hus och annan egendom. Visst går här försäkringsbolagen in till en viss del, men med en mycket hög självrisk. Den andra gruppen är kommunerna, vilkas gator och ledningsnät fått kostsamma skador. Den tredje är vägverket, som fått omfattande skador på sitt vägnät. Reparationerna av vägarna har fått ske med ordinarie underhållsanslag, och det är ett anslag som redan tidigare varit hårt ansträngt.

De här översvämningarna skedde i ett område där något liknande aldrig hade inträffat, och länsstyrelsen har inte heller förklarat området som riskområde för översvämningar. Trots det har översvämningarna inträffat och drabbat både enskilda och kommuner på ett mycket svårt sätt.

Som jag tidigare sade är sammanställningen av aktuella skador inte klar, men den kommer att föreligga under den närmaste tiden. Jag hoppas att staten går in och ersätter de skador som inte täcks av försäkringar. Det måste vara statens sak att ta det övergripande ansvaret när sådana naturkatastrofer inträffar. Jag hoppas också att staten ställer medel till förfogande, så att förebyggande åtgärder kan vidtas och följderna av liknande händelser minimeras.

Herr talman! Min förhoppning är således att statsmakterna kommer att pröva de berörda kommunernas framställningar på ett positivt sätt. Jag vill också instämma i det särskilda yttrande som har avgivits av Karl-Erik Olsson och Karin Starrin och som bl.a. berör förebyggande åtgärder mot översvämningar.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

19 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

20 § Anmälades och bordlades

Redogörelse

1988/89:10 Riksdagens revisorers berättelse över granskningen av riksgäldskontorets verksamhet under budgetåret 1987/88

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 30 november

1988/89:86 av *Hans Leghammar* (mp) till arbetsmarknadsministern om fisket i Kattegatt:

Vår ensidiga jakt på materiell tillväxt har orsakat en ekologisk kollaps i Kattegatt. Förhoppningsvis har vi nu i Sveriges riksdag en majoritet för kraftfulla åtgärder mot denna miljöförstöring. Tyvärr är miljöproblemen i Kattegatt i dag så omfattande att även om vi skulle genomföra kraftfulla åtgärder på miljöområdet skulle återhämtningen ta tid. I väntan på att havsmiljön återställs kommer det kustnära fisket att vara utslaget flera år. Redan i dag har fiskarna längs Hallandskusten stora ekonomiska problem på grund av syrebrist i havet.

Min fråga är:

Hur tänker arbetsmarknadsministern stödja de fiskare som har ekonomiska problem till följd av att syrebristen i havet drabbat fiskbeståndet?

1988/89:87 av *Gudrun Schyman* (vpk) till försvarsministern om försvarets roll i den offentliga försvarsdebatten:

”Varje land har en armé. Sin egen eller någon annans.” ”Sverige är fantastiskt – det tycker även andra.” Det här är några prov på vad vi kan läsa nu i dagarna i dagstidningar, på annonsplaceringar, i tunnelbanan, på bussar och i spårvagnar. De som annonserar är den svenska militären. De som betalar är skattebetalarna.

Kampanjen kostar ca 3 milj. kr. och dessa pengar tas direkt från våra skattepengar!

Det finns i Sverige en tyst överenskommelse om att försvaret inte skall påverka den offentliga försvarsdebatten, men tydligen gäller inte den överenskommelsen längre.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag ställa följande frågor till försvarsministern:

1. Kommer försvarsministern att vidta några åtgärder med anledning av att försvaret lägger ut nästan 3 milj. kr. på en annonskampanj i dessa tider, då man tydligen är i skriande behov av pengar?
2. Är försvarsministern beredd att ta initiativ för att den hittills rådande synen på försvarets roll i den offentliga försvarsdebatten skall fortsätta att gälla?

Meddelades att följande fråga framställdes

den 29 november

1988/89:318 av *Kjell-Arne Welin* (fp) till statsrådet Georg Andersson om väntetiderna för uppehållstillstånd:

På sjukhuset i Kristianstad vårdas sedan en vecka tillbaka en ung palestinier. Han har bott i Sverige under några år och har uppehållstillstånd. Nu hungerstrejkar han därför att hans bröder, 17 och 20 år gamla, under snart två år väntat på beskedet om de tillåts stanna i Sverige. Hälsotillståndet för den hungerstrejkande brodern är nu allvarligt, och bröderna som väntar på uppehållstillstånd är psykiskt mycket pressade. För en utomstående är det självklart att bröderna skall få stanna i Sverige. Deras situation i Libanon, om de utvisas, skulle bli mycket oviss.

I anledning av ovanstående vill jag fråga invandrarministern:

Avser invandrarministern att vidta några åtgärder så att långa väntetider av det slag som refereras ovan kan undvikas?

23 § Kammarerna åtskildes kl. 22.53.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Gunborg Apelgren

Förteckning över talare

(Siffrorna avser sida i protokollet)

Prot.

1988/89:35

Onsdagen den 30 november 1988

Talmannen 30
Förste vice talmannen 61
Tredje vice talmannen 121
Ahrlund, Karin (fp) 130
Andersson, Jan (s) 128, 129
Annerstedt, Ylva (fp) 17, 20, 25, 27, 28, 141, 143
Bergdahl, Hugo (fp) 93
Björsmark, Karl-Göran (fp) 58, 60
Brunander, Lennart (c) 133, 135, 139, 144, 149, 153, 154
Castberger, Anders (fp) 132, 139, 141
Claesson, Viola (vpk) 99, 102, 103, 108
Dahlberg, Rolf (m) 10, 32
Ericson, Sture (s) 39, 42, 43, 44, 45, 49
Ericsson, Kjell (c) 165
Eriksson, Berith (vpk) 31, 34, 44
Eriksson, Ingvar (m) 146, 149, 150, 153, 155, 158
Ernestam, Lars (fp) 148, 149, 150
Finnkvist, Bo (s) 164
Fiskesjö, Bertil, tredje vice talman (c) 21
Fleetwood, Elisabeth (m) 18, 25, 26, 28
Freivalds, Laila, justitieminister 5
Friggebo, Birgit (fp) 14
Gahrton, Per (mp) 35, 40, 42, 46, 48, 49, 53
Goës, Eva (mp) 75, 77, 90
Granstedt, Pär (c) 45, 47, 54, 57, 58
Göransson, Bengt, statsråd 71
Haglund, Ann-Cathrine (m) 62, 74, 75, 80, 83
Hedkvist Petersen, Ewa (s) 78, 82, 84, 88, 89
Holmberg, Håkan (fp) 158, 164
Jennehag, Jan (vpk) 134, 135, 150, 161
Johansson, Kurt Ove (s) 22, 26, 27, 29
Johansson, Larz (c) 66, 69, 70, 72, 80, 84
Kindbom, Bengt (c) 14
Knutson, Göthe (m) 85
Koch, Inger (m) 49, 56, 59, 60
Larsson, Kaj (s) 137, 140, 141, 142
Leijonborg, Lars (fp) 64, 69, 70, 74, 81
Leissner, Maria (fp) 43, 44, 47
Lyngå, Gösta (mp) 125
Lövdén, Lars-Erik (s) 117, 121, 124, 127
Måbrink, Bertil (vpk) 51, 56, 57
Mårtensson, Ingela (fp) 86
Nilsson, Carl G (m) 131, 143
Nilsson, Kaj (mp) 87, 88, 89

Prot.
1988/89:35

Nyhage, Hans (m) 13, 16
Olsson, Martin (c) 9
Orring, Ulla (fp) 7, 11, 12
Ottosson, Roy (mp) 104, 109, 111, 114, 120, 123, 135, 139, 161, 164
Persson, Bertil (m) 110, 113, 114, 116, 117, 121, 127, 129
Persson, Margareta (s) 15
Pettersson, Sven-Olof (c) 115, 116, 120, 123
Rosengren, Hans (s) 11, 12
Rosqvist, Birger (s) 105, 110
Roxbergh, Claes (mp) 156, 158
Samuelson, Björn (vpk) 72, 74, 75, 77, 81, 84
Sandberg, Barbro (fp) 89
Schlaug, Birger (mp) 125, 127, 129
Segerstedt, Martin (s) 162, 164
Starrin, Karin (c) 159
Stenberg, Anita (mp) 130
Stenmarck, Per (m) 92, 97, 98, 101, 103, 107, 110
Strömberg, Håkan (s) 150, 154, 155, 157, 158
Svensson, Olle (s) 12, 16
Thun, Sture (s) 16
Tillander, Ulla (c) 94, 98, 99, 107, 112, 114, 121, 122
Wählstedt, Rosa-Lill (s) 17